

ספר

חז"ר ב

הועתק והוכנס לאינטרנט
www.hebrewbooks.org
ע"י חיים תשס"ט

יְכַלְכֵּל

קִשְׁט וּדְת וּמוֹטֵב הַנְּיוֹן בְּחֻבּוֹת הַיִּשְׂרָאֵלִי הַבְּלִתִּי תְלוּאִים בְּאֶרֶץ
יִשְׂרָאֵל, לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל דְּבָרֵי הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוָה.

מערכת "העדות"

עדות ה' נאמנה (תהלים י"ח ח')

חבר אשכנזית

מִדְרַב הַגָּאוֹן הַצַּדִּיק, זְקֵן הַחֲכָמָה וְהַתּוֹשִׁיָה

מִדְרַ"ר שְׁמִשׁוֹן ב"ר רַפָּאֵל הִירֵשׁ זצ"ל

(רב לעדת ירוון בפראנקפורט עם מאין).

סְתָרְגַם עֵבְרִית

על ידי

מִשֵּׁה זֶלְמָן בְּסוּ"ה שְׁמוּאֵל הַלֵּל ז"ל אֶתְרֵנוּזָהֵן מִקְאוּוֹנָא.

שנת תרנ"ג לפ"ק

פְּרָקֵי הַעֲדוֹת

(יא) לולב *	(א) שַׁבָּת *
(יב) שׁוֹפָר *	(ב) יוֹם הַכִּפּוּרִים וְרֵאשׁ הַשָּׁנָה *
(יג) תְּעֵנִיזוֹת *	(ג) מוֹעֲדִים *
(יד) תְּנֻכָּה וּפּוּרִים *	(ד) מִקְרָא קֹדֶשׁ , כְּבוֹד , עֲנֹג
(טו) חֹדֶשׁ *	וְשִׁמְחָה *
(טז) מִיָּלָה *	(ה) קֹדֶשׁ , הַבְּדִלָּה וְתוֹסֶפֶת *
(יז) גִּיד הַנְּשֻׂא *	(ו) פֶּסַח — (אֲסוּר אֲכִילָה , הַנָּאֵה ,
(יח) תְּפִלִּין *	מְצִיָּאָה וּמְצוֹת שְׁבִיתָה שֶׁל
(יט) צִיצִית *	תְּמִין) *
(כ) מְזוּזָה *	(ז) מְצוֹת אֲכִילַת מַצָּה *
(כא) כְּבוֹד *	(ח) הַגְּדָה *
(כב) חֹדֶשׁ , עֲרֵלָה וְחֻלָּה *	(ט) סְפִירָה *
(כג) אֲבִלוֹת —	(י) סִכָּה *

בן יכבד אב

השיר לז"ע והמליצה בשמה, וזאת התעודה מכתם ליהודה" שלח לי התורני החכם איש המודות, ר' יהודה (יוליוס) הירש נ"י מפראנקפורט א"מ, בן הגאון המהבר זצ"ל, להדפיסם בתור "פתיחה" להעתקה העברית שלי מהס' "חורב". בשירו זה יזכיר את מעלת אביו, יראתו וצדקתו, גם יקרא בשם את הספרים היותר גדולים ונכבדים שלו. והמכתם ליהודה היא מליצה מספרת בשבה ובתעודת גדולי עמנו בכלל ובשבה מן אביו בפרט; אבל המליצה נפלאה היא בתכונתה ובחריצות רבה מסודרה מחכם חרשים בסגנון ובסדר מעורר פלא, ומיוסדה על אמרות חכמינו ז"ל בש"ס ומדרשים. —

השתים עשרה מלות מהאבן עזרא: "דעו מאביכם, כי לא בוש יבוש, שוב ישוב אליכם, כי בא מועד", אשר כל המאמר נקרא אות באות מסופו (מן המלה "מועד") לראשו למ פרע, הביאו את מחבר המכתם לחבר מליצה גדולה, אשר תכלול 248 מלות ונחלקת לעשרים וארבע שורות, אשר הקורא בקראו את כל המליצה עד תומה מ"הרועים" עד המלה האחרונה "עורה" ויכל אח"כ לקרוא את כל המליצה מסופה לראשה למ פרע אות באות כסדר המליצה, יחל מהאות ה' של המלה "עורה" ויסים עם הה"א של המלה "הרועים". אף גם זאת היא ערוכה ושמורה באופן כזה, כי השורה הראשונה מראשה לסופה נקראת כמו השורה 24 אם יקראו אותה אות באות מסופה לראשה למ פרע, השורה השניה עם השורה 23 באופן הנזכר, השורה השלישית עם השורה 22 וכן כל השורות, ובתור דוגמא הציג המחבר לפני המליצה השורה הקטנה המתחלת הלך גיבוי, אשר הקורא בסימו לקרוא המלה גלה ישוב לקרוא הלך גיבוי אות באות, אבל מסופה לראשה למפרע, וכן הוא בכל המליצה. —

הרעיון הכללי במליצה הזאת, כי ההשגחה האלקית תשלח בכל דור ודור את ציריה, המאורות הגדולים, שהמה הרועים וקרואי ה', לקרב ולהחיש במפעליהם הנעלים את הזמן ועדן הנקוב בשם "ימות המשיח", ואם גם בני הדורות לא ידעו ולא יבינו אל נכון להוכיר ולהוקיר את הין ערך פעולותיהם הגדולות, אבל בעת רצון כלם יכירו וידעו, מה פעלו אנשי השם אלה וכי יש שכר רב לפעולתם, בין אלה ימנה גם את אביו הגאון הצדיק זצ"ל, אשר על פי פעלו לדור ולדורות יתנוסס בתור ציר אמונים מההשגחה הרוממה, לפעול גדולות ונצורות בחכמה רבה אמונתו, ושמו וזכרו לא יסוף לעולם. ולמען יבין הקורא היטב את חין ערך המליצה הנשגבת הזאת ואל מה ירומן מליה באמרות חז"ל, ימצא די באר בההערות האחדות הנלוות אל המכתם מתחת, והמלות המכללות את הרמזים מצוינות במספרים, ובאופן הזה יוכל הקורא לקרוא את כל המליצה הנפלאה מבזבז טעם ודעת. —

המעתיק מו"א

לזכר עולם

הרב הגאון המפורסם פאר הדרו, אשר הרביץ תורה בישראל והעמיד תלמידים הרכה והאיר עיני הגולה אמ"ו מו"ה **שמשון**, בן מוהר"ר **רפאל הירש פ"פ זצ"ל**. — שומר משמרת הקדש בק"ק עדת ישורון בפ"פ ד"מ. — ששים שנה ישב על כסא ההוראה, והיה ראש מדינת אַלדענבורג ורב דק"ק עמדען ומדינת אָסמ-פריסלאנד ואב"ד וראש ישיבה דק"ק נ"ש וכל מדינת מעהרין ורב דק"ק עדת **ישורון** בפפר"מ והשליך מנגד נפשו וקנא קנאת ה' צבאות ועמד בפרץ, הוא הגבר אשר החזיר עטרה ליושנה. ככל תפוצות ישראל נשמע קול ככי ביום נפלה עטרת ישראל פארו והדרו, נצחו אראלים ונשכה ארון הקדש ההולך לפני מחנה ישראל ויעל השמימה ביום ב' כ"ז טבת תרמ"ט לפ"ק וגופו נקבר ביום ג' כ"ח בו, תנצב"ה לזכר עולם יהיה צדיק. —

ז	רח בחשך אור לישרים אורך,	ז	ש מש היית לנו, מגן בצדקך,
כ	קמו קרבן לה', ריח ניתוח לבוראך,	ח	מ פעליך, מדותיך, הם לבבך,
ד	ק עם ה' ועמו, למו הקרשת כחד,	ש	ש כגדלך ענותך, הצנע לכתך,
צ	עיר ימים שלחת אנרות צפון ראשית אונך,	ו	קדשת שם שמים ושם ישראל עמך,
ד	רך עץ החיים, סלות בתעצומות רוחך,	נ	נתן ליראים גם, להורות דרכך,
י	רדת מחורב והיו לאחדים בידך,	ב	שברי הלחות אחות בורועך,
ק	מני אמנה חוקת, ותחי רוח חרדים,	ג	פתולי אלך נפתלי, ספרך יריב בזדים,
ו	רבים זפית, עת קראת: אליכם אישים!	ד	אשית חכמתך יראת ה', דעת קדושים,
ק	ולך שמעו בנן ויחבאו מדיחים,	פ	ני "ישורון" מלאת גרש ירחים,
ד	מעוניהם מחית וחלצתם מרשעים,	א	ל מלכים דברת, הצלת נדכאים,
ו	תחי לדל תקוה ואב לאביונים,	ל	עורתם חשת, עצמה הרבית לאין אונים,
ש	ארית ישראל ישמח בבאורך על התורה,	ה	גדלת מעשיך, ליהודים היתה אורה,
ל	כל אות קשרת כתרם, חוסן יקר וסגולה,	י	פיפית בתהלים, נעלית באמר"סלה,
ב	רכות עובר ה' בתפלה תבוא עליך,	ד	וח ה' דובר בך, הוצק חן בשפתך,
ר	בבות ישראל, הדר כבודך יביע,	ש	מך לעולם, אב לבנים יודיע,
כ	לית מלאכתך בתבל, עלית למרום,	פ	עלך נרצה, בכבוד קרנך תרום,
ה	תקבצו מלאכים לקבל נשמתך המהורה. —	פ	ני כסא הכבוד להלל יה ולאמר שירה,

יהודה (יוליום) הירש מפפר"מ

זוֹאת הַתְּעוּדָה מִכַּתָּם לִיהוּדָה.

קראו האתיות אף לאחור :
הַלֵּךְ נִיבִי קָרַם אַחֲרָי , רוּחַ אִם דָּק , יָבִין פְּלָה .

הַרְוִיעִים (1) וְקָרְאִים בְּשֵׁם הַמָּה מְחִי אֵל , (2) מִצָּקָם , לְתוֹם הַעֲלֵב לְטוֹב וּמִשְׁנֵב
וּמְעוֹ , אֵף כִּי אֶפֶר (3) יוֹתֵף מִצָּקָם , לֹא תִבְטַל זְכוּתָם , תִּפְעַל סִתּוֹן לְחַיֵּשׁ
נִצֵּר (4) הַקָּיוּ הוֹמָךְ הוּא וְדוֹר , (5) מִי כְּאֵלִם נִחְלָשׁ הַדְּוָה יִחַבֵּשׁ , צָמַח
מִיֵּשִׁי לְעֵין כֹּל יָבֵא וְיִנְגוֹד אֵל מְעוֹן יִשְׁתַּחֲוֶה מִתַּחַת : אִזּוּ יִתְדַע
בְּתוֹךְ הַפְּחֻנָה יָפִי תוֹאֵר אֲנָשִׁי חֵיל , פְּרוּבֵי פָקַע יָם , וְנִמְעֵי רוּחַ
סִפְרָה ה' מְסִינֵי וְחֹרֵב , פֶּחַד מִיָּגִים , וְהַתְּאֵר קָבַר שָׂרֵי ה'
יִתְנוּ יָקָר לְאַפְרָן וְשָׁמֵשׁ נָרָם יְרוּם : יָבֵא יִרְאָה
וְזוֹרַח שִׁכְנַת יְהוָה (6) לְעַם נוֹצֵר לְמַעַנָם : מְלִיצִיו הִנֵּה דַע הַבִּיטָה
חַיֵּשׁ מִיֵּשִׁים ! יִדְעוּתִי רֹאשׁ וְרֹאשׁוֹן הֵלֵא הוֹרֵי (7) הַעֵד בְּמִי בַעַר
כֹּל יִבְשָׁל , הֵם בֵּא בַעֲשֵׂר אֲשֶׁרֶת (8) יֵאֻדוּ , מִכַּח בְּרָקִי חֲרַטּוּ פְלָה

1) שְׂמֹת ל"א ב' באור הירש 512 . — (2) יומא ל"ח ב' : ראה הקב"ה שצדיקים
מועטין עמר ושחלן בכל דור ודור שנאמר : כי לה' מצוקי ארץ וישת עליהם תבל . —
3) יחזקאל כ"ב כ"ב מיט אשע איבערגאססען ע"י דברי בלע ושטנה מאיבי ה' ותורתו . —
4) ברכות ד' א' : רבש"ע לא חסיד אני שכל מלכי סורח ומערב יושבים אגודות אגודות
בכבודם ואני ידי מלוכלכות בדם ובשפיר ושליא כדי לטהר אשה לבעלה . — (5) סנהדרין צ"א ב'
עומרין כסומם ומתרפאים , שיש לרמו על עם ישראל , אשר בגלותו הוא כאלם לא יפתח פיו , חלש ,
רפה כח ואין אונים . — (6) תהלים כ"ב ל"ב באור הירש 133 . שכנית ה' אשר תופיע לעם
נוצר או עם נולד לימות המשיח , אשר יקרבו אותה הרועים בספעליות הרגולים . — (7) הוא
בחכמתו דיבנה ידע והבין בדבריו ובספריו לפעול פעולתו אמונה על כל אחד לפי חכונתו
וכשרונו לקרבו לתורה ומצוה , על תכונת הארבעה בני ירושלמי פסחים פ"י , מבלתא פ' בא .
ולא לבר בכך . התחכם" קים : תן לחכם ויחכם עוד' כי גם את ,התם' גם את ,התפס" (ירושלמי)
גם את ,השאינו יודע לשאול" הפך אותם ליהודים נאמנים לעמם ודתם , בהלהיבו את לבבם באש-
דת למו וביראת שדי , וקין ,הרשע" גדע ויקדה את שניו , לכל יוסף לבלע ולהיער בקדש , ולזה
אשר יש תקוה לאחיותיו להיות גבשוש רשע מרשעתו" הוכיח לדעת , מה טוב ומה נעים שבר
מצוה מצוה ומה מר הוא טעם העבירה , אחרי עשות התועבה עד אשר החזירו למוטב . — (8) ליעם

חֶשֶׁךְ וְצִלְמוֹת , יָדַע לְהַנִּיב רוּחַ לוֹ , מִלְּתוֹ לַבַּת אִשׁ מִתַּחַת
 צִבּוּרוֹ יִחַם , שׁוֹנֵא לְרַמְיָה , נֹעַם עֲמוֹ קָטוֹב יִקַּח רְפוּי לֵב ,
 בַּל יוֹפֵר חֶק וַיְבוֹטֵל , וְטַעַם עֵוֹן הַיָּמֵר לְאֲנוּשׁ : מִחַיּוֹ ⁹ רוֹבֵץ
 פִּתַח מִשָּׂא תַבַּל ¹⁰ וְתִלְמוֹ לְחֹרֵב יִגְהַל עַד יִתּוֹם לֵץ , ¹¹ וְכִנְשָׁח
 הֶלֶךְ וְסָבַח יִקְרַב חֶכֶם , ¹² וְדִשְׂאֵי תְדִשְׂא רִשְׁעֵי בְּאֶפֶס תִּלְשׁ , כִּי לֵב
 רַעֲבִים בְּהֵעָה יָבִיחַ : אֵלֶּה נִשְׁאָרוֹ שְׁאֵרִית עַד יַחִישׁ מְשִׁיחַ ,
 הַטִּיב ה' עַד הַגָּה וַיְצִילֵם מִן עַמְלֵ! רְצוֹן מַעֲלָה יִתֵּן ¹³ בְּשִׁחַר זֵוֹ
 הָאָרֶץ אָבִי מוֹרֵי מָרֹן שְׁמִשׁוֹן רְפָאֵל בֶּקֶ ¹⁴ יוֹנְתִי
 „חִירֵשׁ רַב” קָרְאָתָהּוּ , מִיָּגִים דְּחָף , פְּרוּחוֹ יִנְיָס , ה' בְּרַפֶּס
 חוֹר יַעֲטֹנוּ , פְּזִיעֶקֶב יְבוֹרֶךְ! לִי חִישׁ נָא רְאוּת יִפִּי הַנְּחַמְהָ! כְּתַב
 עֲדוּתִי זֹאת חֲתַמְתִּי שִׁי נֹעַם לְאֲדוֹנִי וְאָבִי , לְכֵן יַעַל יְשׁוּעַ
 חֲמִץ שְׂבַח ¹⁵ יְהוּדָה שְׁלַחֵן מְלֹאכִים , דוֹד אֹהֶה כְּמוֹתוֹ יִקַּח רְצֵן
 שִׁיחַ לְנַחַת לְעַת מַתּוֹ כִּי׃ לְטַבַּת : אֵל מַחֲזֵן מִכְּתוֹ יִרְפָּא יִכְפֹּא זַעֲמוֹ ,
¹⁶ בְּגִשְׁם וּבְטַל בְּלַע הַמָּוֶת , לְמַקְצֵם לֹא יִתְמַהֲמָה , מִשְׁבֵּם יָאֵר קוֹמֵי עוֹרָה!

איהם דיא שאַטצע דעם פֿייערנגעזעטצעם צופלייסען . — (9 חגיגה י"ב ב' וצדיק יסוד עולם . —
 10) איוב ל"ט י"ד . — (11 ישעיה ב' י"ז . — (12 במסכת תהלים ט"ז ג' באור הירש 83 . — הוא לא חכה
 עד אשר יגמול „הרשע” פרי כחש רק התאמץ לשרש פורה ראש ולענה עורנו באבו . — (13 זוהר
 פ' בראשית , גיטין ל"ו ב' , בבא בתרא ח' ב' , עליו נוכל לאמר כי נמנה גם עם אלה
 שעליהם נאמר : המשכילים יזהירו כוזר הדקיע , גם — מצדיקי הרבים כככבים לעולם ועד ,
 גם — ואורהו כצאת השמש בגבורתו . — (14 שיר השירים ב' י"ד כנוי לישראל . — (15) שם
 מחבר המכתם . השבח שמשבח אני , יהודה! את אבי זצ"ל הוא רק „חמץ” וכנזכר בדמאי פ"א
 נמנה „חומץ” שביהודה בהרי מילתי דלא חשיבי לפי שבזמן הבית כל חומץ שביהודה לא בא
 אלא מן התמר , כי לשבח את שוכן ערן זה נעתקו מלים מפי ועטי , רק כונתי טובה ורצויה
 ואת מחשבתי הטובה יקבל באהבה וברצונו . — (16) חגיגה י"ב ב' , כתובות קי"א ב' . —

א. שַׁבָּת.

ויהי-ערב ויהי-בקר יום הששי, ויכלו השמים ויברך אלהים את יום השביעי ויקדש אתו, כי בו שבת מכל מלאכתו אשר ברא אלהים עשות (בראשית ב' א').

את שבתתי תשמרו ומקדשי תיראו, אני ה' (ויקרא י"ג).

<p>זכור את יום השבת לקדשו. ששת ימים תעבד ועשית כל מלאכתך, ויום השביעי שבת לה' אלהיך, לא תעשה כל מלאכה, ובתך עבדך ואמתך ובהמתך וגרך אשר בשעריך, כי ששת ימים עשה ה' את הים ואת כל אשר בים הארץ, וינח ביום השביעי, על כן ברך ה' את יום השבת ויקדשהו.</p>	<p>שמור את יום השבת לקדשו, כאשר צוך ה' אלהיך, ששת ימים תעבד ועשית כל מלאכתך, ויום השביעי שבת לה' אלהיך, לא תעשה כל מלאכה, ואתה ובנך ובתך ובנך ובתך ובנך ובתך וגרך וחסרך וכל בהמתך וגרך אשר בשעריך, למען ינוח עבדך ואמתך כמוך, וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים ויצאך ה' אלהיך משם ביד חזקה ובזרע נמויה על כן צוך ה' אלהיך לעשות את יום השבת (דברים ה' זב).</p>
---	--

(שמות ב' ח' - י"א).

ואתה דבר אל בני ישראל לאמר: אך את שבתתי תשמרו, כי אות הוא ביני וביניכם לדרתכם, לדעת כי אני ה' מקדשכם, ושמרתם את השבת כי קדש הוא לכם, מחלליה מות יומת, כי כל העשה בה מלאכה ונכרתה הנפש ההוא מקרב עמיה, ששת ימים יעשה מלאכה וביום השביעי שבת שבתון קדש לה' כל העשה מלאכה ביום השבת מות יומת: ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת לדרתם ברית עולם, ביני ובין בני ישראל, אות הוא לעולם כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ וביום השביעי שבת וינפש (שמות ז' זב).

דבר אל בני ישראל ואמרת אלהים: מועדי ה' אשר תקראו אתם מקראי קדש אלה הם מועדי: ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי שבת שבתון מקרא קדש, כל מלאכה לא תעשו, שבת הוא לה' בכל משבתיתכם.

(ויקרא כ"ג)

ששת ימים תעבד וביום השביעי תשבת בחריש ובקציר תשבת.

(שמות ל"ד כ"א)

אסור מלאכה בשבת.

א.

השמים והארץ וכל צבא השמים, התבל ומלאכה, בדבר ה' נעשו, במאמרו ייחזק! נבראו ויצאו לפועל ונערכו בסדר ומשטר למלאות את תפקידם על פי החוק, אשר נתן להם אדון העולם; אבל יוצר האדם קרא גם את האדם בעת אל מציאותו ובמאמרו "יהי" נברא ונועד הנהו, כי בפעולתו בתבל באינ-אונם ובבחירה הפשוטת יפגע גם הוא תחת חוק ה', להיות סוכן תבל הארצי וממלא רצונו. — חפשי הנהו לעשות בתבל כחפצו, אך במעשהו זה עליו להיות קר למשמעת השליט הנבונה מעל גבוה, ואל התנהגה הפשוטת של האדם נמסרו הארץ וצבא יצורי האדמה; — אולם מה הוא הפסחון התבל נגד יצר לב האדם? איה הפסחון, כי האדם במתנת הלקח ומעלתו לא ישכה את ה', אשר מידו לו הכח והשלטון לפעול ולעשות, הכל כפי רצון עושהו? — מה היא הערובה הלקוחה מהאדם, כי לא אהיה ידמה, ידמה, יען כי הארץ נתנה לבני אדם, לכן התבל הזאת היא אחוזת נהלתו, לעשות בה כטוב וכישר בעיניו, גם יחשוב תועה, אחרי אשר הכח והעצמה לו לכבוש את הארץ ולהדפיר תחת רגליו את כל הנמצאים עליה מסביב לו, הלא הוא האדון למו! — בתבל ה' יפרוש האדם כנפי ממשלתו ויתקבר בלבו לאמר: אני השליט אפס זולתי!, ואיזה היא העצה והתחבולה בעד האדם להזכירו תמיד מחדש, למען דעת את שם תעודתו, כי הנהו "עבד ה'" וכי רק בזה יתבצה אל אדונו, אם יקדש וישפר את מעשיו, להיות ראוי והגון אל שם-תעודתו זאת ולפעול עליו, כי יכשיר את רוחו ונפשו תמיד בכח קדש, להיות מוכן ומזומן אל זאת התעודה?! הן עם החופש והבחירה נפתח לאדם גם בר נרחב, אשר יוכל בנקל להמות מני ארה, ללכת תועה בדרך החיים וצעדיו שאול יתמכו. — באמר אחד, מה היא התחבולה הנאמנה בעד "חנך האדם", להיות כחו חדש אתו, לעלות ולהגיע על ידו אל רום מעלת תכליתו ותעודתו בחיים? —

הבימה וראה! ה' עמר את מפעלו בעמרת תפארת יום השביעי של הבריאה, הלא הוא: יום-הראשון-יום-תחלה לימי המעשה של האדם, אשר ביום אתמול כי עבר (יום הששי) נברא בצלם אלקים ויצא לאור עולם לפעול ולעבוד. — את "יום השביעי" זה הבדיל והפליא ה' מכל הימים, בזה, כי בתקופתו בכל שבוע ושבוע יביא עמו "קדושה וברכה", קדושה, כי על ידו יזכור האדם בכל פעם מחדש, כי ה' שמוהו בתבל, בתבל ה', להיות עבד ה', וכי יתקדש האדם אל משרת זאת התעודה — "ל ברכה", כי בי נפש האדם ורוחו יקבלו תמיד כח חדש, להוציא לפועל את כל הנדרש לשלמות תעודה כזאת — שבת — היום הראשון, אשר בו שבת ה' מכל מלאכתו אשר עשה, הלא הוא, כי תחת היות ה' בששת הימים ברא עולם במאמרו, הנה ביום השבת וינפש, להיות בציור, הַנְּפֶשׁ באדם, בתור אל מסתתר בבריאה,

עושה

עושה מעשה בראשית באיין אמר ודברים, לקים ולכלכל את מעשהו לכוננו ולסעדו — והארץ נתנה לבן אדם, להיות האדון והמושל עליה, אז נתן ה' את יום השבת" הוזה לאדם לברית עולם, לדעת, כי ה' הוא אשר שָׁמְרוּ לַאֲבֹתָיו וְלָאָדָם עַל תְּבֵל אֲרֻצְתּוֹ, אֹתָהּ הוּא לְעוֹלָם, לְמַמְשֶׁלֶת ה' וְתַעֲבֹדָת הָאָדָם". — — .

ב.

אחרי דור הפלגה' והמגדל, אשר בנו בכקעת שנער, אחרי אשר נבהו לכות בני אדם, ומבלי יכולת להבשירם אל תעודתם ע"י "התנפוף" נמסרו אל מיסר-רשדו על ידי "הַנְּפִיץ", עד כי חנוך יום השבת והתורה, אשר תצא ממנו, עברו ובטלו מקהל גוים; מני אז נמסר היום הקדוש הזה, יום השבת, אל העם אשר בחר לו ה' לנחלה, העם, אשר על ידו הואיל ה' ללמד את האנושית, אשר הלכה בשוא נתעה, ולהודיע לה את שלטון ה' ותעודת האדם הנאמנה, למען דעת כל עמי הארץ, כי לא רק האדם לבדו נברא מה', כי גם עם כלו "בריאה יברא ה' בעת אל מציאותו", אף בראו אף יצרו להיות חי וקים בתבל; והיו עם, והיו אלקיו עמו ע"י "יצירת מצרים", ומני אז יום "השבת" נהיה גם לאות ברית עבור שלטון ה' על התבל וקיון ישראל ועבור תעודת האדם — תעודת איש ישראל. —

ג.

אבל באיזה אופן יהיה יום השבת אות ברית, חנוך, קדושה והכנה אל זאת התעודה? "ששת ימים תעבד ועשית כל מלאכתך ויום השביעי שבת לה' אלקיך", ובמה יהיה היום ההוא קדוש לאדוננו ולנו? "לא תעשה (בו) כל מלאכה". הן אמנם כמה נדע ביחוד שלטון האדם בארץ, ובמה כחו גדול להיות סוכן על התבל? בזה, כי יעצור כח לשנות ולהבשיר ולתקן את כל הדברים אשר מסביב לו, לתכלית הפצו ורצונו: את האדמה, כי תהיה יסכון לשבתו ומקור נאמן ומוצא למדיה וכלכלה; את הצמחים ובעלי החיים, כי יכינו לו מזון ומלבוש; ידו בכל לשנות להפוך ולכונן להיות לכלי יוצר לתשמישו ולתועלתו. — הבה! ששת ימים תעבד": ששת ימים שִׁשׁוּל בֶן אָדָם עַל הַתְּבֵל וּכְבוֹשׁ אוֹתָהּ לְמַלְאכְתָּךְ וְלַעֲבוֹדְתָּךְ לְפִי רִצּוֹן ה', אֲבָל בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי אֵל תִּשְׁלַח יָד לְפָרוֹשׁ כִּנְפֵי מַמְשֶׁלְתְּךָ אַף עַל אַחַד מֵהַנְּמַצְאִים לְעַבֹד אֹתוֹ, לְשָׁנוֹת וְלֵה כְּשִׁיר אוֹתוֹ לְתַכְלִית חֲפֵצְךָ, יַעַן כִּי בְּיוֹם הַהוּא לֹא תִקְשֶׁה לָךְ ה' לַעֲשׂוֹת אֵת כָּל אֱלֹהִים, וּבְשִׁבְתָּת הַשְּׁבֵת עֲלֶיךָ בְּעֶצְמְךָ לְהַגִּיט וּלְהַבִּיעַ אֲמַר, כִּי לֹא לָךְ הַמָּה הַדְּבָרִים הַנְּמַצְאִים מִסְבִּיב לָךְ, לֹא בַכַּחַךְ וְעוֹצֵם יָדְךָ עֹשִׂית לָךְ הַחֵיִל הַזֶּה, לֹא עַל יָדֶם לָךְ הַזְכוּת וְהַשְּׁלֹטוֹן עַל וּמִסְעַל לְהַנְּמַצְאִים הָאֵלֹהִים, וְלֹא כְּמוֹב וּכְיִשָּׁר בְּעֵינֶיךָ תֹּכֵל לְמַשׁוֹל עֲלֵיהֶם, רַק לְפִי רִצּוֹן ה', רִצּוֹן הַבּוֹרָא; קִנִּין ה' הֵנּוּ כָל אֲשֶׁר מִסְבִּיב לָךְ, גַּם "אֵת הַשֶּׁלֶךְ שֶׁלֹּר"; הוּא שָׁמַךְ בְּעוֹלָמוֹ, עוֹלָם ה', לַפְעוֹל וְלַעֲבוֹד בּוֹ, אֲבָל לַעֲשׂוֹת וּלְפַעוֹל אֵת הַכֹּל רַק כְּפִי רִצּוֹנוֹ לְבַד. — בְּכָל שִׁבְתָּ וּשְׁבַת הַשִּׁיבָה לֵה' אֵת הַתְּבֵל שְׁלוֹ, דַּע אֵת ה' אֱלֹקֶיךָ וְהַשִּׁיבָה לְלִבְךָ תְּמִיד,

כי התבל הזאת "שאלה" לך מאת ה', "שאלה היא" מידו לך על משך ששת ימים, ומדי שבת בשבתו השיבה לו את התבל שלו, וזכור מי הוא אדון לה וכי התבל "השאלה" לה' היא, אשר הוא המושל בכל ולא אתה. —

ד.

לכן גם המלאכה היותר קלה, אשר תעשה ביום השבת, היא כפירה בה' אף תוכיח בזה כי תכחש בכורא ואדון העולם, היא היא גאווה ועזות נמרצה של האדם לשבת בעצמו — על "כסיה" ולהיות שליט יחידי — היא כפירה בכל תעודת האדם ותעודת איש ישראל, בעוד התעודה הזאת היא לא זולת, רק כי תהיה סוכן על התבל הארצי לפירצון ה', לכן המתלל את השבת חיב מיתה ונפשו נכרתה מקרב עדת ישראל; ולעומת זה כל שכיתה מעבודה ומניעת ידך מעשות כל מלאכה ביום השבת היא בעצמה אמר מלה: כי ה' הוא הבורא ואדון העולם, כי הוא שם את האדם בתבל ארצה, כי הוא הוא המחוקק את חוקי חיוו, הלא היא הודעה גלויה והכרה נאמנה של זאת התעודה להיות "אישי-ישראל". —

ה.

לכן שכינת המלאכה ביום השבת היא "אות" — אות זכרון לעולם להביע אמר, כי האל היחיד הוא הבורא ומושל בכל, והנך בן אדם קרוא ונועד להיות עבד ה' בפל ועם הכל, עבד האל היחיד ומיוחד. — השבת היא "מועד", מועד קבוע ומיועד בזמן, יום גבוה ונשא משאר הימים, יום אשר יקראך להתפתחות וכשרון חייך. — הוא "קדש", אם בששת ימי המעשה, ע"י כחך ועוצם ידך, ששבת את מקור הכחות, ע"י אונך והונך אשר מצאת, ששבת את המושל בכל, את המחוקק חוקי חייך — וישפל איש — או ירומם יום השבת, יובילך ויקרבך מהדש אל ה', ויקדשך, להכיר, לרומם ולעלה את ה' להיות ה' אלוקך. — הוא "ברית", קשר אמיץ וברית כרותה לכל תנאי החיים בין ה' ובין איש ישראל; כי אם לה' היא התבל, ואם אתה בעצמך קנין ה', הלא שלמונך על התבל הארצי מיד ה' לך למלאות את התכלית והתעודה היעודה ממנו — או אז יהיו גם חייך והליכות עולמך קיום מצות התורה ומלואי — תעודת החיים כפי רצון ה'. — אך אם לך לבדך התבל, אם אתה הוא אדונה — אז הברית הזופרה והתורה משחק לך. — השבת גם "ברכה" הנהו, אם אתה מדי שבת בשבתו תחדש את בריתך עם ה' ותקדש ותשפר את עצמך להיות עבד ה', או יתן לך ה' בכל שבת ושבת אור חדש ברוחך, חום שלהבת-יה בנפשך וקדושת הכה למלאות בלב אמיץ את התעודה הנכבדה והרוממה: אז תדע ותכיר אל נכון, כי אמנם קראך ה' באמת אל מעלת החיים הגבוה והנשאה הזאת, וכל שבת ושבת יביא לך את ערובתו שלום וברכה (נשמה יתרה). —

ו.

אי לזאת מושג המלאכה האסורה לעשות ביום השבת הוא: להוציא לפועל איזה

איזה רעיון ומחשבה בדבר באמצעות כשרון האדם וכיחוד תוצאת מלאכת מחשבת" — הלא הוא להוציא לפועל או לשנות איזה דבר לתכלית תועלת האדם, אבל לא עמל ויגיעת בשר — אתה תוכל כל היום לעמול וליוגע, אך אם לא הוצאת איזה דבר לפועל, אם לא הפקת זמך באיזה דבר, לא עשית כל מלאכה; לעומת זה גם מבלי כל עמל ויגיעה, אם עשית רק איזה שנוי קטן בדבר או הוצאת לפועל איזה ענין לתכלית האדם: אז חללת את יום השבת, לעגת על ה' ותשים לאל את תעודתך — עם כח גופך בהמה הנך לך, עם הכשרון אשר לרוחך הנך מְתַבְרֵךְ בלבדך להיות שליט לבדך על התבל, עם הכשרון הזה, אשר מחויב הנך בתור איש ישראל להוכיח בעליל ביום השבת, כי אתה והוא נכנעים הנכם תחת שלטון ה' . —

ז.

כל המצות והלאוין ע"ד המלאכות האסורות ביום השבת, אשר אין במושגם רק תוצאה לפועל ולמעשה, כל דבר כפי המובן הנזכר למעלה, כוללות ומקיפות את המלאכות הרבות, את סכום המעשה כחוג פעולות האדם, חסונו וכשרונו. אך לתכלית דברינו יספיק לנו לקאור נתיב ולבאר בזה עפ"י השקפת השבת הנזכרה את הכללים והיסודות העקריים, אשר נציג בזה ונזכיר רק את אלה הפעולות והמלאכות, אשר תבואנה לרוב בחיי האדם, אך ביתר באור, וכפרט ימצא כל אחד כל דבר על אפנו בס' "שלחן ערוך". אורח חיים" ה' הלכות שבת". —

ח.

לפי השקפת, השבת, אשר רכשנו לנו, נאמנו לנו מאד שני היסודות העקריים, אשר עליהם נוסדו כל המצות, לא תעשה" ביום השבת וברורים לנו המה ותוצאותיהם באסור מלאכה. היסודות האלה הם:

(א) "מלאכת מחשבת אסרה תורה". (ב) "בל הסקלק לין פטורין". —

(א) כל המלאכות המחללות את עצם קדושת השבת שחייבן מיתה דרושות להיות "מלאכת מחשבת", הלא היא מאלה המלאכות המוכיחות בפועל ממשלת רוח האדם על התבל, מלאכה הבאה ברעיון וכשרון המעשה, במחשבה תחלה וככוננת הפועל, אליהן תתיחסנה:

(א) "ידיעה" — אבל לא מלאכה תחת השם "מת עסק", מלאכה הנעשה בלי ידיעה קדומה לה, אשר או כל עצמות האדם איננה בשעת מלאכתו אשר נעשתה בלי ידיעתו. —

(ב) "בְּנֵה" — אבל לא באופן אם כוננת האדם היתה לפעולה הבלתי מוציאה לפועל איזה מלאכת מחשבת, ואשר בכל זאת יוכל להיות אפשרית או וְדאית כי תעשה (שלא במתכוון) איזה מלאכה, למשל: להעביר כסא ממקום למקום אשר הוא בתור אפשר או וְדאי כי תעשינה גומות בקרקע — מותר ללכת על עשבים בין לחים ובין יבשים אף כי יש אפשרות לבוא לידי תלישה (א"ח שליו); אבל

לו תהי גם פעולה שלא במתכון רק היא נפרת, כי בידיעה ובמחשבה תחלה דרושה להיות נעשית ככה בתור „פסיק רישיה“, או הכנה הראשונה מקפת וכוללת את השניה, גם מבלי משים עליה, כמו: לרחוץ בשרו או לשול הידים על עשבים שהוא אסור, יען דבר ברור הוא, כי ע"י הפעולה הזאת יגדלו הצמחים, אף כי לא לזה היתה מחשבת הפועל את פעולתו הראשונה (שם). —

(ג) „תכלית“ — כי תכלית הרשת המעשה תהיה לשם המפעל בעצמו. — מלאכה שצריכה לגופה, אבל לא עשית איזה דבר שלא על פי קצמת האדם הראשונה, למשל: כבוי האש לא מפני החפץ בכבוי הנר שיהי חשך, רק מפני שחם על השמן או על הפתילה שלא ישרפו (שבת כ"ט ב'). החופר נומא ואין צריך לנומא רק לעפרה (שבת דע"ג ב') וכדומה. במלאכה שאינה צריכה לגופה אינו דומה עצם הפעולה לאופן של „פסיק רישיה“, כי בפסיק רישיה כל הרשת המעשה נעשית בשלמותה, והכונה נכללת בשתיקה אבל בידיעה קדומה, כי כה יהי, אך במלאכה שאינה צריכה לגופה תוצאת הרשת המעשה יוצאת בשלמות מכלל הכנה הבולמת, שהיתה בתחלה לתכלית אחרת ושונה היא מאשר יזם לעשות. —

(ד) „אמצעי“ — כי המלאכה תעשה בכשרון האדם ע"י האמצעים הדרושים לזה (אבל לא כלאחר יד), גם לא ע"י שנים, אם האחד יוכל לעשות את כל המלאכה בשלמותה. —

(ה) „שעור“ — כי הרשת המעשה תעשה בשעור קצוב לתכלית האדם. —
 (ו) „תוצאה לפועל“ — כי הפעולה תעשה כפי המחשבה מבלי תחמיה את המטרה, ותוצאת הפעולה לא תשאר מאחורי הכנה. — (געשית מהשבת ו'). —

כל אלה הם מעמדי המושג הנאמן של „מלאכת מחשבת“ שאמרה תורה ביום השבת, מלאכה כזאת, אשר יעשה האדם בכשרון ודעת לכבוש תחתיו לתועלתו ולתכליתו את התבל הארצי, חרשת המעשה אשר רוח האדם הופפת עליה. —

(ב) „בל המקלקלין פטורים“ — הוא מאמר היוצא מפרש גם כן ישר ממושג השבת, המלאכה דרושה להיות עשויה לשם תוצאת הרשת המעשה, להוציא לפועל באיזה מחשבה ורעיון, אבל לא לקלקל, יען כי הכח לקלקל יש לאדם קשה בשוה עם הבעל חי. לסתור ולהרוס בית ביום השבת איננה מלאכה, אבל באופן אם הסתירה הזאת של הבית הוא אמצעי וכונה לבנות בית חדש, אז גם הקלקלה היא כשרון אנושי — מלאכה היא. —

הנה אם כן, כל פעולה הנעשית בידיעה, בכונה, באמצעים הדרושים, בשעור הקצוב, כפי המחשבה וברעיון האדם, רק היא נקראת „מלאכה“, אשר אם יעשה אותה האדם ביום השבת היא נחשבת לכפירה בה' ובמול היש בתעודת האדם, וחוב בעד מלאכה כזאת מיתה או כרת; בכל זאת כל המלאכות הנזכרות, מלבד אלה שתחרטנה בהן הידיעה והכונה, בהיותן קרובות אל המלאכות האסורות הכניסו אותן חכמינו דל בחוג מלאכות האסורות ועשו „מגן“, ומטעם נזרה דרבנן (ראה מערכת המצות) אסורות גם הנה. —
 ממעם

ז.

במעם "סיג" כזה רבות הנה המלאכות האסורות לעשות ביום השבת. (א) יען כי קרובות הנה לנכול המלאכות האסורות. (ב) יען כי מביאות הנה את האדם לעשות מלאכה אסורה. בגלל האופן הראשון אסרו חכמינו דל כל אלה המלאכות שהנה תחת מושג "הוצאה לפועל" או שנוי בכלל, ואם כי הוא רק שנוי ביחס ובתעודה, למשל: "מלטול סוקצה" למלטל דבר, אשר עם כניסת השבת לא היה מוכן לתשמישו, כמו כן כמובן התפשטות מושג המלאכה, הלא הוא השנוי של איזה דבר מצד עצמו אל שנוי הדבר ביחס ובנוגע אליך, ולזאת ענין "הוצאה" המלאכה הנאמנה, והיא "העברת איזה דבר מרשות וקנין הרבים אל רשות וקנין היחיד", גם להפך, הלא היא ביחס שנוי המקומות, וכמו גם הרחבת המושג של תוצאת איזה מעשה לפועל בלי אמצעי גם על המלאכה הנעשית ע"י אמצעי — אמירה לאינו יהודי — ואשר אמנם דת תורה"ק שמה האחריות על האדם גם בהתפשטות והרחבת עצמותו בקניניו על "העבד והבהמה", שמוזהר הוא על שבייתם, להיות פעולת גופם כגופו וכדומה; והמלאכות בגדר הסיג באופן הב' מובנות ומבארות הנה מצד עצמן — כל המלאכות האסורות מדרבנן נכללות הנה תחת השם "שבות". —

י.

ל"ט אבות מלאכות, הלא הנה אלה, אשר תעודתן להוציא לפועל את המלאכות הנכבדות בכשרון המעשה של האדם, כפי המלאכות שהיו במשפן, ערכה אותן התושבע"פ למלאכות הראשיות, המקיפות בכלליהן ובפרטיה את כל מפעלות האדם במעשה אנוש על פני תבל ארצה, והנה האבות של כל המלאכות האסורות ביום השבת:

(א) לחרוש (פפליען), ובכללה לרפך ולהכין לזריעה גם את החלק היותר קטן מהאדמה.

(ב) לזרוע (זאען), ובכללה עבודה: המביאה לידי גדול צמחים.

(ג) לקצור (קארנשנידען) — לתלוש ולהפריד איזה דבר מאדמת גדולו להיות לחומר בעד הנאה ומלאכה. —

(ד) לעמר (נארבענשטעללען), ובכללה לקיטת חומרים נפרדים מאדמת גדולם למקום אחד.

(ד) לְדוּש (דרעשען), ובכללה כל חרשת המעשה ע"י תבטה, דחיפה (שטאָסען), תנוקה (שיטמען), קליפה (שאַלען), לחיצה וכדומה, הכוללת החומר והפירת הראוי אל מעשה ההנאה והמלאכה מהבלתי ראוי. (ו) לְזוֹת (ווינד-שויפֿעלן). (ז) לברור (לעזען). (ח) לרקד (זיעבען), ובכללן לחפש את החומר הראוי.

וההגון מהפסולת. — (ט) למחון (מאַהלען), ובכללה לפרר איזה חומר בלתי מקבד או למחון אותו לאבק דק. (י) ללוש (קנעטמען), ובכללה לעשות הרכבה מחומר אבק ע"י המים. — (יא) לאפות (באַקקען) — ובכללה שנוי מצב התדבקות החומרים השונים והרכבת המזג (אגרענאטס אונד חעמישע צושטאנדס-פֿעראַנדערונג) ביחס ההצטרפות וביחס העמדתם) ע"י האש. —

יב) לגוזו (שעערען), ובכללה הפְּרָדָת גַּדל פּרַע של הבעל חי, אם לעבודת מלאכה או להמציא חומר למלאכה או לשנוי הגוף. יג) לְכַסּוּ (וואשען), ובכללה הקַרַת החומרים הצובעים ע"י המים או אמצעים אחרים. יד) לְנַפֵּץ (קרעמפעלן, העכסעלן), ובכללה ההתרה של חוטי החומרים המסוגלים למוֹקָה. טו) צביעה (פֶּאַרבען), ובכללה הכאת כל מיני צבע על החומרים וכדומה. טז) לְטוֹת (שפינגען), ובכללה כל שזירה מהמיתרים הדקים (פֶּאַזערן) לעשות מהם חוטים. יז) יח) יט) לְמַתוּחַ החוטים (קעטטע אויפֿשפּאַנגען), לְמַשׁוּךְ בְּתֵי נִירִין (דורך דיא ליטצמאַכען ציהען), לְאַרוֹג (וועבען), ובכללן כל מְתִיקַת החוטים, שזירתם וקשורם לאריגה. כ) לְפִצּוּעַ (וויעדערעהראויסציהען אייגעשלאַנגען פֿאַדענס) לְמַטַרַת מְלֵאכַת האריגה. כא) לְקִשׁוּר (צוזאַממענקאַמטען) קִשׁוּר של קימא. כב) הַתְּרָה (אויפֿלעזען) לְשֵׁם קִשִּירָה. כג) לְתַפּוּר (צוזאַממענגאַהען), ובכללה כל התאחדות קְנַמַת מְשֵׁנֵי חומרים באמצעות חוטים. כד) כל קריעה אשר אין תכליתה לקללה. — כה) לְצוּד (פֶּאַנגען), ובכללה הקאת בעל חי קָפְשִׁי ברשות ושלמון האדם. — כו) לְשַׁחֵט (שלאכטען), ובכללה כל הפְּרָעָה שלמה או חלקית במכונת אברי הבעל חי (אַרגאַניזמוס). — כז) הַפְּשַׁמַת הַעוּר (פֶּעֶל־אַבציהען). כח) עֲבוּד עוֹרוֹת (בעאַר־בייטונג דעס פֶּעֶלֶס) ע"י רִפּוּךְ וּמְלִיחָה וכדומה. כט) לְגִרּוּר (שאַבען), ובכללה כל החלקת פני החומר. ל) שְׂרֻטָּה (ליענירען). לא) הַתָּךְ (שניידען), ובכללן כל נתינת צורה לחומר ע"י הפרדת איזה חלקים ממנו. לב) לְכַתּוּב (שרייבען). לג) לְמַחֶזֶק (אויסלאַשען), הלא הוא, למחוק על מנת לכתוב במקום המחיקה. לד) לְבִנּוֹת (בויען), ובכללה כל התחברות החומרים בכמות מרובה ע"י הצטרפות חלקי הגוף (קאַהעאזיאן) כח ההתדבקות (אדהעזיאן) וכח הכובד מצד אחד, כמו כן מצד השני כל בנין והכנת הבית. לה) סְתִירָה (איינזייסען) על מנת לבנות ביתר שאת, ובכללה כל קְלָקוּל על מנת לתקן יותר. לז) הַבְּעָרָה (אַנציינדען), ובכללה כל הבאה להדלקת האש, אשר תכליתה איננה לקלקל על ידה. לו) לְכַבּוֹת אֵשׁ (לאַשען) לתכלית הכנת גחלים. — לח) מְכַהּ בַּפְּטִישׁ (האַממערשלאג), ובכללה כל הבאה לשלמות איזה כלי עד ההכאה בפטיש האחרונה והסרת שארית הצורות. לט) הוֹצָאָה (פֶּערזעמטען), הוצאת דבר והבאתו מרשות היחיד לרשות הרכים או להפך (שבת ע"ג ע"א). —

יא.

אנחנו נציג בזה כל אחת מסוגי המלאכות האלה וביתר את אלה הדרושות לדעתן מאד, מפני, כי תבואנה לרוב כהי האדם, ועם אלה גם אקרות מהמלאכות העומדות עמָן ביחס ההצטרפות ואסורות גם הנה מטעם "שבות". — מלואים לאות ב) לבלי להשליך זרעונים במקומות העלולים לקבל מים, אשר לא ידרכו עליהם ברגל. לבלי לשרות זמן רב חטים ושעורים במים. לבלי להעמיד במים פרחים העלולים להתפתח ע"י או לחוסף מים עליהם (איח של"ז), אבל מותר לתת במים ירקות לכל יכמשו (יבולו). — מלואים לאות ג) תלישת (אברופֿען) גדולי הלֶח מעל הכלים וכדומה. תלישת עשבים מעציץ נקוב (דורכֿלאַכערטֿיץ געוואַכסמאַפֿף) (של"ז), ממעם שבות: רדית דבש מהכֶּרֶת, תלישת עשבים מעציץ שאינו נקוב, המלטול שלהם ארטספֿעראנדערונג

(אָרטספּערזאָנדערונג) מהקרקע על הספסל או להפך. ב) עליה, תנועה, ובכלל כל תשיש בנטיעה המחוכרת עוד לקרקע, מלבד התשיש באמצעות כה שני, אבל נגיעה אף להשען עליה בעד האיש שאיננו ענף מותר, אך לא בעד איש ענף. להריוח בפרי מאכל הוא שבות, אבל לא בפרי העומד לריח, למעום או גם לבלטל פרות שנשרו (אבנעפאלען) ביום השבת, רכיבה (שליז, ש"ה. שליט, שב"ב) מותר: להעמיד בהמות על האחו (שכ"ד) ללכת על עשבים (שליז) עשבים תלושים (הזוציאם מהחול, אשר הושמו שמה מבלי כנות השרישה (שליז)).

מלואים לאות ה) שריצת ענבים וזיתים (ש"כ). לחלוב (מפני צער בעלי חיים מותר לחלוב ע"י אינו יהודי, אבל בו ביום אסור להשתמש עם החלב (ש"ה) שבות: א) לשחוט פרות, אשר המיץ שלהם ישמשו למשקה בלתי מהול עם משקה אחר או להשתמש בהם לאלתר (תיבף) לשחוט נוזלים מחומר ולקבל (ש"כ. ב) להנות מהמיץ הוב בשבת מאליו מענבים וזיתים, כמו כן בפרות אחרים, אם מוכנים המה להוציא משקה מהם (ש"כ). מותר: לשחוט ענבים וזיתים אל תוך מאכל, לחפש את הכבוש (איינגעלענטעם) ע"י שחיטה מהנוזלים (ש"כ). —

מלואים לאותיות ו ז ה) המלאכות הנעשות בכרה ונפה מכל המינים, אם לא לתשיש של לאלתר בכל האופנים, לברור את הפסולת מהאוכל בכל אופן ואף כי בלתי ראויים לתשיש של לאלתר ובכל הדברים מכל המינים (ש"ט). לקלוף (שאלען) פרות לאכילה לאחר זמן. שבות: א) אסיר בכלים בכל אופן (ש"ט). מותר: לברור האוכל מן הפסולת ביד ולהנות ממנו תיבף. אם במשמרת נתן השמים בערב שבת מותר לתן עליהם מים כדי שיחזרו צלולים לוב. יין או מים שהם צלולים מותר לסנן במשמרת. כל סנון (זייען) הבא על ידי השתיה בעצמה וכדומה (ש"ט).

מלואים לאות ט) כל פורר (צעבראקקעלן), גריה (צערייבען), מדוכר (צערשטאסען), פזות פתים, לגרור גבינה כמורג (רייבע). לתתוך עשבים דק דק. לדרך ולגמור את הנדוך במחצה; אבל מותר הוא לערב (צערייהרען) את הנדוך אחר הכשול ובאופן אם הסירו מעל האש (שכ"א). — שבות: א) גם לאכילת לאלתר אסור בכלי מורג, מדוכה וכדומה (שכ"א). — ב) כל דבר אשר השחיקה נעשתה ודאי לשם רפואה, מפני השמירה משחיקת הסממנים שאסור גם על ידי אינו יהודי, אבל אמצעי השמירה, כמו להגן חפורות מדחיפה מותר, כמו כן לעצור את זוב הדם ע"י יין, אשר הוא בעצמו איננו לרפואה אל זאת. האוכלים הנהוגים מותר לאכלם לשם רפואה אם גם קנטרו לכך, גם תחבולות אחרות לרפואה מותר, אם תכלית הרפואה לא תושג ע"י שחיקת הסממנים (שכ"ה), וכל זה בחולי קצת, אבל באופן מחלות ראה הלאה. מותר: לדרך סממנים להנות לאלתר אם יעשו באמצעים הבלתי נהוגים לזה כמו בקתא (שטיעל) דסכינא, לקרר את המחון מכבר, למשל: לחם. כל תתוך הדק היטב מותר, אם הוא לשמוש של לאלתר, הלא הוא תיבף לפני האכילה, שכי כל זה איננה עבודת חרשת המעשה, רק התחלת ההנאה, כמו לעיסה בשנים ולעיסה הנעשה ע"י האופן המוכני (שכ"א). מלואים לאות י) כל לישה ובלילה בחומרי אבק וגרעינים, למשל: שושמין,

חרדל, צנון נְרוּר (געשאכטע רעטמינג) וכדומה, לבלול וללוש אותם בנוזלים, לעשותם לחומר בתכונת בצק (ש"מ) מותר: לבלול ולערב עוד הפעם את הנלוש, גם להוסיף עליו נוזלים, לבלול גם בכלי, אם הנוזלים היו נתונים שמה מלפני השבת, אבל הבלילה דרושה להיות קלה, לא בלילה גמורה, לבלול בשנוי הסדר, למשל: לשים מראש את הנוזלים ואח"כ את החומר ואז לכלול בקלות ביד אבל לא בכלי (שכ"א שכ"ד).

מלואים לאית י"א) כל בשול ע"י האור (האש) או המחמם ומרתח מהאש, לנמור ולהשלים את המבושל במחצה, להחם את המבושל כבר, אשר הצטנן, אם יכלכל בתוכו נוזלים. לרכך את הבלתי מבושל בחמים, למשל, לשום סממנים בכלי ראשון* (אבל המלח הבא ע"י בשול מותר). ערוי (אויפגוסס) מכלי ראשון על חומר בלתי מבושל, מים קרים בכמות מעטה, לשפוך ברותחין חומר קשה וצונן לשום בנוזלים רותחים להניע ולהניד חומר קשה בלתי מבושל כל צרכו ואם גם העבירו אותו מהאש, צונן אפוי או צלוי יש למנוע להחם ולרתח עוד הפעם אף כי יבש הוא ולהם גם בכלי שני (ש"ח) שבות: א') כְּכוּש (איינמאכען) ומליחה (פאקקעלן) (שס"ו) לבשל ע"י חומר המרותח מחום השמש, לרכך את הבלתי מבושל גם בכלי שני, לכמות ולהטמין בקלו בלי ראשון בכרים או בכל חומר ממחויקי החום (כלי שני מותר); כמו כן כלי קר בכלי שני מותר, אם לא יכסנו קלו.

ב) אסור להשאיר על האש את שלא היה עוד מבושל במחצה מיום הששי, או חומר הבלתי מבושל, אשר בשולו קל מאד, ולהשתמר מלהביאו לידי בשול. להעביר את הסיר מעל האש אם מסביב לו ישנם גתלים (ע"י אינו יהודי מותר) (ש"ח, רנ"ב, רנ"ט) לרחוץ את כל הנוף ואם גם אברים אברים לחדם במים חמים (שכ"ו). מותר: לרכך חומר יבש ומבושל כל צרכו וצונן גם בכלי ראשון, לערות סכלי שני על בלתי מבושל (אבל לא מליח או דבר אשר ע"י הערוי במים חמים ישלים את הכנתו, אבל במים קרים מותר), להחויק דבר בחום סמעל לכלי רותח, אבל לא להחם עליו נוזלים קרים אם יוכלו להתחמם, לצקת מים קרים בכמות מרובה בכלי ריק, אשר העבירו אותו מעל האש, לשפוך מים קרים בכלי שני חם ובכמות מרובה יותר מהמים החמים גם בכלי ראשון, להפיג רק את הקרירות מאיזה דבר אשר הרתיחה בלתי אפשרית. מבושל כל צרכו חומר יבש להעמיד כנגד המדורה, אם כי גם הרתיחה אפשרית ואם כי הצטנן עד למאד, ואם גם יתך השומן, הבלתי צונן בשלמות ואם גם יכלכל בתוכו נוזלים. — (ש"ח); מבושל חם או גם חומר צונן ויבש להעמיד על התנור לפני השקתו או בכסים (אונטער-לאנע) גם אחרי ההשקה, מבושל קר ע"י אינו יהודי להעמיד לפני ההשקה; אחרי ההשקה רק בעד חולים או ילדים קטנים, אשר אין להם מה לאכול אחרת. להשאיר על האש ביום הששי, אם לפני השבת מבושל הוא עד מחצה בשולו, או בשר בלתי מבושל, להעמיד בתנור ודלת התנור להדביק בחומר, כל זה מותר, אם לא יהיה

מטמם

* כלי ראשון הוא הכלי, אשר יבושל בו על האש בלי אמצעי, והכלי שני הוא את אשר

יערו בו סכלי ראשון, ושניהם כל עוד הם רותחים. —

מטמן ומקסה ככלו בדברים המהויקים את החום בלי אמצעי, מותר לעת הצורך הגדול להסיר את הסיר מעל הנחלים אם רק אין גחלים מסביב לו ועוד הפעם להשיבו מעל המקום החם אשר אין שם אש, יכל עוד לא הצטנן (רנ"ב, רנ"ט). —

מלואים לאות י"ב) המלאכות כמו קריעת שער אחת, חתוך צפורן אחד או לקרוע אותו וכדומה, לכן אמור לסרוק את השער במסרק (ומותר להחליק את השער ביד גם בבירסטע המוכנת ליום השבת), גם אמור לרהוץ בשרו בחומרים מסירי שער (שיג, שכ"ו, שכ"ז, ש"ט). —

מלואים לאות י"ג) לתת מים על כנד מנאל (לתת מים על עור קשה מבלי לכבס אותו מותר), בד מכובס ללפן, כל שחיטת נזולים מאיזה כנד. שבות: א') להסיר לכלוך ע"י גרירת כנף כנד אחד על השני. ב) ננוב, לרהוץ עם כנד הבלתי נועד לזה, כמו כן לכסות בכנד כזה על נזולים. — מותר: כל רטיבה מבלי כונת טהרה ונקיון (ש"ב, שיג, ש"כ). —

מלואים לאות ט"ו) שבות: למנוע מגע מיץ פירות צבוע אל איזה כנד, מותר: לצבוע את התבשיל בכרכום (ואפראן) (ש"כ). —

מלואים לכ"א ולכ"ב) מלאכות, לקשור או להתיר קשר של קימא מעשה ידי אומן, קליעה והתרת חבלים. שבות: קשירה והתרת קשר של אומן שאינו קשר של קימא או קשר שאינו של אומן אבל הוא של קימא, אף כי נעשה ליום אחד, לקשור או להתיר קשר כפול או קשר פשוט בקצהו (אם לא להקל את הצער שאז מותר). התרת קשר גם המוכן להיות קשר של קימא. — מותר: להתיר קשר שאינו של אומן ומוכן רק לאותו יום, עניבה (שלייפען) גם עניבה כפולה. קשירת קשר רק אם מוכן הוא להתירו באותו יום (שי"ז).

מלואים לאות כ"ג) מלאכות למתוח חוט של תפירה — מותר: למתוח קיום (שנירע) אם יהיו הנקבים רחבים ומתוקנים בתפירה בענול (ש"ט). — מלואים לאות כ"ה) שבות: לצוד גם את הבעלי חיים הביתיים (שט"ז).

מלואים לאות כ"ח) שבות: א) להכין מי מלח הרבה ביחד, לתת לתוך המאכל, ואם יש במים שני שלישי מלח אמור אף בכמות מעטה לתת לתוך התבשיל, דבר הצריך למליחה איזה זמן להניח במלח או למלוח הרבה ביחד (שכ"א). מותר: לטבל במלח חתיכה חתיכה לפני האכילה ולהניח אותו בתוכו זמן קצר, למלוח הרבה ביחד אם מהול שמה ביחד נזולים אחרים כמו שמן, חומץ וכדומה (שכ"א). —

מלואים אל ל"א) מותר: לכרות את החומים להכנת האכל (שי"ד, שי"ז). —

מלואים לל"ב) מלאכות, לעשות איזה רושם נפר על פני איזה דבר או להחזיק ולקבוע איזה רעיון ע"י ציור, כתיבה ורשימה ככל המינים, אם הרושם הוא דבר המתקיים. שבות: א) אם הרושם רק נראה, ואף כי איננו מתקיים, למשל לרשום באצבעות רטובות על פני לוח. ב) איזה עסק המביא בנקל לידי כתיבה, לכן לא יעשה גם חופה וקדושין. — מותר: כל כתיבה שאינה נראה שום אות על פני דבר, למשל לרשום באויר כמין אותיות. — (ש"ט, ש"ט).

מלואים לאותיות ל"ד ול"ה) מלאכות, א) לתקוע עץ בעצים ולאחדם וכדומה

(שי"ג) להדביק נירות וכדומה (ש"מ) עשית גבינה, העמדת רגל שבורה במקומה (שי"ג). (ב) להשוות נומות בקרקע (של"ח), להרים קורות שבורות ע"י משענות (שי"ג) לעשות אהל קבוע ברוחב יפה או בתוך שלשה טפחים אם גם אין רוחב טפה, לנשות מתיצה ולהכדיל את שטח המקום לתשמישים שונים (שט"ו) סתימת החלון, אם לא תקן אותה מערב שבת לזה. שבות: א) מטה העשויה מפרקים אסור להחזירה ולהדקה, ואם דרכה להיות רפויה מותר, (שי"ג) קליעה והתרת השער (שי"ג) אבל להחליק את השער ביד מותר (שם) כל אהל וכסוי על שטח מקום או על הקירות, אם גם האהל איננו קבוע (שט"ו), קבד (פֶּעֶנְעֶן) ורחיצה את הקרקע אם גם הוא מרוצף (של"ז), לתמוך קורות שבורות לכל תוקפנה לנפול ע"י כלים בחוץ או בעצים ברפיון לתמיכה בְּנִמְת (שי"ג), דלת העשויה מלוח אחד או שאין לה אסקופה התחתונה (שוועללע) וכשפות זים שוממים ועוקרים אותה אין נועלים בה. דלת של כלים השמוטה מציריה, אם יצאה כלה ממקומה אסור להחזירה (שם). (ב) לשחק באגוזים על פני הקרקע וכדומה (של"ח). — מותר: לפרוק ולהחזיר פרקי כלים עשויים מפרקים אשר שמושם בכך, לסתום החלונות בכרים ובשאר דברים אשר הכינו מיום הששי לזה, היתד לסגירת הדלת דרוש להיות עשוי לכך, בריח הנכנס בארץ עליו להיות מבושר אל הדלת, ואם יכנס לארץ בלי אמצעי דרוש להיות החיר מוכן לזה, הדלתות הבלתי רגילות תמיד להשתמש בהן עליהן להיות נפרות ע"י צירים ומצד אחד עליהן להיות מהודקות, קורות שבורות לכל ירדו יותר, מותר לסמכן בכלים סמיכה רפויה שיכול לשלן לכשירצה. לפזר חול על דבר מנאל על הקרקע, אבל להיטיב ולתקן את הדרך אשר נתלכללה ע"י נשמים מותר רק על ידי שנוי, כמו לזרות תבן וקש בכלי, אבל ביד אסור (שי"ג), לעשות מתיצה שתכליתה לא להכדיל את שטח המקום רק למָנָן או לכסוי, תוספת אהל הבלתי סתקים, שהוכן עוד מערב שבת אם היה שם רוחב טפה או עצים פחות שלשה טפחים ביניהם, אהל הנעשה לא להכלית כסוי שטח המקום על משענות בלי קירות, לזרות על הקרקע לכל יעלה האבק, לקבד (אויספֶּעֶנְעֶן) את קרקע הבית המרוצף ע"י אינו יהודי, או באמצעי כבוד רכים המסוגלים רק לחסיר את הדברים הנמצאים ממעל, אבל לא להשוות נומות ובאופן אם אין לחוש כי ישברו או יפוצצו (של"ז, של"ח). —

מלואים ל"ז ול"ז), א) כל הבערה וכל כבוי, להיטיב (פוטצען) את הנרות. (ב) לכלי השתמש בשבת כפתילות חלבים ושמינים אשר לא ייטיבו לדלוק, גם טובים, אם לא היו מודלקים היטב לפני השבת, לעשות איזה דבר עיון לפני אור הנר, אשר בנקל יוכל לשכוח ולהטות אותו כמו קריאה וכדומה, פתיחת הדלת, אשר מפני הרוח יוכל הנר להקבות (רע"ה, רע"ג). — מותר: שנים לקרוא בספר אחד או אם אחד ישניה על זה לכל יטה, לקרוא דבר ידוע בספר אשר לא נירש להקורא עיון, לקפות כלי על גבי הנר להשתמר מדלקה, לָעֶר את השלחן ולהשליך ממנו את הנר או הניצוץ וכדומה מבלי כְּנֵת כבוי (רע"ז) לתת לפני השבת מים תחת היטמן, אבל לא נר קָלָב ונר שעוה במים (רס"ה) השקת התנור ע"י אינו יהודי ורק בארצות הקרות וכפי הצורך להקל ולהפיג את הקור (רע"ז). —

מלואים

מלואים לל"ח) מלאכות, לקטוף יבלות (קנאטמען) מעל הכנר, לכפול (צוזאמענפאלטען) בגדים כסדר (ש"ב), לעשות נקב לשפיכה או להרהיב הנקב, לפתוח את הסתום לפני זה בחוקה (שי"ד) כל קריעה ושכירה וכדומה להשלים את צורת הרבר (ש"ט, שי"ז). — שבות: א) כל עשית נקב או הרחבת נקב (שי"ד) הוצאת ריה מדבר (תוכפת ריה מותר) (תק"א ש"ב), השמעת קול ע"י כלי המיוחד לזה, כל דבר המתיחס עם נגון, חוץ עם הפה, לשחות במים חפשים (אם יש להם שפה מסביב מותר דהוי ככלי). — מותר: לכפול בגדים בכפלים (פאלטען) חדשים וכלתי מסודרים (ש"ב), לפתוח נקב בחבית חרש הכלתי מתום בחוק (שי"ד). —

מלואים לל"ט) להוציא איזה דבר המיועד לתכלית שמוש האדם מרשות היחיד לרשות הרבים או מרשות הרבים לרשות היחיד — או לשאת, להושיט או לזרוק ד' אמות ברשות הרבים. רשות היחיד: הוא שטח מקום מרוחק ארבעה טפחים מרובעים המוקף ממהיצות נכורות עשרה טפחים, או תל גבוה עשרה טפחים ברוחב ארבעה טפחים מרובעים, וכל האוויר הנמצא עליהם. — רשות הרבים — הוא: דרכים, רחובות, שנקים המפולשים (אפֿלען) משני קציהם ורחבם שש עשרה אמות, אשר יעברו בהן המון אדם רב כהמוני אנשי המדבר, והרשות הזו מגיע רק עד גובה עשרה טפחים. תל ברה"ר מרוחק ד' טפחים ומגובה ט' טפחים וכל דבר, אשר גבהו שלשה טפחים ברשות הרבים, שייך אל הרשות הזו. כל אדם יש לו ברשות הרבים ד' אמות עבור גופו (פערזאגליכקייט) לכל צד אשר לו לכדו הוא בכל מקום רשות היחיד. —

שבות: א) כל שטח מקום רחב ד' טפחים מרובעים שאין הלוך לרבים וגם אינו מוקף במהיצות כראוי כמו שדה, בקעה ונהר, שהוא עמוק עשרה טפחים ורחב ד' טפחים נקרא "כרמלית", ואסור להוציא מתוכו אל רשות היחיד וברשות הרבים ולהפך, גם לשאת בו ד' טפחים, "כרמלית" סניע למעלה רק עד עשרה טפחים כגובה ברה"ר. כל שטח מקום המוקף מהצד לא לשם דירה ומעון ומחויק בשטחו $70 \frac{2}{3}$ אמות מרובעות דינו גם כן ככרמלית. — להוציא מרשויות יחידים מאחד אל השני, ורק ע"י ערוב — הלא הוא לעשות למטרה הזאת רשות חוכת כוללת מכל הרשויות האלה תחת שם אחד. — וראה ביתר באור דיני הוצאה בא"ח שמה — שציה. — כל דבר הנשא על גוף האדם לתכשיט ולמלבוש, ימצא מקומו תמיד בכל מקום על גוף האדם, לכן מותר לשאת על גופו בכל מקום ולא נחשב למלאכה וכל השייך לזה. ראה בש"ע, ש"א, ש"ג, רנ"ב. — ע"ד שבות תחומין: הלא הוא התפשטות אפור הוצאת איזה דבר בתחום אחר המתיחס אל גוף עצמו של האדם להעבירו בתחום גוף אחר (מאתים אמות ממקום מנחה) ראה ש"ע א"ח שצ"ו, תמ"ז. לפי דעת אחרים י"ב מיל והוא היקף שטח מחנה ישראל במדבר ממושג ומעם הכתוב: "אל יצא איש ממקומו", מקום גופו (פערזאגליכקייטשטאטמען) ביום השביעי (שמות מ"ז כ"ט) ולכן הוא דאורייתא, אבל המעמט השעור בצמצום מאתים אמות הוא "שבות" וביחס הזה אולי נוכל למצוא זאת במושג "מקרא קדש" (שם כ"ד). — ע"ד מוקצה ראה סימן ש"ח ושי"ג, אדות אמירה לאינו יהודי ראה רמ"ג, רמ"ז, רע"ז

רעיו, ש"ד, שכ"ה ועוד; עשית מלאכה ע"י בעלי חיים ראה ש"ה, במקרים: מחלות, יולדות, ברית מילה, סכנת נפשות, מלחמה וכדומה ראה שכ"ה של"ה. —

עוד עקרים כלליים אחדים נזכיר בזה:

(א) "מוקצה" — כל דבר אשר לפני כניסת יום השבת לא היה מוכן ונועד לתשמיש האדם, (א) יען כי תעודת הדבר היא לתכלית עשית מלאכה. (ב) יען הוא בעצמות גופו איננו כלי ואיננו דבר שתעודתו למאכל, לא ראוי לשום דבר, בלתי נשלם, בלתי תלוש מאדמת גדולו או שתשמישו יוכל להיות רק באסור. (ג) יען כי הדל להיות תשמישו חול ונועד הוא לדבר מצוה שאז אסור לקחתו ביד ולהסירו ממקומו חוץ מאלה שתחת אות (א) אם הם עומדים לתשמיש המותר בשבת או צריך למקומו, אבל לא מדאגה אדות גוף עצמותו. ואם יש להדבר סגולה ותעודה מיוחדת לשמשו לענין מיוחד לו לבד, אזי כל שמוש אחר עמו שלא לתעודתו אסור, כמו כן ישנה מוקצה מחמת בסיס (אונטערלאגע), ואם גם רק ליום השבת לבד, לדבר האסור למלט. —

(ב) אמירה לאינו יהודי, לעשות מלאכה בעד ישראל ביום השבת הוא "שבות" וזאת באופנים היותר נחוצים, מהם במקרי קצת מחלה, אף כי אין בה סכנה, גם לדבר עשית מצוה ע"י אמירה לאינו יהודי בעד הישראלי מותר, אם נאמר לא"י קודם השבת והוא רק במטולמלים מחוץ לבית ובקבלנות (געזאממטאקארד) אבל לא בתור שכיר יום; שכר או ריוח ורכוש הבאים ממלאכת שבת אסור להשתמש בו לעולם. דבר הנעשה ביום השבת במזיד אסור להשתמש בו לעולם. דבר הנעשה ע"י אמירה לא"י ביום השבת מותר להשתמש בו אחר השבת אחרי עבור הזמן שיכולה מלאכה כזאת להעשות בחול. —

(ג) במחלות שיש בהן סכנת נפשות וביחוד הצלה ופקוח נפשות, להציל חיי אדם, החובה והמצוה מוטלת לעשות כל המלאכות ביום השבת ע"י הישראלי בעצמו. כל המלאכות הדרושות אל המחלה ופקוח נפשות וכדומה, במחלה קצת שאין בה סכנה ע"י אינם יהודים בכאב קל ראה מלואים לאות (ס'). — אחר שימת עין ולב ותבוננות קלה נראה עפ"י הדוגמאות האלה, אשר נמינו להביא בזה כהיותן המלאכות היותר נהוגות בחיי האדם, כי קלן כאחת מיוסדות הנה על העיקר והיסוד הכללי של מושג ומוכן. יום השבת' שהצננו בתחלת דברינו. הקוראים ישוו לנגד עיניהם את ההשקפה הברורה הנזכרת באות א' והלאה וינחזו לדעת, כי אמנם כל אלה הנה מלאכות מהשבת, ואלה הנקבות בשם "שבות" אסורות הנה מפני התדמותן אל המלאכות ההן, או כאשר קקרות הנה את האדם לעשות מלאכה אסורה ויסבבו כנקל תוצאה בתכונת "מלאכות מהשבת", ולמען הרחיק את האדם קחלל את יום השבת עשו חכמינו ז"ל. סיג' ויאסרו גם את המלאכות האלה, מותר, היא רק פעולה כזאת שהיא איננה מלאכה וכאופן אם ירחיק ממנה תבונת אסור "שבות". —

יב.

אמנם כן בכל שבוע ושבוע ישוב להזמיע אליך יום השבת בתור מועד

מועד, מקרא קדש, לקדש ולהכין אותך לשפוע החיים „בשבווע הבא“*) ברעיון ובמושג דבר ה' - רק שבינת המלאכה בעצמותה, לא מנוחה והחלף כח מעמל השבוע העבר או איזה הרחבת העת והדעת לעבודה רוחנית, רק השבייתה ממלאכה בעצמה היא ביחוד „עצם קדושת השבת“. כל שבייתה ממלאכה ברעיון ובמושג יום השבת היא תעודה בפועל; אות היא, כי ה' היחיד ומיוחד הוא לבדו אדון העולם אפס זולתו, וכי האדם וכל אשר לו קרואים המה רק לעבודת ה', להיות מוכן ומזומן לעבודת ה' במעשה ה' - והנה אתה עלם בן ישראל! הקפוי תחפוץ בגלל איזה ריוח ושכר בעמלך לחלל את השבת? לשלוח יד בקנין ה' ולאמר: „שלי הוא“? , ההתבוננת היטב על הרעיון הנבער מדעת האיום והנורא הזה, השקפת לך, לקבין, כי ע"י מלאכה קלה, אשר תעשה ביום השבת, בגלל שכר לפעולתך, בעבור לחם לאכול תביע אמר: „למען אשיג מאיני, למען אקבל לי הצלחת חיי, אלענ בה, אוכיחה ואערכה גלוי לכל, לא רק כאמר ודברים כי גם בפועל ובמעשה, כי לא לה' היא התכל ומלואה, רק האדם הוא שליט עליה, הנהו אדון העולם“; אלענ גם ליתרי בי ואראה גלוי לכל כי בהמה אני לי ותעודתה תעודתי - קנין, הנאה - לא אכיר אדם ושם ישראל וכלא הוא נחשבו לי... - כל זאת ולא אחרת תביע אמר בכל מלאכה אשר תעשה ביום השבת - ובכל זאת?? - בן ישראל! בת ישראל! , הנכם הלא קרואים הלום, להראות ולהוכיח לפני יושבי תבל ושוכני ארץ את כבוד ה' ותעודת האדם, הנכם קרואים לשאת ולסבול ולכונן לצנח נצחים ובכל העתים ובכל הזמנים ובכל מושבותיכם את חוסן יקר „התעודה“ הזאת ומלא חובות התעודה הזאת הכי נכבדה תוכלו להראות בעליל ע"י שמירת יום השבת, ובכל זאת הנכם חפצים בשאט כנפש לחלל את נור הקדש, עפרת ציון, אשר בגללו שפכו אבותיכם את דמם כמים וישמרדו כבבת עיניהם, תלענו לשם עולם, שם ישראל להיות „איש וכהן“ בעבור בצע כסף וריוח נבוה; האם תוכל האגודה, אשר רכשת לך מעבודת מלאכתך ביום השבת, להביא לך - ברכה בביתך, ברכה שלמה ונאמנה? הלא לקללה תקשב לך, יען מוצאה ממקור משחת, הלא בגללה השפלת ונהיית חזל אישים, כי בגללה נאלצת להמית בקרבך את יתרוך הנעלה, את ערכך עליך!! -

ג.

אולם אתה בני! אתה בתי! אם הפרת את חין ערך יום השבת, אם שמת לבך לדעתו, להשיגו ולהבינו היטב, גם מלאת אתריו כפי מושגו ומובנו הנאמן,

אז

*) כל קדושה, התרוססות הרוח ועלוי הנפש יוכלו להיות נעשים רק בעד העבודה והפעולה הקאות בעת יד, ואלה ביהוד על ידן יכולות לצאת לפועל ביתר שדה וביתר קדושה; אמנם בעד „המעשה והפועלה“ הנעשים בוטן „עבר“ ישנן רק חרסה ותשובה, ובגלל זאת קבועים המה: ימי ר"ח, ר"ה ויוהכ"פ. הקדושה, הברכה והכח שעלינו להציא לנו ממקור הברכה ואות עולם של יום השבת" נועדות הנה בעד פעולותינו הנאות במשך השבוע הבא; הן אמנם היום השביעי מתחלת הבריאה, אשר קדשה ה' (יום השבת) הוא היה היום הראשון כחיי אדם הראשון כשרם החל לעבוד, ועל ידו נתנה לו הקדושה, לקדש ולשמר את מעשיו הבאים למען תהיה פעולתו אמונה. -

אז תראה ונתת, גם תכיר לדעת בכל מלאכה ועבודת מעשה, אשר תמשוך ידך וחדלת מעשות אותה מטעם רעיון יום השבת — באדמת עפר הארץ, אשר תשא ותסבול אותך, בחומרים הנקנים לך מיד ה', כמזון, במלבוש, כמעון, בכל מלאכה ובאמצעים לאלפי פעולותיך, בכל יציר נברא הנא בקרבת עולם האדם — ובמגעו, וניחוד בכה ובכשרון פנימי, אשר חוננת כמו, לשלוט על כל הדברים והחומרים הנזכרים למטרתך ולכבוש אותם תחתך ולפרוש עליהם כנפי ממשלתך, בכל היקום מסביב לך וכך בעצמך ובשרך ובכל כחות האנושיות אשר בך, תכיר לדעת את קדושת קנין ה', למען תלכב ותקבב את כולם מחדש בגלל ערכם עליהם בהיותם קנין ה', קנין קדוש. לכן תגמור אמר ותחליט מחדש בפועל ובקבלה בלב, בי כלתה גם נכספה נפשך להיות עבד ה' בתבל ה' הזאת, בה, עמה ובעדה, להיות סוכן על קבל לפי רצון ה', ובכל שמירה, לקיים גם דברי חכמים ואזהרותיהם, אשר תעודתם חובה אלקית להגן ולגדור לשמור ולנצור בעד מצות התורה, תכבד ותוקיר את קדושת הרעיון הנכבד הזה בעד כל צבא חיך ותגמור אמר, לכל תעבור גם את הסגף והגבול, אשר גבלו ראשונים ולא תנהוג קלות ראש גם במלאכות העומדות בקרבת המלאכות אשר לא תעשינה לאשמה בהן. — כל רגע מיום השבת אשר בו תשבות ממלאכה ועבודה יתנד אותך, יכשיר את נפשך להיות רשומו נפר, לחדש בך תמיד את עצם הרעיון הגדול והנכבד מתעודת חיך, הוא יקדש את התבל מסביב לך למקדש ה', ואתה תחוש בנפשך כי הנך, כהן לאל עליון וכל חיך המה עבודה ה'. הוא יאורך עזו ויתן לך כח חדש הנובע ממקור כח הכללי, להיות "קדש לה", כח בלתי מחולל ע"י אהבת עצמך ושרירות הלב, למען תגמור בנפשך להשלים את עבודת ה' הזאת גם בחיי העבודה ולקדש בה את מלאכתך בששת ימי המעשה הבאים. יום השבת קדש הוא לך, התחדשות הכרית עם אלהיך וברכה בכל מעשי ידך, אשר תעשה בימי השבוע. —

יד.

אבל משען לחם לחיים? — זכר נא האם יש לחיים ערכם עליהם בלתי תעודה לחיים? — האם לא ה' הוא זה, האם לא הוא קבע את יום השבת לקדושת החיים ואשר בגלל התעודה הזאת תגן אותך בחיים — אבל הן תשאל מאין יבוא משען ומחיה לכל את החיים? האם! אם היטבת להבין אל נכון את מושג יום השבת ומה הוא לו, אם רק פעם אחת תשמור אותו כדת היום, ברוח ובלב, והשאלה הזאת כליל תחלוף — הביטה וראה! ה', אשר יכיר וידע את החלש ואין אונים, כאשר נתן לישראל את יום השבת, שעלינו לשמור אותו, כמצות התורה, גם בקריש ובקציר, הראה ע"י הק"ן, כי ידו רב לו לתת ביום הששי, גם את אשר לא נראה ולא יקצא ביום השבת. —

ב.

יום הכּפּוּרִים וְרֵאשׁ הַשָּׁנָה .
עֲנִי וְאָסֹר מְלֹאכָה בְּיוֹם הַכּפּוּרִים וְאָסֹר
מְלֹאכָה בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה .

וידבר ה' אל משה לאמר. אך בעשור לחדש השביעי הזה יום הכּפּוּרִים הוא, מקרא קדש יהיה לכם, ועניתם את נפשתיכם והקרכתם אשה לה'. וכל מלאכה לא תעשו בעצם היום הזה, כי יום כּפּוּרִים היא לכפר עליכם לפני ה' אלהיכם. כי כל הנפש אשר לא תענה בעצם היום הזה ונכרתה מעמיה. וכל הנפש אשר תעשה כל מלאכה בעצם היום הזה והאברתי את הנפש הקיאה מקרב עמה. כל מלאכה לא תעשו חקת עולם לדרתיכם בכל משבתיכם. שבת שבתון היא לכם ועניתם את נפשתיכם בתשעה לחדש בערב, מערב עד ערב תשבתו שבתכם (ויקרא כג כו).

והיתה לכם לחקת עולם, בחדש השביעי בעשור לחדש תענו את נפשתיכם וכל מלאכה לא תעשו, האזרח והגר הנר בתוכם. כי ביום הזה יכפר עליכם, לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו. שבת שבתון היא לכם, ועניתם את נפשתיכם חקת עולם (ויקרא כג כז).
בחדש השביעי באחד לחדש יהיה לכם שבתון זכרון תרועה מקרא קדש. כל מלאכת עבודה לא תעשו והקרכתם אשה לה' (ויקרא כג כד).

א.

גם יום הכּפּוּרִים הוא "קדש ושבת", גם היום הזה ע"י השְׁבִיטָה ממלאכה ועבודה יביאך אל הקדש פנימה, ונוסף לעלוי היום הקדוש הזה נלוח עמו גם "ענוי" — הלא הוא מניעת ההנאה וחסרונה, ואם יום השבת בעד החיים הבאים בעתיד, ישפיע מחדש רוח, כשרון, כח וקדושה, הנה יום הכּפּוּרִים יביא אתו בעד החיים החולפים "כפרה" (* "וטהרה").

ב.

לכל מפעל בבית אוצר הבריאה בלה ישגן תוצאות (פְּאֲלָגֶען) המתאימות עם ערך הפעולה, עד כי בעד כל מפעל ומפעל ישנו זמן "הנה" שהנהו ילד "העבר" וְאָבִי "העתיד"; אין דבר אשר יזמר בתכלית

השלמות

(* עם הפעל "כפר" ישחמשו לרוב כמובן הסרת כעס וחרון מהזעם (בעוֹגְנֶמִיגֶען), אבל עצם שמוש הפעל "כפר" יאחד בקרבנו את התוצאות האלה: א) מחסה בעד איזה דבר משפע הפעולה הבאה מן החוץ, או ב) הפעולה פנימה לכל תפרוך לצאת התוצאה. —

השלמות ברנע צאתו אל המציאות ועצמות התהוותו לבד, רק הכל פועל ושואף אל שלימותו הלאה והלאה עד אין קץ. — האם אתה בן אדם, אתה לבדך חפזין תחפזין עם פעולתך, עם מכסת מעשה ידיך, להיות יוצא מהכלל הזה? זאת לא זאת! הן אין גם אחת מפעולותיך ותחבולותיך, אין גם אהר ממעשה ידך ודבורך, גם רעיונך אף הקל שבקלים שבהם אינם משוללי תוצאה — המה יביאו „ברכה” או „קללה” חיש מהר או לאחר זמן, פה או שם בחיך החיצוניים, ובחיך הפנימיים בלי אמצעי, גם תיכף ומיד יביאו „ברכה” או „קללה”, יען כי כל עשיית מצוה ומלוא איזה חוב, מכשירים אותך למלואי עוד מצות וחובות חדשים (מצוה גוררת מצוה), וכל המא שחמאת יביאך ויפעל עליך להיות נוח לחטוא (עבירה גוררת עבירה), להיות נסוג אחר מתכונת „עשה טוב” וקרוב ומוכשר ביותר לעשות „הרע” ולחטוא עוד. תוצאות החמא בחייב הפנימיים והחיצוניים „קללה” היא וצפויה למשפט צדק של ה’.

אמנם כן לו היה ה’ רק שופט צדק לבד, ולא היה גם „אב-רחמן”, כי אז איש בחמאו הראשון מת, בחמאו זה נחרץ עליו מהשופט כל הארץ משפט מות, יען וביען, כי קבלת את מציאותך וקיומך בתבל מה’, רק בתנאי, אם תחיה חיי צדק — ובעד כל חמא ועבירה קלה הן אָבדת את זכותך להִתְקִים עוד ומציאותך נכרתה. אך הביטת וראה! הן זה היום, אשר בו חמאו אבותינו בעון „העגל” ויתנצלו את עֲדָם מעליהם, זה כחם לאלוה להיטיב ולהשכיל ויאבדו את זכותם להתקים בחייהם החיצוניים, עוד גם צפויים היו, כי יִחַח שָׁמָּם ולכלותם מעל פני האדמה. — אבל כאשר הכירו לדעת, כי אמנם חטאו ופשעו והנם ברע ויתאבלו וישוכו אל ה’ בלכס (שמות ל”ג), אז נחם גם ה’ על הרעה, אשר השב לעשות לעמו, והמודים והעוזבים קבלו ממנו כפרה וסליחה, זה היום עשה ה’ להיות יום גדול ונורא! את יום העשירי בחודש „תשרי” קבע ה’ ברהמיו ובחסדו הנאמן להיות יום הכפורים, את זה היום הקדוש והנעלה, אשר מדי שנה בשנה ישוב להופיע לכל עדת בני ישראל, היום אשר יביא סליחה בעד החיים החולפים, באשר יסיר וירחק את התוצאות מעל חמאתינו לכלי תעצורנה כח לפרוע פרעות עוד — בעד החיים החיצוניים „כפרה” — אשר מובנו מנן ומחסה, ובעד החיים הפנימיים „כפרה” — הלא הוא הכשרון הנאמן והטהר לעשות הישר והטוב. —

ג.

ביום ההוא עליך להביע אמר כפועל, בעוד מציאותך ותעודות חיך נתונות הנה לך רק באהבת ה’, לכן כאשר חמאת לתבלית מציאותך ותסמא את חיך, הלא אבדת את „הכח” אל החיים, „הזכות” אל המציאות, ועליך להרגיש אז כי הִשְׁפַּלַת מאד וקלא הנך, ואז אם ברנש שְׁפַלְרוּחַ „בכפול תיש” כזה באמת ובתמים תבקש ותעתיד לה’, לתת לך מציאות ותקוּמָה חדשה בחיים, יען כלתה גם נכספה נפשך באמת להיות חיי צדק ומישרים בימים הבאים, ואם בחשכת שפלותך זאת תפנה אל על וצקן לחש, תהיה כל תפלה

תפלה, כל תחנה ומוסר כליותך, אשר תעתיך לה' לכפר ולסלוח לך על כל חטאתיך, ולתת לך מציאות וכח לחיי תם וישר, או במוח הנך, כי ה', אב הרחמים, כאב את בנו ירצך ויחנך; במאמר הכריאה יהי"י יקראך ה' אל מציאות חדשה ויאזרך מחדש בכח ואמץ אל חיי ישרים — יעביר את חטאתך, בהסירו "מהעבר" שלך את "הקללה" ויתן לך "עתיד" חדש מלא "ברכת ה'". —

ד.

חות דעת כזאת תוכל להחליט בפועל רק ע"י "אסור מלאכה וענוי". — "פעולה" "והנאה" הן תנה כל תנן חיי האדם, אבל ע"י החטא נרמת להאביד מהראשונה את "הכח המהור" ומהשנית את "הזכות" לרכוש אותה לך, לכן תן תודה, כי כזה וכזה עשית לחלל את "הכח" אשר חוננת כמו מה', להיות סוכן התבל שלו כפי רצון ה' — לכן: אל תשלח ירך ביום ההוא אל כל יציר נברא לשנות אותו כחפצך, בגלל מטרת האדם להפיק זקמו, אף תראה בעליל, כי אין לך הצדקה עוד, להאריך ולכלכל את מציאותך וקיומך ע"י "הנאה" — הוכיחה גלוי לכל, את אשר הנך באמת "עני ספער וחסר דבלי", ענה את נפשך וחדל לך מכל הנאות הנוף — לכן מי מבני ובנות ישראל, אשר יהיב בנפשו לעשות ביום ההוא איזה מלאכה או להנות "הנאת הנוף", מלבד כי לא יקבל מה' "בפרה וטהרה", כי גם נפשו נכרתה מקרב עדת ישראל — כי אמנם איש כזה המחלל את יוה"כ ע"י מלאכה והנאה, בעוד איננו הקדוש והטהור, צדיק תמים בכל דרכיו, (ומי הוא זה אשר יוכל לאמר זכותי לבי, היש צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יהמא? גם כמה נחשבה היא צדקת האיש הפרטי, אם כללות עמך לא התחוממה אל מעלת פעולת הצדקה לחיים, אם עוד אחד מאחד או אחת מאחיותי מחטים עליך להיות להם מושע ומנהל בדרך צדקה לחיים?) הן איש כזה בעבודת מלאכתו ובהנאתו ביוה"כ יביע אמר: כי אין עליו לתת דין וחשבון בעד חייו ומפעליו, כי זכה את מציאותו מן ההפקר, כי אין אדון למו, שופט צדק ודין אמת — אין אלהים כל מזמותיו. —

ה.

לכן סגנת "אסור מלאכה" ביום הכפורים מאד נעלה היא ונכבדה בערכה כמו ביום השבת, וכל הנאמר בשבת באסור מלאכה אסור גם ביום הכפורים (ראה שבת מ"א' עד י"ב), ומשג "ענוי" איננו במובן "ענוי ע"י מכאובי הנוף ויסורים קשים" לשם "כפרת עון", רק צנת אדם נפשו, כפי הוראת המלה הזאת, וכפי משג רעיון ועצם היום, הלא הוא "לענות את נפשו ולהתחדש ע"י המחסור", לכלי "להנות" שום הנאת הנוף במשג נאמן, לכלי להאריך ביום ההוא את כלכלת "המציאות" שלו, למען דעת ולשגן בלב, כי כל זה נוסד רק ממעם הרעיון הכביר והנאור, אשר יכלכל בקרבו היום הקדוש והטהור הזה, לכן למען הסר כל מחשבת פגול, לחשוב

לחשוב אולי תועה, כי אמנם היום הוא נקבע ליום „ענוי ע"י יסורים קשים" או מכאובי גוף אחרים, אשר ישית האדם עליו לכפרת עון, וינמה, כי אמנם לרצון הוא לפני ה' לסגף את עצמו בגלל חטא ועון, לבן בחסד ה' נועד היום התשיעי — ערב יוה"כ"פ — ליום של הנאה ותענוג הגוף ומצוה הוא לאכול ולשתות בו (א"ח תר"ד), לדעת על פיהו, כי „הענוי של יום המחרת הוא רק חסרון ההנאות האלה. —

ז.

צרכי הגוף והנאותיו האסורים ביום הכפורים הם: אכילה ושתייה (א"ח תר"ב) רחיצה, מלבד רחיצה למען הסיר איזה דבר מגאל, ולהחזיק ידיו בבקר בקומו משנתו, גם אחרי עשית צרכי האדם הכתמיים לפני התפלה, אבל עליו לטול ביום ההוא את הידים רק עד פרקי האצבעות, ולמנוע עצמו מלהתבונן בזה לשם „הנאה גופנית" (תרי"ג) סיכה (זאלבען) זולת סיכה בגלל איזה רפואה מותר (תרי"ד) נעילת סנדל (נעל עור) זולת בלכתו במקומות רפשי וטיט (תרי"ד). קרבת איש לאשתו (תרמ"ז) ביום התשיעי לעת ערב בעוד יום, הלא הוא $13\frac{1}{2}$ רגעים לפני הערב היא, תוספת יוה"כ" ואסור גם בעת ההיא לאכול ולשתות ולעשות מלאכה (תר"ח) על ההורים החובה להנך את הילדים לכל המצות גם לחנכם מעט מעט „בענוי יום הכפורים". נעילת סנדל עור אסורה כלם, ילדים אשר עברו עליהם השנה התשיעית עלינו להנך אותם לענות נפשם לשעות, כעבור השנה האחת עשרה יצומו הילדים שהמה בשלמות בריאותם כל היום, אבל לא החלשים, כעבור השנת השתים עשרה לבת ישראל ושלוש עשרה שנה לבן ישראל החיוב עליהם למלאות כל המצות שבתורה גם חובות יוה"כ, ילדים פחות מבני תשע שנים אינם צריכים לצום כלל (תרמ"ז) (ואדו: חולים ויולדות ראה בש"ע תרי"ז תרי"ח), עד ליל אור ליום י"א בתשרי, הלא הוא עד אשר יצאו למראה עינים שלשה כוכבים בשמים סנדל ממוצע ומעט נוסף על זה יארך זמן „אסור ההנאה והמלאכה". —

ז.

אולם הרעיונות וההשקפות הנכבדים על שלילת ההנאה ושכיתת המלאכה, עליך לדעתם ולהכירם היטב, ואליהם ילון גם „ידו ותשובה", „חרטה" נאמנה על „העבר" וקבלה בלב להטבת החיים „בעתיד", כפי אשר יורו לך „דרכי התשובה", אך אם תדמה בנפשך לסבב בכחש את ה' אלהיך, את ה' היודע מחשבות, כי „תחטא ותשוב ותחטא" בתקנת שוא, כי תעשה תשובה ויכופר לך, את כל חובות התשובה וסדר יוה"כ תמלא רק בתור מצות אנשים מלמד"ה, ובעמדך לפני ה' לשפוך שיה ולבקש ממנו סליחה וכפרה, לך, היודע את מעגל חיך, יניד לך, כי ביום המחרת לא יהיה במפעלך כל שנוי ותמורה מביום אתמול, באופן הזה כל היוה"כ והתשובה שלך כלא נחשבו, יען עשית חונף ולעון יקשב לך. — הן ה' שופטך

שופטך ואתה בחלקות הדמה להפיה כזבים ולמצוא חן והסד בעיני "אביך קנך", אשר לו נגלו כל תעלומות ולא לפניו חנף יבוא, הלא אז תפלתך תפלה, עבודתך נכריה וניבך נכזה, לא ירצה לה' . —

ח.

אמנם למען לא תכבד עליך מאד העבודה לעזוב בפעם אחת דרך המאיים ולבחור בטוב להתרוסס אל על ברעיון יום הכפורים ולהיות מוכן ומוכשר לעבודת אלהים הנעלה כדת היום, רק להוציאך לאט לאט מיון מצולת חיי המא ועון ולהכשיר את נפשך, לשוב אל ה' בתשובה שלמה, קבעה אהבת ה' תשעה ימים לפני היום הקדוש והמהור הזה, להיות גם המה מיועדים לכהינתן הדיים, חשבון הנפש, הכנה וטהרה, לשוב אל ה' בכל לבבך ובכל נפשך, ואת יום הראשון מתשעת הימים ועד ביחוד להביאך לידי התעוררות והתרגשות, למען תקיץ מתרדמת חיי הבך, מהשכחה והשלוה אשר לך, עת תראה עולמך בחיך רק למראה עינים, היום ההוא יקראך להתיצב לפני אדונך, "שופטך ואביך", לתת דין וחשבון על מעשיך לפני ה', גם לפני רוחך הנכון לשפוט את עצמך והנחום ייסרך למשפט; תכנע בלבך, תתרגש, תחד מאימת הדין ובאימה וביראה תכיר לדעת, כי לא כן התהלכת את אל מושיעך, שופט צדק ומלא חמים; גם תתאמן לשוב בתשובה שלמה ולהתקרב אל תכלית תעודתך, — היום ההוא הוא: "ראש השנה" או כאשר תקראתו תורתנו הקדושה בשם "יום תרועה" הלא הוא: יום התעוררות והתרגשות (ראה פרק י"ב "שופר"). היום הנורא, אשר גם הוא יעצור את מרוצתך במעגל חיך החיצוניים כדת היום, למען תכונן מבמך על חיך הפנימיים, גם הוא דורש ממך שבייתה ממלאכה, אבל לא באופן כזה כמו ביום השבת ויום הכפורים, רק בכלל שביתה ממלאכות כאלה האסורות בימי מועד וחג אחרים (יר"ט) שהמה בלתי קבועים לשום מעצור ביחוד לפעולות החיים עלי תכל, רק להחליף כח ולקנות שפע קדושה בעד אריכת החיים הנאמנים, לכן מותרת היא ברה כל מלאכה לצורך אכל נפש ורק שאר כל עבודת מלאכה אסורה בו ולא בחומר דת הימים בשבת ויוהכ"פ, אשר אז עלינו להראות בפועל "בטול-היש" שלנו נגד ה' ופועל כפיו שמים והארץ, בעד ראש השנה הדינים הקבועים (בפרק ג' והלאה) כמו בעד ימי מועד וחג אחרים. —

ג.

מועדים

אסור מלאכה של פסח, שבועות, סוכות ושמיני עצרת. — אלה טועדי ה' מקראי קדש, אשר תקראו אתם במועדים. בחדש הראשון בארבעה עשר לחדש בין הערבים פסח לה'. ובחמשה עשר יום לחדש הזה חג המצות לה', שבעת ימים מצות תאכלו. ביום הראשון מקרא קדש יהיה לכם כל מלאכת עבודה לא תעשו. והקרבתם אשה לה' שבעת ימים ביום השביעי מקרא קדש, כל מלאכת עבודה לא תעשו. — וספרתם לכם וגו' וקראתם בעצם היום הזה מקרא קדש יהיה לכם כל מלאכת עבודה לא תעשו, חקת עולם בכל מושבתכם לדרתיכם. — בחמשה עשר יום לחדש השביעי הזה חג הסוכות שבעת ימים לה'. ביום הראשון מקרא קדש כל מלאכת עבודה לא תעשו. שבעת ימים תקריבו אשה לה' ביום השמיני מקרא קדש יהיה לכם והקרבתם אשה לה' עצרת הוא כל מלאכת עבודה לא תעשו. — וידבר משה את מעדי ה' אל בני ישראל (ויקרא כגד'). כל מלאכה לא יעשה בהם אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם (שמות יב טו).

א.

מועדים — המה זמנים קבועים, אשר עפ"י מובנם וערכם עליהם יקראו אותנו במשך עת הופיעם אלינו, להכיר ולהוקיר את רעיונות זכרונותיהם שלמענם נועדו. — וכמו המלה "מועד" ביחס "המקום" הוראתו: מקום מיועד, בו יבאו אנשים אל מקום הנעד לתכלית ומטרה ידועה להם, כן הוא השם "מועד" ביחס ובמובן "הזמן", הלא הוא "נקודת העת", שאליה קרואים אנחנו כלנו לפעולה הדרושה מאתנו, וכפי מושג המועד — לפעולה פנימית — לכן "המועדים" המה הימים, אשר בחינ ערכם ורום מעלתם יתנשאו ממעל להימים האחרים מימי השנה, ויקראו אותנו, לצאת מחוג חיינו הנהוגים, לעשות "הפסק" על משך זמן הארכת, לכונן אליהם ולקדש על ידם את כל מאיני הרוח והחיים, ובמובן ומושג הזה יתקשו גם "יום השבת ויום הכפורים" להיות נכללים במועדי ה'.

ב.

בעוד שכלל הימים מחיי אדמתנו נתונים נתונים אנהנו אל הפעולה והעבודה, הלא הוא להוסיף תמיד אמן וחיל לבצר בעד "העתיד" את יסוד "קיום נר" ולהרחיב את חוג החיים הלאה, הנה המועדים, מפסיקים את הפעולה והעבודה הזאת, למען הפיה רוח חיים ברעיונות עקריים כאלה, שהמה נושאי חיינו, אם להחליף כחנו לחוק את רוחנו ולתת לנו קדושה בעד ימי המעשה הבאים, או לזכור אחרי התוצאות המפסידות את הגוף והנפש מעבודתנו ומעשינו בימים החולפים, להשיב לנו עוד הפעם את "ההרהר" ולחדש בקרבנו "תקוה טובה וברכה" אשר אנדנו לנו. בין המועדים שהמה יפנו מבטנו על החיים העוברים

„העוברים והחולפים“ יש לנו אמנם בראש ובראשון רק אחד — יום הכפורים — בצרוף ההקדמה וההכנה אליו הלא הוא „יום הזכרון“ (יוהכ"פ ור"ה), אבל אלה המועדים שעליהם לקדש ולשפר את מעשינו וחינו בעתיד, המה: „שבת“, „פסח“, „שבועות“, „סוכות ושמני עצרת“.

ג.

תכן ימי השבת, יוהכ"פ עם ר"ה ומה הם לנו, השתדלנו לכאר אותם ביחוד למעלה, יען כי שניהם כאחד יתיחסו ביותר אל תעודת החיים ומלואי החובות של כל פרט ופרט. האחד יקרא את כל איש ישראל לקדש את נפשו, והשני לבחון את מעשיו ולשוב בתשובה שלמה, ולכן בעד שניהם שביתת המלאכה או שביתת המלאכה וההנאה יחד, המה העקרים הראשיים ליעיונות תעודתם בעד כל אחד מישראל כפרט, למען דעת אל נכון בכל עת ובכל שעה, כי מעשיו יקרבוהו או ירחקוהו ממטרת חייו בתבל ה'.

והנה פה ננסה לתת ציור כללי בעד שאר המועדים שהמה יכלכלו תכונה אחת ומשותפת לכלם וכלמו כאחד יביעו ויהוו רעיון כללי; כלם כאחד: וסודו להחזיק ולקיים לנצח את האמתיות, את זכרונות התגלות ה' בפועל בעת אל מציאותו ובריאותו של עם ישראל, אשר רק אז יוכלו לבוא אל תכלית השלמות, אם בכל שנה ושנה יתחדשו הזכרונות האלה, לכונן אל הקר כבוד מעלתם, הלא המה „הנסים“ (מהשם נס), שהמה מעשים נעלים ונשגבים העומדים „לנס“, אשר יצאו לפועל על ידי התגלות כבוד ה', ועליהם בכל העתים ובכל הזמנים להיות מאירי נתיב בעד חיינו הפנימיים והחיצוניים, למען נכיר לדעת על ידם את מיטב ההגיון אשר יכוננו סלה, הן המה „מקראי קדש“ מיוחדים להחיות בכל עת תמיד ולעולם את רוח ישראל, לקבל ולקיים באהבה את הרעיון העקרי: ה' הוא הַמְּיָסַד וּמְחַזֵּק את האומה הישראלית „בנופו וברוחו“, — לכן „המועדים“ המה ביחוד „מועדים לאומיים“ (נאַציאָנאַלע), אשר מפני זה, בעת אשר „ציון“ — מְרַכֵּז האומה בנגלה — היה עוד על מכוננו, החובה היה כימי מועדי ה' אלה, לבקר את „עיר הקדש והמקדש“, שמה התאחדו בני ישראל ובהקבצם במקום אחד לחיות בהם מושב בני ישראל כשבת אחים גם יחד, יכלו להתלבש מחדש ברוח האומה הכללית, ומטעם זה נקראים המה המועדים: „בשם רגלים“.

ד.

המועדים האלה, יכפי שהמה מצד אחד, מיוסדים על זכרונות „התולדה“ (געשיכטליך), וזכרונות מאד נעלים, הנם מצד השני קשורים ואחוזים בתקופות השנה (יאהרעסצייטען), כל אחד בתקופה המסוגלת לו, עד כי כל „חג“ נקבע בעת מיוחדת מעתות השנה, אשר בה יתגלה ה' באופן כזה למראה עינינו, גם ע"י התפתחות הטבע, למען ישאו בד בכד עם הלמוד שאנו למדים, דעת התגלות ה' בפועל מהחג ההוא, אשר רשומו נפר בעד תולדות בני אדם (געשיכטע), עד כי התגלות ה' כטבע הופעתו בתולדות בני

אדם יחד נפגשו ומשולבות הנה יחד, והאחת בעד השנית תתן את ערוכתה, ותביא את השלמות הדרושה באופן מאד נעלה. — אם עוד יוכל להיות ספק בלבך, אם מהלך התפתחות הטבע, אף כי תשמור תפקידה תמיד והליכות עולם לה, כי היא ערוכה בכל ונשואה מה' הכורא היחיד ומיוחד לבדו, שהוא השליש ומושל בכל, הכיטה וראה על התולדה וכתוב עמים, צא ולמד ממנה, אשר גם בהתפתחות תולדות בני אדם יופיע ויתגלה ה', להיות ת'כ'ן עלילות, ואם תוכל לפון עוד, אם ה' מלך הכבוד, מלך עיון, מלך רם ונשא יוכל להתעמק בעגונותו להיות קרוב מאד אל הוי התכל הארצי השפלים, ולדאוג בעד מנת גורל האדם, לשים עינו עליו ולכונן את מפעליו והתפתחותו לימים יבאו, כאשר יורו אותך הוי אבותינו בימים מקדם, הכיטה נא על מפעלות ה', אל אדון זה, אשר תשוהו לנגד עיניך בכל עתות השנה, עת יופיע לשנות את פני הטבע ולחדש את פני האדמה, למען דעת, כי גבוה מעל גבוה שומר את מועדי התפתחות תקופות השנה. בטבע המציאות" ומועדי התפתחות התולדה, המניע את גלגלי מסכות הטבע ותולדות בני אדם גם יחד. —

ה.

המועדים ביחס ערכם אל התולדה (געשיכטע) בלמו יחד הנם אותות נאמנים בעד עת בריאת עם ישראל וחנוכו' מעת צאתם ממצרים עד באם אל ארץ כנען, ובוה הוא ת'כ'ן מושגם :

פסח — יסוד מוכר בעד גוף ישראל — אות הוא בעד האמר סלה יהי", אשר במאמר ה' זה, האל הנאמן שומר הבטחתו, ידע את בריחי מצרים ויוציא ממסגרת משפחת יעקב, אשר במשך ימי סבלות מצרים נהיתה לעם, עם זו יצר לו ה' להיות חבל נחלתו, בהוציאו את גוף האומה מעבדות לחרות, זכר ליציאת מצרים, יסוד המציאות (דאוינסגרינדונג).

שבועות — יסוד מוסד בעד רוח ישראל — אית הוא בעד התגלות התורה, אשר בה כונן ה' את עצמות ישראל, ה' אשר ע"י חופש גוף ישראל קראו למציאות לאום, ומן הוא והלאה יעד את נוף האומה, להשיג את חפשו, למען יהיה נושא דגל תורתו, תורת ה', ואת אשר החל ה' במצרים בגוף ישראל, השלים במדבר ע"י נתינת התורה לתת לו "מציאות וקיום ברוחו", זכר להתגלות הרת על הר סיני, — יסוד החיים (לעבענסגרינדונג).

סבלות — — החזקת גוף ישראל — אות הוא בעד החזקת נוף ישראל, אשר יצא מעבדות מצרים ע"י ה', לתת לו חווק ותקומה ז'כר להחזקת העם במשך זמן ארבעים שנה במדבר — יסוד החזקת המציאות (דאוינסגרינדונג).

שמיני עצרת — — החזקת רוח ישראל — אות הוא בעד התנך הרוחני וקנין התורה ודעת דרכיה, במשך עת לכתו במדבר, זכר בעד החזקת הרוח במדבר — החזקת החיים (לעבענסגרינדונג) — ומפני זה ביים השני לו ישמח ישראל במתנת חלק, בשמחת התורה על החזקת קיומה בכרב ישראל. —

ערך מעלת התולדה בעד חג השבועות מיוסד הנהו בעצם תקפו על מוסדות הזכרון המפורש בתורה וחין ערך מעלת התולדה ביסוד מוסד בעד שמיני עצרת ביחס זכר ליציאת מצרים נלמד רק מהיקש וראיה לדבר, וביחוד מהוראת השם „עצרת“ שמוכנו „אסיפה“, הלא הוא קבוץ סכום הרעיונות הכלולים בשאר החגים „לסך-הכל“ אחד של הרעיון הכללי „מגיש ישראל לה“ והחוקתו קיומו „לפני ה“.

ו.

יחוסם אל תקופות השנה :

פסח – העת אשר בה הופיע והתגלה ה' לעמו בתור מעורר ישנים מתרדמת השפלות וקוצר רוח במצרים, קשורה היא ביחוסה אל תקופת האביב (ראה פרק ט"ו ג' גם ז') אל תקופת השנה, אשר בה יתגלה ויופיע ה' במבוע המציאות להחיות מהקדש את מתי החורף במל של תחיה ולתת נשמה באף כל היקום „בטבע המציאות“.

שבועות – עת נתן ה' אות ברית לשלמות הרוח בנוף האומה שנבראה בפסח, קשורה ואחווה היא ביחס התקופה של ימי „הבכורים“ תחלת הקיץ, שאז הטבע שהתעוררה לתחיה בימי האביב תקבל את השלמות וההתפתחות הראשונה.

קצות ושמיני עצרת – האותות הנאמנים בעד החזקת הגוף והרוח, אשר נתן ה' לעמו ישראל. הן כמה כשורים ואחוזים ביחס הזמן של „עת האסיף“, תקופת השנה בכלות הקציר, הלא היא בתקופת הנציר (הערבסט) (ראה פרק ט"ו שם) המה ילדו אל הזמן, אשר מצד אחד כבי נתן ה' לאדם ע"י הטבע את האמצעים הדרושים להחזקת הגוף בעתותי החורף והסתיו, והטבע החלה על ידי הסערות וקפאון החורף והסתיו, לכלכל ולהחזיק את האמצעים האלה, ומצד השני הנה ע"י אלה הסערות, הגשמים, הקור והקפאון יתחזק כה החיים הנמוע בטבע לפרות ולהצמיח תמיד, מהדש, כמו כן לפי זה נוכל להתבונן גם על ר"ה ויוה"כ, אשר אם כי בתורה לא נזכרה התקופה המתאמתה עמהם על פי תכונתם, בכ"ז יש לשער, כי גם המה מקושרים ביחס תקופות השנה ע"י הזמן, אשר בו יבחר ויזכה ה' בטבע את הכחות הנחלשים במשך השנה החולפת, תזככם ע"י הסערות, תחוקם ע"י הקור והקפאון וע"י הגשמים תכשירם לקבל חיים חדשים, ושלושה אלה יחד יתאימו עם צרכי החנוך ביחס המוסרי ותנאיו בכל חלקי האנושית.

ז.

יחס המועדים בחליפות פעולתם :

את אשר יחל יחג הפסח יתגלו השבועות, ואת אשר יחל יחג הסכות יתגלו יום שמיני עצרת, יען יסוד מוסד החזקת הגוף יקבלו ערכם עליהם רק ע"י יסוד מוסד החזקת הרוח הכולד את החיים, והנה שמיני עצרת נקשר אל חג הסכות מבלי רוח בין הדבקים, בעוד החזקת הרוח והנוף יחד יתלכדו, אבל חג השבועות בהיות ערכו עליו במעלת הכאה לדי שלמות את הנעשה בפסח, אזי אל השלמות הזאת דרושה הכנה והזמנה על ידי

ספירת העומר" (ראה פרק ט'), מצד השני, את אשר יוציא חג הפסח לפועל" יחזיק ויקים אותו חג הסכות, ואת אשר יוציא חג השבועות לפועל יחזיק ויכלכל אותו יום שמיני עצרת" — וכפי היחס שבו עומד הנחש חג הפסח מול חג השבועות, כן הוא חג הסכות ביחסו אל "שמיני העצרת", וכמו חג הפסח יתיצב מערכה מול מערכה מול חג הסכות, כן יעמוד חג השבועות במערכה כזאת אל יום "שמיני העצרת".

ח.

המה ייסדו עז:

חג הפסח — התאחדות כל חלקי כלל ישראל להיות הקשר אמיץ ע"י מנת גורלו והתעודה המיוחדת לו בהליכות עולמו בכל העתים והזמנים, אשר למענה הוציא ה' את עמו ישראל ממצרים גוי מקרב גוי. —
חג השבועות — אלהיות תורת החיים ונצחיותה, אשר ישא אותה עם ישראל על הגלו בתור התגלות התעודה הזאת לשמור אותה ולקיימה. —

חג הסכות — מנת גורל ישראל הגופנית, אשר כמו הכינה ויסדה ה', כן היא נשואה מה' בכל התפתחות העתים והזמנים, הוא ישא ויטבול ויחזיק אותה תחת השגחתו הפרטית". —
שמיני עצרת — התורה ורוח התורה בקרב עם ישראל, אשר כמו התורה נקמה ונסודה בה', ועליה להיות לעמו נפש החיים, כן היא עומדת תמיד תחת כנפי השגחתו העליונה והחסות עליה; הוא יגן בעד נצחה ותחלתה, אף יחזיק אותה לעולמי עד לבלי תמוש מפניו ומפי זרענו עד עולם. —

ט.

מה יורו לנו המועדים ואיזה לקח טוב נוציא מהם:

פסח — הלמודים: בכלל: ה' מושל בטבע ובחיי העמים, בטבע כמו בחולדה יכוּן את ההתפתחות להאיר את היום מחשכת לילה ומדומנת מות לחיים תוצאות: בפרט: ה' היחיד ומיוחד הוא בורא ישראל, מושיעו ואדונו — ישראל — חבל נחלתו, עבד ה'. לקח טוב: להיות תמיד כסלע איתן; חזק ואמיץ בברית ה', האל היחיד ומיוחד, לאהוב אותו בכל לבבך, בכל נפשך ובכל מאדך, להיות שומר אמונים במנת גורלך ובחיים, אשר יעד בהם את עם ישראל ובכללם גם אותך — "אהבה". —

שבועות — הלמודים: בכלל: ה' בטבע וכאנושיות כונן כל דבר אל מטרתו ותכליתו. את האנושיות יחנך לשלמות תעודתה, ואת פעולת האדם להיות נכנעת תחת רצונו, ובגלל זאת גלה את רצונו הקדוש. בפרט: ה' היחיד ומיוחד, הוא נותן התורה, ותעודת ישראל האמת, היא: להיות הנושא והמקים את תורת האלהים, וע"י הקנין הזה להיות, במלכת כהנים וגוי קדוש". התורה: נתונה מה' להיות נחלת ישראל. — לקח טוב: להדבק בה' ובתורתו ולהוקיר אותה יותר מחיך, גם לירא את ה' ולעשות את כל דברי התורה הזאת קראך ה', להולד בקרב עם ה', בבית ישראל — "בְּרַחֵם ה'". —

סכות

כָּבוֹת — הַלְמוּדִים: כִּלְלִל: ה' הוּא הַמְּחֻזָּק וְהַמְּכַלְכֵל אֶת הַטְּבַע וְהָאָדָם, הוּא אֲדוֹן וּמְחַלֵּק אֶת כָּל מִתְנַת הַחַיִּים. — בִּפְרָט: יִשְׂרָאֵל: לֹא לְבַד, כִּי בְמֵאמֶר ה' נִבְרָא עִם ה' זֶה, כִּי גַם עַל פִּיהוּ הוּא הִי וְקִיָּם, מִיָּדוֹ לְבַד הַחֻזְקָתוֹ כְּאִשֶּׁר וְהַצְלָחָה, מִיָּדוֹ שִׁבְטוֹ וּמִשְׁעֵנָתוֹ וְקִיּוּמוֹ בְּמִדְבַר חַיּוּוֹ. לְקַח טוֹב: לַפְּנוֹת כִּבְטָךְ אֵל ה' בִּימֵי אֹרֶה וּשְׂמֵחָה, לְדַעַת, כִּי הוּא הַנּוֹתֵן לְךָ שִׁפְעַ בְּרַכָּה וְאִשֶּׁר: בְּעֵנֵי וְצִרָה — לְהַבִּין כַּעֲדוֹ הוּא הַנּוֹתֵן לְךָ כַּח לְשֵׁאת וּלְסַבּוֹל, כַּמַּח יַחֲזִיק בִּימִינְךָ וְלֹא יִתֵּן לְמוֹט רַגְלְךָ בַּעֲתִים לְרַעָה; וְהִיָּה אֲמוּנַת עֵתְךָ. עֵזְרָה" בִּימֵי "אִשֶּׁר וּשְׂשׂוֹן", "חֹסֵן וּבִטְחוֹן בְּה' בְּעֵנֵי וְאִסוֹן" — "אֲמוּנָה". —

שְׁמִינֵי עֲצֵרֶת — הַלְמוּדִים: כִּלְלִל: ה' הַנּוֹתֵן תְּמִיד לְכַחוֹת הַהֲתַפְתָּחוֹת כַּח עֲלוּמִים מַחְדָּשׁ. בִּפְרָט: ה' הוּא הַמְּחֻזָּק וְהַמְּקִיָּם לְנִצָּחַ בִּקְרִיב עִם יִשְׂרָאֵל רוּחַ קְדוֹשׁ, מִגֵּן וּמְחַסֵּה הַנְּהוּ בַּעַד תּוֹרַתִי לְהַתְקִיָּם בִּקְרִיב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: הוּא הַמְּעוֹרֵר אֶת אֲנָשֵׁי הַשָּׁם גְּדוּלֵי דַעָה לְהוֹיֵת רֵאשֵׁי פְּנוֹת הַתּוֹרָה וְהַלְאוּם. — לְקַח טוֹב: לְשֹׂאֵב מֵיָם בְּשִׁשׁוֹן מִמֵּינֵי הַתּוֹרָה, לְשִׁתוֹת וּלְהַשְׁקוֹת בְּשִׂמְחָה קֶשֶׁט וְדַת מִבְּאֵר חֲפְרוּה שְׂרֵי יִשְׂרָאֵל, אֲדִירוֹ הַתּוֹרָה, וְאִם גַּם אֲלֹפֵי אַחֵינוּ יַעֲזוּבוּ אֶת צוֹר יִשׁוּעַתֶּם, גַּם יַעֲמִלוּ לְהַשְׁכִּיחַ תִּירַת אֵל חַי, אִף זֶה לְעֵגֶם עֲלֵיהֶם כָּל הַיָּמִים, אֲנַחְנוּ, כִּישׁוּעַת ה' מַעֲזוֹנוּ, נִשְׁמָה וְנִגְלוֹל בְּזֹאת הַתּוֹרָה וּבְשִׂמְחָה נִדְּגוֹל כָּל הַיּוֹם; נִלְכָּה בְּאוֹר עֲמוּדֵי־אֲשֶׁר־תָּהָה וְלֹא נִשְׁיָם לֵב לְאֱלֹהֵי הַמִּתְחַרְיָם לְהַבִּיא מֵיָם וַיְדוּנִים לְכַבוֹת אֶת נַחֲלַתָּהּ הָאֲחֻרֹנָה, וְלְהַבְיַע רִיק כְּאֵלוֹ חֲפִצֵּם צְלַחָה בִּידֵם; בְּשִׂמְחָה נִדְּגוֹל, כִּי ה' הוּא הַמְּדַלֵּק אֶת הַמְּנֹרָה הַטְּהוֹרָה, וְכָל הַרוּחוֹת שֶׁבְּעוֹלָם לֹא יִתֵּן לְכַבוֹת אֶת הָאֵהָבָה לֵה מוֹרַע קָדֵשׁ, וְדַבֵּר אֱלֹהֵינוּ יָקוּם לְעַד — "שִׂמְחָה". —

י.

אִם נִצְרָף אֵל הַמוֹעֵדִים גַּם אֶת "הַשְּׁבִיט וַיִּוָּהֵב" עִם "ר"ה" כְּתוּר קְדוֹשַׁת הַחַיִּים וּבְחֵינַת הַחַיִּים, כְּהוֹיָתָם בְּמַעֲלַת תַּחֲלָה וּסוּף אֱלֹהֵם, אִזּו יֵצֵא לָנוּ הַצִּיּוֹר הַזֶּה:

א.

שְׁבִיט

קְדוֹשַׁת הַחַיִּים

ג.

שְׁבוּעוֹת

יָסוּד רוּחַ הָאוֹמָה

ה.

שְׁמִינֵי עֲצֵרֶת

הַחֻזְקַת רוּחַ הָאוֹמָה

ב.

פֶּסַח

יָסוּד גּוֹף הָאוֹמָה

ד.

סִבּוֹת

הַחֻזְקַת גּוֹף הָאוֹמָה

ו.

יּוֹם הַכַּפּוּרִים וְר"ה

בְּחֵינַת הַחַיִּים.

שָׁנָה

ה': ברא יחיד ומיוחד ואדון,
אתה: יצור ה' ועבדו, איש ישראל.

יצוא מצרים

ברא

ג. שבועות

יסוד רוח האומה
"קיי" אלהיות התורה
ונצחיותה.
הכל מתנד לתעודתו
(חוק=לישראל)

התגלות התורה על ידי סיני

ב. פסח

יסוד גוף האומה
"אניב" תאחדות כלל ישראל
כמנת גורלו ובחובותיו,
סקנות לחיים תוצאות,
(ישראל=מצואות וחובה)

יצוא מצרים

ה. שמיני עצרת

החוקת רוח האומה
"חורף" רוח ישראל נשואה מה'
נתינת כחות החיים.
(רוח לחיי-ישראל)

השפעת החוק במדבר

ד. סכות

החוקת גוף האומה
"בציר" מנת גורל ישראל נשואה מה'.
ההשגחה המחוקת.
(אמצעי לחיי-ישראל)

החוקת ישראל במדבר

ו. יום הכפורים וראש השנה

כחינת החיים.
ה': מלך, שופט ואב,
אתה: עבד, חוטא וכן.
התחדשות החיים.

כמות וסליחה

אורי תמא הנגל

כפי תקופות השנה יקרו ר"ה ויוה"כ עמדתם באמצע, ואם כן המה נושאי חג הסכות ושמי"ע, וכמו יום השבת שהוא נושא החגים: פסח ושבועות.

א.

שבת

תעודה

ג.

שבועות

ב.

פסח

ד.

יוה"כ ור"ה

חיים

ו.

שמיני עצרת

ה.

סכות

פסח ושבועות יצאו ממקור הברכה של יום השבת, כי ישראל נברא בעד יום השבת, אשר האנושית בכללותה כותה אותו ותחללה, וסכות ושמיני עצרת יצאו ביחוד ממקור יום הכפורים, יען ה' יתן החזקת הגוף והרוח לפי מכסת המלואים, כפי החלטת יום הכפורים ופעולתו. סכות וביא לידי שלמות את הכפרה ושמיני עצרת את התורה.

יא.

הצד השוה שבכל הימים האלה, כי כלם כאחד יבואו ויאתו לעשות הפס"ק ומעצור בחיינו הפועלים ושואפים לפעול האלה והלאה, למען קדש על ידם את חיינו ולהכשיר את נפשנו בקבלת שפע האמתיות הנובעות מתעודת הימים האלה ומושגיהם, להחליף כח ולחדש רוחנו ולרומם את חיינו לשאר פעולת החיים, ומפני זה הימים האלה נקראים בשם "מועדים" ונעשים על מִהֲרַת הקדש לשם תעודתם, ובעבור התכונה הכללית המשותפת לכל ימי החגים נקבע בעדם "אסור מלאכה" — יען כל עבודת מלאכה הלא הוא שני הדברים מסכיב לנו, היא המשך והתמדת החיים הנהוגים ע"י פעולת הנתונה להדברים את העתיד" שלהם וצורתם בימים יבואו, ומטעם "המועדים" הלא עלינו לעשות הפס"ק בכל אלה — לכן כל פעולה כזאת, אשר על ידה ובכחה נאריך למוות את תקנת הוט החיים, אשר על ידה התכל מסכיב לנו תשונה ברב או כמעט להכביח את עתידותיה, אמורה לעשות בימי מועד והג; אבל פעולה כזאת המתאמת עם תכונת המועד בעצמו ואשר תכלול את חין ערכו להיות נקרא בשם מקרא קדש — (ראה פרק ד'), הפעולה אשר תוקה דעה, כי החיים הנוסדים גם על רגש החושים, לו ניסדם עז על הידיעה הנאמנה, לכלכל את כח האדם לאמצו לחזק ולקרבו

ולקרבנו אל "עבודת אלקים", עד כי באופן כזה "פעולות לחיים" כאלה עולות במדרגתן להיות בעצמן "עבודת אלקים" — מאלה הפעולות אסור המלאכה נסוג אחר והעבודה לצרכי הנפש מותר, גם הוכה היא לעשותה. לכן מזה יצאו לנו המשפטים האלה אשר בדעת ובדת התורה יסודם: —

(א) מלאכת עבודה — הלא היא, כל מלאכה של חרשת המעשה ובעד עצמה אשר תוצאתה (פראדוקט) מביאה ישר ליד שנוי הדבר לתכלית תעודתו, אשר תועלת העבודה בראש וראשון הוא רק בעד "עצם הדבר" ולא בעד עצמו ובשרו של האדם, "עבודה" כזאת אסורה ביו"ט כמו בשבת ויוה"כפ, אך בהבדל הזה, כי בעוד עצם תכונת ימי השבת ויוה"כפ וקיומם בפועל נוסדו ביחוד על עצם "שביתת המלאכה והעבודה", ומפני זה המחלל אותם בשום עבודה ומלאכה אחת דתו למות אם בידי אדם (במזיד ובהתראה) או נפשו נכרתה (במזיד ובלתי התראה) בידי שמים. הנה לא כן הסה ימי מועד והנ, בהיות מושגם, מועד"ד ומובנם מובן כללי לתכלית קביעותיהם, לכן גם "אסור עבודת מלאכה" הנהו בתכונה פשוטה ומיוחדת כדת הימים "מלאכת עבודה". —

(ב) אוכל נפש — והיא מלאכה כזאת, אשר תוצאתה הכנה ישרה לשם הנאה טבעית בעד יום המועד והחג — מותר. — תחת מובן "אכל נפש" נכללת רק הנאת הנוף הטבעית, הנהוגה והכללית: הנאת החושים — כי רק הנאה כזאת עלינו לעלה ולרומם ע"י מושג כל מועד קבוע מימי המועדים, לזכך ולטהר אותה, לעבודת אלקים ע"י החזקת הנוף, הנאה כזאת ביחוד המתיחסת אל הו"ש הטעם — אבל לא התעדינות ההנאה עד למותר, והרבות האמצעים להכשיר ולפנק את הנאת החוש עד להרבה, גם לא מלאכות לתכלית הנאות שאר החושים: ריח, משמע אזנים ומראה עינים וכדומה. —

יב.

לכן גם מצוה היא לעשות "המלאכה ההיא" אם ההכנה הישרה היא מטעם ההנאה לשם יו"ט, הלא היא, הכנת צרכי מאכל, אשר אי אפשר להכניסם מכיוס אתמול, או מפני טוב טעם המאכל ביותר, אם ההכנה תהיה בו ביומו של חג, גם באופן, אם מלאכת ההכנה נחוצה היא לההנאה של בו ביום, בענין כזה קר אסור המלאכה בימי המועדים.

אסור המלאכה ביו"ט, עבר וקטל בנוגע אל המלאכות האלה:

שחיטה (איח תצ"ח), הקבוב השער (האִתְּרָאֵבְרִיהֶעֶן), מליחה, נתיחת הלקי הטרפה (ת"ק), לישה (תק"ו), אפייה, צליה, בשול (תק"ז), דרכת תבלין בשנוי קצת (תק"ד), הדלקה והבערת אש (תק"ב, תק"ד), גם כבוי הנחוי בעד בשול המזון (תק"ד), הוצאה מרשות לרשות (תק"ח), כל אלה המלאכות הנה הכנות ושנויים בעד החומר הנמצא ומזומן וערוך בבלי אמצעי בעד ההנאה, והאש היא מצד אחד, האמצעי האחד והמיוחד לזה, גם "בנר" משום צורך כבוד היום הנקרא מקרא קדש. כל המלאכות האחרות ולא לבד אלה הרחוקות

הרחקות מאד בהחלט ממלאכת צרכי אבל נפש, כמו אלה הנקבות תחת המלואים לאכות המלאכות בשבת (ראה למעלה מלואים ל"ב עד כ"ד וכ"ז עד ל"ד גם ל"ח), כי גם אלה המלאכות שהתוצאה שלהן איננה מיועדת וראויה בהחלט אל ההנאה של בו ביום, ותיציאנה לפועל רק את החומר אל הכנת צרכי אבל נפש, כל אלה אסורות הנה כמו בשבת, למשל: הרישה, זריעה, קצירה, דישה, בצירה, לדרוך בנת, לעמר עמרים, בררה, להניף בנפה ובכברה, וכדומה (תצ"ה, תק"א, תק"ו), גם צידה, לדיג דגים וכדומה (תצ"ג), גזית נוצות וצמר (תצ"ח), הכנת גחלים (תק"ב), לדרך מלה (תק"ד), כל עשית כלי הדרוש להכנת תבשיל (תק"ז, תק"ט), הכנת חומר להדלקה וכלי מחזיק את הנר (תק"ד), עשית גבינה וחמאה (תק"י).

יג.

להכטיה את הרחקת האסורים של מלאכת העבודה גם באיזה דברים מצרכי אבל נפש נקבעו "שבותים" אהדים:

א) מפני התדבקות אל מלאכת עבודה, כמו לעשות נקבים ע"י סכין בבשר לתלותו (אבל ביד מותר ואם לעשות בו סימן מותר אף בסכין) (ת"ק), להסיר השער ע"י סיד וכדומה, או לגזוז את השער במספרים (ת"ק), לגזור עצים בגרזן וכדומה (תק"א), לגזוז את התלוש במזמרות (ת"ק), כל השחזות סכין (תק"ט), להוציא אש ע"י הכאה. שפשוף, קרני שמש (תק"ב), מלגול סלם העשוי למלאכה וביחוד מחוץ לבית (תק"ה).

ב) אלה אשר בנקל יוכלו להביא לעשות עבודת מלאכה:

לרעות בע"ה בטרם נצודו (תצ"ז), בדיקת הסכין לפני השחיטה (תצ"ח).

ג) מלאכות אחרות אף אם יש לחוש מפני הטעמים הנזכרים, בכל זאת מותרות הנה אם נעשו ע"י שנוי מעשיתם ההנהגה, כמו להפיה באש אבל לא במפוח (תק"ב), לפרר עצים להחלל ממעלה למטה (תק"ב), לשאת משאות, אבל לא בכלים הערוכים לשאת משא, ובנוגע למושג אסור "מוקצה" (ראה פרק א' י"א) שביום השבת הוא חל על הדבר שהוא נכדל והוקצה משמוש לצורך האדם, אשר בשבת רק בעד עצם הדבר יתפשט אסור "מוקצה", הנה בימי ההג יתפשט האסור הזה אף באלה הדברים, אשר בעצמם אמנם מכשרים וראוים המה לשמוש האדם, אבל אדונם לא יעד ולא זמן אותם לידי שמוש, כי על הכל ביום דרוש להיות מוכן וסזומן לשמושם לפני כניסת ההג (זמן), ובכעלי חיים, אשר שייך בהם בברית האדם, צריך להיות הזמן לא לבד בכללם, כי גם בפרטים נחוצה "הזמנה", אבל אם סכום כולם כאחד מיועדים המה לתכלית "הנאה", לא נצרכה עוד הזמנה. ביונים קטנות הבלתי פורחות מהשובך נחוצה הזמנה (יונת פורחות בלתי מזומנות לאכילה ביום אסור מפני הצדה), אוזים ותרגולים ביתיים מותר לצודם ואין צריך "זמן" (תצ"ז). "מלטול מוקצה" לצורך אבל נפש ושמחת יו"ט מותר (תק"ט); מצד אחר דרוש היתר הכנת צרכי אבל נפש, כי איזה "שבותים" הנהוגים ביום השבת כל ישרוט אסורם ביום, כמו השכותים שתחת המלואים

לאות

לאות ו' עד ה', שנים האחרונים ממלואים לאות כ"ח (תק"ז), והשנות הראשון תחת המלואים של אות ל'ד (תק"ט).

יד.

כל מלאכה, אשר התוצאה שלה הנאה" בעד צורך היום כותר גם לעשות זאת בעד כל תוצאה, אם יש לו אף היחס היותר קל להניגת היום, ורק אם התכלית היא בעד האדם וכפי מנהגו, אבל לא לתכלית משונה וחדשה, וזה הוא הנקוב בשפתי חכמים "ביתוך" (מתוך שהותרה לצורך הותרה שלא לצורך) — בחיינו הנהוגים דרוש לנו לדעת זאת בפעולות כמו אלה: מתוך שהותרה "הוצאה" לצורך אכילה, הותרה שלא לצורך (תק"ח), כמו כן הקערה להתחמם, לקחם מים לרחוץ ידיו, אבל לא רחיצה של כל הגוף, וכן לעשות מוגמר (רויכערווערק) — לפור מיני בשמים על הגתלים להריח או להפיץ ריח בבית ובכלים אסור (ועל פרות לתקן האכילה מותר), בהיות הדבר הזה הנאה חדשה והתעדנות. — (תק"א)

יז.

לשפוט אם איזה מלאכה ע"י מעשה ותוצאתו היא לצורך תניגת היום, עלינו לבחון את עצמות התוצאה ואת היחוסים הראשיים הנמשכים אליה, אבל לא תוצאות המעשה ההוא התלוי רק ברצון וחפיץ העושה, למשל: הכנת איזה דבר מאכל ביר"ט, והוא שייך לאינו יהודי, או גם הקנת האכל בעד עצמו לפני צאת היר"ט, הוא חלול יר"ט, כי הקניין והרשות" ומושג ה"זמן" הזה מהיחוסים הנכבדים במלאכת יר"ט, אבל אם חומר האכל הוא של היהודי וההכנה היא בעד אינו יהודי או בעד יום השני, היא אמנם בעצמותה איננה חלול יר"ט, אם יש הזמן והיכולת "להנות" ממנו בו ביום, כי הקביעות וההזמנה בעד האינו יהודי או בעד יום השני בלתי נמצאות בעצם הדבר רק ברצון העושה (הואיל). אבל גדר "הסניג" ימשוך אל האסור גם את הכינה ויאסור כל פעולה ומלאכה אם הכינה איננה ג"כ כלולה בתוכה, כי היא אמנם דרושה לחיות לתכלית "הנאה באותו יום" — לכן כל עבודה ומלאכה היעודה ביחוד ובפרוש בעד היום השני או בעד האינו יהודי אסורה לעשות ביר"ט (תק"ז, תק"ב).

יח.

באופן אם יבוא השבת תיכף אחר יום החג לא התקינו את "הסניג" הזה, לכן מותר הוא לעשות כל מלאכה המתרת ביר"ט לעשות גם בעד יום השני, אם הוא "יום השבת", אבל למען לא תהיה פגיעה בקדושת יום טוב, אם תעשה בו מלאכה בעד היום השני, לכן נמסרה הפעולה הזאת אל "תנאי קודם למעשה", אם עוד ביום החול בערב יר"ט תעשה איזה התחלה להקנה של צרכי אכל הדרושים להכין מיר"ט לשבת, אשר באופן כזה המלאכה ביר"ט להכנת יום השבת היא הממשך והגמר של "ההתחלה" מן החול, וזה הוא "ערוב תבשילין" (ראה אדות זה תקכ"ז).

מראש

יז.

מראש מפני הצורך והנחיצות, ואח"כ מפני התקנה קבעו לחוג גם את היום השני של יו"ט כמושבות היהודים מחוץ לארץ ישראל (ראה בס' הזה מערכת המצוות), והיום ההוא שוה הוא בכל דבר אל היום הראשון של יו"ט, רק באיזה יחס שונה הוא מהראשון בנוגע לקבורת מת ובקצת חולי (ראה תצ"ו). —

הימים אשר מפני תכונת המועד אשר להם אמרה „מל אכת עבודה“ ומותרת בהם רק „מלאכת צרכי אכל נפש“ הלא המה: מ"ז ומ"ו, כ"א וכ"ב בניסן (פסח), ו' וגם ז' בסיון (שבועות), יום הראשון והשני בתשרי (ר"ה), מ"ז ומ"ז כ"ב וכ"ג בתשרי (סכות, שמיני עצרת ושבת), ואלה אשר להם תכונת שביתה מטעם יום השבת, הלא המה כל יום השביעי בשבוע (שבת), גם יום העשירי בתשרי (יוהכ"פ). ע"ד חול המועד ראה פרק ד'. —

ד.

מקרא קדש, כבוד, ענג ושמחה.

וידבר ה' אל משה לאמר: דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם מועדי ה', אשר תקראו אתם מקראי קדש, אלה הם מועדי (ויקרא כג א').
ושמחת בחגך אתה ובנך ובתך ועבדך ואמתך והלוי והגר והיתום והאלמנה אשר בשעריך (דברים טו יד').

אם תשיב משבת רגלך עשות חפצך ביום קדשי וקראת לשבת ענג לקדוש ה' מכבד וכבודתו מעשות דרכיך ממצוא חפצך ודבר דבר: אז תתענג על ה' והיכבדתך על במותי ארץ והאכלתיך נחלה יעקב אביך, כי פי ה' דבר (ישעיה נח יג').

א.

בשם „מקראי קדש“ תקרא את „מועדי ה'“ שבת ויו"ט במועדים, בעדך ובעד אחרים, תביע אמר בכל עצמות רוחך, כי כל אחד מהימים האלה הנהו יום זה מכבד לתכלית קדושתו החופפת עליו. „מקראי קדש“ המה לפעולות הרוח והנפש, ובאופן כזה תשוה לנגד ולנגד זולתך את חין ערך מעלתם ותפארתם עליהם, ברוחך ובנפשך תתן להם עז ותעצומות לקיים אותם בפועל, בתור „מקראי קדש“, אשר ישוו הוד והדר בהדי „אישי ישראל“, הנוכר למזכיריו רום מעלת שם תעודתו. —

לתת אותותם אותות ולצייר לך, כי אמנם המה „מקראי קדש“ הם, תוכל על ידי א) הופעת כל עצמותך. ב) ע"י התעסקותך — ומלבד מצות היום ועבודת אלהים עלינו לקיים אותם בפועל ע"י א) הנאה. ב) פעולת הרוח והנפש. ג) ע"י קנין „המנוחה“ בעד השבת: מנחת הנפש פנימית,

מנוחה שלמה, ובעד יו"ט: השנת "השמה" , חֲרַת ה' , שמחה נאמנה בלי כל שמין דפי . —

ב.

אותותם אותות תתן להם א) ע"י הופעת עצמותך: בכית, במלוש, בנוף ובהלוך: וליך להתעתד לקראת קבלת כל אחד ממועדי ה' . מקראי קדש" כמו לקבלת פני אורה נכבד והנון, אשר יכבד אותך בהופיעו אליך . ביתך יהיה נקי וטהור, כל כלי ביתך והפצוץ יהיו מסודרים בטוב טעם, בסדר ומשטר, שלחנך יהיה ערוך ומכוסה כמפה לָגְנָה וצחה, אור נוגה בכל חדרי ביתך, וביחוד בחדר האכל לסעודת שבת ויו"ט, אתה בעצמך תופיע לקבלת מועדי ה' אלה", אחרי ההצד את בשרך ולבשת, אתה וכל ב"ב, לבושי כבוד, בנדי שבת ויו"ט, ותהנה ותביע גם בהופעתך בימי השבת ויו"ט, כי אין לך סטרה אחרת רק, כי בכל לבבך ובכל רוחך ונפשך הנך מכבד את היום לשם מעלתו הפנימית וכדת היום וערכו עליו "בכח ובקדושה". (א"ח ר"ם, רס"ג תקכ"ט, ש"א) .

ג.

ב) ע"י התעסקותך — אל זאת יתיחסו הדברים האלה, אשר במשנה הפצו רבים ליחס את כל כנות עצם דְכַר השביתה בתורת כלית הימים האלה, לבלי לינע הרבה את הנוף ולמנוע עצמו מהדאגה בעד הדברים הנוגעים אל הנוף, ואם כי לא מטעמים, אבל הלא מפני עצם קדושת מועדי ה' אלה" ומטרתם הנעלה, עלינו למנוע עצמנו מיגיעת הנוף בשבת וביו"ט ולהסיר כל דאגה מרוחנו ונפשנו, דבורנו ומעשינו בנוגע לצרכי הנוף ומחסוריו, למען יהיה הרוח והנפש מופנים לפעולותיהם הפנימיות, וכל הגיונם ודאגתם יכוננו רק אל האשר הרוחני, הנוף ינוח, למען בנוחו יקיצו הרוח והנפש ויתעוררו להחליף כח, להיות מסוגלים ופְּקָשְׁרִים ביותר לקבל את ברכת יום השבת וקדושת שמחת יו"ט . —

לכן מלבד כל מלאכה בשבת ומלאכת עבודה ביו"ט (ראה פרקי א' — ג')

אסורים לנו גם עניני פְּצוּאָה חפצנו אלה :

א) במועדיה א) כל יגיעת הנוף היותר קלה, אם היא בלתי נצרכת (שכ"ד, תק"ג) גם היגיעה הדרושה, אם פעולת הנוף מיגיעת הרבה (של"ג, של"ה, של"ה, תק"י, תקכ"א, תצ"ח, תצ"ט) . ב) כל עסק בנוגע לחרשת המעשה או פעולה המתיחסת אליה או היעודה לימי המעשה, או גם הנראה כמעשה של הול, כמו: לקנות, למכור או לשלוח הנקנה או קנין עצמו ממקום למקום, למדוד, לשקול ולפקח על העֶבְרָת ומשלוח סחורות, לצאת בחוץ ומטה ביד, ללכת עד גבול הדרך, למען בצאת החג תרים משם פעמך ללכת הלאה כנלל איזה מסחר וכדומה (ש"ם, רנ"ב, ת"ק, ש"א, תקכ"ב, שכ"ג, רס"ה) — כל זאת אסור לעשות גם ע"י אינו יהודי (רמ"ד עד רמ"ז ושאר מקומות), וגם אם נדברו אדות זה מלפני החג יוכל להעשות רק עפ"י תנאים מיוחדים (שם) .

בדבור

(ב) בדבור: — כל דבור הבלתי נוגע להגינת היום או למעשה הצדקה ומה גם בנוגע להרשת המעשה בחיינו הנהוגים אסור, כמו לגזור בדבור כל מקנה וקנין, משא ומתן ואיזה עסק, או גם דבורי חול אחרים, כמו: להגיד ולקצוב מקה בעד סחורה, לשכור פועלים וכדומה, ליעד איזה עסק אחר יו"ט, לקרוא מכתבי מסחר, חשבונות, כתבים, ובכלל דברים כאלה הבלתי מועילים להביא חכמה גם דעת ה' ויראת שדי, שיהות מעניני חדשות וילדי יום מותרות הנה באופן, אם יש בהם איזה תועלת בעד התכלית הנזכרת, או למצער, אם יעשו ענג והנאה להמדבר והשומע, כמו כן מותר להביא צרכי אכל בעד יום החג מהמזכר שרגיל לקנות אצלו, מבלי מדידה, משקל ומספר, ורק להגיד את מהות הדבר הנדרש (ש"ו, שכי"ג, ת"ק, תקי"ו).

(ג) ברעיון — כל רעיון ומחשבה הנוגעים להרשת המעשה והיי העסק, להנות בדבר עסק העומד להגבר ולחשוב מחשבות אדותיו, כן כל רעיון, אשר לא יבון לקבוע בלב יראת שדי, הקבת דרך האדם ובטחוננו בה', כמו כן התעסקות בחלקי המדעים, אשר אם אולי ירחיבו את הדעת, אבל בלתי מיוסדים לחזק את הלב והרוח בחכמת החיים, לרומם את נפש האדם, להנות דעה במה יזכה את ארחו (ש"ו, ש"י"ז).

ד.

לקיים בפועל: (א) ע"י הקמת חיי החושים, על ידי הנאה". הביטח וראה! תורת ה' תזכיר לפניך תמיד ותביאך להתבונן, כי ימי השבת והמועד לא יקראוך לעלות למדרגה גבוהה מעל גבוה כזאת, אשר בשום אופן נמנע הוא מכן אדם לעלות עליה, להגיע לתכלית ומטרה כזאת, אשר כבד ממך הדבר במאד, לכונן את עצמותך אליה, יען וביען כי הנך בארץ רק אדם" ולא "מלאך אלהים", ותעודתך הלא היא, רק להיות איש באנשים ובחייך ועם חייך אלה לעבוד את ה', לכן אחד מראשי פנות מצות המועדים האלה, לעורר אותך, כי תואיל לעלה ולרומם את חייך הנהוגים ולהנות — לפני ה' — הדבר, אשר אתה ובעלי החיים תשוו כמו יחד — עליך לעדן ביותר ולהכשיר להיות מרומם ונעלה סמעל לתשוקת הבעיה ובה לכבד את מועדי ה', למען דעת, כי כל חייך, מרעיון רוחך עד הנאת נופך" דרושים גם יכולים להיות ערוכים כרוח ובמעם השבת והיו"ט" להיות עבודת אלקים" תמיד, עבודה תמה לרצון לפני ה', אם אך תבונן את חייך למטרה, אשר מראש מקדם התורה חכמת ה', ואם כן הכל כאשר לכל "מההנאה" עד "הרגש", מהרעיון עד הדבור והמעשה הבונים והמכוננים את התבל, כלמו יחד עבודת ה' הסה — איך חלק אחד מחייך, אשר תוכל להתרשל כמו ולעזבו כמו שהוא, למען ישאר בתבונת חיי הבעלי חיים — הכל כאשר לכל עליך לזכך ולקדר, לעלה ולעזן ע"י פפור חוק ה', למען יעלה למדרגת עבודת ה'. לכן סעודות שבת ויר"ט למצוה נחשבו, ובכל אשר תוכל, עליך להוסיף ולעזן אותך, לכבוד שבת ויר"ט, יותר מעל הסעודות הנהוגות בחול, וכאשר תהנה מהן, עליך להנות ברעיון וברוח ימי השבת קדש ומועדי ה', גם תקדש את נופך לעבודת

לעבודת אלקים ועמם תחל את קדושת כל עצמותך לכוננה ולסעדה (רמ"ב , ר"ג , ר"פ , תקכ"ט) אם תוכל , הכינה לך לסעודות הערב ובקר שתי לחם שלימות — להם משנה — למען תזכור בשמחה ותשוה לנגד עיניך באלה את רחמי ה' וחסדיו עם אבותינו אשר נתן להם במדבר ביום הששי — מן שמים" , להם משנה , בעד יום השביעי יום השבת , ואתה תראה ונהרת ותתבונן , כי גם עליך השגתה ה' צופיה תמיד במדבר חייך , וישלח ברכה בעמך , אף יכין לך בכל יום הששי . מן שמים" , להם משנה (רע"ה תקכ"ט) . — אך יום השבת , אשר הוא ישפיע קדושה יותר מימי החג בעד כל אחד מאתנו בפרט , לתעודתו בחוג חייו והליכות עולמו , עלינו להדש את קדושת חי הגוף והרקתם בכל עתותי היום ע"י סעודות ערב ובקר ועונת המנחה (סעודה שלישיה) (רצ"א) . —

ה.

(ב) ע"י התעסקות הרוח והנפש — את אשר תחל מצות היום , הלא הנה : אסור מלאכה , אסור מלאכה והנאה בשבת ויוהכ"פ , מצה , ספה , לולב ושופר בימי מועד וחג (ראה פרקי א', ז', ה' , י' , י"א , י"ב) לתת אותותיהן אותות מפרשת גדולת הימים והין ערכם (שני המועדים הנוסדים רק על קהרת הרוח לבדו) — שבועות ושמיני עצרת" אין להם מצות לאותות היצונים מיוחדים , לתאר ולצייר בהם את ערך ומעלת הימים האלה ; אכן בהם נחזה חזות-הכל , גם בלעדן , יען לו הדלה מעלתם הרוחנית להיות קנין רוח ישראל , כי אז מציאותו עברה ובטלה מן העולם . הן עצמות החנים האלה היא גפשישראל , ובאשר אור תורה יופיע ויגיה על הימים האלה בעצם תקפו , נר מצוה מיוחדת לא יוכל עוד להגדיל את כבוד מעלתם) — את אשר עבודת האלהים , הרנה והתפלה , במועדי ה' אלה תוסיף לפעול עליך לרוסם ולעלה את נפשך ולמלאות את לבך ברגש קדש וכשמחה נעלה כדת הימים , עליך עוד להביא את כל אלה בשלמות נאמנה בפנימיות רוחך ועצמותך לשכלל בקרבך את האמתיות והמושגים מתעודת איש ישראל , ולחשוב ולהנות בהם כמיטב הגיון , אף להנהיג את זאת גם בחוג חייך הפרטיים , להכיר ולדעת את תעודתך ולפעול בקרבך לקים את חובותיך ביראת ה' , באהבתו ובטחונך בו בנפש הפצה . — כל אלה יהיו עסקיך בימי שבת ויו"ט . — אחר סעודת הצהריים לך לך לדרוש את דבר ה' ולשמוע מדברות קדשו בתורתו שהיא המאור הגדול , להאיר נתיב ולפלא את מעגל חייך , אם הפצך זה תוכל להשלים בעדתך ובעירך , בעוד כל עדה בישראל , כגדולה כקמנה , דרושה להיות ערוכה תמיד , כי למצער בשבתות וי"ט ישמע באהלי יעקב דבר ה' ולכודי תורתו ובאור אמרי נועם סתורת אל חי ונביאינו הקדושים למשיבת נפש היהודי השמח במתנת חלקו , תורת ה' תמימה . — אך אם בעדתך לא תוכל למצוא מאויי נפשך אלה , או רחוק הנך ממנה , קחה אתה בעצמך את תורת ה' וספרי חז"ל , להנות בהם , כפי יכלתך והשתתך , או עשה לך רב וקנה לך חבר , להורות , לפרש ולקאר לך כל

סתם

קתום וכל הדבר הקשה, וכל יקלתך וכל אופן האפשר שים לבך והתאמן, כי בימי השבת ויום תוכל לקנות כינה, להכשיר את רוחך ונפשך להקנת חובות תעודתך ולמלא אהריהם בחשק לבב.

והנה אתה איש ישראל כוחר ובעל משא ומתן! אתה בעל מלאכה ואומנת! אתם ביחוד, אשר בימי המעשה דאנות המחיה והכלכלה נמלו בעבודתכם חלק בראש, דעו לכם אחי, כי ימי השבת ויום נתנו בשבילכם, לא רק בעבור זאת, בעבור, כי באלה הימים תנווהו מעמל גופכם, ולמצוא מרגוע וחלוץ עצמות, כי גם וכיחוד, למען תוכלו בהם לשים לב על חלק עצמותכם הכי נכבד, על רוחכם העולה היא למעלה, ובה במדה, אשר נמנע מכם בימי החול לדאוג בעד רוחכם ולקדשהו, עליכם ביותר בימי שבת ומועד לכונן אל מעלת רוחכם: למדו היטב באלה הימים להכיר את ה', את עולמו, את דברו, את נפשכם וחובות חייכם — השניחו והתבוננו אז ביותר על עצמותכם, על נשיכם ועל בתיכם ועל האוצר הנחמד אשר בביתכם — על בניכם — הן בימי החול אתם עמלים להמציא בעדם לחם לאכול ובגד ללבוש, גם די שכר לשלם בעד מורה ובית הספר, אך בלחם חקם ובשכר למודם לא הועלתם להם עוד מאומה, אם לא תתאמצו בעצמכם להופיע אליהם בתור "כהנים וכהנות" במקדש החיים — ולמצער בימי שבת ויום היו להם אבות לבנים והורים יקרים החואנים בעד אשרם הנאמן. בימי שבת ומועד קדשו את ביתכם להיות "מקדש ה'", אשר בו יכרתו בניכם ברית עולם עם ה' ויתחזקו ויתאמצו להתקרב אל תעודתם הנעלה להיות "איש ישראל". — בימי "שבת ויום" קדשו עצמכם להיות "כהנים וכהנות" בעד האנושית ובעד ישראל, ועם התרוממות נפשכם בכה ובקדושה הרימו גם את בניכם ואת ביתכם וקדשו אותם לפני ה'. — גם מהוין לביתכם בנוגע לעניני עדתכם, השניחו והתקרבו בימי השבת ויום ביותר אל כל עני ונכה רוח, השכילו אל דל, החמו אלמנה ויתם וכל איש אוכלל ועשו חסד עמהם, איש כנדבת לבו, בעוד בימי החול לרוב חיתם רק בעד עצמכם ובני ביתכם לבד, לכן הוא ככל גדול בנוגע לעסקך ביום השבת ומועדי ה': כל דבר אשר יקררך אותך ואת ביתך ביותר אל יראת שדי, כל הדבר הנוגע לעדתך לכוננה ולסעדה, לתת להם לרעבים, הוראה והנוך ליתומים ומוצא למחית אומללים וכל דבר של צדקה וכל דבר מצוה תוכל ברוחך לדאוג, לחשוב מה שבות ולהתיעין ולדבר דבר אדותיהם — אבל לא לגבור ענין הנוגע לכסף מזומן. — שיחות רעים וקריאה בספרים דרושות להיות רק באלה אשר תביאנה אותך לידי חכמה וכינה, כה וחיל, עז ותעצומות בכלואי חובותיך — לחיים לפני ה' — (ש"ז).

א.

ג) ע"י השנת "מנוחה פנימית" בימי השבת, ושמה" בימי מועד חג. — יום השבת יביא לך מנוחת הנפש כזאת, אשר על פיה תוכל להשקף ולהתבונן על כל חייך, על כל המוצאות והקורות אותך חלפות ענג ונגע,

אסון וששון — כי כל אלה יסוד תעודתך המה, מנוחה שלמה, אשר בעת היא תשלוט בך יפול הקיר והחיץ המבדיל בין המרו והמתוק, ומנוחתך מנוחה נעלה מעל כל דאגה, עצב ותונה, היא הנותנת לך הרחבת הלב, אשר בה יחזק האדם לפתור לו את שאלת תעודתו, בעוד בה יראה את ה' סממל לו. — ושמחה — שמחת החג — השמחה הנאמנה והטהורה, הלא היא: לחדות בשמחה את פני ה' ולרכוש לך צהלת הרוח, שהוא תרחיב את הדעת ותכשיר את הלב, להקיף ולכלול בקרבו כל רעיון נעלה, גם לבטל מקרבו כל רגש איש פרטי, רק רגשות הלבב כלמו כאחד עליהם להתאחד עם רגש האומה הישראלית הכללית, להיות תמים יחד, רגש נדיבות לבב כזה, אשר בו כלתה וגם נכספה הנפש להרחיב את חוג השמחה וצהלה, ולהכניס בו גם את זולתו, לשמח את לבות הגר, היתום והאלמנה, ולהאציל מרוח שמחתו על העניים והמדוכאים, להיות גם המה שמחים וטובי לב (תקב"ט) וגם המה ישתתפו עמך בשמחה הלאומית של החג, לכן לא יערכו שמהה פרטית בשמחה הכללית — שמחת הלאום — ולא יעשו שמחת נשואין בימי מועד וחג (תקמ"ו). —

ז.

חול המועד — ישנם ימים, אשר יש להם אמנם תכונת מקרא קדש" אבל מבלי מצות "לא תעשה" של מלאכת עבודה, אשר בהם בנוגע אל יחס העבודה, התעודה רק לחשוב את העת ההיא בתור "קדש" במובן "הפלאה", להבדילם לשוב ולתת להם השובות יותר מימי החול האחרים, לבלי לחלם ביגיעת הגוף עד למותר, גם לכל נרבה דאגה בנוגע לעניני הגוף. — לימים האלה תכונה ממוצעת ומשותפת בין מועד ובין חול, או את אשר נקרא אנתנו בשם "חול המועד". — בימים האלה מותרות הנה כל המלאכות גם להקנת החומר אל "הנאה" בעד המועד, כמו המלאכות, קצירה, בצירה, טחינה, צידה וכדומה, ורק אלה האומנים במלאכות האלה עליהם לעשות את המלאכת הזאת בצנעה (בהסתר) למנוע מראית עין, לחשוב, כי דרך חול לסו, לעבוד עבודתם הנהוגה כמו בשאר הימים (תקל"ג) מקנה וממכר צרכי אבל (תקל"ט) וכל מלאכה הדרושה לחגיגת המועד מותרת, אך עליה להעשות במעט יגיעה, כפי האפשר, גם לשנות מאופן עשית המלאכות הנהוגות בחול, לכל יתראה, כי כמעשהו בחול מעשהו בחול המועד (תק"ם, תקמ"ב) מצד השני, כל פעולה אשר תכליתה החזקת הקנין שיש בידינו מקודם ושמירתו באופן, אשר מניעת הפעולה תוכל להביא ולגרום נזק והשחתת הקנין הנקוב בשפתי חכמים "דבר האבד" מותר, אבל גם כן באופן כזה, אם העבודה הזאת תעשה שלא בעטל ויגיעה רבה (תקל"ד, תקל"ה) ושאר מלאכות אשר מצד האחד אינן דרושות לצורך המועד ומצד השני תכליתן רק להגדיל ולהרחיב את מכסת הקנין, ואשר בו מניעת המלאכה והעבודה לא תוכל להביא כל אבדה ונזק, כמו כן כל מלאכה בשכר, מלבד לאיש עני, אשר אין לו מה

מה לאכול במועד, כל זה אסור, ושאר הדינים הנוגעים לחוה"מ ראה ביחוד א"ח של"ג, שמ"ה, ובנוגע לעצם חגיגת ימי חול המועד ישוה הנדו אל ימי המועד בעצמו. —

ה.

אחרי הענינים הכלליים האלה נוסף בזה אך איזה פרטים הראויים לשים לב אליהם:

בערב שבת וי"ט תוכל לאחוז דרכך ולעשות איזה נסיעה רק באופן, אם ידעת מראש, כי תוכל בו ביום בעוד מועד לשוב אל ביתך, לפני כניסת השבת והמועד, למען תהיה לך בכואך עת פנויה, להכין עצמך לקבלת הימים האלה. אל תעשה משתה ושמחה פרטי בערב שבת ומועד, וזאת אלה הקבועים והדרושים להיות בו ביום, גם סעודתך הנהוגה אל תאכל אחרי עבור שלשה רבעי היום מאומה או רק אכילה מעטה, תענית צבור יצומו וישלימו עד הלילה, אך תענית יחיד טוב הוא כי יתנה בעת קבלת התענית, לבלי ישרים התענית עד הלילה, אך בנוגע לתענית יום זכרון מות (יאהרצי"ט) עליו לצום ולהשלימו ביום הששי אם היאהרצי"ט הראשון היה חל ביום חול או ביום הששי והשלים אז את תעניתו, לא כן אם היאהרצי"ט הראשון היה חל ביום הששי ולא השלים התענית (רמ"ט), אל תחשוב הדבר לפחיתות הכבוד ושקוד להכין דבר מה כקמן כגדול בכבודך ובעצמך ליום השבת (ר"ג), אם אפשר אל תקבל עליך עסק חדש ביום ההוא, אשר תדע מראש, כי הטרדה בעסק שהוא לא תתן אותך להיות מופנה להכנת השבת. — להדליק נר של שבת, ובבית שיש בו אשה, חובת הדלקת נר שבת תלה עליה, כפי אשר קבלו הנשים לחובה עליהן, ועם ההדלקה קבלו עליהן גם את חובת השבת (רמ"ג) צום ורגש אצל, יגון ותוגה עוזרים ובמילים בשבת וי"ט מטעם מ"ק ר"א ק"ד ש"י אלה, על פי מושגם ומובנם. אם יבקרו חולים ואבלים בשבת וי"ט ראוי להזכיר לפניהם את מעלת הימים האלה (רפ"ו, רפ"ח) אסור לבכות, לקונן, לצעוק ולהתאבל בשבת וי"ט, ועלינו לָרַשׁ ולהרחיק מלבנו כל דאגה ותוגה, כי אם נבין אל נכון להכיר ולהוקיר את יום השבת וי"ט כדת הימים, אז נככה לדעת, כי תכונת הימים האלה לא תסבול ולא תתאים עם רגש אצל וכל דבר עצב בהם, ונהפוך הוא, הלא המה יורו אותנו דעה, כי עלינו לחזק לבנו ולהצהיל את רוחנו בצרה כמו בשמחה ולהשקף על ישיהונו כאחת בשמחת לבב, בידיעה קדומה, כי הנה תועלנה לנו לפתור את שאלת תעודת חיינו — וביחוד בימי החג, אשר ברגש השמחה הלאומית והכללית יקבה ויבטל כל עצב ויגון פרטי. — אסור להתענות בשבת על שום צרה מצרות הכלל, גם לא יעריכו כל תפלה וכל תהנה ביום החוא על כל צרה כללית שלא תבוא, חוץ מצרת המזונות בעת הכצורת (כפה ולא בשופר), וכן בגלל תשועה להנמצא ביום החוא בסכנות נפשות (רפ"ז, רפ"ח) גם בר"ח (ראה פרק ט"ו יו"ד) מצוה להרבות בסעודת היום (ת"ט). והנה למען הבטיח את קבלת השבת והי"ט להיות ההכנה אל מועדי ה' מצד עצמותך ערוכה כחן ונעם, למען

תופיע

הופיע לקראת השבת וי"ט הדור בלבושך, נקי וטהור בגופך ובשערות מסודרות ופנים מאירות, ולבל תחשוב בערב יו"ט מפני טרדותיך השונות ביום כניסת החג, כי עוד המועד גדול, ובדברים הנוגעים להדרת פניך ומלבושיך, תוכל להבין עצמך לזה באחד מימי חול המועד, לכן אמרו חז"ל לגלח ולהסתפר ולכבס בחוה"מ (תקל"א, תקל"ד) וזאת אלה המנוים, האנוסים לזה, אשר מפני מניעות מחלשות, לא יכלו לעשות זאת קודם החג והם רשאים למלאות זאת בחוה"מ ולא זולתם, שעליהם החובה לתקן עצמם בעוד מועד בערב יו"ט, וזאת גלוח השפה אף כפרהסיא ולחוף ולסרוק ראש במועד, אפילו אם על ידו יסיר שער, גם כבוס שלא היה אפשר בשום אופן לפני החג או כבוס של מטפחות הידים והשלחן גם כבוס בגדי ילדים מותר בחוה"מ (תקל"ד). —

ה.

קדוש, הבדלה ותוספת.

זכור את יום השבת לקדשו (שבת ב' ח').
שמור את יום השבת לקדשו כאשר צוך ה' אלהיך וגו'. וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים ויצאך ה' אלהיך משם ביד חזקה ובורע נמויה, על כן צוך ה' אלהיך לעשות את יום השבת (דברים ה' יב).

א.

זכור והבן היטב את מושג יום השבת וערכו עליו, וקדשהו בקדושה נאמנה, למען יאציל מהונו עליך ולמען יקדשך וירוממך על, אל התעורה הקדושה, אשר לבך נוצרת. שים לבך לדעת וזכור את חין ערכו בשתיב: א) מעלתו בעד כלל האנושית בתור אות לה' ולתעודת-האדם. ב) מעלתו בעד ישראל, אשר נצל בגללו מתהום השפלות והאבדן, רק למען יהיה הוא נושא דגל השבת, אשר כלל האנושית שבה הוא ויבן אותו בלבו וירחיקו מקהל גוים (ראה פרק א', ב'); חדש תמיד את הרעיון הזה ברוחך ושמור אותו בלבך, חדש הוא וזכרהו בכניסת יום השבת, למען דעת, כי לא לריק ולא לחנם הופיע לך היום הקדוש הזה, ואתה בקבלך אותו באהבה אל תסיח דעתך ממנו, למען ישפיע עליך שפע קדושה. —

"שמרהו" גם בעת יפרד ממך ואל תחשוב, כי כל עיקר קדושתו נתונה לך רק בעד משך זמן היותו בלבד, וכי בחיך הנהונים, בחיי ימי המעשה, תוכל להסיר זכרונו מלבך ותשקחהו, תשקחהו, כאלו יום השבת לא היה ולא נברא למענך, רק עליך לשנן בלבך תמיד מושג ורעיון יום השבת, למען יתראה פעלו והדרו עליך תמיד, בשפע קדושה בעד כל ימי חיך בשבוע הבא. —

ב.

הזכירה והשמירה של רעיון יום השבת כשתים : א) ע"י רגש קדוש וצקן לחש בתפלה (ראה עבודה). ב) ע"י קדוש והבדלה . —
 קדוש — אחרי אשר בתפלתך קבלת בלבך את כניסת יום השבת ורכשת לך מתנתיו ע"י "ויקלו" ו"רצה" להיות קנין נפשך, עליך להוציא לפועל את רעיון יום השבת ולהוכיח את רום מעלתו ע"י "קדוש" בביתך, במקום, אשר עליך ביותר להשליט בו את מושג יום השבת ומוקנו, למען יגמול בתוכו פרי קדש הלולים. — תגש או אל השלחן הערוך ליום השבת, ובפך ובשפתך תודיע גלוי לכל בני ביתך את בוא יום השבת בכתוב הדר "ויקלו" עם "אקדמת מלין" "יום הששי", אשר עם המלות הקצרות האלה תביע אמר : כי תיכף ומיד, אחרי אשר נברא האדם בעת אל מציאותו (יום הששי) או נתן לו יום השבת, לאות "החונך" אל תעודתו, לאות ברית, כי שמחו ה' בתבל, לעשות ולפעול בתבל ה', כרצון ה' בורא העולם. —

חפך יהנה בזה, כי השבת הוא אות לה' כבריאה (זכר למעשה בראשית) ובעד ישראל (זכר ליציאת מצרים), ותחבב את קנין נפשך והחלמת דעתך, להוציא לפועל כך את תעודת יום השבת ככל פנות שאתה פונה (ברוך). —

ג.

כפי אשר סדרו חכמינו ז"ל וְאָמַר הַקָּדוֹשׁ עַל "כּוֹס יַיִן מְלֵא", וכמו כל ברכה, אשר בה נוקיר ונבבד דבר שלם לחם לה' קיומנו ולהודות ולהלליה, ומה גם ביום זה מקבד", אשר השפעת קדושתו תמלא את כל עצמות חיינו ומציאותנו בתבל, נכרך על גביע יין כוס מלא ככרכת ה'. המלה "כוס" שרשו "כסס" או "כוס" והוראתה "קנה" "קעד", ולכן כוס של ברכה דרושה להיות מדה יעודה וקצובה (בעד כוס הקדוש המדה הקצובה "רביעית"), וכספרי הקדש תבוא המלה "כוס" תמיד בציור מנת גורל החיים, הנקנה לנו מה'. גם חכמינו ז"ל השתמשו בה להוראת השם "אות", עד כי השתיה כדת מכוס של קדוש מביאך לידי זכירה וידיעה נאמנה לשאת "כוס ישועות" בידך, ולקחוא בשם ה', אשר מנת כוסו וגורלו של האדם נהו ביד ה' תמיד. — סדר הקדוש הוא זה : א) "ויקלו" ב) "כפה" ג) "מקדש השבת". —

ד.

בבואך מבית התפלה אל ביתך תרכב תיכף אל סעודת השבת, תקדש; לידע ולהודיע בבואך לכל בני ביתך, להזכירם, כי השבת הנה הוא בא. לפני הקדוש אל תמעות מאומה. אם לא קדש בלילה, יוכל לקדש בכל היום בלי "ויקלו". הכוס דרוש להיות מלא ולשתות מלא לגמיו. אם היה הפסק בין הקדוש והשתיה צריך להזור עוד הפעם ברכת כפה (א"ח רע"א); כוס של קדוש צריך להיות מסוך בין, אשר מעמו לא פנ. אם אין יין יקדש על הפת המוכן למעודת שבת לבד (רע"ב), — הקדוש, אשר

תעודתו להביא בחיי ביתך את קדושת השבת יוכל רק אז להביע את הרעיון הזה, אם יהיה הקדוש במקום סעודה, או למצער אם שני המקומות המה בבית אחד ולבין בעת הקדוש, כי יסעד במקום המיועד. הסעודה תחל מיד אחר הקדוש במקום הנועד אשר פנן אליו, מלבד במקרה אנם ומפריע לזה, אם תיכף אחר הקדוש אכל כוית פת או שתה יין כשעור, זאת נקראה התחלת הסעודה, ויוכל מאז להשלים את הסעודה במקום אחר (רע"ג). —

ה.

להוסיף אמין בהחזקת מושג יום השבת הנהיגו חכמינו ז"ל את הקדוש גם בעד סעודת הבקר, גם אז יקדשו על כוס יין, אך אם אין יין ויכלו לקדש על שאר משקה הנהוג במדינה, אבל לא על מים, ומראש יקראו הכתוב ע"ד נתינת השבת בעד ישראל (ושמרו), ולפי דעת אחרים גם הכתוב מחובת הזכירה (זכור) (רפ"ט). —

ו.

הבדלה — לשמור בלבנו את רעיון יום השבת ומושג תעודתו, למען יאצל היום ההוא מהודו גם על חיינו הפועלים בששת ימי המעשה הבאים לקראתנו — עלינו במוצאי מנוחה להזכיר את צאת השבת בתפלה ועל הכוס; אחרי אשר בתפלתך החלטת, לכונן את תעודת השבוע ברעיון יום השבת, הנך מקדים להראות זאת בפועל, כי תחלת חיך הפועלים בצאת השבת היא ברעיון כזה בביתך ע"י ההבדלה" בכוס, לידע ולהודיע, כי ה' הוא המסדר את עתותי החיים, כי הוא קבע את יום השבת וימי השבוע לתכלית הכמתו; אמנם כן כמו כל קדש שהוא מובדל ומופרש ונועד הנהו בשפע פעולתו בגלל תכליתו, לקדש ולהכשיר גם את הבלתי קדוש: אור בעד השך, וישראל בעד האנושית, אשר בשוא נתעה, כמו כן הבדיל ה' את יום השבת לטוב. לקדש בקדושתו את ימי השבוע, גם ימצא את שלימות תעודתו רק במשך השבוע, ולכן בברכת ההבדלה עליך לנמור אמר: להוציא לפועל בימי השבוע את סגרת ה' המקדש את החיים ע"י השבת (המבדיל).

ההבדלה נאמרה גם כן על כוס יין, ואם יין אין על כוס שאר משקה הנהוג במדינה, ואם נכנס ייטש במוצאי, אשר ההבדלה והקדוש יבואו צמודים יחד, אז אם אין יין ויכל להבדיל ולקדש על הפת (רצ"ו). —

ז.

אל ברכת הבדלה על הכוס ילוו עוד "בשמים" (להריח) ו"נרי" (להאיר). —

בשמים — הנאת הרוח שהיא היותר קרובה אל ההנאה רוחנית, גם הפעל לרוב על הרוח להקיצו מתרדמתו ולעוררו מהתעלפותו, הלא היא: "הריח", לכן נוספו אל ברכת ההבדלה גם "בשמים" בעד השבת, לעורר אותך בעת אשר השבת ועמו הכח, הקדושה והפעולה הרוחנית עד מהרה יעופו ויחלפו, כי לא תסוח דעתך, ולא תתרפה, רק תחזיק במעון הכח הרוחני אשר קבלת

קבלת ביום השבת, לכל יחלש ולכל ישפל ע"י החיים הפועלים בימי החול (רצ"ז).

בשמים, אשר תשמישם לדבר בלתי הגון לא ילקחו לברכת ההבדלה (שם). —

ג. — היסוד אשר יוציאוהו האדם מקרב הנמצאים ואשר באמצעותו יראה כהו וגבורתו על הנכראים, בתחבולותיו יהפוך על ידו הלילה ליום, והגותן ערובה והודעה גלויה לממשלת האדם בתבל, הלא הוא: "האש", לכן ברנע הוא, אשר תצעד עוד הפעם אל מלאכת ימי השבוע, אל הרשת המעשה, אל פפוש התכל, לשנות את הנמצאים ולתקנם לפי הפצץ, עליך להוכיח ולהראות בעליל, כפי אשר הורה אותך יום השבת: כי הנך פועל רק ברשות ובתור בא כחו של ה', באמצעות הכחות הנתונים לך מאתו לפעול ולעשות כרצון ה', לכן תביע אמר ע"י יסוד "האש", אשר המצאת לך בתחבולותיך ואשר הוא הוא עוזר ותומך בידך לכבישת התבל וליסוד ממשלתך עליה: כי ה' הוא, אשר הנן בתבל את היסוד הזה, וידעת איך להתנהג עם הממשלה הנתונה לך מה' על התבל, רק כפי רצונו, והנך חפץ לקבל עליך ע"י הברכה רבת הגיון של "בורא מאורי האש" באהבה נאמנה למלאות את תעודתך, כפי אשר יורה אותך יום השבת. —

הברכה הזאת, אשר היא מוסכה ביחוד אל הצד האחד של האש, אל פנת יקרת מעלתה להביא ברכה בתבל, אל "מאורי שבה", "הלהבה", אשר תגיה אור ותגרש את החשכה, עליך לאמר על "האבוקה" — כל נר קפול היא אבוקה, הנר דרוש להיות דלוק ומאיר בעת תברך עליו, כי מבלי "הנאח" אין "ברכה", לכן עליך לסגור את כף היד ואת אחורה תפנה מול שלהבת הנר ותפתחנה עוד הפעם, להבחין ולהבדיל בין הצפרנים ובין הבשר, למען תראה בתחלה את הצל ואת האור ולהשתמש בו מאז להבדלת הנמצאים והכרתם, להתבונן על השלילה, על המציאות ועל תשמיש האור — אין מברכים על הנר, אשר השתמשו בו למלאכה אמורה ביום השבת. — אם לא ברכת על "בשמים ונר" בעת ברכת הבדלה, תוכל לברך בעת, אשר תשיג בשמים, ובעת אשר תראה בפעם הראשונה אחר השבת "להבה" מפיצה אור (רצ"ח). ולכן כן הוא סדר ההבדלה: א) יין. ב) בשמים. ג) נר. ד) הבדלה. ולפניה תקרא את הכתוב הדר, אשר יפיה בך תקוה טובה ובטחון, לחיים לפני ה' "הנה אל ישועתי" (רצ"ו).

ה.

כאשר החשיך יום השבת אל תאכל שום דבר עד אחר ברכת הבדלה. — אם אחרת את ברכת הבדלה במוצאי שבת תוכל להבדיל בתחלת השבוע והוא עד סוף יום השלישי, אז תברך על יין גם ברכת הסבדיל, אבל ברכות "ג' ובשמים" הנה דרושות להיות רק במוצאי שבת לכד. אמור לעשות שום מלאכה לפני הבדלה, אבל אם אמרת הבדלה ועליך לעשות איזה מלאכה בטרם תוכל לברך על הכוס, אתה רשאי לעשות אותה, אך

אם אנוס הנך לעשות איזה מלאכה גם לפני אמירת הבדלה בתפלה, אז עליך למצער לאמר "המכדיל בין קדש לחיל" ולהביע בזה בקצרה את תקן ההבדלה (רצ"ט). —

מ.

תוספת — מחובת הזכירה של מושג יום השבת בכניסתו ולשמור אותה בצאת השבת תסתעף החובה, לבלי להגביל את פעולת השבת עד מאד, לבלי לצמצמו ביחוד רק במשך זמן היותו לבד, ועליך להמשיך את קדושתו בעד השבוע, ומפני זה נהוץ הוא להגדיל ולהרחיב בפועל את שלטון יום השבת במקצת, יותר מעל זמן הקצוב, אשר לו, ולהוסיף עליו מעט מזמן החול להלוות אל עת כניסתו ואל עת צאתו, לתת בזה לשבת "לְיַת־חַךְ" בתוספת עת מימי המעשה לפניו ולאחריו, ולהביע אמר בזה: כי לא טוב "היות" השבת לבדו, מבלי התבולל בימי המעשה, לכל יתראה כאלו גם זמנך קצוב ומוגבל הנהו "עת לחיות לפני ה'" ועת "לחיות בעד עצמך", ומפני זה תחלת ימי המעשה שלך וסופם דרושים להיות מרוקמים ברוח יום השבת, עד כי באחרונה תכונן גם את עת עבודתך ברוח השבת וכבודו יהיה חופף עליה: ולמען תעשה תמיד כל מלאכתך רק ברעיון היום הקדוש, אשר יקדישך תמיד לשם פעלך — ההוספה הזאת נקראת בשם "תוספת". —

$13\frac{1}{2}$ רגעים לפני הלילה, הלא הוא לפני צאת שלשה כוכבים מ.ד.ל ממוצע למצער, הוא ספק יום ספק לילה (בין השמשות) וכל מלאכה מפני הספק אמורה, מלבד בדבר מצוה או לתכלית נחוצה עי אינן יחודי. לפני ה $13\frac{1}{2}$ רגעים האלה, עליך להוסיף סודאי היום אל כניכת השבת ולעצור את ירך מכל מלאכה כשלמות או חלק מהזמן של 72 רגעים לפני הלילה, והנה ביחוד תיקף אחר אמירת "הברכה" הנה קבלת השבת החלה, ומלאכה אמורה בעת ההיא (רס"א). ואף אם אתה לא התפללת עוד תפלת המעריב ובבית התפלה העדה אמרה "ברכו", או אם אתה התפללת מעריב מקודם לפני תפלת הצבור, אסרת עליך בזה עשיית מלאכה (רס"ג). במוצאי שבת יתוסף ג"כ מעט אחרי בוא הלילה (רצ"ג). וברעיון הזה גם במוצאי שבת נדרש לעשות איזה זכר לאריכת יום השבת כמו עריכת השלחן ומעודה ללוות את השבת (ש').

י.

חיוב הקדוש והבדלה גם חובת תוספת" התפשט מיום השבת להיות נמשך ומצטרף גם אל יו"ט (א) קדוש של יו"ט — בתפלה (ראה במקומה) ועל הכוס: הלא הוא הרעיון העקרי בזה כמו בעד השבת, להנהיג את דת ומושג היום גם בחיי הבית, במקום ששמה עליך ביחוד להוציא את הרעיון הזה לפועל, לכן תכונת הקדוש זולת נוסח היום, אשר שונה הנהו כפי ערך ומוכן כל מועד בפני עצמו, שוה אל תכונת השבת.

בעד

בעד הרגלים: בחירת עם ישראל ותעודתו והתיגה, כפי מעלת כל הג בפני עצמו כנוגע לבריאת גוף ישראל רוחו והחזקתו מה', גם החלטת הדעת: להוציא לפועל את רעיון ומעלת התג הבא אליך, בחיי עצמותך (אשר בחר). — בשני הלילות הראשונים של כל חג — הלא המה ליל ראשון ושני של פסח, בשני לילות של שבועות, שני לילות הראשונים של סוכות ושני לילות שמיני עצרת נוספה עוד ברכת "שהחיינו": תודה בעד החסד, כי זכנו ה' להאריך ימים לראות בשמחת החג ולשבוע ממובו ולחוג אותו כמצות ה'. והסדר הוא זה: א) כפה"ג. ב) אשר בחר. ג) שהחיינו, ובבקר לאמר מראש את הכתוב מדבר מקור החיים "וידבר" "ובפה"ג" (תע"ג, תרמ"ג, תרס"א). —

בעד ר"ה כמו ברנלים, אך להזכיר את מעלת היום "יום תרועה". בחיל וזכרון תרועה" בשבת, כמו בן בשני הלילות ברכת "שהחיינו" בבקר תחת "וידבר" לאמר את הכתוב מתכונת היום "תקעו" (ת"ר).

בעד יוהכ"פ כמ"בן אין קדוש על הכוס, רק יברכו ברכת "שהחיינו" (תרי"ט). ב) ההבדלה בעד יו"ט בתפלה (ראה במקומה). ועל הכוס הרעיון היסודי כמו בשבת ושוה עם הבדלת השבת זולת בשמים, יען כי המועדים לא יכללו בקרבם את סקור הבריכה של שבת לקדושה ונתינת כח החיים בעד כל איש פרטי רק בעד אופנים מיוחדים הנוגעים להחיים וביחוד להיי הלאום, גם ברכת "הנר" איננה בהבדלת יו"ט ג"כ מטעם הזה, בעוד, כפי המבאר למעלה, היא רק קבועה בעד הבדלת שבת, שכל המלאכות אסורות בו אבל לא כיו"ט, רק ביוהכ"פ יש גם ברכת "הנר", ומפני שגם בו כל המלאכות אסורות, אבל לא ברעיון הנר בהבדלת שבת, לאות הכנעת האדם למשול בתכל תחת שלטון ה', רק להבדיל ולדעת, כי מעתה החלה עת העבודה, אשר "האש" היא אות לפעולת כל מעשה. מזה יצא לנו, כי את הנר בעד הבדלת יוהכ"פ נדרש לקחת את אשר היה נמצא גם מקודם יוהכ"פ ואשר לא השתמשו בו למלאכות אסורות, אבל לא את "האש" שהוציאו מחדש. — בשמים" גם כן אין בהבדלת יוהכ"פ, יען כי הוא איננו בא כמו יום השבת להחזקת כח החיים, רק ביחוד בעד "הטהרה". — במוצאי יו"ט הנכנס אל אחד מימי החול או אל חול הכועד סדר ההבדלה א) כפה"ג. ב) הבדלה. — למוצאי יוהכ"פ א) כפה"ג. ב) נר. ג) הבדלה (תצ"א, תרכ"ד). אם מוצאי יו"ט הוא יוצא ונכנס אל התחלת השבת" לא תאכר שום הבדלה. אם מוצאי שבת נכנס ביו"ט דהבדלה היא בין קדש לקדש בקדוש בתכן "ותודיענו" בתפלה — והסדר הוא א) יין. ב) קדוש. ג) נר. ד) הבדלה. ה) שהחיינו. ב"שמים" לא נדרש, יען כי היו"ט הוא ג"כ תומך וסועד לרעיון יום השבת (תע"ג, תצ"א). אם חל יו"ט ביום השבת, אז הקדוש מתאחד משתי חתכונות יחד א) ויכלו. ב) כפה"ג. ג) אשר בחר וחרון יום השבת נכלל בו. — בבקר א) ושמרו. ב) וידבר או "תקעו" ג) כפה"ג. — הבדלה כמו בשבת (תע"ג). תוספת בעד יו"ט דרושה לחיות גם בן בכניסתו ובצאתו להוסיף עליהם מימי המעשה כמו בשבת. בעד יוהכ"פ כמו בן תוספת בעד אסור מלאכה ואסור הנאה. —

י"א.

כמו שתקיים את שמירת העיון השבת בצאתו ע"י אמר ומעשה, הבלה ותוספת, כו עליך לקיים ולקבל את מושג השבת בספירת ימי השבוע, לפי כנסת הימים אשר יתרחקו מיום השבת, עד כי יתראה קעלו והדרו של יום השבת על כל הימים, כהיותו הוא להם הנושא והיסוד, ומדרגותיו הלא הנה: ששת ימי השבוע: "אחד בשבת" "שני בשבת" וכן הלאה. —

ו.

פסח.

ויאמר משה אל העם: זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים מבית עבדים, כי בחוק יד הוציא ה' אתכם מזה ולא יאכל חמץ: היום אתם יצאים בחדש האביב: והיה כי יביאך ה' אל ארץ הכנעני והחתי והאמרי והחוי והיבוס אשר נשבע לאבתך לה' לך ארץ זבת חלב ודבש, ועבדת את העבדה הזאת בחדש הזה: שבעת ימים תאכל מצת וביום השביעי חג לה': מצות יאכל את שבעת הימים ולא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאר בכל גבלך (שמות יב ב').

והיה היום הזה לכם לזכרון ותגתם אתו חג לה' לדרתכם חקת עולם תחגו: שבעת ימים מצות תאכלו, אך ביום הראשון תשביתו שאר מבתיכם, כי כל אכל חמץ ונכרתה הנפש ההוא מישראל מיום הראשון עד יום השבעי וגו': שבעת ימים שאר לא ימצא בבתיכם, כי כל אכל מחמץ ונכרתה הנפש ההוא מעדת ישראל בנר ובאורח הארץ: כל מחמץ לא תאכלו, בכל מושבתיכם תאכלו מצות (שמות יב ד - ט).

שמור את חדש האביב ועשית פסח לה' אלהיך, כי בחדש האביב הוציאך ה' אלהיך ממצרים לילה: וזבת פסח לה' אלהיך צאן ובקר במקום אשר יבחר ה' לשכן שמו שם: לא תאכל עליו חמץ, שבעת ימים תאכל עליו מצות לחם עני, כי בחפזו יצאת מארץ מצרים, למען תזכר את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חיך: ולא יראה לך שאר בכל גבלך שבעת ימים (דברים טז א').

ויאפו את הבצק אשר הוציאו ממצרים ענת מצות, כי לא חמץ כי נרשו ממצרים ולא יכלו להתמהמה וגם צדה לא עשו להם (שמות יב ז).

אמר

אסור אבילה, הנאה, מציאה ומצות שביתה של חמץ.

א.

כל עיקר מעשה ה' ונפלאותיו בנאולת ישראל והתגלותו לחץ את עמו ביציאת מצרים, וכל הקורות והמוצאות את עם ישראל סעת היותו לנוי, עם זו יצראל בבריאה - שניה ובסמרו. יהי! התיצב במערכת תולדות בני אדם, עם כל פרשת הענין הנעלה הזה ואת אשר ייסד עזו ואת אשר יורה דעה לדור ולדורות ולכל האותות והמופתים, הכל כאשר לכל תלוי בזה, אם ככה נהיה הדבר באמת, אם תאמין באמונה שלמה, כי אמנם התגלות ה' ושכינת עוו, הנה שעמדו לאבותינו בצאת ישראל ממצרים - או כל הספור והקורות האלה המה גם כן מעשה ככל המעשים בכפרי תולדות בני אדם ומקרה אחד הוא ככל המקרים, אשר בנגלה הנך רואה לפניך מעשה אנוש ותחבולותיו ורק תצַרף להם את המחשבה, כי אמנם ההשגחה הכללית צופיה על קורות דברי הימים ורק שלטון ה' הכללי יתיחס גם על נוי ואדם יחד, והשקפה כזאת תהיה השקפתך גם על דבר יציאת עם ישראל ממצרים - והנה אם נקבע בלבך באמונה אמן, כי אמנם האופן הראשון הוא אמת ויציב, או מעשה הנאולה בעצמו הנהו ערובה נעלה ונאמנה בעד ה' וממשלתו ומציאותו בחיי העמים, בעד הופעת כבודו והתגלותו והשגחתו הפרטית בתולדות בני אדם, אז אינריך ישראל, כי נדלת ורומבת, נעלית ונשאת עם כל עצמותך, אשר כמעט כלא נחשבה, גם כהיותך המעט מכל העמים, רפה והסריכל עד עדין ועדינין, ואת תהלתך במנת נורלך, להיות קנין ה', אף קרוא הנך אל תעודה רמה ומאד נעלה, תעודה רוחנית, אשר תעצור כח להתגבר על כל מצוקי התבל ואולי הארץ - הנך אז עם ישראל - אכל אם כזאת וכזאת נהיה רק כאופן השני, או יחסר לך הכל כאשר לכל - ואתה ישראל, לך לך והתאבל על החלום אשר חלמת, ושא קינה על אסונך ושרך הגדול בים זה אלפי שנים. -

ב.

כי אמנם ככה היה כאופן הראשון, כי אמנם בני ישראל, נינו, נכדיו וצאצאיו עד סוף כל הדורות יתוכבו וילבכו תמיד סחדש, יוקירו ועריצו ויקדישו את נפלאות ה' האותות והמופתים, אשר עשה לעמו בהוציאו אותם מארץ מצרים - מכלי לחשוב תועה הלילה, לדמות, כי רוח חדש עבר על אבותיך, אשר מאות בשנים עבדו כפרך, להתקומם הלוצי צבא נגד מעניהם ולוהציהם וללחום עמהם מלחמת אנשים, גם צלחה להם להתגבר עליהם במלחמה ומציאו לעצמם את החופש והדרור בנבורת ימינם ונצחונם ביד רמה על אדוניהם העריצים - רק ידעת היום והשבות אל לבבך, כי בדבר ה' לבדו ננדעו ברוחי מצרים, והנכנעים והנחלשים עי שפלות העבדות, אשר אכזו בה את כחם ויאנם וכמעט לא נותרה בהם כל נשמה מקוצר רוח ומעבדה קשה, בדבר ה' שבו לתחיה במעשה נסים ונפלאות בלוק

קבלו את החופש והדרור, בדבר ה' ננאלו, וינטלם וינשאם ויתן להם תורת חיים וארץ חמדה, ובוה הראם לדעת, כי חלק ה' עמו, ולא לבד כי לה' הוא ככל האנשים במציאות האדם, כי גם קדש ישראל לה' במציאות עם, אשר בריאה ברא ה' אותו להיות אפשר להתקים בכל התפתחות העתים והזמנים — לכן התורה אומרת: "זכור את היום אשר יצאתם ממצרים מבית עבדים, כי בחזק יד הוציא ה' — ולא אתה — אתכם מזה", ה' הוציאך בנלוי שכינתו והשגחתו הפרטית מבית עבדים, לכן עליך להוכיח כל זאת בעדך ובעד אחרים, בעדות ה' גאמנה בחג יום צאתך מארץ מצרים, עי אות נאמן: כי לא תאכל בו כל חמץ, כי לא יראה ולא ימצא כל שאור בכל גבולך", וכי עוד לפני החג עשית ההכנה, לקיים את המצוה הזאת לקער ולבטל כל חמץ וכל שאור מביתך ומכל אשר לך.

ג.

לא חמץ היה הלחם, אשר אדוני ישראל העריצים נתנו להם — לה עבדים — בעת אשר העבירו אותם בפרך, ולכן הלחם "לא חמץ" או "מצה", אות הוא בעד עצמו כי הוא לחם עצבים, לחם-עוני ועבדות, ולחם כזה, לחם עוני ועבדות, נדרש היה להיות בידי ישראל לאות ולמופת בשעת הגאולה.

ויהי כאשר קרבה עת יציאת מצרים בצהריים, עוד בעצם יום הארבעה עשר לחדש ניסן, ובני ישראל הלא המה בעצמם לא יכלו לפעול ולעשות מאומה בעד חרותם וגאולתם — המה לא יכלו גם לעזוב את בתיהם ואהליהם, רק היו מצוים להתעתד אל הנסיעה הרחוקה, להיות מתניהם חגורים, נעליהם כרגליהם ומקלותיהם בידיהם ולחכות רק אל קריאת ה' ודבר קדשו להוציאם לחפשי — ורק עי מסירת נפשם ועצמותם ביד ה' נהיו מכשרים וראוים לקבל מידו את החופש והדרור, ואת מסירת הנפש הזאת היה עליהם להראות בעליל עי. קרבן פסח, אשר את הקרבן הזה נצטוו לאכול "על מצות (לחם-עוני ועבדות) ומיורים". — עליהם היה בשעה הנעלה והדגולה; שעת הצלתם וגאולתם, לידע ולהודיע, כי המה בעצמם לא פעלו מאומה עבור הפשם וגאולתם — יען המה בעצמם בה בשעה, שעת גאולתם, התחשבו, כי הנם עוד עבדים, אוכלי לחם עצבים, לחם עבדות, ויצפו, כי דבר ה' יחלצם מן המצר, ישלח דברו ויושיעם ויוציאם מכור עוני וישיב להם את החופש, אשר שדדו מהם לוחציהם ומעניהם. — וכאשר הניעה שעת הגאולה — רנע החופש הנה הוא בא, אז לא יצא ישראל ולא הלך לאמו, רק אחוז בני ישראל את דרכם כתפוזן, כי נרשו ממצרים עי אדניהם העריצים, אשר יד ה' הכבידה אכפה עליהם ותיסרם קשה, גרשו משם, עד כי לא הספיקו להכין להם לחם חופש, וישאו את הבצק ויאפו אותו לאיחמץ רק עגות מצות, לכן במציאת האלה הן הנה עדות בישראל בעד ניגו ונכדיו לדורי דורות, כי כל ענין יציאת מצרים היה רק מעשה ה', מעשה נסים גלויים ולא טעשה ידי אדם, כי אמנם כן העם בעצמו לא קנה

לו את החופש ע"י קרב ולחם, כי יציאתו ונאוולתו לא היה בידו בשום אופן וענין. עד כי גם לא יכלו להכין למו לחם וצדה לדרכם הרחקה, לא הצטדו, גם לא יכלו להצטיד. —

ד.

בכל שנה ושנה כאשר תופיע תקופת העת ועדות בישראל ע"ד יציאת מצרים, נאוולתו והצללתו, כל בני ישראל לא יאכלו ולא יטעמו חמץ, ובביתם ובנבולם כל חמץ וכל שאור לא יראה ולא יקצא, אף יבערו אותה בעצם ידם משעת תחלת הנאוולה ביום הארבעה עשר בצהרים עד סוף יום האחרון של פסח, אשר בו היתה השלמת הנאוולה אצל הים סוף, זכרון ואת היא לדור ולדורי דורות: כי אבותינו לא עשו מאומה בדבר הצלתם וחופשם, כי חלילה לנו לחוות בכל הקורות האלה שום מה ממעשה בני אדם, רק כל עצם הנאוולה והתשועה ועמה כל מעלת תעודת ישראל שלנו, כל אלה מיד ה' לנו מתנת ה' היא לעם סגולתו. — לכן מי מבני או בנות ישראל האוכל חמץ בימי חג המצות, הוא יביע אמר בזה: כי הוא כופר בעיקר, אשר עליו אדני כל תקומת עמו ומעוז צור ישועתו הטבעו, כופר הוא, כי עם ישראל גם בנוגע ללאומתו הנהו בריאה ברא אותו ה' לכבודו, כי ישראל הוא קנין ה', וכי עליו להיות בנפש חפצה עבד ה' — לכן האוכל חמץ בפכה נפשו נכרתה מקהל עדת ישראל. —

ה.

על שלש אלה עלינו להשקף בדבר אפור חמץ בימים האלה: (א) אפור הנאה. (ב) אפור קנין. (ג) מצות בעור. — (א) אפור הנאה — חמץ בפסח אפור לא רק לאכול בלבד, כי גם אסור להנות ממנו, והוא: לא לבד כי לא אוכל להכניס בנופי אבל ומשקה של חמץ, כי גם אסור עלי להביאו ביחס אמצעי אלי, לידי תשמיש ותועלת שלי, ואף גם לקבל תודה בעד מתנת חמץ, כמו כן תערוכות חמץ אסור (ראה פ"ט הידנים איז תמיז). כל הכלים אשר בלעו אל תוכם חמץ נוכל להשתמש בהם בפסח רק אחרי אשר חוס- מהם כל שמץ חוסר חמץ, מבלי ישא- מאומה בכליעתו, ואיך להתנהג בזה ראה איז תניא, תניב. מהצות היום של הארבעה עשר בניסן, חמץ אסור בהנאה ולשום תועלת תשמיש, והעת היא מתחלת $7/12$ מהיום, אך מטעם סניג' אסור אכילה ושתיה גם מתחלת $5/12$ מהיום; אבל אסור תועלת והנאה יחל רק מתחלת $6/12$ מהיום, ועד השעה היא מותר עוד לסכור לאינו יהודי (תמיז). חמץ שהיה ברשות ישראל ועבר עליו הפסח אסור בהנאה (תמיז).

(ב) אפור קנין — חמץ או תערוכות חמץ וגם שאור אסור עליך להחזיקם ברשותך, ואף מחוץ לביתך מתפשט אפור החוקת חמץ, הלא הוא, אם הוא קנינך או אחיות קנין עליך ובכלל לבלי תבוא ביחס כזה, אשר החוקת החמץ תוכל להביא לד איזה תועלת, למשל, לבלי לקבל אותו בפקדון של

של אחריות וכדומה, וביחס קנין זולתך ראה ת"ט, תמ"א. חמשה מיני דגן המה הם לבדם, אשר אם ירטבו במים יבאו להיות חמץ ואסורים, הלא המה: חטים, שעורים, כוסמין (דינקעל), שכולת שועל (האפער), ושיפון (ראנגען). כל מיני תבואה ופרי אחיים לא שייך בהם חמץ; בכל זאת המנהג של האחרונים הביא לצרף גם איזה מיני תבואה אחרים לאסרם באכילה מטעם, לבלי יבאו להתחלף עם המינים הנזכרים, כמו ארו ומיני קטנית, וכן נוהגים במחוזות שלנו, אבל להחזיקם ברשותנו מותר (תנ"ג, ת"ס, תס"ה, תס"ז).

ז.

מצות בעור — בשני אופנים נוכל למלאות את חובת בעור חמץ לפני כניסת חג הפסח, כפי מצות התורה, (א) אם להפך ממנו לבל יוסיף להיות עוד שלי, וזה יכול להיות רק בהסרת זכות הקנין שלי — בטול. — (ב) או בכלל לשלול את מציאותו ולאבדו קלה ע"י האש, או באיזה אופן בעור אחר, ומטעמים האלה שני האופנים ערוכים ומקשרים יחד, עד כי שביתת החמץ תעשה ע"י שלש אלה: (א) בדיקה — דרישה וחפוש. אם נמצא חמץ בכל חוג קניני ורשותי, בכל מקום שאוכל לשער, כי יוכל להמצא שמה. (ב) בעור — אבדן וכליה של החמץ הנמצא. (ג) בטול — שדוד זכות הקנין שלי מעל החמץ, אשר לא מצאתיו או לא בערתיו. — חצות יום הארבעה עשר בניסן בהתחלת חגי השני מהיום הוא הגבול, אשר מאז והלאה חדל החמץ להיות קניני ורשותי, כמו שנאמר: ולא תקריב על חמץ (הנמצא אתך) דם זבחי (הפסח), וקרבן פסח נשחט בחלק $\frac{7}{12}$ מיום הארבעה עשר בניסן, זה הוא גבול התורה — ומטעם סיני הקרימו להתוות את הגבול עם חלק שנים עשר מקודם כיום ההוא, הלא הוא בהתחלת $\frac{6}{12}$ מיום י"ד בניסן. —

ח.

(א) בדיקה — אור לארבעה עשר בניסן אתה בודק את החמץ בכל מקום, ברשותך, בקנייך, במקומות, אשר כפי הרגיל הבנינו שמה חמץ, עליך לחפש ולבדוק היטב, ללקט את החמץ הנמצא ולהפקדו ולשמור אותו עד הבקר. מאכלי חמץ הדרושים לאכילה בערב ובבקר ממחרת היום, עליך להניח במקום אחד ולשמור אותו לבל יעבירוהו משם. ביום מקודם לפני הנדיקה החדרים וכל המקומות דרושים להיות מנוקים ומופנים מחמץ. הבדיקה צריכה להיות לאור נר של שעה יחיד (תליד עד תליט). —

(ב) בטול — תיכף אחרי הבדיקה אמור: כל חמירא כו' דלא כו' ליבטל ולהוי כעפרא דארעא. — בבקר לפני החלק $\frac{6}{12}$ מיום הי"ד אחרי הבעור ישבו לאמר את מאמד הבטול עוד הפעם על החמץ הנראה והבלתי נראה שבערו ושלא בערו (תל"ד).

(ג) בעור — בעור החמץ הנמצא, כפי הרגיל, דרוש להיות ע"י האש בסוף החלק $\frac{5}{12}$ מהיום הי"ד, ואם נשרף לאחר החלק $\frac{6}{12}$ מהיום או גלוי שרפת החמץ אסורים לשום תשמיש. — (תס"ה) — מי אשר שכח לבדוק את החמץ

החמין באור ל"ד יוכל למלאות זאת ככל עת, אשר יזכור גם אחר חג הפסח לבל יאכל חמין אשר התקיים במשך חג הפסח בתור קנין ישראל (תל"ה, תל"ו) — אם יום הי"ד חל להיות בשבת, אז יקדימו לעשות את הבדיקה, הכטול והבעור ביום הי"ג שנה כמו ב"ד, ובעד יום השבת בערב ובבקר ישאירו רק אבל שתי סעודות, ואת אשר ישאר בבקר מהסעודות לתת מתנה לאינו יהודי, ובאופן אם יוציא את החמין מחוץ לרשות וקנין היהודי. כל שיורי החמין להוציא מחוג ביתך ורשותך ולאמר את הכטול כנהוג (תמ"ד). בטול מעיל רק לפני זמן האסור ואח"כ דרוש להיות רק "בעור". איך לעשות עם החמין אשר יקצא במשך חג הפסח ראה א"ח תמ"ו, וכל הדינים השייכים לזה עליך לראות בא"ח מסימן תל"א עד תס"ז —

כאשר תרחיק בימי חג הפסח כל חמין וכל שאור מכל חוג עצמותך, רשותך, הנאתך, תועלתך וקנייך, ובעצמך בידך ובדבורך תקער אחריו ותכטלוהו מחוג רשותך וקנייך, אל תעשה כל אלה בתור מצות אנשים מלומדה" לבד, רק בדעת ובשום שכל וכהקנת רעיון מצות ה' הזאת. בכל חלק מפתותי החמין אשר תבער אחריו, בהרחקה אשר תתרחק מהחמין תכלית הרחוק, תכיר לדעת, כי עליך להסיר ממך כל גבה לב, גאה וגאון הנוגע למנת גורל ישראל, התכונן היטב על תעודת ישראל בקוראי שמו ותעודתו הנעלה בשלמות, ולשנן בלבך כי לאום ישראל בעצמו הנהו בריאה ברא ה', כי גאולתו וחופשו לא השיג בכחו ועוצם ידו, רק ה' בכבודו ובעצמו הוציאו ממצרים, וישראל לא פעל מאומה בעד הצלתו, ה' לבדו הוציאו מכור עוני ומבית עבדים, למען יהיה גם לך ה' לאלקים, ואתה תהיה עבדו הנאמן, וכי עליך בעניה ובתקוה לשאת ולסבול את מנת גורל עמך ישראל, גם לקבל הכל באהבה ולמלאות אחרי חובותיך לשמור את מצות ה' ולקיים כל דברי אלהי ישראל, אשר צוה לעמו, העם בחר לו לנחלה. —

ז.

מצות אכילת מצה.

ושמרתם את המצות, כי בעצם היום הזה הוצאתי את צבאותיכם מארץ מצרים, ושמרתם את היום הזה לדרתיכם, חקת עולם: בראשן בארבעה עשר יום לחדש בערב תאכלו מצת (שמות י"ב י"ז).

א.

כי אמנם תדע ותכיר אל נכון את מעלת גאולת ישראל ממצרים ועל ידה מציאות הלאום, עם זו יצר ה' לתעודתו הרוממה, וכי תחזיק בתור דבר אמת לאמתה, כי ענין יציאת מצרים הנהו מעשה

ה'

ה', רק מעשה נסים לבד, ותיחיק ממך כל רעיון שוא ותפל, כל גובה וגאון לחשוב תועה, כי אבותיך בנבירת ימינם פעלו אף מה בגלל הפשם והצלחם, את כל אלה הראית לדעת ע"י קיום מצות בעור חמץ; אבל למען תכונן ותיסד עז את הזכרון הזה בעצם תומו ושלימותו ע"י מסירת נפשך בשמחה רבה אל פנת יקרת. הזכר ליציאת מצרים, להנכח בפועל, כי תקריב גם את עצמך בשמחה וצהלה בגלל "שם ישראל" הנקרא עליך, את זאת תביע אמר ע"י "אכילת מצה" בליל הראשון (אצלנו בשני הלילות) של חג הפסח. "באכילת מצה" הנך מעיד עליך, כי משתתף הנך בשמחה במנת גורל עמך, ונאמן אתה בכריתו בכל המוצאות אותו להיות תעודתו תעודתך, ובאשר ילך ישראל בארצות חיו עלי אדמות, תלך גם אתה; הנך נלזה עמו תמיד כהליכות עולמו ביחס תולדות בני אדם, אשר לא אחת בתקופות חיי ישראל והזמנים, ה' אלהיו רבות פעמים הראהו קשה ומוסר שדי היה עמו, והנך מחליט בדעתך, לבל יצרו צעדיך ולבל יפול לבכך במנת גורלך וגורלו. — אף תחוש בנפשך הדרת וחרדת קדש, גילה ברעדה, עת תחתום את שלחנך הערוך באכילת "האפיקומן", למען תהיה מצות "אכילת המצה" בסעודת שלחנך הערוך בליל חג הפסח תחלה וכוף. —

ב.

זמן אפור אכילת חמץ יארך שמונת ימי חג המצות, וחובת אכילת מצה לשם מצוה מונבלה רק עבור שני לילות חג המצות הראשונים (תמ"ה). באכילת מצה משעור גדל כזית מלאת את חובת מצה לשם מצוה (שם). המצה, אשר עליך למלאית בה את חובתך, דרושה להיות ממני תבואות כאלו, אשר אם הוכשרו לידי חמוץ אמורים המה לך מפני "החמץ", ואשר רק ע"י מפעלך והשגחתך הפרעית אותם מחמוץ ושמרת אותם להיות לחמך מהם "מצה", הוא המה: חטים, שעורים, כוסמין (דינקעל), שכולת שועל (האפער), ושיפון (ראנגען); אך לפי הרגיל יקחו ויאפו מצות מהטים, והחטים דרושים להיות שמורים לתכלית מצה, אם באפשרי עוד מתחלת עת הקציר (מצה שמורה) ולמצער מעת הטחינה (תמ"ג), גם לא מסובין אשר נפרדו מהקמח (תמ"ד). לישת המצה וכל שאר הדברים הנחוצים להכנתה דרושים להיות ולהעשות ע"י ישראל, אשר ידע להכין אותה לתכלית מצה, לכן לא יעשו ויכינו מצות ע"י אינם יהודים, ע"י קטנים ומשוללי הדעת, או חרשים ואלמים (חרש, שוטה וקמן) (ת"ס). המצות נעשות מקמח ומים, ובעת אכילה לשם חיבה להיות זהיר לבלי להסיר ולהפיג סמנה את מעם מצה, לכן עליה להיות בלתי מבושלה, ורק בעד חוגים לעת הצורך נוכל לרפך במים פושרין (תמ"א), ולמען יאכלו את המצה" ביול פסח הראשון לשם מצוה בתארה ולא על השובע, לכן אמרו חז"ל לאכול מצה כל יום הארבעה עשר, רק מצה מבושלה או כתותה יוכלו לאכול בחצי הראשון של יום הי"ד, ואחר חצי היום נוכל להשקוט את הרעבון רק בתבשילים אחרים. קטנים אשר לא ידעו עוד רעיון החג יוכלו לאכול מצה בערב

בערב פסח (תע"א). גדל כוית היא פחות מעט מחצי ביצה (תפ"ז). המצה תאכל לפני חצי הלילה אשר לפי הסניג' מונבל הוא בו גם הזמן של אכילת קרבן פסח (תע"ז). ע"ד הכנת המצות והרחקת החמוץ וכל הנוגע לעשות המצות ראה בא"ח תנ"ד, תפ"ז, תע"א, תע"ז, תפ"ב, תפ"ה, תפ"ז — אחרי אכילת "אפיקומן" לא יאכלו מאומה (תע"ח). אחרי אכילת המצה תבוא בעדנו אכילת מרור" כאשר נצטוו אבותינו לאכול הפסח "על מצות ומרורים" על שום שגברו המצרים את חיי אבותינו במצרים (תע"ג).

ת.

הַבְּנֵי הַ.

ושמרתם את הדבר הזה לחק לך ולבנך עד עולם: והיה כי תבאו אל הארץ, אשר יתן ה' לכם כאשר דבר ושמרתם את העבדה הזאת: והיה כי יאמרו אליכם בניכם מה העבדה הזאת לכם: ואמרתם זבח פסח הוא לה, אשר פסח על בתי בני ישראל במצרים בנגפו את מצרים ואת בתינו הציל (שמות יב כ"ד).

זכור את היום הזה, אשר יצאתם ממצרים מבית עבדים, כי בחוק יד הוציא ה' אתכם מזה ולא יאכל חמץ וגו': מצות יאכל את שבעת הימים ולא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאר בכל נבלך: והגדת לבנך ביום ההוא לאמר: בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים (שמות י"ג ג').

והיה כי ישאלך בנך מחר לאמר: מה זאת ואמרת אליו בחוק יד הוציאנו ה' ממצרים מבית עבדים (שמות י"ג י"ד).

כי ישאלך בנך מחר לאמר מה העדת והחקים והמשפטים, אשר צוה ה' אלהינו אתכם: ואמרת לבנך: עבדים היינו לפרעה במצרים ויציאנו ה' ממצרים ביד חזקה: ויתן ה' אותה ומפתים גדלים ורעים במצרים בפרעה ובכל ביתו לעינינו: ואותנו הוציא משם, למען הביא אתנו לתת לנו את הארץ, אשר נשבע לאבותינו: ויצונו ה' לעשות את כל החקים האלה לירצה את ה' אלהינו למוב לנו כל הימים לחיותנו כהיום הזה: וצדקה תהיה לנו, כי נשמר לעשות את כל המצוה הזאת לפני ה' אלהינו כאשר צונו (דברים ו' כ').

א.

לא רק בציורי המצות ואותיותיהם אותות בלבד, כמו חמץ ומצה" יצאת ידי חובתך להוכיח, מה עצמו ורמו מעשי הגאולה של יציאת מצרים ולחנות דעה על דבר פרשת גדולתם, לקבוע אותם בלבך ולהיות יסוד מוסד לחיך בתור איש ישראל, כי גם בדבורך ומוצא שפתך תשמור, לחדש

לחדש בכר שנה ושנה בבוא חג המצות, לקפר באמר ובדברים כל הכתוב לחיי האומה הישראלית ביציאת מצרים, זכרון הוא לגלוי שכנית כבוד ה' ובנין הלאום, לדבר במ ולקפר, את אשר עולל ה' במצרים ומה פעל אל לעמו, ולשנן לבניך, לבני ביתך ומשפחתך וביחוד לבניך הקטנים את מעשה ה' ביציאת מצרים ליסוד מוסד להכרת ה' ומעשיו וחסדיו ורוממות גדולתו, וכי מי כעם ישראל, אשר לו אלהים קרובים אליו. —

ב.

בכל דבר ידווש ה' ממך תמיד בתור אב ישראל, אב לבנים, כי תשנן לבניך וצאצאי מעיך, אשר חנן אותך בעודם באבם, מה ה' שואל ממך ומזרעך; בשחר כל ילדותם תקרבם אל ה' ותפיה בלבם התשוקה, להיות קשורים ואחוזים, חבוקים ודבוקים בחיי ישראל ומנת גורלו; אבל את ערב היום ההוא, אשר אתה בעצמך תחוג בו את יום הולדת עם ישראל, את הבריאה אשר ברא ה' את עם הפלאות בקרב תולדות בני אדם, תחלת תעודתך, תעודת איש ישראל, את הערב ההוא יעד ה' לקדש את זרעך, להכניס את בניך הקטנים בכרית עמך, את ילדיך הקטנים, אשר על קרבנם אל אלקים או חללם את שמו הלילה, נוסד נצח-ישראל ועתידות עמו בעתיד לבוא. בילדיך אלה תוכל להשקות את "מטע לשם", אשר נטע ה' לחיי עולם ע"י "יציאת מצרים" למען יגדלו וישוו פרי קדש הלולים בעת תחלק לך ולהם את פרוסת הלחם עוני, את המצות, לאות ברית, כי תתקשר אל תעודת עמך "ומסירת הנפש" של ישראל אל אלקי אבותיו ותורתו, אז אל תמעיט בדברים היוצאים מלב מהור, דבר אליהם, אל בניך, יוצאי חלצין, והשמיע להם את מעלת התעודה הנעלה להיות אב לבני ישראל ובנים למקום בני אל חי. — למדם את רעיון הלחם עוני, הכירם לדעת את רוח חג הפסח העולה היא למעלה, הכינם את מעלת מעשי ה' ונפלאותיו במצרים ושם ישראל, אשר נחלו למו עת הוציאם מאבלה לאורה, מעבודות לחרות. —

ג.

הביטה וראה! רוח התורה איננה נוחה בשום אופן אם תכשיר ותחנך את בניך להיות בני ישראל רק ע"י "ההרגל" בלבד, לעשות ולקיים את מצות ה' ע"י "ההרגל" מבלי תקח עמך דברים, מבלי התאמץ מראש ללמדם בינה, לדעת ולהבין את תכן מערתן וחין ערכן, לבל תנחיל לבניך רק את חיי איש ישראל החיצוניים ללבד, מבלי דעת והכר את הרוח הפנימי היצוק בהם, כי כאופן הראשון מלאת את תעודתך בתור אב ישראל רק במחצה — בהרגילך ובתנכך את בניך לשמור ולעשות את הכתוב בתורת ה' רק כפי דברי הנביא: ורתה יראתם אתי מצות אנשים מלמד" — דע לך את רוח התורה וחוסן תפארתה, ומרוחק זה תאציל על בניך, לדעת ולהבין את המעשה אשר יעשו. — שים לבך והתבונן, כי חכמינו ז"ל, אשר השכילו תמיד ליסוד עז כל דבר

דבר לאשורו, המה יסדו למענך ולמען צאצאריך גם בגלל התעודה הזאת, את סדר לילות חג הפסח, הסדר הנעלה, אשר יתקיים אצל עם ה' זה אלפי שנים מבלי כל רפיון, המה סדרו לך להביע אמר זכר יציאת מצרים בחוג בני ביתך ומשפחתך; הכמינו ד"ל הושיטו בידך את ההגדה של פסח להיות לך למורה דרך, איך למלאות את המצוה הזאת כדת היום כליל שמורים, להיות אב לבנים יודיע את גבורת ה' — העושה בעד עמו נפלאות גדולות לבדו. —

ד.

אכילת קרבן פסח בזמן שבית המקדש היה קיים, ואכילת מצה הנשארת לנו עתה בחוג ביתנו, המה המרכז שעליו יסוב תכנן פרשת גדולת החג ועמו "ההגדה". — לכן נחל בקדוש ובמאמר כהא להמא עניא, אמרי אמת בחין ערך מעלת המצוה; אחרי כן נספר מעלת החג, בהיותו חג הנאולה והתמורה (עבדים היינו), וברעיון המצוה, להיות לתעודה בעד כל אחד מבני ישראל, נינו ונכדו לדור ולדורות — ולחובה, לקיים ולקבל ולתת לחיים תוצאות זכר מעשי ה' ומעלת החג באמר ודברים (אפילו) — יציאת מצרים: יסוד החיים הפועלים (הימים) משגב לעתות בצרה (לילות) גם בעד השלמות של לעתיד לבוא (יסות המשיח) — את אשר נחל ביציאת מצרים, הלא הוא להשפיע ולהאציל מרוחנו — רוח איש ישראל — על בני הנעורים, את זאת נשלים עי' החנוך לנמוע בקרב בנינו את האמתיות הרבות ולחכב אותן בלבם (ברוך המקום) ולפי כל התכונות של הבנים ומעלות הרוח השונות (ארבעה בנים) א) תבונה, אשר כבר יש בה יסוד מוסד מיראת ה' (ה' אלקינו) הכרת תעודת החיים, אשר רק דבר ה' יוכל לבאר ולגלות את מצפוניה (עדות וכו'), ואשר נתנה היא לנו להנחילה מאב לבן (אתכם), ורק דרושה ידיעה מעולה והכנת החוק דבר אל נכון (ואף אתה אמור לו) = חכם; ב) תבונה אחרת, אשר כל היסוד והעיקר חסר ממנה, אם בעל התבונה כופר בעיקר, לא יאבה לדעת צורך תעודת החיים ומלוואה (מהלכם), ובכך כזה השפעת וזה ישראל הוא דבר שאי אפשר, לכן גם החוראה ולמוד התורה ללא-הועיל = רשע; ג) אבל תמיד עלינו לשים לב לכלי להנחיל את חוק התורה והמצוה להיות מצות אנשים מלומדה בלבד, רק בכך כזה, אשר התעורר בקרבנו שאלת הדת ורצונו להכיר ולדעת (מה זאת?) עליך להשלים הפצו ורצונו = הם. ד) ובכך כזה אשר תפגין כזה נרדם בקרבנו, עליך לעורר ולהקיין אותו מתרדמת רפיונו = שאינו יודע לשאול. — למען-דעת, כי לא לכד הופש הגוף, כי גם וביחוד התרוממות הרוח, להוציאו מיון מצולת תעתועיו, היא פנת יקרת מצרים ותעודתה, בגלל התעודה הזאת כל עצם דבר הבחירה של עם הסגולה, לזאת כל החנוך ע"י הצרות, אשר סבלו אבותינו עד היותם לראשי האומה ומשפחת יעקב עד אשר הוכשרה להיות עם (מתחלה, ארמי, וירד, וירעו, ונצעק, ויוציאנו), עד אשר באחרונה באה שעת הכשר, אשר בה ה', האל היחיד ומיוחד, בורא שמים וארץ וכל צבאם וכל הכחות בשמים ובארץ, בבריאה ובהתפתחות האדם, הואל להופיע ולהגלות ולעשות מעשה בראשית

בראשית כבריאת האומה ע"י אותות ומופתים גדולים ונוראים (ועברתי, ביד הזקה, המשיים ומאיתים מכות) — ולכן עם ישראל, עם הנבחר מכלם ויותר מכלם קרוא ומחויב הנהו ליות נשוא רצון ה', להיות לו לעבד, יען וביען, כי כל הנעשה אהו מעשי ה' המה לתועלתו ולתעודתו (כמה מעלות), ומפני זה העבודה הזאת לא תוכל להיות עבודה היצוגית לבדה: וכמו באכילת קרבן פסח, כן באכילת מצה ומרור, עוד לא תוכל לצאת ידי חובתך במלואה, אם לא תלכב ולא תחבב את כל זאת בדבור ומוצא שפתיך, להודיע פשר דבר האמתיות ברוח נכון בקרבך על ידי הציורים והמושנים הפנימיים אשר יאצרו בקרבם (רבן גמליאל, פסח, מצה, מרור) באכילת: התקשרות עצמותך אל הכן הענין, אשר יביעו לנו כל אלה (בבל דור ודור): לכן מטעם התעודה הרמה הזאת החובה והמצוה עלינו לחלליה ולזמר משכיל את גדולתו וממשלתו ע"י מעשיו הנגלים אלינו כהמון נפלאותיו ובהתפעלות הנפש, עלינו לשיר את השירים הדגולים והנעלים התהלות והתשכחות, "הל לוי ה'!" (הלל, הודו, נשמת, ישתבח), גם הפיוטים הקבועים לסדר היום לאברם בליל שמורים זה.

ה.

הלל — אחרי אשר בהלל ותודה שפכנו ורחנו גם ספרנו את עצם דבר יציאת מצרים, מעשה ה' ונפלאותיו אשר עשה, נעשה כאמצע הפסק ע"י אכילת מצה ושלחן ערוך (לפנים ע"י קרבן פסח וחגיגה, אשר השארנו לנו לזכרון ע"י התיכת הבשר הנקובה בשם "זרוע" גם "הכיצה", אשר זאת האחרונה היא זכר לאבלות ונחם גם יחד, בהיות התמורה וההתחלפות בכל הדברים הארציים חוזרת חלילה, ועגול הכיצה הוא ציור "צרת הרבים חצי נחביה"): כמו כן המרור אשר נדרש היה אז לצרפהו לאכילת קרבן פסח, נשאר גם הוא לנו לצרף אותו לאכילת המצה, לזכור על ידו, כי מררו המצריים את חי אבותינו במצרים.

ו.

כמו בכל דבר ישועה ורחמים, עת נבוא להודות יה על הסוד, הכמינו זל בחמה רבה סדרו, כי נכרך על הכוס ישועות חסד ה' עמנו, כמו כן סדרו ותקנו בזכרון הנעלה הזה, הזכרון הראש והראשון מחסדי ה' יסוד מוסד למפעלות ה', אשר עשה לעמו בכל העתים ובכל הזמנים, כי נכרך את גאולת ישראל על הכוס, ויען כי בענין הרם והנעלה הזה היו ארבעה פנים להתנלות ה' בפועל בעד עמו ישראל: (א) מהעני והלחץ תוצאות = והוצאתי. — (ב) ההצלה ממצב העבדות = והצלתי. — (ג) גאולת ה', עת אולת יד ואין עזרתה מבלעדי ה' = וגאלתי. — (ד) ובאחרונה בחירת ה' ולקחת עמו לתכלית הלאום מאד נעלה = ולקחתי. — האופן האחד והג' נוגעים להנוף וליחסי הנוף, ב' וד' נוגעים אל הרוח ותעודת הרוח, א' וב' המה פדות והצלה, ג' וד' שלמות הקדושה, א' וב' מסורים את הרע, וג' וד' יתנו את השב, א' וב' מצילים את הנוף ואת הרוח, ג' וד' נותנים להנוף והרוח את תעודתם, כל אלה נקרא מפרש בכתובים (שמות ו' ו'—ז'),

המה

המה יכוננו את מעלת עם ישראל על ידי יציאת מצרים, לכן למען הוקיר את ארבעת הפנים האלה סדרו חכמינו ד"ל בעד כל אחד כוס מיוחד (ארבע כוסות), עד כי בשתינת כל כוס יין מלא, עליך לאשר ולקיים את רעיון כל דבר בשלמות, לעלה ולקלם, לפאר ולרום את חסדי ה' לעם סגולתו. —

ז.

למען תוסיף להמות את לב הילדים הקטנים, כי יבינו לדעת ולהבין ביותר בערב הזה, לכן סדרו עוד דברים שונים כליל שמורים כמו כרפס וכדומה. חוכמת היא רק להפיג את מרידת המרור לבל יזיק לבריאות, מירמלח שייך אל אכילת כרפס. —

סדר ליל חג הפסח בביתך הוא זה:

(א) קדוש עם אכילת כרפס ושבירת המצה האמצעית לאפיקומן.
(ב) הגדה עם החצי הראשון מהלל, המזמורים להלל יה בגלל חסד יציאת מצרים.

(ג) אכילת מצה ומרור, עם א-ו-ת-ה השלחן ערוך, אשר תתימת האכילה דרושה להיות עוד הפעם ע"י כזית מצה הנקובה בשם אפיקומן.

(ד) הלל עם ברכת השיר והפיוטים הקבועים למושג ורעיון החג. —
בעד הארבע מחלקות ומערכות האלה מיועדים המה הד' כוסות. —
כל אכילה והנאה ושתיה לשם אות בפסח כלילות הראשונים מהחג, ד' כוסות ומצה, דרושים להיות "בהסבה" על צד שמאל, להראות כזה סימן החופש והחרות, אשר הנחיל ה' לעמו בצאתו מצרים, ושאר הדינים השייכים להסדר ראה אי"ח תע"ב עד תפ"ז. —

ח.

ספירה.

וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאכם את עמר התנופה שבע שבתות תמימת תהיינה: עד ממחרת השבת השביעת תספרו חמשים יום והקרבתם וגו' (ויקרא כג, טו).

שבעה שבעת תספר לך, מהחל חרמש בקמה תחל לספר שבעה שבעות: ועשית חג שבעות לה' אלוהיך מסת וגו' (דברים טו ט').

א.

כסדר ההוא, אשר בו תחל לסנות ולספור את ימי השבוע אחד השבת, הלא הוא יום א' יום ב' יום ג' בשבת והלאה, למען תביע אמר בזה, כי הקדושה, אשר הנחלת לך ביום השבת, תבוא לידי שלמות רק בחי

בחי השבוע, והשבת בעצמו יקבל או ערכו עליו על ידי שפע קדושתו כבודו ותפארתו עליהם (ראה פרק א'), כמו כן תחל עם היום השני של חג הפסח, הלא הוא עם היום המיוז בניסן לספור את הימים: יום א' יום ב' יום ג' "בעומר". ממחרת יום הראשון מתג הפסח, וככל פעם תצרך את הימים לעשות מהם שבוע ותשוה לנגדך את ימי השבוע של פסח כיום השבת (בעוד ערך חג הפסח לישראל דומה הוא ליום השבת בעד כלל האנושית), עד אשר תספור שבע שבתות-פסח תמימות כאלה, והיום אחר "השבת-פסח" השביעי (האחרון) תחוג את "חג השבועות", להביע בזה אמר, כי תחזיק ותקבע בלכך בחיי הלאום את האמיתות האלה: כי הפסח ימצא את השלמות שלו רק "בחג השבועות", הלא הוא כי "החופש" ועמו כל שפע הברכה, אשר יכלכל בתוכו גם אהודת הנחלה בארץ אבותינו, יקבל רק אז את ערכו עליו, גם תכן פעולתו ומעלתו, רק ע"י "חוק ותורה", כי אמנם ישראל יצא לחפשי ממצרים מעבדות לחרות, למען היות עבד ה', עבד תורתו הקדושה; הן ביום שידובר בפעם הראשונה אדות החופש הזה אמר ה' למשה, כי התכלית הרוחנית היא דרושה לצאת להם מחופש הגוף: וזה לך האות כי אנכי שלחתיך, "בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלהים על ההר הזה" (שמות ג', י"ב), ומדברינו הלאה בנקל יבין כל אחד מדוע הספירה נקשרה אל "הבאת העומר". —

בליל שני של פסח אחר תפלת ערבית תחל לספור ספירת העומר, וכל תקופת עת של שבועה ימים תצרך לשבוע, עד יום המ"ז שתשלם לספור שבעה שבועות וכיום החמשים תחוג את "חג השבועות", ועליך לספור הימים עם השבועות, למשל: ביום השמיני עליך לספור שהם שבוע אחד ויום אחד בעומר" וכן הלאה. ספירת העומר מונים בתחלת הלילה (ראה א"ח תפ"ט). —

ב.

בתקופת העת של ימי הספירה, הימים, אשר בהם נבוא לרומם את כבוד התורה ולהעריך אותה גבוהה ונשאה אד, כל עוד נקרב יותר ויותר אל חג זמן מתן תורתנו, בעת ההיא מתו תלמידי רבי עקיבא כפי הנוכח במסכת יבמות (ס"ב, ע"ב), מפני כי לא חלקו כבוד איש לרעהו, או כפי המסופר בב"ר ס"א, יען כי הביטו בעין קנאה אחד על השני, על אשר לא התגדרו באהבת התורה ולא כבדו אותה בנושאייה. העת ההיא היתה עת חרבן תלמידי חכמים ומפלת מחזיקי התורה, עד אשר אסף רבי עקיבא עוד הפעם תחת דגלו תלמידים חדשים וירבין תורה ברכים ויבצר מחדש את עמודי התורה ע"י נושאייה, והנה מעת ההיא אלף שנים עברו חלפו, וכימי הספירה אלה, בין פסח לעצרת, ביחוד בארץ אשכנז, בני ובנות ישראל הראו לדעת, כי יודעים המה להוקיר את חין ערך התורה, חיי רוחם, בימי הספירה, ימי ההכנה אל חג זמן מתן תורתנו, הראו בפועל את מעלת אהבתם את ה' בכל לבבם וככל נפשם, כי אז אלפי רכבות ישראל

ישראל בזקניהם ובנעוריהם קדשו את שם ה', והקריבו את חייהם בגלל דת קדשם, יען כי בעיניהם כל קניני התבל גם חייהם כאפס וכאין נחשבו, אם יאלצו להפיר את ברית התורה ולהקנור לכושות להמיר את דתם; המה באמין לכב קדשו את שם ה' אלהי ישראל ופשוטו את צוארם תחת המאכלת והרבות אנשי הדמים, תועי הרוח, אשר הניפו חרב פיפיות בידם בימי מסעי הצלב, לתת חתימת ראשונה על עם ה', ויתקוממו נגדם ויאלצו אותם לכחש בה' ובתורתו, והמה, בני ישראל, בני אל חי, בנפש הפצה ובשמחה קדשו את שם אלהי ישראל, ויהיו זכחי רצון שופכי דם אדם בשם האלהים, אשר התאמרו, כי בגלל אמונתם וך וישר פעלם, לבוא בדמים לפרוש ממשלתה על גוי ואדם יחד, המה טבחו לא חמלו את אחינו הנקיים במושבותיהם אלה, ויכינו מטבח לקהלות קדושות בישראל ותרב בבת יהודה תאניה ואניה (גזרת תתנץ, ובמספר שנות האזרחים שנת 1096 -).

מטעם הכאורעות השתיים האלה זמן הספירה נחשב הוא בישראל לזכרון אבל כללי ומוסר שדי, למען ידעו ויכירו בני ישראל נושאי דגל התורה, איך להוקיר ולכבד את הטוב הנעלה שהמה נושאו, לשמוח ברבות מספר נושאי דגל התורה, להתימר בכבודם, לאהוב אותם ולכבדם, ולבלי השתמש בתנא", לרדוף אחר הכבוד בגלל מעלת הלמוד ולהחזיק טובה לעצמם ולהקל בכבוד זולתם, גם להזכיר לכל בן ובת ישראל, כי בימים ההם מתו אבותינו, מות נבורים, מות ישרים, בקדשם את שם ה' אלהי ישראל ותורתו בגלוי ויהיו מופת לרבים למסירת נפש וקדוש ה', למען יהיה גם לדורי דורות קנין התורה הטוב הנעלה מכל טובות החיים, לשאת את דגלו באמת ואמונה ולהקבץ בה' ותורתו, אשר למענה הקריבו אבותינו את חייהם וימותו על קדוש שמו. —

מטעם האבלות הכללית בימי הספירה לא יעשו חגי נשואין, ובנוגע אל סימני האבלות החיצוניים (ראה פרק כ"ג). כאסור תספורת ראה א"ח תצ"ג. —

י. סְפֵרָה.

בחמשה עשר יום רחדש השביעי הזה חג הספירות שבעת ימים לה' ונו: ותגתם אתו חג לה' שבעת ימים בשנה חקת עולם לדרתיכם בחודש השביעי תחנו אתו: בסכת תשבו שבעת ימים, כל האזרח בישראל ישבו בסכת: למען ידעו דרתיכם, כי בסכות הושבתי את בני ישראל בהוציאי אותם מארץ מצרים, אני ה' אלהיכם (ויקרא כג, לד. מא - כג).

א.

בתג הסכות, מקרא קדש, זכר להחזקת נוף ישראל ע"י ה', בתג האסיף, אשר אז נשלם כמעט קציר השנה עם תבואות זרעך, ופרי הקציר והבציר מלאו אספק, גינך ויקבך, ויש לך די והותר לכלכלת ביתך וכל אשר לך; אתה תראה ונהרת, כי ברכת הקיץ ומשמני ארץ בשפע רב ערוכים וצבורים לפניך ולא תדע גם עצב ודאגה, כמו בימי הקיץ, אשר אז נשאת תמיד עיניך השמימה להריק לך את ברכת הגשם והמטר בעתם, גם הרדת לרגעים, פן בהעצר השמים ולא יהיה מטר וקרבה האדמה ולא תסיף עוד תת את יכולה, או שדפון או ירקון יהיה, וארבה או צלצל ישחיתו את תבואת השדה, בעוד הדאגה הזאת הן עברה ממך, רק כל טובך לפניך ויש לך די והותר בעד העתיד; אתה הנך שלו ושקט, שמח ובטוח, כי לא תדע כל מחסור בחורף הבא ואכלת ושבעת רוב דגן ותירוש.

או אם קציר השנה הביא לך תבואת שדך באיפת רוזן ועומה, ינעת לריק בחריש ובקציר, הארץ לא נתנה יכולה, השמים לא הרעיפו ברכה, העין לא נשא פרי וקטפת מלילות כמלקט בעמק רפאים, אין חציר לכהמה והעלה נבל, ואתה תביט צר מעון, כי מארת ה' שלחה בפרי אדמתך, ואתה אשתך ובניך תאנחו בשכרון מתנים על העתיד הנורא הנצב לנגדכם; אימת החורף תבעתכם, בדעתכם מראש, כי במסכנות תאכלו לחם, או אתה ובני ביתך תסבלו גם חרפת רעב ותאמר נואש. — אז צא מביתך לקיום את מצות הסכה, הבה, עוזב איש ישראל, עוזב את דירתך ואת גג האיתן והחוק הפרוש עליה וצא לך לשבת בסכות אהל, אשר קש וחשש סכסו, וזכור, כי ה' אלקך הושיב ארבעים שנה במדבר את אבותיך בסכות ויכלכלם וינמלם וינשאים ויחזק את קיומם שמה, והכינה היטב, כי אחרי הוציא ה' מארץ מצרים את עמו, פרש עליהם את ספת השנחתו המחזקת ושכינת כבודו סכה עליהם.

ב.

למען דעת: אם עשיר הנך, איש ישראל, כי לא העשר, לא הרכוש, לא סקנה וקנין ואחוזת נחלה, לא מעשה אנוש ותחבולותיו, אשר עליהם יתנאה האדם, לא המה יבטיחו ויהיוק את היום, רק ה', הוא לבדו המכלכל היום ומחזיק את קיומם; ה' אשר יחזיק במעוזו גם את היושבים באהל וסכה, אם רק אלה יבטחו בה' ובחסדו — זכר נא כי כל עשרך, גדלך, שפע הטוב וכל אוצרותיך מיד ה' המה לך, גם יהיו ויתקמו בידך רק במשך העת והזמן, אשר ברצון ה' יהיה להפקידם ולהחזיקם ברשותך. תזכור, כי הליפות וצבא למנת גורל האדם החיצונה ואין כל בטחון למצבה, כי יהיה איתן, וכי אבותיך, אבות הנכד העשיר, הלא ישבו לפנים ארבעים שנה במדבר בסכות, ולא חסר להם מאומה — תשוב אל לכתך, כי לא תוכל בשום אופן לבטוח בעשרך, בהיותו מכסח בוגד, אם העשר יסיר את ירך מאחרי ה', אך הקסות בצל השנחת ה' נאמנה מאד, וכי רק אז נכון

נכון בטוח הנך גם אם תנור בסקנות עשבים, כי יהיה איתן מצבך, כאלו ישבת תחת מחסה נג אבנים — הסכה תאלפך דעת, לנמור אמר ולהסיר ממך את הרחבת החיים עד למותר ולמנוע מלפנק את נפשך ונפשות ב"ב ללא הועיל, לחפש את נפשך מחבלי שוא, חבלי העשר ותענוגות החיים, ולהשליך יתבך על ה', אחרי ה' תלך ולו גם יוליכך במדבר וכתהו לא דרך — ובאחרונה תתבונן היטב, כי גם בשבתך בכיתך המלא כל טוב ותכונה רבה, לא תוכל להשען על ביתך ועשרך הרב, כי מכלעדי ה' אין כל מבטח עז, רק בטח בה', אשר ישקיף עליך תמיד, ומבטו הלא יחדור גם מבעד נג האבנים, הפרוש על ביתך סבון לשבתך, ודע, כי כל שפע הטוב, אשר לך הוא חסד ה' לבדו, לא רק בתחלת מעשיך, עת רכשת לך בית והון, כי גם וביחוד כל משך הזמן, אשר הנהו בידך; ה' הוא המחזיק והמקים את "שליך ברשותך" לכל יאבדו כאפס תקוה. צא בסקה ולמד, לכל תביט על חסן ויקר, עשר וגדולה, ותבטח רק בה', אשר הוא לבדו המכלכל חיים כחמד ומחזיק בידך את מתנות החיים. —

ג.

ואם עני אתה, איש ישראל, אם ככה אתה דל, עד כי תאמר נואש — הן נפשך יבשה אין כל ואין עזרה בצר, צא לך לשבת תחת סבת קש וחשש, עזוב את נגך, אשר יחסה אותך ויסתירך למצער מפני הרוח והקור, מזרם וממטר, הכניע עצמך בנפש הפצה והתרושש עוד יותר, וזכור: כי בסקנות הושיב ה' את אבותיך במדבר ויחזק שמה את קיומם ויכלכלם וינמלם וינשאם, ודע, כי ה' אשר זה יותר משלשת אלפים שנה, היה זן ומפרנס את אבותינו בסקנות כאלה במדבר, עודנו חי וקים, הנהו גם עתה ה' אלהיך, וקרן אור מברק נונה הכוכבים, אשר תחזור במסכה סבתך, תאלפך דעת, כי כמו חיל צבא השמים אין מספר למו, ובכל זאת איש לא נעדר מתחת עין השגחת ה', כמו כן ישקיף ה' גם עליך תמיד, הוא ירא ויביט על עניך ודלותך, ישקיף על דמעותיך ויודע הוא את לבך הנשבר בקרבך, הוא ישמע את אנוחותיך, יכיר וידע את דאנותיך ולא נכחד ממנו סחסורך וענות נפשך, גם לא יעזבך בצר לך, כאשר לא עזב את אבותיך במדבר — אתה תאמר נואש, על כי דל חלקך בחיים, יען כי "עני אתה" וחסר הקנינים האלה, אשר עליהם יבנו ויכונו אנשים את חייהם ותקומתם בתבל — אמנם כן — זקר נא, כי אבותיך, "אוכלי מן" במדבר, למדו בשבתם באהלי סכותיהם, כי "לא על הלחם" — הלא הוא על המזון, אשר יכין אותו האדם בתחבולותיו — יחיה האדם, רק על כל מוצא פי ה' יחיה — האם אתה לא תחפוץ לקבוע בלבך כמוהם את הלמוד הנעלה הזה במסע מדבר חידך? ! לך לך אל הסכה עני ואומלל! ! צא ולמד להיות חזק ואמיץ, שמה וטוב לב גם בעוני וצרה, קוה לה' והוא יושיע לך, הוא יאיר פניו אליך ויחלצך מן המצר, בטח בה', אשר יכלכל גם חייו היושבים בסקנות, ובמדבר וישימון ינהלם על מבוטע מים. —

ד.

אמנם כן, מה הוא הדבר, אשר הוא בראש וראשון יסיר לבנו מאחרי ה', מה הוא הדבר, אשר בגללו נעדה גאה ונאון, או היטב יחרה לנו אם נעדר הנהו מאתנו, עד כי נאמר נואש, עד כי הדאגה על אדותיו תמלא את כל חדרי לבנו, עד אפס מקום עוד לדאגה הנאמנה בעד עצמנו ורוחנו? הדבר הזה, הוא הדמיון כוזב, אשר יסית אותנו להיות חכוקים ודבוקים אל "הקנין והרכוש" ולתת להם כבוד אלהים — הדמיון התועה ומתעה, אשר בכחו יבנה לו כל אחד מאתנו את "מגדל בבל", ויאמין, כי רק תחת המחסה, אשר עשה לו במעשה אנוש ותחבולותיו הנהו בטוח, שְׁלוֹ ושאנן מיוחד רעה. — הבה איש ישראל! הרחק ממך את הדמיון הכוזב הזה, הסירה מלבך, ע"י רעיון הסכה וישיבתה, את האורב הזה בחדרי לבך, למען תחפש אותך הסכה מחבלי אלהיות הקנין ומעשי ידי אדם ותחבולותיו, אשר נקשרת כמו, אף תורה אותך להשליט עליך את השגחת ה' לבדה בכל חיך ובכל אשר לך והיה אמונת עתיד חוסן: — הספה תלמדנו לבטוח ולהאמין בה', רק בה' לבדו! — "אמונה".

ה.

אכל לא רק אתה לבדך במנת גורל עצמותך ובתור איש פרטי לבד תלך לשבת בקכה, לרכוש לך "אמונה" בעד חיך הפרטיים — כי גם בתור בן ישראל ונאמן בבית מנת גורל עמך, עליך לבוא בקכה לקנות לך על ידה אמונה שלמה. — אמנם עם ישראל, כאשר חי עוד על אדמת ה' ומאושר היה בקשר הלאומי, להיות גוי אחד על אהות נחלתו, לו ברעיון הסכה הלך אז לקיים את המצוה הזאת בהג האסיף, כי עתה לא היו מספר עריו מספר אלהיו! כי אז לא השמיע הנביא את קולו! עוד הפעם במדבר! — אבל אתה עתה שזה פזורה ישראל, גוי ממושך ומורט, מפוזר ומפזר עוד הפעם במדבר גלותך, בוא נא אל הספה וזכר נא גם הפר לדעת, כי ה', אשר החזיק את אבותיך במסעם הראשון במדבר וציה. — ה' עמך ומחזיק בידך גם עתה ובכל עת תמיד במדבר תלאובות, במסע גלותך — שור נא לפניך וראה בשנות מאות, אשר בהן עמך, עם ישראל, ראה רעה רבה, מנוד ראש היה בלאומים, לעג השאננים ובוז גאווונים, עולמו חשך בעדו מסעוף צוקה וליל עפתה — האם לא הלך עמו "עמוד העגן", עמוד ההשגחה העליונה, ככרוב הסוכך, להיות לו למחסה עז, להצילו מכל רעה, גם לא נתו למוט רגלו — האם לא נסע עמו אז "עמוד האש", להאיר לו את הדרך המלאה חתחתים לכל יצרו צעדיו ולכל יכשל בלכתו בעברי פי פחת?!! האם לא ה', אלוהי ישראל, היה צלו על יד ימינו, עזרו ומגנו, צורו ומפלטו של העם הקטן והדל, העשוק והרצוף כל הימים, עם רפה כח ואין אונים וחסר כל ממעשה אנוש ותחבולותיו, לכלכל את חיי נצח-ישראל, אם לא ה' הוא

הוא זה, אשר החזיק את קיומו במדבר גלותו הנורא לבל יתם לנוע? — ואם כן עתה, כאשר הגיע התור, אשר יאבה ה' לנסותך, לדעת, אם אתה ישראל, אשר אמנם בעתות הצרות והרדיפות נשארת באמנה לה' אלהיך, אם ככה תוכל לעמוד גם בנסיון — להיות אמונת עתיך חוסן גם בימי אשר כבוד וגדולה — עת החל ה' לשפוך רוח נדיבה, תנינה וחמלה בלב עמי תבל ונסיכי ארץ — עד כי החלו מעט להתיר אנדות מוטה ולהסיר מעט מעט את הכבלים, אשר המה בעצמם שמו מועקה במתני אנשים נקיים, על לא חסם בכפם — המה בעצמם החלו לרפא את השברים ולחבוש את הפצעים, אשר המה בידם הכאיבו להם, כאשר התעוּס רעיון רוח ודמיון כוזב — ואם יוסיפו לתקן את אשר העוּ, והנה אתה ישראל! אם דורך דור נולד, אם בניך וצאצאי מעיך יביטו יראו בחסד לאומים, כאלו הוא זה הצלת ישראל, כאלו פריקת העול הכבד נחשבה לגאולה שלמה, כי למען השיג את החופש והדרור ומשפט אדם, להיות לאל ידם מכל מפריע לכוּנן את בנין עולמם ע"י מעשה אנוש ותחבולותיו, ינמו, כי להם הצדקה להקריב גם את עצמותם, בחשבם כי זאת המנוחה וזאת המטרה לכל תעודת ישראל — כאלו עם ישראל, אשר נלקח מקרב גוים ולאומים רבים, להיות הליכות עולם לו בדרכו הנפלאה בתולדות בני אדם, לו לבדו, יוכל גם הוא בעת שישלוט רוח הזמן על האדם, לבבד את הקניין והרכוש, לספן בעבור זה את נפשו עיד הפעם, למען יקחד מן הארץ ובעמים יתבולל, עד כי לא ישאר זכר למו; חלילה לך מרשע-כסל כזה; חדל לך ממחשבות פגולים כאלה, בא נא אל הסקה, אתה נער ישראל, בן עם עולם! לך לך מנגד לתעתועי זמנך אלה, הסירה מלבך את הדמיון הכוזב, לחשוב, כאלו גם ישראל יוכל לבנות את אָשרו ובנין חייו ע"י מעשה אנוש ותחבולותיו, להיות לו לאלהים חיים — הנבך בה בכל לבבך ובכל נפשך, שמור מצותיו וחיה, ותפקחנה עיניך לראות נכחה, כי בשפל גג סכתך גבוה ונשא אתה מאד, כי ה' הוא, אשר ישאך גם בנסיון כזה כעל כנפי נשרים, להתרחם ממעל לשפלות הרוח והזמן, גם תוכל לעמוד בו, והגליך לא תמעדנה בדרך החיים.

1.

עלם בן ישראל! בא אל הסקה גם בתור אורה האנושית, והיה באחרית הימים, כן יחוו לנו נביאינו וחכמינו דל — באחרית הימים, כאשר האנושית תעלה אבר, בלמדה לדעת מדברי ימיה וקורות הדורות את ההקרה הנאמנה, כי "הבל" הוא, את אשר יזמו לעשות וזאת החלם לבנות "במנדל בבל", הלא הוא ליסדי עז את חי התבל רק על "קנין ורכוש התבל" מבלעדי ה' — אז גם "האנושית" תבוא אל הסקה, אל ספת השלום הכללי — אז אנודת-אחים תקשר את האנושית הכללית — כאחים גם יחד יבאו להחמית תחת מפשלת ה' אחד. הסקה תסיר מעל האנושית את כבלי וחבלי שאול, אשר צעדיה תמכו אורו, עת שלט הדמיון התועה ומתעה לכבד כבני אלים את "הקנין והרכוש", האנושית

האנושית תתרום, תפנה אל על, ואז יקבל אותה ה' תחת קפת שלומו, אשר יפרוש אז על כל משפחות האדמה, והאל היחיד ומיוחד יהיה אז בעד כלל האנושית ה' אחד ושמו אחד". —

ז.

לכן על הסכה לתאר ולצייר לנו "מחסה" מבלי כל מעשה אנוש ותחבולותיו, אף תבוא להחסות בה, לא רק עד ארגיעה, כי גם לשבת בה. המושגים השונים: דבר שלילת תחבולות מעשי ידי אדם ומחסה לא כביר וכל התנאים הדרושים לקסות כזאת (דירת עראי) גם כניסתך בה לשם ישיבה והתמהמהות (בעין תדורו), המה שני היסודות, אשר עליהם קטבעו בנין הסכה וחובת הישיבה בה.

(א) בנין הסכה — בכל בנין הנועד להצית למעון לאדם דרושים להיות הדברים האלה: (א) המחסה ע"י הגג. (ב) תשמיש המחסה בזה, כי נעשה ומוגבל לרשות היחיד, הלא הוא מצד אחד: שטח המקום והשעור, ומצד השני מחיצת הנובל ע"י הדפנות; כנגד הסכה (מכר) עלינו להתבונן ציור אפיסת תחבולות בני אדם, מחסה של מקרה. ובשעור ודפנות — קיום התשמיש, תמידות ההצטרבות. —

(א) סכך — על פי תכונתו, תכונת מקרה ואפיסת תחבולה — לכן יוקף לו רק ממערכת הצמחים, אשר נפרו, כי צמחים המה, רק אם לא שלח בהם יד אדם להכשירם ולשנותם בתחבולותיו, הלא הוא לבל יהיה מאלה המיועדים לשמוש האדם, או בלשון חכמים: "לכל יהיה מוכשר לקבל מומאה" (מוכשר לקבל מומאה הוא הדבר אשר כבר בא ביחס שלמון עצמות האדם), לכן הסכך לא יעשה מעור, מסתבת ומיני אדמה, אף הבלתי מעובדים, יען כי לא צמחים המה. פשתן מנופץ פסול, יען כי לא נפר עוד, גם לא מפרות או חומרי הצמחים, אשר הכשירו והומינו אותם לכלים, יען כי מוכשרים המה לקבל מומאה, אף לא יסככו בדבר המחובר עוד אל הקרקע, או אשר יחברוהו אליו, בעוד הוא שייך אל הקרקע. ובלתי לקוח ממנו (א"ה תרכ"ט); הסכך לא יהיה גבוה מקרקע הסכה למעלה מעשרים אמה (תקל"ג). — כמו כן מטעם דרבנן: לבל לסכך בנפרים, לבל לפרוש סדין תחת הסכך, גם בתוך ארבעה טפחים להסכך, אם לא נפר כי נתלה הגהו, לא בעבור הסכך; לא יסככו בחבילות גם לא בצמחים מעלים ריח רע ועלים הנושרים מהסכך. תערוכות הראו ושאינו ראוי לסכך דרוש להיות הראוי יותר מהמחצה (תרכ"ט). הסכך דרוש להיות עב עד כי מקומות הצל יהיו מרובים ממקומות האור (צלתה מרובה מחמתה). ובכל זאת נדרש להיות הסכך לא מעובה למאד, רק באופן, כי יוכלו להראות מבעדו הכוכבים הגדולים. אם הסכך ככה עב עד כי לא יחדרו בו גשמים איננו כשר (תרל"א). עלים היבשים בנקל במשך שבעת ימי התג בלתי נחשבים לסכך רק לאויר (תרכ"ט); סוכן מאליו כי שטח הסכך דרוש להיות במדת שטח הכשר לסכה, הלא הוא: לא פחות משבעה טפחים מרובעים. באיזה תנאים יפריע או לא יפסול חלק הסכך

הסכך הפסול את יתר חלקי הסכך הכשרים, מה נחשב ומה לא נחשב אל סָקָה, גם בנוגע ליחס האויר וכדומה ראה א"ח תרל"ב. —

(ב) דפנות — ושעור שטח המקום המכלכלים בקרבם את תכונת התמידות — הן רעיון מצות הסכה איננו מצומצם לקנות הידיעה, כי במקרה ועל עת קצרה תוכל להסיר ממך את החשיבות הנפרזה נגד מעשה אנוש ותחבולותיו ע"י ישיבתך בסכה, כי גם ולו יהי, אם תגור באהל כזה לעולמים, ותהיה חסר כל מחסה הנעשה בתחבולות בני אדם, כי גם אז תוכל למצוא מחסה עז בה' וע"י ה', לכן דפנות הסכה דרושים להיות גבוהים לא פחות מעשרה טפחים (תרל"ג). אך ורחב הסכה למצער שבעה טפחים מרובעים (תרל"ד). חומר הדפנות יוכל להיות מכל דבר, רק מדבר המתקיים שבעה ימים. לסכה דרושים להיות ד' דפנות שלמים, ואם אי אפשר הוא, ראה בסימן תר"ל. הדפנות דרושים להיות חזקים נגד רוח סצויה (שם). את הדפנות יבנו מרם יסכנו למעלה את הסכך. —

(ג) בכלל: הסכה אם גם לא נכנתה לתכלית סכה כשרה, אם רק עשיתה היתה „למחסה" (תרל"ה), אך אם נכנתה לפני שלשים יום, יחדשו דבר מה בסכך לתכלית מצוה ולמצער טפח מרובע אחד או דבר מה על כל ארך הסכה. אם סככו אותה לשם סכה כשרה, כשרה היא גם בלי התחדשות, ואם גם נעשתה לפני שנה אחת מקודם (תרל"ו); מי אשר לא עשה ככה לפני החג יוכל לבנות אותה בחול המועד וגם ביום האחרון (תרל"ג). ברנע הספוך הסכך נדרש להיות כשר (תרכ"ז). הסכה וכל אשר בה, גם העשוי בה לנוי והדר, יען כי נעשו לשם מצוה, יכלכלו בקרבם תכונת קדושה, עד כי לא נוכל בכל משך ימי החג להשתמש בשום דבר מהם לתכלית אחרת, אך אלה הדברים הזלזלים על הדפנות לעדי, מפני יראת הנוק, נוכל למלטם ולהסירם משם, גם העשבים אשר השתמשו בהם לסכך כל ישתמשו בהם אחרי החג לשמוש נמכזה. — (תרל"ח).

ח.

(ב) חיבת הישיבה — יסוד מוסד לה גם כן התמידות. הסכה יעודה למשך ימי החג לא רק להתמהמה שמה במקרה רק עליך לחשוב במשך שבתך בה בכל שנה, כי היא בית זכול לך, מכון לשבתך דירה קבועה, לכן כל עסקיך הנהוגים והרגילים ולא לבד המקריים תעשה בה: אכילה, שתייה, שנה, שיחה ולמוד אם באפשרי ובעד תפלה עליך לבחור את המקום המסוגל ביותר להשתפכות הנפש). והוכיח לדעת כזה, כי שבתך בסכה היא בנפש הפצה ובשמחה, יען כי לא זאת היא מעלת הבטחון הנבוה לבד „לכלי התנא" רק מדרגת הבטחון הנבוה מעל גבוה הלא היא, כי הבטחון הזה יביא בלבך שמחה וצהלה וחדות הנפש, אשר גם צרות החיים לא יעוממו ולא יחלישו אותן. הבטחון אשר ישא ויטבול את החיים עם כל מתנותיהם, בעתים לרעה ועתים לטובה, לכן עליך לפאר ולפנות את הסכה בכל דבר, אשר תפאר ותניפה

בו את חדר משכיתך, למען דעת ולמען תזכור ככל עת שכתך בה את מזבן הסכה וערכה הנאמן עליה, לחוק ולאמץ את במחונך בה, למען תסיר ממך כל רעיון שוא ותפל, אשר יחלל את כבוד איש המעלה, תראה בזה, כי תבטל מלבך מחשבת פגול ודמיון כוזב מאלהיות הקנין והרכוש, לבל יחללו את יפעת קדושתו. בישיבת הסכה עליך להראות בעייל, כי לבך טוב עליך, והנך שבע רצון מכל התבל כלה, כי שומח ועלו הנך על ה' ועל עצמותך, על הליכות עולמך וחיך, אז הנך עולה אל מרום הפסגה של התרוממות הנפש, להיות מלא רוח הרעיון היחידי ה' ותעודתך — את כל זאת תחוש בנפשך ותקנה לך את השלמות הדרושה, אם תקיים את הסכה כהלכתה ולא רק בתור מצות אנשים מלמדה, כי תגיע אז עד התכלית הנעלה, אשר פי ה' יקבנה: למען ידעו דורותיכם כי בסכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים — אני ה' — בכל עת ובכל זמן ה' אלהיכם!! —

הנאה מקרית (אכילת עראי) הלא הוא כביצה פת או תבשיל מחמשת מיני דגן, פרות, יין ומים, אם לא קבע עליהם להיות כסעודה, מותר לאכול מחוץ לסכה. פת משעור יוהר מכביצה או משקים ותבשיל מחמשת המינים, אם קבע עליהם לסעודה, מחויב לאכול בסכה, והחדר לדבר ה' ומבין לאשורו את רעיון הסכה לא יהנה אף משתית מים חוץ לסכה (תרל"ט). חולים או גם מצטערים, אשר ישיבת הסכה קשה להם, או קרו במשך החג מקרים כאלה, אשר יסבכו אי-אפשרות להתמסר בה בסכה, מלבד אכילת כזית בלילות הראשונים, פטורים המה ממצות ישיבת הסכה, וסכה כזאת הנעשה בידיעה מראש, כי הישיבה בה תהיה קשה שמה, ואף אם למלאות בה את מחובות הסכה, הסכה פסולה (תר"מ). אם ירדו גשמים מרובים או אם הקור גדול מאד או מעצורים אי-ינעמים אחרים קרו בסכה, אשר לזאת קרה כאלה בביתך, כי אז גם את חדרך עזבת, אז חדלה וקבלה ממך מצות הישיבה בסכה, ואם מפני המפריעים האלה הפסקת במעודתך ויצאת לאכול בבית, תוכל להשלים בבית את כל הסעודה, אם גם בין כה חדלו המניעות בתוך הסכה; וזאת היא הסכה אשר במקומות הקרים שלנו השגה חוץ לסכה נהגו להתיר — והנה כמו חמץ בפסח, שהוא אסור כל שמונת ימי חג המצות, אבל מצות אכילת מצה וחיובה היא רק בעד שני הלילות הראשונים, כמו כן וההנאה חוץ לסכה אסורה כל שמונת ימי חג הסכות, אבל חובת האכילה וההנאה לשם מצוה בסכה הוא רק בעד שני הלילות הראשונים, אשר אז, אם גם ירדו גשמים מרובים, עלינו לאכול בסכה למצער כזית פת ולקדש שמה, להנהיג ולקבל בביתך את קדושת היום (תרל"ט). צער אשר לא יסובב על ידי ישיבת הסכה, או אם לא יתוסף על ידה, לא יפטור את חובת הסכה — כל אחד מחויב לשבת בסכה בעת ובזמן, אשר מבלעדי הסכה היה יושב בביתו במשך העת ההוא, אבל עוברי אורח, עוזבי הבית, אלה, אשר יסעו ביום פטורים מן הסכה ביום, והנוסעים בלילה פטורים מן הסכה בלילה ומחויבים לקיים מצות סכה במקום, אשר שמה יבואו לנהג בדרכם, אם יוכלו למצוא שמה סכה לשבת בה (תר"מ). האוכל

והתמהמה בסכה בעת אשר מפני המפריעים הנזכרים פמור הנהו מקיום מצות הקכה, לא לבד, כי לא יעשה ולא יקיים בזה שום מצוה, כי גם נחשב עוד לעם הארץ ומעשהו אולת וחסרון דעת, בעוד הסבות המפריעות, אשר תחפשנה אותו משיבת סכה פוטרות אותנו בעבור זאת, בעבור כי על ידן יבטל כל מושג המצוה, וגם הקכה ככל המצות ערכן עליהן, יען כי כזה וכזה צוה ה' לקיים את המצוה בה לבתה (תרל"ט).

יא

לולב.

אך בחמטה עשר יום לחדש השביעי, באספכם את תבואת הארץ תחנו את חג ה' שבעת ימים, ביום הראשון שבתון וביום השמיני שבתון: ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר, כפת תמרים וענף עץ עבת וערבי נחל ושמחתם לפני ה' אלהיכם שבעת ימים (ויקרא כ"ג ל"ט).

א.

כפי אשר נמסר לנו וכאשר בארו חכמינו ז"ל פרי עץ הדר הוא האתרוג וענף עץ עבות הנהו ההדס, ועליך לקחת, כפי מצות התורה, לקחת לך — בתור קנין שלך — ביום הראשון בחג הסכות: אתרוג, לולב, הדס וערבה. — ושמחת לפני ה' אלהיך. — האתרוג הוא פרי אשר יתן לאדם: "מזון וריח", לולב — (כפת תמרים) — "מזון" אבל לא ריח; "הדס" — ריח ולא "מזון"; ערבה לא ריח ולא "מזון", רק "עץ" בלבד — והנה הדוגמאות הראשיים מכל דבר, אשר יקבל האדם מהבריאה ואשר יצינו לפנינו ציור ודמות הקנינים, אשר בהם תחנן הטבע את האדם וחי בהם, הלא המה: א) מכל הדברים אשר הטבע בעצמה תתן לאדם את ההנאה, ערובה בכל בשלימותה מידה, מבלי ידרש עוד שום תקון ושנוי מצד האדם, כמו האויר אשר תשאף באפך, האור המאור לך, היופי והנועם ממראה הבריאה, אשר ישמח לבבך, הריח אשר ישיב נפשך וכדומה, הדוגמא הראשי שלהם, אשר החוש יתרגש ממנו ביותר הוא הריח. ב) מכל אלה, אשר הטבע תבין מראש את הדבר אל ההנאה, האדם ע"י כשרון מעשהו כגמר ההכנה יביאו לידי עצם ההנאה בשלימותה, וביחוד כל אלה הדברים המסוגלים למחיה ולכלכלה, הדוגמא שלהם הוא: "המזון". ג) כל דבר, אשר כל עיקר תעודתו עליו לקבל רק ע"י מעשה אנוש ותחבולותיו, ואשר בו יראה האדם באמת את כחו ועוצם ידו וממשלתו עליו, הלא הוא הדבר, אשר יקבל ממנו האדם את התועלת רק בתחבולות חכמתו, והטבע תתן לו רק את החומר לבד, הן המה כל הדברים הדרושים למלוש, בנין וכלים מכלים שונים, העשויים רק בידי אדם וכדומה, הדוגמא הראשי שלהם

הוא

הוא "העץ", ובאופן הזה את הדוגמא הראשון יציג לפנינו "ההדס", את השני — "הלולב" ואת השלישי "הערבה", ואת השנים כאחד: הראשון והשני בשלימותם, ישוה לנגד עינינו "האתרוג" (*). — הארבעה מינים האלה, בתור דוגמא ציור ודמות כל הדברים האלה, אשר יתן לך ה' על ידי הטבע, קח לך בתור קנין שלך לפני ה', הבינם לדעת והביע אמר, כי ה' הוא הנותן לך כל הקנינים בעד החיים, וכי עליך להחזיק בהם ולהשתמש אתם בהשכל ודעת, אבל רק בתור אמצעי, לחיות עמם לפני ה', בפניו וכפי רצונו, גם לשמוח על התעודה הזאת לפני ה'.

ב.

אם חובת הסכה בהג הסכות עליה לפעול עלינו, כי נחפש עצמנו מהכבלים אשר רתקנו כמו אל "הקנין והרכוש" לבל נחשוב תועה, כי המה יסוד החיים ומעוז התקוה, אם היא תאלף דעה, לקנות לנו, בעת נשלוט על קנין ורכוש "ענוה" ובחסרון קנין, רכוש והון "בטחון", הנה ע"י חובת הלולב (יען כי הלולב נבזה מיתר המינים לכן נקראו הד' מינים על שמו) להביא לנו מתנה עוד נבזה ונשאה מאלה, הלא היא "שמחה" — שמחה לפני ה', על כל הקנינים, אשר חנן אותנו כמו.

הסכה תבטל מאתנו את חשיבות הקנין, והלולב יאגדנו עוד הפעם ויקשרנו אל הקנין והרכוש. הסכה תשמרנו מהפרזת החשיבות שלהם, והלולב יורה אותנו להוקיר את חשיבות הקנין וערכו הנאמן עליו. — הסכה תלמדנו להתרומם אל ה' מסעל להקנין — והלולב, אם נפשנו יודעת מאד: מה אנו ומה חיינו, כי אז נוכל להעלות ולרומם גם את הקנין במעלתו לפני ה' — הסכה לא תניח אותנו להשפיל כבודנו עד לעפר, והלולב, לבלי נסתלק ונמשוך ידינו עד למאד מהחיים הארציים. — הסכה תגן בעדנו, לבלי יחלל הקנין את עצמנו וקיומנו, והלולב יורה אותנו, איך לקדש את הקנין, להיות גם הוא קדש לה'. הסכה תאלף אותנו בינה, כי הקנין איננו תכלית חיינו, והלולב — כי נחזיק במעוז הקנין בתור אמצעי אל החיים, לחיות לפני ה' — הוא יתן שמחה בלבנו, שמחת החיים לפני ה', ע"י החיים בפני ה'. — כי אם נשיג ונבין ככה את המושג והרעיון היוצא לנו מכל אלה, הכל שווה, אם מחונן הנך ברב או במעט מקניני התבל והרכוש, בעוד החשיבות של כל הדברים תעריך עפ"י המלואים בנוגע אל תעודת החיים בלבד — אז נפתח לנו מקור ישע של "עבודת ה'" הגבוהה והנשאה ומאד נעלה, הלא הוא "השמחה לפני ה'" — השמחה על הקנינים הרבים או הסעטים הנתנים

(* אם נשיג ונבין את כל אלה בכללותם יצא לנו ציור בסדר כזה:

ערבה	הבשרון
		(חומר)
ההדס — יפה — הלולב — טוב		
אתרוג	השלמות
		טוב ויפה

הנקמים לך, כחשךך אותם בשמחה לאמצעי, אשר יתנו לך היכולת למלאות על ידם רצון ה', שמחה מאד נעלה, לחיות לפני ה', לפני ה' אלהיך, שמחה שהיא נצחת, כמו החיים וה' מקור החיים! —

ג.

ביחס אל הארבעה מינים האלה ואל מושג הרעיון שלהם, עלינו לשים לב ביהוד על אלה: (א) הסימנים אשר על ידם המינים האלה, כפי התורה והמצוה, נקרים היטב. (ב) כי המינים האלה בתור דוגמאות למתנות ה' בצמחי האדמה יהיו חפשים מכל מגרעת וחסרון. (ג) למלאות בהם את המצוה הזאת בכבוד והדר, לשם "עדות" ולהוקיר אותה כפי יכולתך. —

(א) לולב — עליו הלולב כל יהיו פרודות אחד מהשני. הלולב פסול: אם רוב העלים תלויים למטה, אם מפני קשיותם כעץ בלתי נאגדים עוד אל השדרה, אם נפרצו ונעקרו למטה מן השדרה, אם נחלקה התימות, היו עליו אחד אחד מתחלת בריאתו של השדרה, או רק טפח אחד, אם לא היה תימות או שכל עליו כפולים מצדו האחד וצד השני ערום, אם לא היה העלים זה על גב זה, רק זה תחת זה, אם ראשו של זה איננו מניע לצד עיקרו של זה, אם בקלו רק שני עלים ואם גם יבסו את כל השדרה, אם יבשו רוב עליו, או שדרתו, אם נקטמו (אבנעקניקט) רוב העלים העליונים ואם גם העלה העליון. נסדק הלולב, אם נתרחקו שני סדקיו עד שיפאו כשנים, אם יש להלולב כמין קוצים בשדרתו, אם נצמת ונכחץ (איינגעשרומפֿט) או שהוא עקום לפניו, וכן אם נעקם לאחד מן הצדדים חוץ מאחריו, אם כפוף בראשו, כל אלה פוסלים את הלולב, ושאר הדינים הנוגעים לו ראה תמיד. —

(ב) הדם — ההדס פסול: אם נקטם (צערקניקט) ראשו, באופן אם נוכל להשיג אתרוג אחר, נשרו עליו ואם לא נשאר שלושה עלים בקן אחד, אם ענביו האדומים או השחורים היו מרובים מעליו (יחקים בלתי פוסלים) אם לא מיעטם, אם יבשו העלים עד כי נפרכים (בראקקעלן) המה, אם אינם עוד ירוקים רק לבנים, ואם לא נשאר מראש כל בד קן אחד ובו ג' עלים לחים, כל אלה פסולים בכל ימי שבעת החג. ההדס צריך להיות אם באפשרי הדם משולש, היינו, כי יצאו מכל קן וקן ג' עלים בשורה אחת בשורה שלא יהיה האחד גבוה ואחד נמוך, ולמצער יהיה כזה רוב הענף, אך אם אין באפשרי יוכלו לקחת הדם משני עלים זה ע"ג זה (תרמ"ז). —

(ג) ערבה — סימן ערבי נחל הוא מין ידוע אשר עלה שלו משוך, פזו חלוק וקנה שלו אדום, אם נמצא הסימן הזה הוא ערבי — נחל, ואם גם לא יעמדו אצל הנהר. ערבה שיבשו או שנשרו רוב עליה או שנקטם ראשה פסולה. — (תרמ"ז).

(ד) אתרוג — אתרוג היבש פסול, ושעור היובש כשאינו מוציא שום לחות, אשר נוכל לבדוק על ידי מחט ובו חוט, ואם יש בו לחה יראה בחוט. אתרוג שנבק נבק מפולש כל שהוא מצד זה לצד זה

זה או שנקב רק עד חדרי הזרע והגרעינים, אם חסר דבר מה מהאתרוג, באופן אם יש אתרוג אחר, נקב שאינו מפולש, אבל הוא מנודל איסר, נקב מפולש בכל האופנים פסול. אתרוג שנמוח כל בשרו מכפנים, אם גם חדרי הזרע קימים, באופן אם יש אתרוג אחר, נסדק מראשו, נקלפה הקליפה החיצונית שלו, אם לא נשארה מסנו קליפה כנודל סלע, נטל דדו והוא הראש הקטן ששושנתו בו, חוץ אם לא היו לו פישמא לעולם, נטל העץ, שהוא תלוי בו באילן מעיקר האתרוג ונשאר בו גומא, עלתה חזוית (בלאזכען) אם בב' או בנ' מקומות, ואם במקום אחד אם על רובו פסול, וחוטמו הוא במקום שמתחיל להתקצר ולהתחדד כלפי ראשו, כחוטמו והלאה כמקום שמתחיל לשפע עד הפישמא פסול. חזוית (אבעכוות) וכל שני מראה בכל שהוא, נפלו עליו מים בהיותו תלוש ונפח או נסרה או כבוש בחומץ או מנוטר פסול. אם הוא שחור או לבן במקום אחד פוסל ברובו, בב' או בנ' מקומות דינו כחזוית לפסול אפילו במעוטו. אם הוא עגול ככדור, אם גדל בדפוס ומשונה במראהו, אתרוג הידוק ודומה לעשב מכלי מקום צהוב (געלב) בו, אשר יראה מזה, כי ילך להיות נחפך לצהוב, אם הוא פחות מכביצה כל אלה פסולים באתרוג (תרמ"ח). —

ה) בכל ל': רבים הטמא מהפסולים הנזכרים, אשר ביום טוב הראשון לבד פסול, אבל בשאר הימים כשרים בלי ברכה, ראה (תרמ"ט). על פי המושג של המצוה הזאת דרושים להיות המינים האלה שלך ולא שאולים, יען כי המה קדושת הקנין של עצמו (תרמ"ט) וביחוד ביום הראשון. שעור הדס וערבה ג' טפחים (12 רוחבי אגודל (דויבען)). שדרו של לולב ד' טפחים (16 רוחבי אגודל), למען יהיה שדרו של לולב יוצא מן ההדס טפח, ואם יש פחות משעור הזה ראה (תר"ן), ולמעלה אין להם שעור. לוקחין לולב אחד, שתי ערבות, ג' הדסים ויאגדם בקשר גמור, כנהוג עם עלי לולב. ההדס יהיה למעלה מהערבה. המנהג לעשות בלולב ג' קשרים (תרנ"א). הארבעה מינים יכוננו כולם מושג אחד, לכן ישתדלו לבחוליה לכל יחסר אחד מהם, אבל לכל יבטל בשלימות המצוה, יקח את הנמצא אתו בכלי ברכה, אבל את החסר לכלי למלאות בשום דבר, גם לכלי להוסיף על הד' מינים (שם).

ז.

למלא את חובת הלולב בתור קנין שלך (לכם) יקחו את אגודת הלולב בימין ואת האתרוג בשמאל, ראשיהם למעלה ועיקריהם למטה, בתור אות וציור נאמן עבורנו לדעת ולהודיע כזה, כפי אשר נחשוב, כי אלה מיני הפרי והעץ הנם מיד ה' ונתונים המה לנו להיות קנינו, כמו כן נשקוף על הכל, על כל הנמצאים בעולם ה', בידיעה נאמנה, כי המה כלמו קנין ה', וכי הארבעה מינים הללו המה הדוגמאות בעבור הכל, אשר יראה האדם ויקבל מתנות המנע מבריאת ה', את הלולב ינענע ויפנהו אל ד' רוחות השמים: מזרח, דרום, מערב וצפון, למעלה ולמטה, לחביע בזה אמר: "כי הכל כאשר לכל מתנות ה'", אשר יתן לנו בכרכתנו, ברכת הקיום, הנם מסורים אלינו, לחשוב אתם רק בתור אמצעי, לקדש עצמנו

עצמנו, למלאות על ידם את רצונו בשמחה (תרנ"א), ויען כי קדושת הקנין לחיי עבודת אלקים — מהאמת יחד רק עם העת אשר בה ישלטו החיים הפועלים ועבודת מלאכה, הלא הוא "בעצם היום", לכן נמילת הלולב היא רק ביום ולא בלילה, הזמן: מעת זריחת השמש, וביחוד נענוע הלולב הוא בעת אמירת "ההלל", עת נזמר יה ונודה לה' חסדו, כי הופיע ממרום קדשו בתולדות בני אדם ע"י גלוי שכינתו לעשות גדולות ונפלאות בעד עמו, גוי צדיק שומר אמונים, יען בשיר ובהלל ניסד עז ונכתיר את תעודת ישראל ואת אדון עולם, אשר בחר בנו להיות לו עם סגולה, עם מקדש כל קנין ורכוש לשלוט עליהם כרצון ה', כתורה וכמצוה (תרנ"א). וברעיון כזה, כמו לפני, עת היה המקדש על מכוננו היו מקיפים את המזבח, כן גם עתה מקיפים אנחנו עם הארבעה מינים האלה את הבימה, אחרי אשר יעמידו עליה ספרי תורות, ההקפה בעטל מסביב איזה דבר, תורה, כי הדבר אשר בפנים העגול הנהו הנקודה, התוך והמרכז, אשר עלינו לסבב ולכונן נגדו תמיד ההשתדלות והפניות, שאנו פונים, ובענין ההקפה סביב התורה" שהיא קרבו חיינו, נוכיח לדעת בפועל: כי עם כל הקנינים והאמצעים, הנחונים לנו מה', נתאמן למלאות את דבריה ולהנות מהקנינים שיחנן אותנו בהם בקרב החוג, אשר תתו לנו התורה (תריס).

כאשר נר ישראל החל להדקך, לא מפני מעוט הקנינים ודלת הרכוש, רק ביחוד מפני הפרזת השיבות הקנין, אשר בגללה תבוא הנאווה ותמצא לה קן בלב האדם, להתגאה ולכמות עד למותר על מעשה אנוש ותחבולותיו, תקנו חזויה, נביאי ה' הצופים לעמם, בעד יום האחרון של הל הסכות, אחרי אשר הקיפו שבע פעמים את המזבח או את הבימה, את מנהג חבטת הערבה, למען נביע אמר בזה בפועל: כי כל בן ישראל יסיר מלבו כל נאווה וכמחון על כהו ועצם ידו לבד, הן "הערבה" היא הדוגמא לצייר את "החומר" (גין), אשר נקבל אותו מהטבע, חומר לא עובד בו, ואשר בחומר כזה יראה האדם ביותר את כשרונו, מעשה אנוש ותחבולותיו וכח ממשלתו על הנמצאים, בעשותו כלי למעשהו אהל לשבתו, ומעשה קרש וחושב שהמה יביאו את האדם בראש וראשון להתנאות עליהם, לכן תקנו וסדרו, כי ביום השביעי מחג הסכות ישליטו את רעיון הסכה גם בהתימת המצוה של נמילת לולב, הלא היא חבטת הערבה ביום הושענא רבה.

לפי מצות התורה כמו חייב אכילת מצה, שהוא רק כליל יום הראשון (אצלנו בשני הלילות) כן הוא גם מצות "לולב" חייבו גם כן רק ביום הראשון, ורק בבית המקדש אשר (כמו במעשה הקרבנות) על כל יום ויום מהחג התחדש גם מושג החג) היה אז חייב מצות "לולב" כל שבעת הימים, אך אחר חרבן הבית הנהינו חכמינו ז"ל, לזכר המנהג במקדש, את חובת הלולב נ"כ בעד שבעת ימי החג (תרנ"ח), לכן ישנם מהפסולים בד' מינים, אשר הבלתי ראויים ליום הראשון כשרים המה בעד שאר הימים, כמו לולב

שאל

שאל וכדומה, אך בשאר הדברים הוא בלי שנוי (תרמ"ט). אם יום הראשון של סכות חל להיות ביום השבת אז לא ימלו לולב ביום ההוא (תרנ"ח). —

יב

שׁוֹפָר.

וידבר ה' אל משה לאמר: דבר אל בני ישראל לאמר, בחדש השביעי באחד לחדש יהיה לכם שבתון, זכרון תרועה מקרא קדש (ויקרא כ"ג, כ"ג). —

ובחדש השביעי באחד לחדש מקרא קדש יהיה לכם כל מלאכת עבודה לא תעשו יום תרועה יהיה לכם (במדבר כ"ג, א). —

א.

בתוך השביעי, ביום הראשון לחדש, היום, אשר תחל בו ההכנה והחומנה אל יום הכפורים (ראה פרק ב') הוא יקראנו לעשות "הפסק" בחיינו הנהוגים, הפועלים בעד העתיד, לסוג אחר מהם ולשוב אל קרבנו ולפני ה' — לבחון לפני עין ה' את פעולות חיינו בזמן העבר, לבקר ולבחון את כל דבר, אשר בנינו לנו ולהתבונן אם יחויק מעמד ומצב — ועיי התשובה ובחינת עצמותנו להתרומם ולכונן עצמנו אל עתיד יותר קדוש וטהור, להיות זך וישר פעלנו — ביום ראש השנה עלינו לתקוע תרועה, ולקבוע בלבנו את רעיון היום, זכרון "התרועה". —

ב.

כפי אשר יורו לנו חכמינו ז"ל ידענו מהכתוב (במדבר מ', י) כי "התרועה" לא יחידה היא בהשקעת קולה, רק מלפניה ומאחריה ילוו אליה עוד שני קולות, בהיותה נוסדה על שלש אלה: תקיעה, תרועה ותקיעה, הלא הוא: קול הברה פשוטה, שבורה ופשוטה (תוקע ומריע ותוקע), גם מהכתובים הנזכרים יודעים אנהנו את ערך הקולות האלה והוראתם: — בעד הקריאה לתכלית הקבוצין, כי יועדו הרבה אל מקום מיועד, השמיעו קול הברה פשוטה לבדה — תקיעה — למסע המחנות תקעו והריעו: תקיעה, תרועה ותקיעה — קול פשוט, קול שבור ופשוט, ואם כן, הלא נדע מזה כי הקול הפשוט יקרא את המפזרים ומפורדים להתאסף ולהתעד אל מקום מיוחד — הקול השבור יורז, יעורר, גם יפעל לבוא לידי תנועה — אמנם כן, הקול הקורא למסע המחנות בסדר ומשטר הוא א) לפעול על ידי התקיעה — קול פשוט — התאחדות פעולות החושים המתפזרים לעסקים שונים לכונן אל תכלית הפעולה האחת. ב) התרועה — קול שבור — תנמו על ההתעסקות הקודמת לחדול ממנה ולפסוק אותה. ג) חתימת התקיעה — קול פשוט — תקרא למסע הלאה בנטיה מיועדת. —

ביחס הפעולה היוצאת מקלות כאלה על הלב והרוח (נעמיטה), הנה הקל הפשוט יאחד ויקבץ את נשיות ופניות הרוח אל נקודה אחת, קול השבור חודר ובוקע מהנקודה הזאת ומביא לידי התרנשות והתפעלות בלב קרוע ומורתח — חתימת הקול הפשוט יקבץ עוד הפעם את נדחי הלב והרוח ותכונן אותם לעבור ולשאוף אל נטיה ישרה וסלולה. —

ג.

כאשר נתכונן על ערך הקולות האלה בנוגע אל יחוסם ליום ראש השנה יום תרועה, נראה כי גם התרועה הזאת תחלטה וסופה תקיעה" ומסודרה היא בשלשה קולות אלה תקיעה, תרועה ותקיעה ומושגם הלא הוא: קול התקיעה יקרא אותך לצאת מחוג החיים השואפים ללכת הלאה והלאה, שבהם כחותיך פזורים ועסוקים במרוצה תמידית ולשוב אל עצמותך ולפנות אותה נוכח ה' — הוא יקראך בפנימיותך להתיצב לפני ה' — תרועה — היא תעוררך עם הרעיון הנעלה, רעיון ה', אשר רכשת לך מחדש בכל חיך הפנימיים החיצוניים, ברעיוניך מוזן העבר, בכל רגשותיך, דבריך, מעשיך והנאותיך, עם קנייך הנוכחים הפנימיים והחיצוניים, לחדור בכל עצמותך את הרעיון הכובע עולמות ה', להתעורר, להתפעל, לבקר ולבחון את הכל כאשר לכל, ולדעת, אם יוכל להחזיק מעמד ומצב בפני הרעיון הנשגב הזה. הוא יעורר אותך, יבך את לך, יביאך לידי התפשטות נשמותיך מפהד ה' ומהדר גאונו ולראות עצמך כי הנך בטול היש" — לפני ה'. — אבל התקיעה האחרונה תחוקך, תאמצך ותרוממך עוד הפעם לאזור חיל ולהתאושש, ועל ידי התפשטות נשמותיך והתרחקותך מוזן העבר, תוכל ביתר שאת לחדש את רוחך, להיות נכון בקרבך ולהתעתד לחיים חדשים בעתיד, חיים ישרים ואשר יחזיקו מעמד ומצב בפני ה'. —

ד.

כפי מושג הקריאה, אל פעולות הלב ורגשות הנפש בראש השנה, התקיעה היא, לשוב אל עצמותך ולפנות אל על — תרועה — לצרף את עצמותך — תקיעה — להתעורר ולהחליט, כי העתיד יהיה טוב וישר מאז, והקולות האלה מתאימים יחד עם שלש אלה: תשובה, תפלה, צדקה, אשר תכמינו דל יחשבו אותן לפני קדש הלולים, ראשי התוצאות אשר יביא לנו יום ראש השנה" בפעולתו אמונה. והנה על פי התכונה, אשר בה יקראך הקולות האלה לפעולות הלב והרוח לפני ה', או ביחוד לפני התכונה, אשר בה יקראך ה' עי הקולות ההם אל פעולות הרוח דגשות הלב כאלה, הנך קרוא עי התקיעה: לבוא ולהתיצב לפני האדון ה' צבאות. התרועה תקראך: לצרף ולזכך את עצמך, לשפוט את עצמך לפני ה' השופט כל הארץ (כי אמנם אך לדמיון כוזב יחשב, לבחון את חיך לפני רעיון ה'. אם לא תאמין בו אמונה שלמה, כי אמנם ה'.

הגדו, לא לבר אלהינו שבשמים, כי גם אלהי כל הארץ, אם לא נוכחנו לדעת, כי עיני ה' צופיות, לא רק על כל העולם בכלל, כי גם עיני יחו, עפעפי השנתתו יבחנו כל איש וכל פרט ופרט אשר בעולמו, גם ישפוט שפוט אותו לשבט או לתסוד. הן גם בזה, את אשר אתה תשפוט את עצמך, תודיע ותחליט, כי ה' הוא השופט כל הארץ — אמנם כן, האם לא ה' הוא זה השופט אותך על ידי הקול, אשר תקשיב ותשמע נפשך, או ביהוד את אשר תקשיב ותשמע את עצמך בפנימיות נפשך?! בעוד התקיעה האחרונה זכורך, כי תקבץ עוד הפעם את נדחי נפשך ותפעל בקרבך, לאחד אותם ולהיות חיים ישירים וצדיקים — ה' יקראך ללכת אחריו בדרך אשר יורה לך, הוא יסיר ממך את חבלי וכבלי העבר, הוא יחוק ויאמן לבך ויורמך, גם הפך הפוך להדריךך בדרך טובים, הלא הוא אביך ומחוקקך. אמנם התכונת השלש אלה, הן הנה המתאימות יחד עם השלשה ענינים הרמים מסדר היום: תקיעה — מלכיות, תרועה: זכרונות, תקיעה: שופרות (ראה במקומו מוסף רה), ואם כן תקיעה היא: מקרא אדון, תרועה: מקרא שופט, תקיעה: מקרא אב, ובהתאחדותן א) מקרא אדון — לשוב ולפנות אל על. ב) מקרא שופט — לבהינת עצמותך. ג) מקרא אב — להתחדשות החיים.

ה.

תעודת ראש השנה היא: לקבוע בלבך מחדש את הידיעה הרסה, כי ה' הוא: אדון, שופט ומחוקק, אשר כאב לך יתך אותך כפי המקרא הכתוב (ישעיה ל"ג כ"ב). — אחרי אשר שכחת את ה' רבות פעמים במעשיך ובפעולותיך בחיך הנרגים — כל אחד משלשת הרעיונות האלה יקראך ויזכרך בפרט, להבין ולהשכיל את רום כעלתו — עליך להנות דעה בשלשת הרעיונות האלה ולשקול אותם כולם בינתך בשלמותך. א) ה' — אשר הוא אדון כל קורא לך במעלת אדונך לכהון את עצמך ולהתבונן, אם היית בתור עבדו הנאמן, גם לגמור אמר מהיום והלאה, להיות ולהיות עבד ה' ולעבדו באמונה: תקיעה, תרועה תקיעה במזבן מלכיות. ב) ה' — השופט כל הארץ, הלא הוא גם אדונך ובמעלת שופט קורא אותך לבחון את עצמך, אם היית תחת עין השגחתו חיי תום ויושר, ולמען תגמור בדעתך להיות מהיום והלאה תחת עינו המשוטטת בכל, מבלי לעשות דבר למורת רצונו: תקיעה, תרועה תקיעה במושג זכרונות. ג) ה' — המתך את הכל הוא גם אדונך ובתור מחוקק יקראך לבחון את עצמך, אם היית כפי התורה וכפי חנוך החיים ע"פ מצות ה', למען תחליט בנפשך ותגמור אמר מהיום והלאה, לשמוע בקולו וללכת אחריו בדרך אשר תוביל אותך תורת ה', להנך אותך בחקי החיים, אשר יעשה אותם האדם ואיש ישראל והי בהם: תקיעה תרועה תקיעה במושג וברעיון שופרות. ולכן סדרו ת"ת (תקיעה, תרועה תקיעה) בעד מלכיות, תרת בעד זכרונות, ת"ת בעד שופרות.

הרעיונות והמושגים היוצאים לנו מהתרועה" בראש השנה מתאחדים
בציור כזה :

א ב ג

מלכויות, זכרונות, שופרות.

תשובה, תפלה, צדקה.

(א) מלכויות: ה' מלכנו! תקיעה, תרועה, תקיעה. — ה' הוא מלך!

(ב) זכרונות: ה' שופטנו! תקיעה, תרועה, תקיעה. — ה' הוא שופט!

(ג) שופרות: ה' מחוקקנו! תקיעה, תרועה, תקיעה. — ה' הוא אב!

מקרא אדון. מקרא שופט. מקרא אב.
לשוב ולפנות לבחינת להתחזק
אל על. — עצמותך. — ולהתעורר.

ו.

המצב הפנימי של הלב והרוח, עת יחדרו במ עצב ותונה, יוכל להיות
בשני אופנים: היריעה של בו ברגע מדבר עניו ושפלותו בזמן ההוא, מאין
יכולת להנצל מאסונו, או זכרון החיים הרעים והמרים החולפים, אשר הנעשה
בהם אין להשיבו עוד. התגלות הלב, היודע מרת נפשו של האופן הראשון,
דומה היא לרגש מכאוב וצער, עת יתקוף את האדם פתאם, כאב הנוף" ברגע
הראשון. גלוי הצער של האופן השני דומה היא אל המית הנפש בכאב הנוף,
אשר יתקיים עוד, ואשר נחוש אותה כמעט כמאז כן עתה, או האבל של האסון
והשבר אשר קרנו. הקינת הרגשות באופן הראשון, היא א.נ.ח"ה" (שמאנהגען)
והשנית: י.ל.ל.ה" (ווימערן); לכן לצאת ידי הדעות השונות בדבר התרועה,
אם הוא קול השבור של התרועה, הלא הוא שברים, שהוא דומה לקול
א.נ.ח.ה", או תרועה" הדומה לקול י.ל.ל.ה", ערכו למענה שלשה סדרים,
בסדר הראשון: שברים ותרועה מחברים יחד, והוא כפי שבע ההתפעלות הבאה
ברגש הכאב, השברים (אנחה) קודם לפני התרועה (י.ל.ל.ה). בסדר השני רק
שברים" ובשלישי רק תרועה" לכו, הציור הוא כזה:

תקיעה, שברים תרועה, תקיעה

תקיעה, שברים תרועה, תקיעה

תקיעה, שברים תרועה, תקיעה

תקיעה, שברים, תקיעה

תקיעה, שברים, תקיעה

תקיעה, שברים, תקיעה

תקיעה, תרועה, תקיעה

תקיעה, תרועה, תקיעה

תקיעה, תרועה, תקיעה. —

ז.

אבל אם אלה הקולות הנזכרים בכתוב (במדבר ט' י') יוצאים המה מחוצצרות, שפלי הזמרה אלה נעשים בידי אדם ככשרון ובתחבולות חכמתו, יען כי בהם השתמשו למקרא סדר הליכות בני אדם במערכה, הנה הקול קורא בתקיעה, לעורר את האדם בנוגע לתשובת האדם אל ה', איננו יוצא מפלי שמע, הנעשים והערוכים במעשה אנוש ותחבולותיו, רק מפלי פשוט, אשר נקבלוהו כמו שהוא מהטבע (שופר נבוב מהטבע), אשר רוח האדם יפיה בו רוחו והוא יחיהו. השופר בקולו ידבר אל הלב והרוח, כי לא במזמה ותחבולה תבוא ותגיע לפני ה', והקול קול שופר איננו קול צלצלי שמע אחרים, אשר לא יכללו כל רעיון בקרבם, רק יפעלו פעולתם על החושים, לא כמוהם ירוממך השופר בהתפעלות מלאכותיות אל ה' בן רגע, עד כי בעברו שוב תשוב עוד הפעם אל עמק הייך בשפלה. — רק קול השופר — הנהו קול פשוט מפלי שום תחבולה, הוא יעורר את לבך ורגשותיך, לשנן כמו את הדעיונות הנעלים בהקנת מושג הקולות ודרישותיהם ממך. —

כל הקרנות הנבובות ע"י הטבע מבעלי חיים טהורים, ראיות וכשרות לתקיעת שופר, זולת קרן השור מפני הזכרון, אשר לשמו ולזכרו יעוה כל בן ישראל, הלא הוא הטאה עגל, ומצוה לקחת שופר מקרן האיל; ואם באפשרי, יהדו לבחור בשופר כפוף, למען יתאים השופר עם מעלת היום ובמובן "תרועה", גם המצוה מקרן האיל חביבה היא להעלות את הזכרון הרם והנעלה מקרבנו של אברהם אבינו במחשבה תחלה, אשר עמד בנסיון, ולא נשך את בנו יחידו, להקריבו עולה לה' והאיל בא תחתיו, לעלות תחת בנו (עקדת יצחק), זכרון הוא לעבודת אלקים מאד נעלה בפנימיות הנפש (תקפ"ז). אם נקב השופר ושופר אחר אין כשר, ורק אם קתמו את הנקב במינו, ואם נשאר השופר ברובו שלם, גם אם חזר הקול להיות כמו שהיה קודם שנקב. נסדק השופר לארכו כשר באופן אם הדביקו אותו ע"י האור (האש) עד כי חברו קצותיו, ואם נסדק כלו אפילו מצד אחד פסול. נסדק ברובו לרחבו, אם לא נשאר מהסדק לצד פיו שיעור תקיעה, היינו שעור ארבעה אגודלים פסול (תקפ"ו).

ח.

שופר יתקעו בלי אמצעי (תקפ"ו). זמן תקיעת שופר כל משך היום מצאת החמה ולמעלה, ולעת הדחק, גם לפני צאת השמש. אם יום ראש השנה חל להיות בשבת אין בו תקיעת שופר, ורק נשאר לנו זכרון רעיון התרועה במלכיות זכרונות שופרות (תקפ"ח). השמיעה והבחינת הקולות, היא עצם המצוה. התקיעה דרושה להיות בכונה לשם מצוה: גם התוקע גם השומע נכללים בחיוב הזה, הראשון להוציא את כל אחד והשני לכוון, לצאת ידי חובתו (תקפ"ט). שעור משיכת קול התקיעה כמשיכת התרועה שהיא ט' כחות הקול קצרות, והשברים יעשה ג' שברי קול זה אחר זה. כל שבר

שבר יהיה ארוך כמו ג' כחות קצרות מן התרועה, ונמצא שגם השברים הוא קט' כחות. בסדר תשרית תהי כל תקיעה ארוכה כמו שברים עם התרועה, הלא הוא ח' כחות. בסדר תשית תהי התקיעה ארוכה כמו השברים ט' כחות וכן בסדר תר"ת (תק"צ). בסדר הנזכר למעלה יתקעו בשופר אחרי קריאת התורה לפני המוסף גם בחזרת הש"ץ של מוסף, אחרי השלמת כל שלשת הברכות, והוא אחרי מלכיות, אחרי זכרונות ואחרי שופרות, וכל פעם בסדר הנהוג, וכל יתר הדינים בזה ראה א"ח תקפ"ה עד תקצ"ו. —

יג. ת ע נ י ו ת .

(א) ימי הצום הקבועים .

א.

כפי אשר קבעה התורה עבורנו ימי החג ומועדי זקרון, זכר העתים לטובה, עתים, אשר בהם יציין ופרח ישראל מתחלת הבריאה של עם ישראל והחזקתו ע"י ה', לעשות אותם למועדי קדש, להיות נעלים ונשאים מעל יתר ימי השנה, למען נחזיק במעוזם, וכל אחד ישגן ויקבע בלבו את האמיתות הרמות האצורות בכל אחד מהמועדים האלה, לכונן אותם בחייו, להבין ולהשכיל את חן ערכם עליו, ולקדש ולשפר את מעשיו למלואי תעודתו, כמו כן יסדו חכמינו ז"ל ימי זקרון גם בעד העתים לרעה, עת אכלה נבלה אצל עם ישראל ההצלחה החיצונה, ובגלל פרקי הצרות, השד והשבר, הרג ואבדן, אשר כתומם באו גם עברו על עם ה' — יהיו גם הימים האלה נזכרים ונעשים כפי תקנות חז"ל, למען גם המה יפעלו את פעולתם, לצרף וללבן את החיים, לכונן עצמנו אל קדושת תעודתנו, ועל ידם להביא את הנחך החיים, לידי שלמות הדרושה. הן אמנם חכמינו ז"ל, אבות כנסת ישראל, העסיקו להבין, כי אלה ננעי הלאום, הצרות הרבות והרעות לא יובילו אותו להכחיד חלילה את קיומו ומוסר שדי לא למות תוצאות, רק כל אלה יעצרו כח לשנות ולהחליף את בפת-מצב ישראל בעד פעולת חייו. — הצרות האלה הנה המעוררות את עם ישראל, להיות בקוראי שמו למלואי חובות חדשים ביחד, ובאופן אחר מסלואי החובות האלה, שאליהם נקראו זרע יעקב בימי אשור והצלחתם — החכמים האלה נכחו לדעת, כי עם ישראל זה, אשר בימי אשר וגדולה נועד הנהו לקנות יראת שדי בענות חן ואהבת ה' בשמחה — עליו להיות באסון וצרה מופת לרבים, בהראותו בעליל בשחון איתן וחזק בה', הכנעה וקבלה באהבה, את כל אשר יעבור עליו. — המה ראו, כי עת הגלות, אשר בה התהפך ישראל בצירים ותבלים

כצירי

כ צירי יולדה, עליה להוליד ולתת למו חיים חדשים, ולהפיח בקרבו רוח חדש, עת כזאת דרושה להחשב לו לשבט־אלוה, מוסר שדי וחנוך אב הרחמים, למען יסיר ישראל ממנו את שתי בנות התופת: את אהבת הנָאָה (גענוססזוכט) ואת אהבת עצמו (זעלכססזוכט), ששתיהן אלה כרו קבר לאשר ישראל בְּשַׁלְתּוֹ, ועת כזאת, כשם שתעודתה להביא תשובה בהתחדשות החיים בתור משרה קרובה, כן משרתה מן היא והלאה לקרב גם את שעת חנוך האנושית הכללית. — החכמים הכירו לדעת, כי גדרש ונחין אל „חנוך“ בעד האומה: „אזהרה, למוֹד ותוכחה“, וחכמינו ז"ל בהיותם מלאים רוח התורה, רוח חכמה ובינה, הכירו היטב, כי האמצעי היותר נבחר לזה היא השקפה על העבר — אמנם כן! כל תקופה ותקופה לא נבראה להיות „דיה שעתה“ רק בשבילה; הן דורות מדורות שונים עולים ויורדים על פני כמת התולדה, ונכדיהם והבאים אחריהם מאבותיהם ילמדו ויקחו מוסר לראות נכוחה, כן מתהלת „עלות שמש“ עד נכון היום, באור חיי האשר וההצלחה, וכן למן העת יבוא שמשם בצהרים ויאסף נגהם, עד העלמם מעל פני קמת החיים, כל אלה לקח־טוב לדורות הבאים, למען־דעת גם מעלתם גם מירידתם וללמוד, להסיר מקרבם את עונת אבותיהם, אשר בגללם אבדו המה מקהל ה', גם למען יכוננו את חיהם על מוסדות המעשים הטובים, שבגללם עלו האבות במעלה העליונה. — וכמו כן גם דור נולד, נין ונכד, אשר יקומו מאחרינו, יזכרו ויבחנו את הנעשה עמנו עתה, להיות להם למופת, גם למוסר ואזהרה — לכן עלינו לשוות ככה לנגדנו ולזכור את מנת גורל אבותינו וביחוד את אלה העתות, אשר היו שניאי כח לעשות פעולה נמרצה ולכוננה בעד העתיד — ביחס כזה המה חיי כל העמים בתולדות בני אדם, אשר רק הדורות הבאים אחריהם ביחד, יכירו את ערך הדורות הראשונים ועלילותיהם והקורות אותם — והנה כאשר ימי אשר ישראל, ימי אורה ושמחה, דבר ה' יהל עליהם, ועל ידם יפיץ אור יקרות על כל עת מעתות „ההוה“, גם יורה דעה להשיג בכל רגע את הין ערכם ופעולתם ולהפרות ישע גם לדור נולד, כן הוציאו חכמינו ז"ל קשט ודת מעתות בצרה והזכחה גלויה, להיות גם ימי החרבן ומפלת העם אלה נזכרים ונעשים לאות ועדות בישראל בעד הדורות הבאים לקחת מוסר ולהתרומם, להקדם על ידם לחיים טובים ולשלום. —

ב.

ימי זכרון כאלה המשה הם, אשר את הארבעה מהם זכר אותם כבר „זכריהר“ הנביא (ח', י"ט), הלא המה: שבעה עשר בתמוז, תשעה באב, ג' תשרי „עשרה בטבת“, והאחד: „תענית אסתר“, אשר את קביעות הצום הזה ידענו מפי הקבלה והמסורה — השלשה מהם ימי זכרון, מועדי תוכחה ואזהרה: זכר לעונות הגלות. — עשרה בטבת, שבעה עשר בתמוז ותשעה

באב, המה ימי זמרון בעד החרבן, נ' בתשרי ותענית אסתר תוכחה ואזהרה מעונת הנלות. —

ג.

(א) ימי תוכחה ואזהרה — זכר לחרבן, המה: עשרה בטבת, שבעה עשר בתמוז ותשעה באב. —

הקורות: — בעשרה בטבת החל מצור ירושלים ע"י נבוכדנצר — שנה אחצי אחרי כן בתשעה בתמוז נכבשה העיר מפני הרעב, וכמו כן בזמן הבית השני הבקעה העיר ונכבשה ביום שבעה עשר בתמוז ע"י שיטום (לכן בעדנו נקבע י"ז בתמוז מפני כבישת העיר בבית השני וחרבנו, שהוא עיקר הזכרון). בימי ט' ו' באב נשרף מקדש אלהינו, היכל ה', הבית הראשון ע"י נבוכדנצר והשני ע"י שיטום — ואם כן: עשרה בטבת התחלת החרבן, שבעה עשר בתמוז חרבן ירושלים ותשעה באב חרבן ציון, שרפת בית קדשנו, מקדש אלהינו. —

המקור והסבה: — הטאת ישראל לבדה — סבת חרבן הבית הראשון כנלל „עבודה זרה“ גלוי עריות, ושפיכות דמים, אבות העונות נגד ה', נגד „עצמו“ ונגד „אנשים“. — אשר מאלה, כפי אשר יעידו חכמינו ז"ל, בעון האמצעי (נ"ע) נכשלו אז ביותר, הלא היא תאות „ההנאה“ (נענוסמוזכט) — חרבן הבית שני היה מפני שנאת חנם והוא „אהבת עצמו“ (זעלכסמוזכט); אכן שני העונות הנזכרים יכו שרש בלב, ושתרגו ויעלו בנפש האדם רק ע"י כהש בה', האל היחיד, האדון והאב, וההתחרות עד לסותר בנאווה וגאון להשגת רכוש וקנין, שהמה אמנם רק קנינים שאולים לאדם מה' ובכ"ז ירהיב עז בנפשו, להשוב אותם כאלו הנם קנין עצמותו, וכזה יחטא ויאשם ע"י „אלהיות הקנינים“ „אלהיות היצורים“ „אלהיות עצמותו“.

תכלית החרבן והנלות:

(א) הסטרה הקרובה: לרפא את עם ישראל ממשוכת אלהיות הקנין ומאלהיות עצמותו, לפרש מלכו את תאות „ההנאה“ „אהבת עצמו“ ולרוסם את ישראל להבנה נאמנה, לקדש ולכבד את שם ה' לבדו, כי בעוד שודדו ממנו הקנינים, אשר חשב אותם לאילי החיים, נשבר ממנו שבט מושל, גם חדל להיות ברשות עצמו למן העת, אשר ישראל בגולה הלך, להיות מפוזר ומפורד בגלות החל, בסדבר הזמנים והלאומים, משולל מכל הענינים החיצוניים, מבלי כל נחלה וממשלה, אשר אז רק קנין אחד נשאר לו לפליטה הלא היא: התורה וממשלה יחידה, הלא היא „ממשלת ה'“, ושני אלה לקח אתו אל תוך גלותו — והנה עם ישראל, אף כי בכל עת גלותו קתוק הנהו אל חבלי עוני וצרה — בכל זאת — או גם ביחוד על ידי זה — נשאר ישראל חי וקים, גם יאריך ימים עד נצח ישראל, מבלי יכרע וירבץ תחת סבל משאם, עד כי כל הרוחות והשעויות לא יזו אתו ממקומו וקיומו עד בלתי ירח — ואשר אמנם, כפי עדות תולדות בני אדם, עמים רבים וטעים עצומים ע"י צרות כאלה ועוד קלות מאלה

ס אלה קלו ויאבדו מתחת שמי ה' — פרקי הצרות וזכרונותיהם יתנו את ישראל וימלאו את לבו ברעיון כביר ונאור, האחד: כי קנין החיים היחידי של ישראל הוא: "התורה", ה' בהי ישראל הוא האל היידי המיוחד, והתעודה האחת של חייו הלא היא: לשמוע בקול ה' ולקיים את מצות ה' וחזקי תורתו, ולאחזק איש את רעהו כבני אל חי, אל־אחד, כחברי אגודה־אחת וכנושאי מנת גורל אחד, להיות אגודתם על ארץ יקדה באהבה, להיות ולחיות כאחים גם יחד. —

(ב) המטרה מן היא והלאה: אכן מפני הדבר הזה בכל פרט ובכלל, להיות עם ישראל מפורד ומפורד בין העמים. — אם מסביב לבני אל חי יראו אגודות אנשים, כי ייסדו את חייהם על מוסדות לא־נאמנים ומבלעדי ה' יתנו כבוד אלהים רק לקניני החיים, ואת העשר, הכח, הרכוש, הכשרון והתחבולה, המדעים והרשת המעשה ושפע ההנאות מכל אלה, כמו כן הכמחון על מעשה אנוש ותחבולותיו יחשבו לתכלית, מדה וקצב בעד כל אחד בפרט ובעד הצלחת העמים ושקידתם בכלל, ואת ה' יחשבו, כי נעלה ומרומם הנהו ממעל לחיי האדם והעמים, את ה' והשנתנו יוציאו מחוץ להליכות עולמם ואת עצמם יחשבו, כי המה אלהי חייהם. — המה לא יאבו עוד לדעת, גם לא יהנו בדבר תעודות האדם הנאמנה והיחידה, שהיא: "להיות האדם העבד הראשון, הבכור בחוג המקלה הגדולה של עבדי ה'". — אז ירים ישראל על הנם, עי מנת גורלו והליכות עולמו, בכל מקום שהוא את האמת הכבירה ונאורה, ובשם הפתנם הנכון וקים לעד ידגול: "כי ה' לבדו הוא אלהי החיים!", כי רצונו לבד הוא חוק החיים, וכל קנין וקנין הוא רק אמצעי לחיים כאלה! ואם במקומות שונים הכרת ה', משפט וצדקה, מוסר ויראת שדי יאבדו ויכחוו מקהל גוים, הנה ישראל עי עצמותו ומנת גורלו יבוא ויופיע בתכל, להיות "משל חי וקים" בגוים ומפיץ אור כהיר בהכרת ה', אות ומופת הנהו בעד מסשלת ה' ועד בתכל נאמן בעד ערך כבוד האדם ותעודתו הנשאה, ובה ורק באופן אחר גם בעתים לטובה יפעל ויועיל להביא את תעודת ישראל ע"י הצרות לידי שלמות, כתעודתו לפני בימי אשר והצלחה: להיות נוי קדוש פנימה וכלפי חוץ: כמשלת כהנים נושאי תבנית (פלאן) ה' — וכלי מחזיק ברכה בידו. —

אזהרה: ע"י התוצאות של עונות אבותינו. —
אזכרה: בהכרת תעודת הגלות ומטרתה, להוציא אותה לפועל בחיי עצמנו ולהשתדל, כי התעודה הזאת תצא לאור בפועל גם בחיי אחים. —

ד.

(ב) ימי זכרון, תוכחה ואזהרה להשתמר מעונות הגלות, הלא הם: "צום גדליה" ותענית אסתר".

(א) צום גדליה" — הקורות: העיר נכבשה, המקדש חרב, שרד ישראל ורוב העם הלכו שבי בגולה בכלה; חמת הלכוד שָׁבָה, לשארית העם הטמ

המה חסד, עד כי השארית הזאת חפץ להשאיר בארץ, להיות סמלכה שפלה ומקרב אחיהם הפקיד את גדליהו בן אחיקום להיות להם לנגיד ומנהל. גדליהו הכיר היטב את תעודת ישראל בנוגע אל העמים, אשר בידם נתן ה' את עמו, הלא היא הכנעה וסור למשמעת אל אדוניהם ברצון טוב ולהראות עי' זה גם את כניעתם לה', לכבד את הכה והממשלה שבט אפסו, אשר על ידם יסר יסר ה' את עם ישראל, כאשר ייסר איש את בנו, ולקבל באהבה את תכנית ה', אשר התווה לו לכוננה על ידי הגלות, להיות עבדים נאמנים ואזרחים טובים ומועילים ומקשיבים להמלכים ולהארגנות, שיבואו בני ישראל להתחלות בצלם, גם להתפלל לה', כי יתן בלב המלכות רחמנות ויטה את לב העמים ונסיכיהם לחומלה על עמו, עד כי ילמדו באהבת אדם, לרחם ולכבד את עם ישראל בתור איש מעונה ומדוכא, גם יתנדבו, לרפא את הפצעים שהמה בעצמם הסכו למו, ככתוב בספר ירמיהו (כ"ט) חוזהייה, אשר הטיף מלתו בשם ה' ורצונו זה לאלה מאחיו, אשר תגלו בכלה: דרשו את שלום העיר וגו' ואשר עוד מני אז השכם ודבר הנגיד לעמו ומלכו בימי המצור, לקבל באהבה את תכנית ה', אשר הוא המלך צדקתו והעם שמעו בקולו, כי עתה לא נבכשה העיר ולא נחרב המקדש ולא עורו את עיניו, אשר הלך אחריה ולא התעללו בו, לכו נשבע גדליה' בתור פקיד בכל, כי יהיו עבדים נאמנים לממלכת כשדים וייטב להם — אבל גם שארית העם, אשר נשארו בארץ, לא יכלו עצור ברוחם, להקנע תחת תכנית ה' ואת אשר יעד עליהם, וישמעאל בן נתניה — אם מקנאה או מפני איזה התעוררות מן החוץ, לא כבד את אדונו, מבלי שים לב על עו מלך בבל או להרעימו ולהכעיסו, קשר קשר ויקת את גדליהו ואת כל היהודים והכשדים אשר היו אתו — אבל גם היהודים האחרים, אם כי לא קשבו רעה כמוהו, בכל זאת נמשכו אחרי הדעה הנפסדה למרוד במלכם בארץ ובשמים, לכלי הקשיב לדברי ה' ולכלי הכנע תחת רצונו, ואף כי בימיהם ולעיניהם שודדו מהם כל טובם ואשרם החיצון, בכל זאת התקוטמו ליסד את עתידותיהם על עזרת אנשים ויעמדו בקרדם, גם קלם היו בעצה אחת, למרות דברי ה' על ידי ירמיהו, אשר אמר לשארית הפלטה, כי גם עתה אחרי עשותם התועבה: אם שוב תשבו בארץ הזאת ובנתי אתכם וגו'. כי יתן ה' להם רחמים בלב מלך בכל ורחם אותם ואחריתם היתה עד להשחית, גם כליון הרוץ היה דרכם זה, אשר בחרו, על אשר לא שמעו בקול ה' בפי ירמיהו ובדמיון כוזב הרהיבו עז למרות את פיהו, אשר הנגיד להם מראשית אחרית, כי עליהם להקנע תחת רצון ה', לעמוד תחת ממשלת המלך, מטה זעמו, ולא ימרדו בו, כי אז יקף מהם את ידו הקשה, ולא תאונה להם כל רעה (ירמיה ל"ח עד מ"ד), והמה כאדם עברו ברית, וישענו על בינתם ועצתם נבערה.

תוכחה ואזהרה: ממה יזהיר אותנו יום צום גדליה ומה יורה דעה? (א) להסיר מלב את הדמיון התועה, כאלו יוכל ישראל בארץ גלותו להמציא לו את ההעקדה ברשות עצמו בכחו ועצם ידו, כאלו גם על מסעו במדבר ישראל והזמנים יוכל לסמוך גם על עצמו, לחלץ נפשו מן המצר ולהקפז מצרותיו עי' מעשה אנוש ותחבולותיו, גם היום ההוא יביע

אמר. ב) כי בכל דור ודור עלינו לשנן בלבנו את האזהרה הזאת: היו נאמנים לארץ אשר תשבו בה, להמלך והנסיך אשר תחכו בצלו! הלא ה' הוא זה, אשר יוליך אתכם בכל מקום אשר נפותרם שמה, ועמכם הוא בצרה, גם במדבר הגדול והנורא של הנלות החל הוא מתהלך בקרב מתנכם בתור, אל מסתתר ויורה ויראה לכם את הדרך, אשר תלכו, את המקום, אשר תבואו בו ושמה תשבו, או תעזבו אותו ומסנו תצאו, התמקרו עצמכם תחת השגחת ה', ואת מסירת נפשכם" זאת לה' עליכם להראות בפועל ע"י ההכנעה והעבדות הנאמנה תחת ממשלת הנסיכים והארץ, אשר בה תשבו ותחכו בצלם, אף תשאו ותסבלו במנוחה את שבת הנוגש. קו"ל, כי הוא יטה לב מלכים ורוגזים לחומלה עליכם, לכל יוספו לדאבה עוד, גם חנן יחנכם ה' בכוא הגאולה השלמה, רחם ירחמכם כדבר ה'.

ה.

ב) תענית אסתר — יום זכרון לעון גלות שני' ואזהרה להשתמר ממנו; היום ההוא, אשר קים וקבל ישראל על פי הקבלה והמסורה, הוא יום תענית אסתר והנחו כמו הודעה גלויה מהעם בעצמו בהכרת העון, אשר עשו, להיות יום צום, מזכיר עון ותשובה, ויקבעו אותו בתור אזהרה לדורות. —

הקורות: אחשוורוש לפי תכונת רוח כובשי הארצות בארץ הקדם נטה חסד אל הנכנעים והמתרצים לקבל עליהם עול מלכותו, ויען כי המושל הזה לכד מדינות ממדינות שונות וגוים וארצות רבים באו תחת שבת ממשלתו, לא יכול מבטו לחדור בפנימיות עצמותם, בעוד כל מדינה ומדינה היתה שונה בשפתה, במנהגיה ואמונת תושביה, ויזפק כובש הארצות הנערץ הזה, כי הגוים הנכנעים ישאו עליהם רק השם הכללי, עבדי מלכותו, לכן אלה היהודים, אשר בלעדי זאת עליהם היה להכיר מוכה למלכי פרס ומדי, בעת שהיו רחוקים מארץ אבותיהם נהנו גם המה מטוב המלך הזה ואור חסדו נגה גם עליהם — אמנם זה הוא נסיון חדש מאלהי אבותם בעד עם ישראל, נסיון חסד לאומים לדעת, אם בני ישראל, אשר בימי עוני וצרה, אמנם נשארו תמיד נאמנים ותמימים לאלהי אבותיהם ולתורת חיים, ובנסיון הצרות הפליאו לעמוד ונבונים היו תמיד בעתים לרעה, לתת את נפשם כופר דתם, אם גם בעת תורח שמש צדקה עליהם מכס המלכות, אם יוכלו עמוד בפני הנסיון הזה הקשה להם עוד מהראשון, והנה הביטה וראה! ישראל, אשר בימי זעם וצרה מעולם לא בנד באמונתו, לא יכול עמוד בפני נסיון של הארת פנים וחסד לאומים. — והנה בהיותם שלווים ושאננים תחת החסות של המלך אחשוורוש, אם מפני, כי חשבו, אשר קיום חסד וחנינה כזאת היא ערובה בעד אשרם כתבל, או מחלישות רוחם, בהאמינם, כי בפני המלך של חסד לא יאות ולא יסכן למו להתגדר בעצמות ישראל — או מפני דמיון כוזב, כאלו מחויבים המה בתור גמול ותודה בעד החסד, אשר יהני

יהנו ממנו, לקבל עליהם את מנתני הארץ, להיות ככל הגוים בית ישראל, ואם גם כגלל הדבר הזה יקריבו כליל את הרוח וחיי ישראל — או אולי — מפני זה, כי התבוששו במנהגיהם הנבדלים, ויתאמצו להתאם ולאחד אותם עם מנהגי הארץ, אשר נהנו ממנה את הצלחתם החיצונית, בקצרה, ישראל לא עמד אז בנסיון, החן והחסד שפכו עליהם מים זיודונים, לקרר ולהתליש את השיבות תורת אבותם. — אך ה' שלח את מלאך זעמו להערים בחזקה, למען יקיצו משנתם והחלום הנעים הזה כחלום יעוף! — אז היה איש יהודי אחד למופת נאמן והוכיח לדעת, כי היהודי יוכל להיות נאמן לארץ מולדתו ולרוחני ארץ, ובכל זאת להיות איש יהודי במלוא המובן הנאמן להיות תמים עם ה' ותורתו. — מדיכתי היהודי תורה והראה ע"י מעשהו, כי חלילה לאיש ישראל בעמים להתבולל, חלילה לו לעשות דבר נגד הדת והיהדות, ובכל מקום, אשר נדרש להפיר אף אחת מן המצוות, אם השעה צריכה לכך, עליו להקריב את נפשו וכל אשר לו בגלל תעודתו, נצחו ותחלתו והשאר להפקיד בידי ה', אשר המוב בעיניו יעשה. — והנה גם אלה מבני עמנו, אשר בתחלה היו נכונים לתת את כל חסדיהם בגלל החן והחסד של הממשלה, אחרי אשר ראו ונוכחו לדעת, כי שקר החן והחסד הזה, וכי בשום אופן לא נוכל לסמוך על חסד לאומים, להיות אפשר להתקיים, המה בראותם, כי אם אך רוח מלפני המלך יעטוף וירם שר מלא חמה על היהודים, ובידו יחתום להאכיד זכר לעם חרמו, להרוג, לאכד ולהשמיד מנער ועד זקן, סף ונשים ביום אחד ולא הועילו כל תחבולותיהם ביום עברה, גם הסכנת אשר רחפה עליהם בגלל אשר לא הפיץ מרדכי היהודי לתת כבוד אל לבני אדם תולעה ולהפיר את מצות ה', כי כל זאת היתה לו ולעמו לישועה גדולה ומאד נעלה ורעת צורר היהודים ומחשבתו שב על ראשו וראשי בניו, אחרי אשר הכירו לדעת, כי לא קצרה יד ה' מהושיע ומקוט לחיים תוצאות, וכי לא יגום ולא יישן שומר ישראל — או כאשר שרי ישראל קבעו את ימי הפורים לימי מועד ושמחה — הנה העם בעצמו קיפו וקבלו עליהם ועל זרעם גם את יום תענית אסתר, לפני יום הישועה, להיות למזל ליום צום וענות נפש, לאות, זכרון ואזהרה מתעוועי הנלות, עת חסד לאומים יגבר עליהם, וזה הוא תענית אסתר. —

תוכחה ואזהרה — מה יורה יום צום תענית אסתר? הוא יזהיר אותנו, לבלי נכשל בתעוועי גלות הנזכרים, לבלי לבטוח עד למאד בחסד לאומים ולהתרבק על ידו במנהגיהם גם כגללם לפרוק עול תורה ומצוות, להתבולל בעמים ולחיות כמוהם, ואם יום צום גדליה יורה גם יזהיר אותנו לבלי נטרוד באומות, לבלי נתבל מומות נגד הממשלה, אשר תתן לנו לחסות בצלה, כי עלינו להיות עבדים נאמנים למלך ולארץ בה נשב, ולמלאות את כל חוקי המדינה מכלי לשונות, ומכלי נחשוב מחשבת פגל להתקומם נגדה, ביריעה קדומה, כי נכה הוא רצון ה', אשר הולך אותנו בגולה, הנה תענית אסתר, יום הצום הזה, יורה לנו ויזהיר אותנו לבל נעבור את הגבול ולא נעשה מעשים כאלה, אשר גם המלך גם

השרים

השרים לא ידרשו מאתנו . יום צום תענית אסתר יודיע ויביע לדורות ישראל :
 כי אם ינסם ה' עוד הפעם בגלות ע"י חן וחסד לאומים" , כאשר נסה אותם רבות
 פעמים ע"י "עוני וצרה" , כי גם אז יהיו עתידים לאור עון ולהוסיף אמן
 וחיל ולעמוד בנסיון ברוח כביר , רוח ישראל , והגמול עבור החסד ושפע
 הטוב, אשר יקבלו שמה יראו רק בזאת , כי יהיו נאמנים למלך ולמדינה, וימלאו
 כל החובות המוטלים עליהם מטעם המלכות מבלי מנרעת , יעשו ויפעלו אך
 טוב וחסד ויהיו אזרחים מועילים במדינה , ע"י התפתחות כשרון רוח
 ישראל ותכונתו , אשר הוא אמנם במדותיו תמיד , מופת לרבים , ובוה עוד
 הגדל מדת חסד לאומים" ואהבת אדם וכבוד ישראל יגדל בעיני יתר האזרחים ,
 אבל הלילה לו לכקש חסד וחנינה בגלל תקרובת עצמות ישראל , בגלל התמכרות
 כל סדה נכונה , בגלל הפרת ברית ה' עם עמו ישראל , ע"י התורה
 והמצוה , כי אז יחדה אף ה' "והסד לאומים" יהפך לרועץ , ליסרו קשה
 בעוד מעשה כזה הוא : מעשה אנוש טורף נפשו בכפו בגלל השגת החיים . —

ו.

לכן סכום התעניות הוא כציור כזה :

(א) ימי זכרון בעד הגלות על פי המקורים והמכות :

אהבת ההנאה (גענוססזוכט) אהבת עצמו (זעלבסטזוכט)

בית ראשון בית שני

עשרה במכת , שבעה עשר בתמוז , תשעה באב :

(ב) ימי זכרון בעד עונת הגלות :

אהבת עצמו

אהבת ההנאה

קשיות עורף , קשר ומרידה

לרכוש תענוגות החיים

נגד נסיכים ועמי הארץ

ע"י הפרת ברית

ונגד תקנית ה' . —

התורה והמצוה .

ואם כן :

עשרה במכת , שבעה עשר בתמוז , ותשעה באב :

אהבת ההנאה ואהבת עצמו בארץ

תענית אסתר , צום גדליה

אהבת ההנאה ואהבת עצמו בגלות . —

אמנם , הן יכלו להיות עוד ימי זכרון" , זכר לעון אחר בגולה ,
 הלא הוא עון "נגד בוגדים" בדת והיהדות מפני הלחץ והענוים קשים —
 לוא היתה כזאת — אבל בעד "עון גלות כזה" על המא שחטא ישראל
 מפני

מפני הצרות בגולה, דברי ימי ישראל לא קבעו שום זכר לסו. —
 יען וביעז, כי בימי עוני וצרה, רק אז הראה ישראל ביתד את
 כחו ועצם נבורת רוחו; ישראל היה אז חזק ואמיץ כמלעראיתן בשנות
 ראינו רעה. — אלפי רבבות ישראל קדשו שם ה' ונתנו את חייהם
 למסיתים בגלל תורתם ודתם; המה כתבו בדמי לבכם בספר קורות
 ישראל והזמנים, זכרון לדור ולדורות: עדות בישראל, כי בימי עוני
 ולחץ, צרות גדולות ונוראות, לענ השאננים, הרג, חרב ואבדן, נשאר ישראל
 תמיד נאמן לה' ותורתו, ויהי מוכן ומוזמן לתת את חייו וחיי בני
 ביתו וכל אשר לו, ביום שידוכר בו להעבירו מעל דעת המקום
 ודת התורה, גם הראה בפועל והוכיח בעליל, כי לא נברא עוד
 כלי נשק ללחם נגד רוח ישראל, עם ה' נתן עור בעד אור
 התורה ובשר בעד רוח ישראל. הוא פשט את צוארו מול חרב אויב
 ומתנקם, ושומע לא היה להם מאת בני ובנות ישראל, אשר עלו
 על המוקד בשמחה רבה, לקדש שם שמים, ורק הקול קול יעקב, שמע
 ישראל ונו" נשמע עם נשימתם האחרונה עת עלו מרום, בלבת
 מוקדי אש, אשר ערכו למענם מחבלים, חדלי אישים ועריצי נזים,
 בימי הבינים, אשר אלה זבחי רצון מקריבי נפשם, בהנה אחד, אל
 הוציאו מפיהם ומשפתיהם נגד ה' ונגד תורתו, הלא יכלו לרכוש למו לא
 רק את החופש מכף. מעניהם ולוחציהם, כי גם את כל הטובות
 שבעולם, אשר הפצו מציקיהם לתת למו ביד רחבה; אם רק יעזבו
 את אלהי אבותיהם ותורתו וינזרו לכשת; אמנם כן, לא העתים לרעה
 רק הנסיון של "חסד לאומים" היה מסוכן במאד בעד עם ישראל בכל העתים,
 פן לא יקום יעקב ויעשה כמעשה אחיו הבכור חלילה, למכור את בכורתו
 בעד נזיר עדשים. —

ז.

תכלית כל התעניות היא "התשובה", הקרת תעודת הגלות, כחינת
 החיים וחקר תכונתם, לדעת, עד כמה נמלאה התעודה הזאת ועד כמה
 נכונים המה בני ישראל בלב טהור ורוח נכון למלאות אחריה. — הדרך אל
 "התשובה" יסלו לפניהם סדרי הימים האלה, התקנות הערוכות בעד ימי
 הזכרון עי' "עבודת ה'" "צום" "ראבל". —
 (א) בעבודת ה', עת תשתפך נפשנו בצקן לחש נחוש ונרניש, מה
 הוא לנו עצם יום הצום ומה יורה בזכרונו בדורותיו ובכל דור דור לעדת בני
 ישראל (ראה מערכת "העבודה"). —

(ב) הצום — הלא היא מניעת המזון וחסרונו במשך יום אחד, וזה יועיל
 להראות לנו שלמזון חיי האדם על חיי הבהמה לעשות "הפסק" בהתחרות
 להשגת ההנאה, ולהוכיח, כי הרצון החזק והאמיץ הן הוא יסאר המנצח במפעלות
 בני אדם, ועל ידי זה ישים כל אחד לבו להתבונן, אולי אפשר הוא הדבר, כמו
 שאפשר ביום הצום, לשים מעצור לתאונו ולמנוע עצמנו, אם ממלאי כל
 הנאות הנוף או ההנאות היותר נחוצות לאדם, כי נוכל לפעול בנפשנו
 למנוע

למנוע עצמנו מפותרות ההנאה והתאוה תמיד, וכי שבכל הימים נרדיק עצמנו, אם לא מכל ההנאות, אבל למצער להסיר מאתנו ולתרחק מאלה ההנאות הכלתי מהורות והאסורות לנו. — הצום יועיל לנו לסתום את המקור משחת האחד, מקור החמאת, „אהבת ההנאה“ (נענוסמוזכט). —

ג) אָבֶל — אם מצד אחד יועילו ימי הצום הנזכרים לקשר עצמנו אל מנת גורל ישראל, הנה מצד השני יועילו לנו „הַאָבֶל“ לְקָרֵשׁ מִלִּבְנוֹ אֶת „אֵהֶבֶת עֲצֻמוֹ“ (זעלבסמוזכט) ותוצאותיה הרעות, בעוד על ידי „הַאָבֶל“ נחוש ונצייר את מפלת בנין ישראל ואת קרבן ארצו ונכיר לדעת את „אֵי־מִשְׁשׁוֹת וְאֵי־בִמְחֹן“ הקיום הנוסד על עצמותנו לבד, לבלי נסמוך ולבלי נשען עליה הרבה, אם כי שמן חלקנו למאד. „האבלי“ יפעל עלינו לסתום את המקור משחת השני, מקור החמאת של „אֵהֶבֶת עֲצֻמוֹ“ (זעלבסמוזכט). —

ח.

הצום — יען הוא מתיחס ותלוי בזכרון מפלת ישראל בגלל „אֵהֶבֶת הֵהֲנֵאָה“ (אמנם כן, האם „אֵהֶבֶת עֲצֻמוֹ“ איננה גם היא אופן שני מאֵהֶבֶת הֵהֲנֵאָה? האיננה גם היא אֵהֶבֶת ותאוה, להנות מעצמו?) , לכן הצום הוא משותף ושוה כעד כל התעניות, אבל „הַאָבֶל“, אשר הוא מתיחס ביותר אל הטאת בית שני, לכן קבעו אותו רק בעד „תִּשְׁעָה בָאָב“ לבד, אות זכרון התרבן ומפלת ישראל, וזכר לחרבן הבית הראשון והשני, חרבן העמדת ישראל ברשות עצמו. ביום ההוא (ת"ב) הצום חזק הנהו כדומר יותר משאר ימי התעניות הנזכרים, עיי חסרון והמניעה של עצמו מכל ההנאות. — וכל אלה יחלו עם כניסת היום התשיעי ומשך זמנו מערב עד ערב, אמנם גם תקופת הזמן מלפניו ימים הראשון עד יום התשיעי באב ומשבעה עשר בתמוז עד ר"ח אב ערוך ומסודר לנהוג בה „חֲצִי אָבֶל“ ובמניעות הנאות שונות, בעוד אשר בשאר התעניות „הצום“ יחל וחל הנהו רק סבקר של עצם יום התענית. —

ט.

למלאות את דברי ימי הצומות החמשה חוב הוא כעד כל אחד מישראל (א"ח תקמ"ט, תקנ"ג, תרפ"ז), אך בתשעה באב החוב עצום ביותר, עד כי גם החולים ואלה אשר קשה עליהם התענית, אם אך אין סכנה בזה, עליהם לצום ביום ההוא (תקנ"ג). תענית אסתר הנהו הקל מכלם, בעוד נוסד הוא על מנהג ישראל תורה, אשר קימו וקבלו עליהם, לכן קצת תולים וכדומה לעת הצורך תפשים הסה מהצום (תרפ"ז); אם חל אחד מימי התעניות בשבת, אז נדחה הוא על יום א', אבל תענית אסתר נדחה ליום ה' שלפניו (תקנ"ג, תרפ"ז), עוד מיום ר"ה אב עד יום התשיעי וביהוד השבוע שבו חל ת"ב אסורים כל הדברים הנעשים לאות ומימן שמה, גם דרושה התרפות בהדור עיי הענינים החיצוניים בכבוס, במלבוש וכדומה, בתספורת, והאחרונה מיום יז בתמוז עד ארדי

ת"ב אמר, למען תהיה הכנה אל אָבֶל ת"ב. — בכל משך הזמן מיז בתמוז עד אחר ת"ב לא יחזו חגי נשואין. מיום ר"ח עד יום י' אב אחר הצות היום אמר לאכול בשר ולשתות יין, ראה בארוכה א"ה תקנ"א תקנ"ב. — ביום ח' באב יסעודו סעודת קבע לפני סעודה המפסקת, אשר זאת האחרונה דרושה להיות רק מתבטל אחד. את הסעודה הזאת יאכלו כאכלים בשבתם על הארץ, וכמו בסעודת הבקאה של אכלים יאכלו ביצים (תקנ"ב). התענית תחל עם חשכה ספק יום ספק לילה, והאָבֶל יחל רק כאשר יגיע הלילה. הצום הזה מקובל הוא עוד מסעוד יום כמו נדר. — ערב תשעה באב אחר הצות אמר ההניון והלמוד בענינים הרחניים המסיחים דעת מאבלות היום כמו בעצם יום הת"ב, וזאת אלה המקומות המותרים לקרוא בהם בת"ב, וכל זאת למען לא נסיח דעת אף רגע ממושג היום. אם ערב תשעה באב חל בשבת, ואם גם ת"ב בעצמו חל להיות בשבת ונדחה ליום א' בטלים המה כל דברי יום הת"ב אך למוד אמר עוד מאחרי הצות, ואם ת"ב בעצמו חל בשבת דברים שבצנעה נהוג (תקנ"ג). —

י

בתשעה באב בעצמו נהונים כל הדינים השויכים באָבֶל וזאת המלאכה. כל דיני הצום והענוי שולטים בו כמו ביוהכ"פ (ראה פרק ב'), בכל זאת עד הצות כל מלאכה שיש בה שהוי מה אמר (תקנ"ד). אבלות ת"ב דומה הוא לאבלות האָבֶל, יען כי ביום ההוא קָלְנוּ אכלים על ציון הבת ירושלים, האם אשר גדלה אותנו והאמצנו כבן לה ותכלכלנו ותשקנו ברוח ה' השפוך עליה, ותאמר ציון: בני יצאוני ונפזרו לכל רח וראני נשארתי לבדי אם שכולה ונלמודה, גם אנו אין לנו אם רחמינה אשר השביעה במוכ נפשנו, אבל לא נשארו סבלי אב. הן אבינו שבשמים, הלא הוא חי וקים לעד והשנתתו הופפת עלינו תמיד גם בגולה, באור רחמי יגיה חשכנו, הוא ישא ויסבול אותנו וישמרנו לכל ישובנו חשך וצלמות. —

אך האבלות הזאת נקבעה לא רק בעד תשעה באב לבד, כי אמנם זכר החרבן בכל עת ובכל שעה דרוש ללוות אותנו על דרכנו בגולה, לכל נשכח, כי עלינו להיות חבוקים ודבוקים במנת גורל ישראל, ולמען דעת, כי עלינו למלאות את תעודת ישראל הכי נכבדה ומאד נעלה, ואם גם עשיר אתה איש ישראל וה' השלים אותך על נכסים רבים, ולוא יהיו כל ישראל עשירים ומצליחים במאד ואם גם יתדו ויסירו את כל הכבלים אשר אמרו כמו את חייהם ההיצוניים של ישראל — גם אז — שים לבך והבין, כי אתה לא רק על אבדן האשר החיצון בלבד תתאבל, הן את החסרון הזה בהצלחה החיצונית, אולי תוכל למנות לך ולמלאות גם במקומות הנלות — כי אמנם עם הצלחת ישראל החיצונה שורדה רק אחזת הנחלה בגולה — ששם ערוכים ושמורים היו לך היים ברח' ה', להיות מטע' ה' על אדמת קדש, אכן אבלך היותר גדול הנהו על חרבן "ציון" סרכו האומה בית קדשנו ותפארתנו, חוסן ישועות ברוח

ברוח ישראל ורוח ה' הנסוך עליו, אשרי עין ראתה כל אלה! —

הגש האבל על חרבן ציון וירושלים ופזור העם בנולה, עליך להראות בעליל בכל מקום, וביחוד במקום, אשר תבטיח את עצמותך הפרטות במצבך החיצון, או הנך צלחושמה עליו, אם תבנה לך בית איתן מכון לשבתך, עליך להניח אמה מרובעת נוכח פתח ביתך בלתי מסויד, גם התתן ביום שמתת החתונה הנהיגו להניח אפר על מצחו או אות אחר שמו לזכר האבלות, כמו שבירת כוס תחת החופה לזכרון אבל ציון וירושלים. אם בנות ישראל תתקשמה בעדי עדיים, עליהן לחסר דבר מה מעדין לזכר אבל. אם תערוך שלחן למעדנים, עליך לחסר ממנו דבר מה זכר לחרבן, גם שיירי שמחה ותענוגי זמרה בכנור ונבל מצומצמים המה באהלי יעקב, אם לא בעתותי שמחות מצוה (תק"ם). —

ב.

יא.

תַּעֲנִיּוֹת נְדָבָה.

כמו באלה התעניות הנזכרים קבעו בהם את "עניו הצום", כעוד הנהו התחבולה היותר טובה ובטוחה לכבוש את התאוה ולעצור בעד הנמיות הבהמיות — הלא היא להתקרב אל "התשובה" — כמו כן בעד כל איש פרמי החפץ לאשר בדרך התשובה עניו הצום הנהו האמצעי היותר טוב לזה. אם צרות החיים תזכרנה לאיש לשוב אל עצמותו ולבחון את דרך החיים שלו. אם איש עומד בקשרי המלחמה עם חושיו ונדרש לו עזר ומשען לזה, למז נתנה תענית נדבה בתור אמצעי-יות חבולה, לקרב אל משרתם, גם בכלל עדת ישראל אם איזה צרה כללית שלא תבוא קוראת ומזכרת את העם לתשובה או או יקבעו תעניות צבור — אך בכלל הצום בעד עצמו ובלבדו אין בו שום חשיבות — גם איננו משובה — ורק אז יש לו ערכו עליו. אם נדרש לך להשתמש בו בתור אמצעי באמת להטיב את הרכך לצרף וללכך על ידו את עצמך, למען תוכל ברוחך לנצח את התאוות הבהמיות ולכבוש את יצרך — בלעדי אלה, בלעדי ימי הצום הקבועים או בגלל כל צרה כללית שלא תבוא, או מפני תנבורת יצר לב האדם להכניע אותו על ידו, ולשוב בתשובה שלמה אל ה', בלעדי כל אלה התעניות והסגופים נחשבים להטא, הן אמנם גם כחות גופך אינם שלך, עד כי לא תוכל לפרוש עליהם כנפי ממשלתך עד למותך, ולהחלישם ברצון נפשך — עליך להשתמש בהם בערך ובעד הכלל, ומי אשר יסגף נפשו לישב בתעניות מבלעדי התעניות המחויבות ויחליש וירפה על ידי זה את כחותיו נקרא "חוטא", ועובר שארו אכזרי. —

מבלעדי הצומות החיוביים, אל יצומו ביחוד תלמידי חכמים העוסקים בתורה. האיש אשר עליו לעבוד עבודה בעד אחרים בכחות רוחו וגופו, כמו מלמדים, פקידים, שגירי יום (א"ח תקע"א, ח"מ שליג, שליז), אם הָצָרָה בעצמה דורשת כח אנשים אל תצום בעת הצרה, רק תוכל לנדור בלבך לצום באחד מימי הישועה ולגמור אמר להיטיב דרכך (תקע"א). אם קשה עליך להשתמש עם הצום בתור אמצעי לכבוש את יצרך נגד מלחמת החושים, אז למצער למוד והתרגל בפעמים שונות לעשות זאת ע"י מניעת איזה הנאות קלות (תקע"א). לכל תענית נדבה דרושה להיות קבלה מפורשת בשעת תפלת המנחה ביום שלפניו, גם בעת המנחה בהרהור בלב דיו (תקמ"ב); כל אלה הצומות יחלו מהתחלת יום התענית, ובליל הערב יוכל לאכול ולהנות, אם לא הלך לישן וחשב לבלי להנות עוד בקומו בלילה. לאכול לפני השכמת הבקר צריך לפרוש זאת לפני השנה (תקמ"ד). כל תענית הוא עד הלילה (תקמ"ב); אם אחד קבל עליו לצום תענית נדבה ואכל, לא מלא את נדרו ועליו לצום יום אחר, אבל ימי הצום הקבועים, אם לא התענה בהם, אז לא נדרש להשלים ביום אחר (תקמ"ח). אל "התשובה הפרטית" נהוגים ימי התעניות האלה: יום פטירת ההורים (י"ד שע"ו, שצ"א). שני וחמישי ושני אחרי תג הפסח וחג הסוכות (תצ"ב). עשרת ימי תשובה לפני יוה"כ. יום ראשון של סליחות. ערב ר"ה. ערב ר"ח (ת"ח). ובכל זאת אלה אינם חובות גמורים, רק אם מקובלים המה בתור נדר עליהם, אזי נדרש למלאות אותם תמיד, וטוב לבלי לנדור לשמור אותם לעולם, נוסף לאלה גם יום החופה (תרע"ג, ס"א). תענית בכורים בע"פ (תע"א). אם הל תענית נדבה באחד מימי ר"ח, יו"ט, שבת, ערב יוה"כ, פורים, חנכה, לא יצומו בהם, אם המה רק קבלת תענית, אבל אם היה נדר, אזי הנדר הזה שלא בהונן וצריך על זה שאלת שלשה חכמים להתרת נדרו (תק"ע); כמו כן באסרו חג, חמשה עשר בשבט, חמשה עשר באב, כל חדש ניסן, ליג בעומר, מ"ח סיון עד שבועות, והימים שבין יוה"כ וסוכות לא יצומו. תענית ביום החופה יצומו, זולת באלה השלשה הראשונים (תקע"ג). על דבר תענית צבור על כל צרה שלא תבוא גם כל הדינים בפרט (ראה א"ח תקמ"ג עד תק"פ).

יד.

תַּנְפָּה וּפְוִרִים.

א.

אחרי אשר אבותינו בפעם השנית נקבצו ובאו על אחוזת נחלתם בארץ ירושתם, ומושב בני ישראל בארץ הקדושה בימי בית שני קבל צוהה בתכונה כזאת, כאלו הישיבה ההיא היתה רק בתור הקדמה והכנה אל גלות

גלות הקל, גלות ישראל והזמנים, אשר התעתדו אליה, אז ראו חכמי ישראל וקני העם, כי תעודתם הוא לעמוד על המצפה, ואת אשר יראו מטפעות ההשגחה העליונה בחביון עונו של אל מסתתר, לכתוב זכרון בספר, גם צרה וצוקה גם הצלה וישועה, אשר באו בעקבותיהן, למען דעת, כי ממכת רפואה נמצאה ומכל מזור תרופה — ואת כל אלה קשמו בכתב אמת. את יום הישועה קבעו לעם, להיות לו יום מועד ושמחה, למען ילמדו בניהם ובני בניהם אחריהם לדעת את הקורות את אבותיהם ואת המלחמות הפנימיות והחיצוניות, אשר עצרו כח, לכונן על ידם ולסד את קיום ישראל בגולה, וכי בראש וראשון עליהם היה לשמור ולנצור את התורה, קנין ישראל, למען יוכלו האבות למסור אותה לבניהם, לנינם ונכדם ולדורות הבאים קשט ודת בעצם פהרם, וכי על שניהם כאחד קיום האומה ונצחיות התורה כבוד ה' חופף עליהם — ואף כי לא הראה להם ה' נפלאות ונסים גלויים בדרך מצרים, בכל זאת נוכחו לדעת, כי בתור "אל מסתתר" בהשגחת שכנית עזו ישמור וינצור אותם תמיד, כי שומר ישראל לא ינום ולא יישן ופודה ומציל הנהו את עמו מצרותיו הרבות והרעות ויוציאם למרהב. — כאופן הזה יצאה לאור — מגלת תענית", ספר הזכרון הנודע לשם, ובו כתבו לדור הסכנות האיומות, אשר רחפו על חיי ישראל ועל התורה תחת סבל ולהין ועול גוים עריצים, וביחוד תחת ממשלות סוריא ומוקדן, גם סכנות כאלה, אשר רחפו על התורה ע"י התנכרות רוח ישראל מפני המפלגות בקרב העם בעצמו. והיה במשך הזמן, אשר אבד ישראל בו את ההעמדה ברשות עצמו, וקיום ישראל והחוקת התורה בנס היו עומדים ע"י ה' אשר השליט עליהם את ההשגחה הנעלמה לשמרם ולהצילם, וצרות כאלה וכאלה הרשומות בספר הזכרון היו כמעט "מעשים בכל יום", וכמאמר חכמינו דל אשר הצרות התכופות כה הסירו את התפעלות הלב והרגש, עד כי נדמה היה לבשר מת אשר לא ירגיש עוד את נתות המאכלת, לכן חדלו מאז לכתוב ולרשום בספר הזכרון הזה את הצרות והתשועות גם יחד, וגם אלה הזכרונות הרשומים שמה, חדלו להיות מקוימים ומקבלים באומה מגלת תענית בטלה" — רק שנים מהם נתקימו אצלנו ונשארו לדור ולדורות הבאים, שני "מועדי זכרון" הערוכים ושמורים בכל תפוצות ישראל, למען ידעו נדחי ישראל אלה, כי השגחת ה', אם כי נעלמה היא בכלי נסים גלויים, בכל זאת היא חופפת תמיד על עם ה' בגולה ובכל מקום ובכל זמן יציל, יגן ויושיע אותם מצרותם, כי ה' עם עם סגולתו הוא בצרה גם בגולה, וכל נסיון ומבחן, אשר יבואו עליו חדשים לבקרים מידו כל זאת למו — כי כל דמע עין ישקוף נראה ה', כל אנחה תסלול לה דרך להבקיע אל שכנית עזו ולהגיע עדיו — ואם עריצי גוים ידמו, כי המיתו את רוח ישראל או עת צוררי ישראל יחבלו מזמות ופילו פור, להכחידו מגיומקה ל גוים, הנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל, ומחשבת אונם, מחשבתם הרעה אשר מבני תבלת ותעבור כענן כלה, על ראשם תשוב. — אלה מועדי זכרון, כי ה' ישמור וינצור את ישראל בגלותו המה חנפה ופורים". ימי החנפה יחלו ביום כזה כסלו וארכו שמונה ימים, וימי פורים קבועים ביום י"ד או ט"ו באדר. —

הַנְּפִיחַ

ב.

הקורות — ממלכת אלכסנדר מוקדון וארצות ממשלתו, אשר לכד נבכורה נמרצה, אחרי אשר הבהילו הקות פתאם, נפלו לחבל בין ראשי צבאו — ממלכות וארצות רבות נאנחו מפני כבד מלחמה, אשר התלקחה והתפרצה בין העריצים, במרם נחלקן הארצות, להיות לכל אחד חבל למו — וישראל אשר למראית עין הוקם על תחת ממשלת כורש להיות נוי וממלכה, אך באמת לא היתה גם או ממלכה עומדת ברשות עצמה כראוי — אף כי בקרבו פנימה שלטה אחדות וצורת ממשלה, אבל בחיצוניותו נחשבה ארץ יהודה למחוז העומד תחת הרשות והחסות של ממלכת פרס — עם ישראל אחרי סבלו עד למאד ממלחמת עריצי גוים אלה, נכנע תחתם וארצם נקראה בשם מחוז סוריא בממלכת הועלוצידים. —

תחת ממלכת אנטיוכוס עפיפאנוס, נסיך סוריא, ראה ישראל בפעם הראשונה, כי שבט הנוגש וממשלת זדון הורם והונף לשדוד מהם לא את רכושם, חייהם וחופשם, רק כונן להשחית את הגבוה ונשא, היקר והנעלה מכל קנין ורכוש מארץ החיים וחופשם, כי אז נבר האויב להרע בקדש; הצר פרש ידו לבלע ולהשחית, לעקור ולהפוך משרש את תורת חיהם, לכבות את נר הדת ודעת קדושים עמה ואת נחלתן האחרונה, לממא את חיי משפחותיהם ולהביא כליון חרוץ על הליכות עולם של עם ישראל — מצרים העביד את בני ישראל בפרך, הכניע עי העבדות את כשר ישראל. בכל ואחרי כן גם שלישי רומא היו רק לוכדי ארצות. ממלכת פרס הצטיינה גם, בחסד לאומים, אשר המטה אל הארצות, אשר באו תחת שלטון שבט ממשלתה, כל אלה גם יחד הכבידו אכפם רק בתור עריצי גוים, שניאי כח נגד החלשים, ומגמתם היתה רק לכבוש ארץ ונחלה ולרד לפניהם גוים בסצבם. החומר. — לא כן אנטיוכוס, איש אשר בשגעון התנהג, כפי אשר יתארו אותו סופרי דבריהימים, הוד העריץ הזה יום לעשות דבר, אשר לא עשו עוד כמותו עריצי גוים מדור דור ולא עלה על לבם; הוא היה משהית לחבל את הרוח, הוא כונן חצו על רוח האומה ויתקומם נגד לעשות אתו קלה — על ידו הביא ה' גסיון כבד על ישראל, גסיון, אשר אמנם בדורות הבאים היה חזון נפרץ במאד, הלא הוא: לבחור להם אחת משתי אלה: מות הרוח או מות הנוף — רוח עריצים היה כהמות ים — עונשי מות שמו על אלה, אשר יידו לכבד ולשמוד את מוסדות הדת והיהדות: תורה, שבת, ברית מילה — סכנת מות רחפה על ראשי הנאמנים בכרית ה', אשר הרחיבו בנפשם עו לקיים בגלוי איזה מצוה כדת התורה. השרים והסגנים, אשר לבם קער כתגור ככל תאזה ותשוקה נמכה, באו בחוקת היד להרגיז את שלום בתי ישראל ולפעמים

טמאו וחללו את חיי המשפחה ופילו הת'תם על כל בת ישראל. את המקדש חללו, ויעמידו בו צלמי תועבה ובעריצות נראה התקוממו על העם השוקט ויאלצו אותו כחוקה ובתורב תנופה לעזוב את האל היחיד ומיוחד ולזכות לעצביהם, ואלה מכני ישראל, אשר לא נורו לבשת, וכאשר נמצאו בהחבא, במלאותם אף אחת ממצות התורה, אחת דתם היתה להמית. — אז נפלו החללים הראשונים, אשר קדשו את שם אלהי ישראל בעד קיום התורה. —

אז — כאשר הנאמנים עם ה' ותורתו נפלו לפי חרב — כאשר חלושי הרוח כמעט לא יכלו עמוד בנסיון, ורכים וכן שלמים מחמת גוים עריצים היו בכל רע; ישראל כמעט נכון היה למועדי רגל ורבתה העזובה בקרב — אז קם מתתיהו בן יוחנן כהן גדול, הוא ובניו, להציל את עם קדוש ותורת ה' בלבם — הוא לא קנה ולא קפר את מספר אנשי חילו הנאמנים בכריתו — הוא במח רק על ה' ורוחו, רוח ישראל — על ה', אשר מעולם ועד עולם יתן עז ותעצומות לרוח, לצנח ולהכניע את כל הקמים עליו — הוא יצא למלחמה, מלחמת ה', נגד העריצות וממשלת זדון — וה' לבדו עמד לו ולהם בעת צרתם, הוא רב את ריבם, נקם את נקמתם, הוא מסר גבורים ביד חלשים ורשעים ביד צדיקים, ולעם ישראל עשה תשועה גדולה, אשר לא נשמעה כמוה. —

והנה ה' שומר ישראל, כמו בעין השגחתו יבחנו להגיע ולא הסיר צלו להחזקת רוח ישראל נגד עריצי גוים וכבר רוח איש אחד הדליק מחדש את הנרות הללו ברוחות בני ישראל הרבים, כן קבע ונתן גם אות ומופת הנראה בחוש, כי ה' הוא אמנם השומר את רוח ישראל לעולמי עד, ובעמוד אשדית קדשו ינהלחו וינחחו במדבר ישראל והזמנים — ישראל, כאשר הכניע אז את רוח עריצים ונאזר בנבורות ה' גרש את האויב מהסתפח בנחלתו, לעולל עלילות ברשע, ובני אל חי באו אל דביר קדשו להעביר את הרעה, פגו את היכל ה' ויטהרו את המקדש מגלולי הגוים, ואת המנורה הסתורה שהיא תצייר ותשוה לנגדנו, כי נר ישראל יקבל שפע אור מנבה מעל נבוה, מה' נתן תורה אור ונר מצוה (ראה במקומה). בקשו להדליק את המנורה עוד הפעם, להיות נר תמיד לפני ה', אך לא מצאו שמה רק פך שמן אחד לא־טמא, ובו היה די שמן רק להדליק ולהאיר במנורה על יום אחד בלבד, אך ה' הסמלכל את רוח ישראל בחביון עזו עשה הפעם גם נס גלוי וגדול, כי פך השמן הזה הספיק להגיה אורו לשמונת ימים רצופים, עד אשר הכינו שמן זית זך טהור מחדש — את "הנס" הזה ערכו האבות, להיות לאות ומופת בישראל לדור ולדורות הבאים, והימים האלה, ימי זכרון הנס, נזכרים ונעשים כדת הימים לכל בני ישראל במושבותם. —

בכל שנה ושנה עת יגיעו ימי החנפה, על כל אחד מישראל להדליק את נרות החנפה הללו בכל בית ובית, ובאורים יכבדו את קורות הימים האלה, גם בהלל ותודה ישירו ויזמרו את פרשת הימים האלה וגדולת מעלתם, למען דעת, כי דבר ה' יגיה אורו לבני ישראל גם במבואות האפלות ובכל מסעם

מסעם במדבר חייהם ונרו ורוחו לא יכבה לעולם נעד, אות הוא לך — אם הכל כאשר לכל מסכיב לך יחללו כל קדש בצוק העתים והזמנים, או יבחסד לאומים, אם אך בחוג בית-אב אחד בישראל, אם אך בלב איש אחד מישראל נר רוח ישראל יניח אורו — אז ברוח נכון בקרבו, גם בקרב המון העתועים, יאריך ישראל את חייו, גם בצהלת רוח קדשו יכבד ויקדש את שם ה' תחת חרב ומאכלת, אשר יניף כל אויב הרע בקדש — כי אז חי רוח ישראל יִשְׁעו בה' תשועת עלמים, בה', אשר הוא צופה ומביט על עלילות בני אל חי — וגם בנר איש אחד, יד ה' לא תקצר להדליק מחדש את הנרות הללו של אישי ישראל ולכל ידעך אורם לעולם ועד.

לא בהיל' ולא בכח, כי אם ברוחי
אמר ה' צבאות!! —

ג.

החגיגה: — גם החנפה, הלא הוא אות זכרון להחוקת רוח ישראל בגולה. בליל כ"ה בחדש כסלו תחל חגיגת החנפה לשמנת ימים. במשך הימים האלה אמור בהספד ותענית. עשית מלאכה איננה אמורה אך בשעת הדלקת הנרות, שאז על כל אחד לכַּנּוֹן ולהבין על ידם את מושג הימים וערכם עליהם ולמנוע עצמו בעת ההיא מעסק ומלאכה. ויען כל עיקר החגיגה הוא בעד הרוח, לכן גם החגיגה היא רוחנית ולא תקנו עבודה חגיגה אחרת המתיחסת ביחוד אל הרמת הנהגה" (א"ח תר"ע). על כל אחד לכבד ולהוקיר את חובת ההדלקה של הנרות הללו, אשר חין ערכה גבוה ונעלה מאד. — בליל הראשון ידליקו נר אחד — בשני — שנים וכן בכל לילות החנפה מוסיפים כל פעם נר מחדש עד שמונה נרות, ואם באפשרי ידליק כל אחד בפני עצמו בבית אחד, אבל באופן כזה כי הנרות המודלקים יהיו נפרים בעד כל אחד — במרם ישב ישראל אצל העמים הדליקו את הנרות לפני פתח הבית מבחוץ משמאל לתקא אל הבית ממול המזוזה, אך בעדנו נשארה חגיגת הימים האלה רק פנימה בתוך הבית. בבית, הנרות ערוכים לשם מצותם ולא ישתמשו עמהם לשום שמוש אחר, לכן ידליקו נר נוסף נר שמש, אשר הוא יפיץ אור להשתמש נגדו. נרות חנפה ידליקו ממעל לשלשת טפחים מהארץ וממטה לירד טפחים, גם יעמידו אותם במקום מיוחד, ולמען החזיק גם אצלנו זכרון הסנהג מקדם, טוב יותר להדליקם סמוך להדלת. — בבית התפלה, אשר גם שמה ידליקו נרות חנוכה לפרסום הנס, המנורה תעמוד בצד דרום והנרות יעמידו בין מזרח למערב, לזכרון מצב המנורה במקדש, בכל זאת הדלקת הנרות בבית התפלה איננה פוטרת את חובת כל אחד להדליק גם בביתו (תרע"א). זמן הדלקת הנרות אחרי כוא השמש בשלמות עם כוף שקיעתה, לא מאחרים ולא מקדימים, ובאופן, אשר הנרות יאירו למצער ערך 1/2 שעה (תרע"ב). כל נר ראוי לנר חנכה, ומצויה מן המובהר לקחת שמן זית

זית או נר של שעה. הנר הנוכח (השמש) המדליק את הנרות יעמידו קרוב להנרות, או במקום מיוחד ונפר (תרע"ג). כליל הראשון ידליקו את הנר לימין, ובכל לילות הבאים יתחילו להדליק גם יברכו על הנר, אשר יוסיפו שהוא יותר ש מ א ל י (תרע"ז). אחרי אשר כבר דלקו הנרות שעור הזמן הקבוע, מותר או להשתמש לאורם (תרע"ד). ביום השמיני משוריי השמן של מנורת חנכה בל ישתמשו בו, רק ישרפו אותם (תרע"ז). ביום הששי (ע"ש) ידליקו נר חנכה מקודם ואח"כ נר של שבת (תרע"ט). —

פּוּרִים.

ד.

הקורות: ידועות ומפורסמות, כל אלה ערוכות ושמורות באר היטב. באגרת הפורים" הלא היא: "מגלת אסתר", אשר נכתבה לדור ולדורות וכפי אשר קימו וקבלו אותה ראשי פנות הקורות ההם — מרדכי ואסתר — בה רואים אנו היות רשע עריץ, נקם איש פרטי ואדיר הפצו לעשות כלה בנוי כלו, חילש הוא על עם ה' ומפיל פור על חיי אלפי אנשים להשמידם ולכלותם — ולמען הפיק זממו ולבצע אמרתו שם אל הכהש פניו, כאלו הפץ הוא בהצלחת הסדינה, ויקאר לפני המלך את הסכנה המרחפת על מדינות ממשלתו, מפני העם המפורד והמפרד ואשר דתותיהם שונות מכל עם, עד כי אין שנה להגיחם — ולעומת זה נצייר לנו גורל האמללים, אשר נפשם התמוגגה מעוצר רעה ויגון ולא נשאר להם דבר למען הצלתם, רק לבחון את חייהם העברים ולשוב אל ה'. — בתוגה חרישית ובאיסת מות הבימו על היום, אשר בו יעבירם בשלה ויקפרו כאורג את חייהם, להשמידם מתחת שמי ה', רק נשאו עיניהם אל אביהם שבשמים, אלקי אבותיהם, אולי יחוס, אולי ירחם ויבטל את רוע הנזרה, גם נפו את אשר יש בכח אדם לעשות למען הצלתו ע"י מלאכי רחמים, אולי ימצאו חן וחסד לפני הדום המושל, והנה ה' ממרום קדשו — אל מסתתרו — אשר זה כבר הכין את הרפואה לפני המכה, הוא רקם בסתר חביון עזו את עלילות בני אדם לתכלית חכמתו ולתת תוצאות לתכנית נפלאה בסוד שדי — פדות שלח לעמו — "ליל מלך" אשר שנתו נדדה, רגש בן רגע, אשר פרץ בלבו לבלי חוק, חן וחסד" אשר מצאה אה"כ המלכה אסתר בעיני המלך, והנה המכה חלפה עברה, והרפואה קרבה לבוא — הנחלשים והצפויים למות, אשר ישועה רחקה מהם ורק מסרו נפשם לה', ראו אור גדול — מחשבתו הרעה של צורר היהודים הושבה על ראשו, ה' הפר עצתו וקלקל מחשבתו, ועל העין, אשר הכין להיהודי תלו אותו, וישראל אשר חלילה לו כגולה להניף חרב, הנה מטעם המלך עברו חלוצים לעמוד על נפשם ולהנקם מאויביהם, אשר היו עתידים ליום ההוא לכלות ולאבד את עם ה'. היהודים יצאו מאפלה לאורה מינון לשמחה ומאבל ליום טוב. —

הימים האלה — ימי הישועה הגדולה — נזכרים ונעשים למועדי זכרון לְחַזְרוֹת הבאים בעד נדחי ישראל, למען ידעו דורותיהם לאזור חיל, לכתוב בה' מעוז צור ישועתם ולהכיר אל נכון, כי ה', אשר הפיץ אותם בגוים וארצות בגולה, הוא יחסה בסתר כנפיו עליהם ויהפוך להם חשך וצלמות לאור יומם ויסיר מעליהם כל הוות רשעים ומזמות הצוררים אותם בנכליהם, יעקב הקמץ והדל חזק ואמיץ הנהו גם בהשגחת ה', אל מסתתר, אשר כבודו ושכינת עוזו ילך עמו בגולה. —

ויען כי בקורות הימים האלה היתה ביחוד הצלת חיי בשרים, לכן חניגת היום הפורים מסודרה היא נוסף אל המקרא בפני העם בפרסום את מנלת אסתר, לעשות גם משתה ושמחה ומשלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים, הלא היא הצהלה והשמחה הבאה בהשבת החיים אחרי סכנת חרב, הרג ואכזר. בשמחה הזאת על כל אחד לזכור ולצַרֵף גם את חיי זולתו, למען ישתתפו עמו גם אחרים בחניגת הפורים, להיות חונן דלים, להעניק ממונו כדת היום, במתנות ידו לעניים, להיות גם המה שמחים וטובי לב בימי הפורים. —

ה.

החניגה: כ"ד באדר בלילה ובבקר שלאחריו יקראו את מנלת אסתר. מכטלים ת"ת ומה גם מצות אחרות לשמוע מקרא מנלה, חוץ מצת מצוה שאין לו קוברים, אם אפשר לקרוא אהב (תרפ"ז). כל אחד מישראל מחויב לקרוא או לשמוע מקרא מנלה ביום ובלילה (תרפ"ט). צריך לקרוא אותה קלה מתוך הכתב של מנלה כשרה, ואם המנלה איננה כשרה נוכל לשמוע, אבל לא לקרוא עם הקורא או לקרוא להוציא. הקורא פושט אותה כאגרת להראות הנם (תרצ"ז). אך כותבים ומכניס את המנלה (ראה א"ח תרצ"א). בדבר קריאת התורה ועבודת אלהים וכדומה (ראה תר"צ — תרצ"ד). חייב כל אדם לתת שתי מתנות לשני עניים (תרצ"ד). מעודת פורים דרושה להיות ביום, גם חייב כל אחד לשלוח למצער לרע אחד שתי מתנות (תרצ"ה). ביום הפורים מלאכה שאינה צריכה לא מעשה בו. בפורים אמר בהספד ובתענית (תרצ"ו). ושאר הדינים ראה תרפ"ז עד תרצ"ז. —

ו.

אמנם כן אם ממשלת זדון כממשלת אנטיוכוס תבוא להמית בחיי ישראל את עצמותו ורוחו, או איזה צר הצורך את היהודים יביא את דבתו רעה אל המלך ובדברי שטנה וכחש יחבל מומות לבלע ולהשחית את עם ה' בגלל דתיהם השונות מכל עם, ויתאמץ להוציא לפועל את מחשבת אונו, ואשר, כנודע לנו, שני החזיונות הנוראים האלה המה טראות ננעים ופנעים, אשר חזון נפרץ למו כמדבר ישראל והזמנים בארצות גלותו, אז יופיעו ימי זכרון "חנכה ופורים" להאיר לישראל את מחשבי נפשו; המה יתיצבו בראש צבא מחנה ישראל על מסעיו להיות לו כעמוד ענן ועמוד אש, להראות להם את

הדרך

הדרך ילכו בה ולהורותם: לשמור את דרך ה', למלאות את כל מצות ה' וחקיו בתורתו, להיות נאמנים לתעודת ישראל, גם להיות נאמנים למלך ולעם ולארץ מולדת בכל מושבותיהם, אשר יחכו בצלם — ואז לשאת עיניהם תמיד אל ה' אלהי אבותם, אביהם שבשמים, מבלי לפחד עוד לא מפני ממשלת זדון ולא מפני מזמות בליעל. —

לפי המושג הנכון של המועדים וימי זכרון בכלל ילכו ויתאחדו אליהם גם שני אלה באופן ובצורה כזה: —

גוף	—	רוח ישראל
בריאה	—	פסח
החוקה	—	שבועות
החוקה בגלות	—	שמיני עצרת
	—	פורים
		חנכה

מו.

ח ד ש.

ויאמר ה' אל משה ואל אהרן בארץ מצרים לאמר: החדש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה (שמות יב א'). — שמור את חדש האביב ועשית פסח לה' אלהיך (דברים טו א'). — ויאמר אלהים יהי מארת ברקיע השמים להבריל בין היום ובין הלילה והיו לאתת ולמועדים ולימים ושנים (בראשית א' יד).

א.

אף כי לפי הנראה הזמן יקצוב רק את המדה החיצונית בעד החיים, בכל זאת הפעולה על החיים בעצמם, עם כל הנעשה בהם והחסרון להמנות בהם, רבת ערך היא, אם ימנו ויפקרו האנשים את זמניהם, ואיך יחליטו לסנות אותם. — כל עוד תחסר לנו הבדה הפנימית לפעולותינו או בלתי נודעת היא לנו, אל נכון, איך להשתמש בה, הלא כמה וכמה דברים נעשו רק על פי המדה החיצונית הזאת, או אולי בלעדה לא נעשה דבר. — במועדי כזאת וכזאת תעשה, היא אמרסלה סנות התורה, והכל שוה, אם במדה החיצונית באדם או בפנימיותו ברצונו האיתן והחזק. — פעולה כזאת תעשה תמיד במועדה פעם אחת, ותשוב במועדה להעשות עוד הפעם — לי קיינו חיים כאלה, כמו במנות מורה-שעות קסר אצבע

אצבע הרומז (וויזער) ולמנות ימינו לא ידענו, כי אז כל יום מועד וחג, יום אות וזכרון, לא נראו ולא נמצאו אִתָּנו; אז כל יום היה דומה האחד למשנהו. — וכמו חסרו אז להמעשים והפעולות המדה והקצב החיצוני, כן נבצרה מעלת התעודה מהימים המיועדים, שהיא תקדש את חלקי הזמנים, לעלות ולרומם אותם סמעל ליתר "העתות" להיות נחשבים "למועדי זכרון" מזמן העבר, אשר בשוכם בתקופתם יגמלו פרי ברכה בעד העתיד לבוא. — כמו כן לא דבר ריק הוא: איך נמנה ונספור לנו את ימינו — לוא היו שנותינו קצרות או ארוכות יותר מאשר הנן עתה — כי אז באופן הראשון, כמה וכמה דברים נעשו במהירות יתרה ותכופות יחד, ובאופן השני בלאט ובמתונות מאד, רק לעתים רחוקות, או לא נעשה כל דבר. — אמנם כן, אז כל חיינו הפנימיים והחיצוניים, גם המנין והמספר בעצמו, לוא כל זה היה רק דבר חיצוני ומסור להרצון לבד, הלא באופן הראשון התרועעו בתנועה גדולה ומהירות עד למותר, או באופן השני במתינות ברפיון גדול, בכבדות ובעצלתיים. —

ב.

אבל מנין הזמנים שלנו איננו קנה-מדה חיצוני בלבד, הוא איננו מסור להרצון כל איש למנות אותו כמזב וכישר בעיניו. הבה! נשים לב להתבונן על כפעולות ה' כבריאה ונראה גדולות ונצורות! הן בורא העולם התבל ומלואה, אחרי אשר במאמרו לבשה האדמה דשא עשב ועץ כל פרי בפעם הראשונה, מני אז לקח ה' את הזרע אל הדשא עשב, שיח השדה ומטעי עץ אלה, מהאדמה בעצמה, ואת הזרע הזה שם בפרי העץ ופרי האדמה למעלה, למען מאז והלאה יִדְרֹשׁ להאדמה מראש לקבל תמיד אל חיקה את הזרע ועליה להפרות בקרבה ולהוציא צמחה, וכאם והמניה לגדל את פרי בטְנָה — כמו כן באופן מאד נעלה לקחה הכמת הבורא מכל אחד מיצורי הבריאה למקטן ועד גדול את תנאי המציאות והחיים ויסודותיו ונתן אותם מתנה לאחיו יציר נברא כמוהו, אשר גם חיי היצור השני ותנאי מציאותו מושרשים עוד הפעם ביציר נברא, אחיו כבריאה, למען כל יִקְרָא ובל יִקְצֵא כל יצור כזה כבריאה, אשר יעמוד ברשות עצמו ויסגר בעדו את חוג מציאותו, להיות יחידי בתבל, מבלי כל יחס והתדבקות ביציר נברא אחר; כי סדר ומשטר גדול של נתינה ולקיחה שורר הוא בכל רחבי הבריאה כלה, ויקוף את כל היצורים באהבה רבה (עולם חסד יבנה) ומוליד את החיים, אשר מובנם וערכם עליהם, הוא רק לקבל ואת המתנה המקובלה הזאת, לגדל ולהכשיר בכחו ובשרונו ולכוננה להיות מתנה חדשה בעד יצורים אחרים, ולתת ולקבל בנתינה זאת, את שלמות עצמותם עי מלוא חובת הבריאה. — גם ככה — אחרי אשר המים "והאור" השקו את האדמה ויעוררו ויבינו אותה אל ההתפתחות

הראשונה — אז לקח ה' את השמים ממנה ויצרור וימין אותם בעד האדמה, למען תקבל אותם בעתיד — ויבדל בין השמים אשר מתחת לארץ ובין השמים אשר ממעל לה — גם לקח ממנה את מקור החיים וגדולם — את האור — ויתלה אותו למעלה ממנה, ויקשרהו אל המאורות בשמים אל השמש, הירח והכוכבים, למען אשר מאז והלאה תנאי כל החיים — אור וחום, השך וקור, יבש ולח — יהיו תלואים ממעל לארץ, והאדמה תדרש לקבל את כל אלה מרקיע השמים, ואשר באופן כזה תכל הארצי תתיצב לפנינו בתכונתה הנבדלה בין השמים ובין הארץ — שמים: שפיעים, הארץ, מקבלת ההשפעה — השמים — ממעם המדר והמשטר הנכון וקים מה', המה משרתיו עושי רצונו לפקד ולפקח על התפתחות הארץ — הארץ: בקבלה את חוקה מן השמים, על פי החליפות והתמורות של צבא הכוכבים, בקרוב או במרחק, ברב או במעט, פעולתה אָמָה לשנות את צורת החליפותיה בהתפתחות רבוא רבבות יצוריה בעלי אברים, למען תחדש גם היא תמיד כנשר נעוריה ולרוץ ארח תקופתה מחדש במכסת החיים אשר לה.

ג.

מפני זה התבל מסכיב לנו וגם אנו בעצמנו הננו נמצאים באמת בשנוי ובהליפות תמידית, לפי מכסת השעות, אשר תכלינה עם כל תקופת תנועת הארץ, להיות יום ולילה אחד; לפי מכסת הימים, אשר יעברו ויחלפו ויצורפו ויושלמו בתקופת היום מסכיב לארץ בכל חדש וחדש. לפי חליפות עתות השנה (ואהרעמצימון) הקבועות על פי תקופת הארץ במסלול עקום מול השמש; והנה תצורפנה ותכלינה בתקופות כל שנה ושנה. השפעות היום והלילה ועתות השנה, הלא הוא מצבנו המתחלף מול פני השמש ועצם פעולותיהן הנפרות על הגוף והרוח, הלא הנה ידועות וגלויות לכל, אך לא כמוהן ברורה וידועה היא השפעת הירח לפי ימי החדש; אבל מצד אחד עלינו להניח, כי כמו בראשונות כן ישנה בירח גם כן פעולתו ארו, ומצד השני נוכל להחליט את זאת, עפ"י החזיונות רבי הערך שכבר נודעים לנו מפעולות הירח והשפעתו, כמו עלית וירידת השמים (עכבע אונד פלומה), באיזה שנים בגוף האדם, וכפי אשר יש לשער במה, גם כן בתכונת הבעלי חיים — ואם נתכוון גם כן באיזה רמזים בספרי חז"ל, נציא לנו בערך תוצאות כמו אלה: כמו השמש שהנהו נושא קרן האור, המעורר את הכל אל החיים הפועלים, קרן הזר המביאה עמה אור וחום, כן עומד הוא הירח בתור נותן הכשרון לקבלת השפע להחיים, אשר קרן השמש תביאם לפועל, עד כי בלי התנגדות פעולות הירח מול פעולת השמש, הלא היא התנגדות הלח והקור מול היובש והחום, כי אז קרן השמש הלוהטת הפכה את הארץ לצחיח-סלע; גם כפי הנראה מיצי תכל הארצי ולקה מכוננים עפ"י תנאי מהלך הירח, והוא

הוא הירח בתור מלֶוּה (טראבאנט) את הארץ יקוף אותה מסביב ובמרוצתו יקדים, לתת לה את סגולת ההתנגדות של "הלח והקור", אשר קרן השמש בהתאמצו לכבוש אותם, רק אז היא מולידה את החיים, ובעוד "הירח" בעצמו מקבל את אורו מהשמש, הוא מכין את הארץ מראש ומכשירה לקבלת פני קרן השמש — ויען "השמש" לא תפרוש ממשלחה, רק על הארץ לבדה, כי אם תשים משטרה ושלטונה גם על שאר כוכבי לכת ומזלות השמים ופעלה והדרה נפרו גם עליהם, הלא לא תוכל הארץ לאמר על השמש כי לה לבד הוא, לעומת זה הנה "הירח" בעצמותו נתון הנהו קלו להארץ לעבדה, להכשירה ולקטרה, והארץ והירח בהתאחדותם חמה יכוננו את התבל הארצי, אשר השמש תעיר ותעורר אותה לחיים הפועלים.

הדבר, אשר נמנה אנחנו את תקופות. זמננו ופעולות חיינו על פי מהלך השמש והירח ולא על פי תקופות צבא השמים האחרים, הוא, יען, כי ע"י השמש והירח נתן לנו ה' את תנאי חיינו עלי אדמות, וכאשר תִּקְנָה ותספור לך ימים, חדשים ושנים, ואם תחרות ותרשום "בעץ החיים" שלך את המספר "אחד", הנך עושה בזה לא דבר לרצונך לבד, ובלי כל כונה, כי באמת עפ"י "הציון" הזה עליך לדעת, כי עכרת ביום, בחדש ובשנה תקופת זמן מיועדה בחיך: והנך עומד מוכן לרוץ ארח מחדש, לסבב ולעבור עוד תקופות כאלה, ואם בכל שנה ושנה כעת חיה, ישוב אליך היום ההוא ותחוג את "יום הזכרון" הזה, אשר רשמת לך, הנך עושה בזה לא דבר לרצונך לבד ובסקרה, כי אמנם היום ההוא הנהו באמת בשנה הזאת לך היום הנועד בה, היום אשר רשמת אותו לפני שנה ובתקופתו הנהו נצב לפניך מחדש.

ד.

לילה ויום — כפי בריאת העולם וכפי כל דבר היוצא לפועל בטבע העולם הנברא מה' מליל כח מציאותו לאור באור החיים, וכפי השקפתנו למעלה, לכן הננו מתחילים למנות את היום מתחלת הלילה הקודם לו, ואם כן גם הלילה לא נחשב ביחוד למועד מנוחה קַעֲמַל יום העבר, רק הנהו ביותר חלוץ עצמות והחליף כה בעד היום הבא, וכמו כן כל דבר מסביב לנו בטבע המציאות. — בעת אשר שפע השמש ממעל, ע"י קרן האורה יעלם מאתנו, ותעלמו זה נפר לנו עיי צאת הכוכבים ברקיע השמים, מני אז יחל בעדנו היום שלנו, אשר ימשך ויארך זמנו גם אחרי זריחת השמש, אחרי בקר, צהרים ובין הערבים, עד אשר השמש תחדל עוד הפעם למשול בארץ ואתא לילה, הלא הוא עד העת אשר ישובו הכוכבים להניה אורם עוד הפעם. — לפי חשבון לוח האמן שלנו יחולק היום לארבע ועשרים שעות וכל שעה תכלכל 1080 חלקים וכל חלק 76 חלקים קטנים.

הירח

ה.

הירה (חדש) — מהרגע אשר יחל הירה להפוך אלינו חלק אחד מצדו המואר, הלא הוא מהרגע, אשר נוכל לחוש את השפעתו הנראית על הארץ, עד אשר יעלם בשלמות, וישוב עוד הפעם להופיע אלינו מחדש, מני אז מונים אנהנו תחדש ימים אחד — אשר יכלכל בקרבו 29 ימים 12 שעות 793 חלקים. הרגע, אשר בו נמצאים השמש הירה והארץ במצב כזה, אשר כל צד הירה הבלתי מואר מוסב אלינו נקראה בשם „מולד“. וכן הרגע אשר לפני מבט עינינו יגיה הירה מחשקתו ויולד למראית עין, כי מני אז עם כל חלק זמן הקטן שבקטנים, יחל הירה יותר ויותר להופיע ולקרב אלינו את צדו המואר. המולד יקדם תמיד לפני היום, אשר בו הירה יחל להראות אלינו מחדש, הלא הוא לפני יום ראש החדש“.

ו.

השמש (שנה) — הארץ תקוף במסלול עקום את מרוצתה מסביב להשמש, לפי קביעות לוחות היהודים במשך $365 \frac{1}{2}$ ימים או בדיוק יותר 365 ימים 5 שעות 996 חלקים 48 חלקים קטנים. וארה מסלולה נחלק לארבע תקופות, כל אחת בת 91 ימים 7 שעות 519 חלקים 31 חלקים קטנים, הלא הנה תקופות השנה: תקופת תשרי, תקופת טבת, תקופת ניסן ותקופת תמוז.

ז.

את שתיהן כאחת, את תקופת הירה ותקופת השמש, נביא בחשבון בכואנו לחשוב את קביעות לוחות הזמנים של בני ישראל: התקופה הראשונה תתן לנו את „החדשים“ והשנית בעד „הכועדים“ הקשורים אל תקופות עתותי השנה — (ראה פרק ג') — את השנה, אבל החדש איננו נוסד וקבוע על מספר ימים שלמים, ושנת החמה איננה נמנה לפי מנין חדשי לבנה שלמים, יען כי שלשה סדרי הזמנים המנויים אינם נכנסים אחד תחת השני, להיות בתור חלקי האחד השלם, עד כי יהיו ימי היום והלילה רק מספר חלקי החדש לבד, והחדשים רק מספר חלקי השנה בלבד, רק כל אחד מהם מיוחד ומיועד לעצמו ולבדו, ומשותף הנה עם דעהו לעמוד בשורה ובמספר עם כלם כאחד. כל אחד הנהו פרק מיוחד וסדר מיועד לסדרי הדיים הארציים ותנאייהם, אשר בהפנסם איש כנבול השני, יציגו לפנינו את החיים המתחלפים, גם יקחו עמדתם בקרבנו פנימה, את אשר נתן בידנו להביאם בחשבון „הזמנים“, ולהיות מרוקם בחיינו על פיהם.

לכן נדרש לנו להביא „סדר מיוחד“ כזה, אשר על פיהו נקבל בחיינו „חדשים“ מימים שלמים, ושנות חמה“ מחדשים שלמים, ובכל זאת בכללותו

בכללותו יהיה הסדר מדויק ומצומצם לפי מהלך צבא השמים. החדשים יקנו חליפות פעם 29 ופעם 30 ימים, לכן ה 12 שעות העודפות תבואנה לידי השואה, אשר כל שני חדשים בשנה יעדיפו יום תמים, וישאר לנו עוד ^{1080/93} חלקים משעה בכל חדש, שעלינו להביא עוד בחשבון, ומפני זה קבועים בשנה פעם 6 פעם 7 ופעם 5 חדשים בני 30 ימים, ובאופן כזה: ניסן, סיון, אב, תשרי, שבט מניחם כל אחד מהם תמיד להיות בני 30 ימים. חדשי איר, תמוז, אלול, טבת, אדר, המה בני 29 ימים — עם חשון וכתלו (בהיותם החדשים הראשונים אחר ר"ה) תבוא תמורה כזאת, היינו: פעם חשון הוא בן 29 וכסלו בן 30 ימים, פעם, שניהם המה בני 30 ימים, ולפעמים להשוות העודף הם שניהם בני 29 ימים — באופן הראשון השנה נקראת או בשם „בסדרה“, באופן השני „שלמה“ ובאופן השלישי „חסרה“. — חדש מל' ימים נקרא „מלא“ וחדש סכ"ט ימים נקרא „חסר“. בשנת החמה נמצאים גם כן רק 12 חדשי לבנה וישאר עודף 10 ימים 21 שעות 121 חלקים 48 חלקים קטנים — לא לא השלימו את העודף הזה, כי אז החדשים רצו והקיפו את כל עתותי השנה כדרכם, ואנחנו במשך כל שנה נשארו לאחור והסר היה לנו משך זמן רב — ויען כי מועדי ה' ביהוד הנם מקושרים עם תקופות השנה, כמו תחלת הפסח, שעליה לחול בחדש האביב, הלא הוא יום המיז בניסן, שהוא דרוש להיות אחר „תקופת האביב“, והג הסבות דרוש להיות למצער מקצתו אדרי „תקופת תשרי“, לכן בעוד העודף החוזר חלילה, במשך מהזור של 19 שנים לפי החשבון 206 ימים 17 חלקים 151 חלקים קטנים יביא עמו 7 חדשים שלמים בשנה, ואם כן בכל 19 שנה תהיינה 12 שנים בנות 12 חדשים ושבע שנים בנות 13 חדשים, ובפרטן תהיינה השנים 3, 6, 8, 11, 14, 17, 19 בנות 13 חדשים. השנה מ 12 חדשים נקראת בשם „פשוטה“ ושנה בת 13 חדשים בשם „מעוברת“. — תקופה כזאת של 19 שנים נקראת בשם „מהזור“, יען כי במשך תקופת המחזור יבא הכל לידי השואה. — ומנין הזמנים יתאים עוד הפעם בדיוק נסרף עם מצב כוכבי השמים. — בשנה מעוברת תמיד החדש אדר כפול, כי בשנה כזאת ישנם שני חדשי אדר: א' וב'. אדר ראשון הנהו בן 30 ואדר שני בן 29 ימים. — אם החדש יכלכל בקרבו 30 ימים יקראו את היום השלישם בשם „ראש חדש“ (יום א' דר"ח), אך הוא נמנה ליום השלישם מחדש העבר, והיום השני הוא נ"ב „ראש חדש“ (ב' דר"ח) וימנו אותו ליום הראשון בחדש השני — ויען כי המנינים והסכומים הנזכרים המה מאומתים רק בקרוב בעד השמוש הכללי, לכן חכמינו דל סדרו וקבעו את קביעות הזמנים ולהיות מכוונים עם מצב המזלות הנאמן ע"פ כללים טובהקים והשואות הנקובים בשם „דחיות“ אשר בקביעותיהם עוד תלויות תכליות אחרות, מהן אזרה היות ומהן דתיות, ועל פי הכללים הקבועים, יום הראש חדש ירחק מעט מהמולד של החשבון הכללי, והנה לפי זה יצאו לנו בכללות בעד כל הזמנים

וכל המספרים של לוח הקביעות שלנו רק 14 אופנים — 7 אופנים בעד שנים פשוטות, 7 בעד שנים מעוברות, אשר על פיהם כל השייך לכל שנה ושנה, נקל למצוא, אם אך נדע את יום ראש השנה ונדע גם כן, אם השנה היא כסדרה" שלמה" או חסרה", ואשר גם אלה קצובים וקבועים על פי כללים חזקים ונאמנים. —

אנחנו נציג בזה את ה 14 אופנים של לוח הקביעות בטאבעללע "א", ולמען דעת איך להשתמש עם הטאבעללע הזאת נציג גם את הטאבעללע "ב" אשר מכל אלה ידע הקורא את לוח כל שנה ושנה עד שנת ה' אלפים ושבע מאות לבריאות עולם, ובלוחות האלה נקמן עבור כל שנה יום הר"ה ותכונת הקביעות ע"י מספרים ואותיות. —

מחזורי שנת ה'תש"ח
 תש"ח
 תש"ח

שנים פשוטות

לוח (טאבעלע) א.

שנים מעוברות

ש	ה	ש	כ	ב	ש	ה	ש	ה	כ	ש	ה
7	7	5	5	3	2	2	7	7	5	3	2
2	2	1*	1*	5	4	4	2	2	1*	1*	5
2	2	7	7	5	4	4	2	2	7	7	5
6	6	4	4	2	1	1	6	6	4	4	2
1	1	6	6	4	3	3	1	1	6	6	4
2	2	7	7	5	4	4	2	2	7	7	5
3	3	1	1	6	5	5	3	3	1	1	6
4	4	2	2	6	6	6	4	4	2	2	6
7	6	5	4	2	2	1	7	6	5	4	2
5	4	3	2	7	7	7	5	4	3	2	7
6	4	4	3	1	1	6	6	4	4	3	1
1	6	6	5	3	3	1	1	6	6	5	3
7	5	5	4	2	2	7	7	5	5	4	2
29	ר"ה	ר"ה	25	27	27	29	27	29	ר"ה	ר"ה	25
בשב"ב	אדר	אדר	בשב"ב	בשב"ב	שב"ב	בשב"ב	אדר"א	אדר"א	אדר"א	אדר"א	אדר"א
1	6	6	5	3	3	1	1	6	6	5	3
2	7	7	6	4	4	2	2	7	7	6	4
6	15	15	2	4	4	6	4	6	6	15	2
13	8	5	9	11	11	13	11	13	8	5	9
5*	5	5	4	2	2	5*	5*	5	5	5	4
1	6	6	5	3	3	1	1	6	6	5	3
20	22	22	23	18	18	20	18	20	22	22	23
א	א	אדר	אדר	אדר	אדר	אדר	אדר"ב	אדר"ב	אדר"ב	אדר"ב	אדר"ב
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
27	29	29	ר"ה	25	25	26	28	27	26	29	ר"ה
א	א	א	ניסן	אדר	אדר	אדר	אדר"ב	אדר"ב	אדר"ב	אדר"ב	ניסן
3	1	1	7	5	5	3	5	3	3	1	7
4	2	2	1	6	6	4	6	4	4	2	1
5	3	3	2	7	7	5	7	5	5	3	2
6	4	4	3	1	1	6	1	6	6	4	3
4	2	2	1	6	6	4	6	4	4	2	1
7	5	5	4	2	2	7	2	7	7	5	4
1	6	6	5	3	3	1	3	1	1	6	5
3	1	1	1*	5	5	3	5	3	3	1	1*
2	7	7	6	4	4	2	4	2	2	7	6
3	1	1	7	5	5	3	5	3	3	1	7
4	2	2	1	6	6	4	0	4	4	2	1

ראש השנה, סכות ושמיני עצרת
 צום גדליה
 יום הכפורים
 הושענא רבה
 ראש חודש חשוון
 ר"ח כסלו
 חנוכה
 ר"ח טבת 29 ימים
 תענית עשרה בטבת
 ר"ח שבט 30 ימים
 פ' שקלים
 29 ימים
 ר"ח אדר א'
 הפסקות אדר ב'
 פ' זכור
 תענית אסתר פורים
 פ' פרה **
 ר"ח אדר ב' 29 ימים
 פ' החדש
 ר"ח ניסן 30 ימים - פסח
 ר"ח אייר 29 ימים
 ר"ח סיון 30 ימים
 חג השבועות
 ר"ח תמוז 29 ימים
 ישבעה עשר בתמוז גם ת"ב
 ר"ח מנחם אב 30 ימים
 ר"ח אלול 29 ימים

באדר לוח א — האות כ (כסדרה) מצין השנה שבה חרש חשוון בן 29 ימים וכסלו 30 ימים, האות יג (שלמה) השנה שבה חשוון וכסלו שניהם בני 30 ימים, האות ח (חסרה) שנה שבה גם חשוון גם סדר בני 29 ימים. — כל מספר (ציפער) בלוח הזה בשנים פשוטות ומעוברות מצין את היום בשבת שחל בו ר"ה, ר"ח והמועדים ותעניות. הציפער 1 יום א' 2 יום ב' 3 ב' בשבוע וכן הלאה, זולת הציפערן של הר' פרשיות והפסקות יורו באיזה יום בחדש שנתחב חת הציפער. כ"ח שיש א' וב' דר"ח נכתבו שני ציפערן למשל 1 יום א' וב' 3 ב' וג' וכן הלאה ולפני השורה סימן } סימן הכוכב * הנלוח על הציפער המצין את יום השבוע שחל בו אחד התעניות יורה, כי ממני השבת נדחה על יום א', זולת תענית אסתר שנדחה תמיד על יום ה' מקודם, וע"פ הלוח הזה ידע כל אחד מתי הפה ימי ר"ה ויוהכ"פ ר"ח וכל המועדים והתעניות בשבע שנות מעוברות ופשוטות; אך עליו לדעת מראש ע"פ הלוח ב' אם השנה היא כסדרה, שלמה או חסרה והיום שחל בו ר"ה וכסבואר שמר, עד שנת ה' אלפים ת"ש. — (** הרוביקה הזה איננו בטור.)

לוח (מאבעללע) ב.

ק ת י צ ו ת

באור לוח ב — הלוח הזה מציין את הקביעות
 בי"ש שנות המחזור, ממחזור
 296 משנת הקפ"ז עד שנת ת"ש בכחזור 300. —
 האות פ מרה כי השנה פשוטה והאות כ כי השנה
 מעוברת והציער לשמאל האות מורה את מספר השנה
 בכל מחזור, שהוא בן י"ט שנים כסדר השנים.
 האותיות כ, ש, ק מורים כמו בלוח א, כסדרה,
 שלמה, חסיה, והציער שמתחת כ או ש או ק
 מציין יום שחל בו ר"ה מהשנה והיא, והקורא כאשר
 ידע מהלוח הזה את השנה שנמצא בו או שיבקש
 לדעתה ע"פ שנות המחזור כסדר השנים, ויתבונן על
 האות כ או ש או ק ועל הציער שמתחת שהוא יום
 הר"ה ויראה מן הצד לימינו, אם השנה היא פשוטה או
 מעוברת, או יוכל בנקל לפנות אל הלוח א' בשורה
 הראשונה ולמצוא שמה את מספר כזה בשורת ר"ה
 בשמות או במעבורות ואז יקרא את כל הלוח א'
 וידע את כל ימי החג ר"ח וכו' המצוינים שמה על
 הסדר. למשל שנת תרנ"ב ימצא בלוח ב'
 במחזור 298 המתחיל משנת תרס"ד עד תרס"ב ויחל
 לספור השנים מלמעלה למטה בירודיק עד בואו אל האות
 והציער ש (9 במחזור) ויכית מן הצד, כי השנה היא
 פשוטה ואז יפנה אל הלוח א' וימצא בשורה הראשונה
 (כשנים פשוטות) ג"כ את האות והציער ש וידע
 את כל זמני השנה כפי הלוח הא' וכמבואר למעלה,
 וכן בכל שנה ושנה עד שנת ה' אלפים ת"ע. —

מחזור 300 תרפ"ב—ת"ש	מחזור 299 תרפ"א—תרפ"א	מחזור 298 תרפ"ד—תרס"ב	מחזור 297 תרפ"ה—תרס"ג	מחזור 296 תר"ז—תרפ"ד	מחזור 295 משנת תקפ"ז—תר"ה	השנה במחזור
ש 2	ש 3	ש 7	ש 2	ש 2	ש 2	1 ש
ב 7	ט 3	ט 7	ט 7	ט 2	ב 7	2 ש
ט 3	ש 7	ש 7	ש 2	ב 7	ט 3	3 ט
ש 2	ש 7	ט 7	ב 2	ט 2	ש 2	4 ש
ש 7	ט 7	ט 2	ט 2	ש 2	ש 7	5 ש
ב 5	ב 2	ש 5	ש 2	ב 7	ב 5	6 ט
ט 3	ש 7	ט 7	ש 2	ב 7	ט 3	7 ש
ש 7	ב 5	ב 2	ב 7	ט 3	ש 7	8 ט
ב 7	ט 3	ש 7	ט 5	ש 2	ש 7	9 ש
ט 3	ש 7	ש 7	ש 2	ש 7	ט 5	10 ש
ש 7	ש 7	ש 2	ב 7	ב 5	ב 2	11 ט
ש 7	ט 7	ב 2	ש 5	ט 3	ש 7	12 ש
ט 5	ב 2	ש 5	ט 3	ש 7	ט 5	13 ש
ב 2	ש 5	ט 3	ש 7	ש 5	ש 2	14 ט
ש 7	ט 5	ט 5	ש 7	ט 5	ב 2	15 ש
ש 2	ב 7	ב 7	ט 5	ב 2	ש 2	16 ש
ב 2	ש 5	ט 3	ש 7	ט 5	ש 2	17 ט
ש 2	ט 5	ש 2	ש 7	ט 5	ש 2	18 ש
ש 2	ש 5	ב 7	ש 7	ב 2	ב 7	19 ט

מ.

כן חושבים אנחנו בגולה את מנין הזמנים לפי החשבון הקבוע והמדויק, אשר סדרו לנו חכמינו זל ובקבלת אבות; אך כאשר ישראל ישב עוד על אדמתו ומנהדין יודעי דת ודין יָשְׁבוּ עוד כסאות למשפט, גם אחרי כן כהיות עוד בתי דינין בארץ, עד זמני האמוראים האחרונים, או, טקף אל החשבון הנכון, נדרש היה לקבוע את ראשי החדשים" גם עפ"י עדי ראיה את הלבנה בחדושה, וראשי הכית דין קבלו עדותם (אשר תקראו אתם במזעזם). השלוחים היו יוצאים להודיע ולפרסם את קביעות החדשים, ובאלה המקומות, אשר השלוחים לא יכלו להגיע אליהם לפני החג, המה חגנו תמיד יום חג נוסף, מפני הספק, אם החל החדש ביום השלשים או ביום השלשים ואחד, ומפני זה נשאר מטעם התקנה (ראה פרק ג' י"ז) לחובה לחוג בכל מועד וחג עוד יום שני, אף כי עתה נמנה את הימים, החדשים והשנים עפ"י השבונות וכללים קבועים, והיום השני של החג נקרא "יום שני של גלויות" או "יום דרבנן". —

י.

והנה כמו ההדש שהנהו משך הזמן, אשר בו "הירח" יקף את תכל הארצי ופעולתו אהו לכונן אותה להיות מוכשרת לקבל ממעל "השפע" של אור השמש וחסה, המולידים בה את החיים, כמו כן נועד הוא יום תחלת כל חדש או "ראש חדש" בעד חיי הארץ של האדם לבחינת נפשו ולצרף וללבן את עצמותו בדומיה הרישית — לבחינה: איך הוא מצבו ביחס הובותיו למלואי התורה, אשר על ידה יתפוז' לתנן גם אותו כאור הרוח והום החיים בלב טהור, אם הנהו באמת מוכשר לקבל את שפע אור הרוח והטוב הצפון בה, גם לצרף וללבן: להסיר ממנו את אלה הדברים הבלתי טהורים, אשר הקיאו אתם החיים החולפים, ואשר המה המונעים והמפריעים, העומדים לשטנה בין האדם ובין חנוכו מה', הלא הוא הרפיון וקלות הדעת, שהמה יפלכו נתיב, להביא אל קרבו את אהבת עצמו ותאות הבהמיות, אשר לא לאדם המעלה המה. —

אמנם יום "ראש החדש", אשר גם מצד עצמו הנהו יום אשר יסכן להתבוננות ובחינה פנימית לפני ה', הנה יעד ה' את היום ההוא בעדנו, להיות יום מיועד, אשר בו יקראנו אליו להתחדש לפניו. —

הן כאשר הניע התור, אשר נועד היה עם ישראל לצאת מסבלות מצרים, לחיות עם חפשי, עובד את ה', או קרא ה' את משה ואת אהרן והראה להם את קין האור של הלבנה המתחדשת ויאמר אליהם: "החדש הזה לכם" וכמובן המלות: "התחדשות הואת תהיה לכם". ה"ראש" והתחלה אל ההתחדשות וכפי למוד חכמינו ז"ל: "דוגמא שלכם" להיות לכם "לדוגמא", ללמד אתכם, כי גם אתם תפנו תמיד

מחדש

מחדש אל הקאור שבכם, אל ה' ותורתו, למען תוכלו לצאת תמיד מהשכבת השניאות והתעתיעים, אשר יקבצו ויאתיו בחיים, למען יגיה אורכם מחדש ותתאמצו תמיד להשנת ההתחדשות הזאת במורה ובשמחה, על אפשרית התחדשות כזאת תתן ערובתה יציאתכם מאפלות מצרים, ולהתחדשות כזאת הנכם קרואים תמיד בכל חדוש החדש, להאיר אפלתכם. —

הנה אחרי אשר הירה החדש יבוא לקרוא לך, לשים פנך גם אל המאור שבך, ולהוסיף אמן כמו הירה יקר הולך, להוסיף אור וזהר מדי לילה, לכן גם עליך בכל החדש להביט בפני אור-הירה הזה ולהביע לפני ה' את הקרתך הנאמנה, כי ה' הוא המיסד והמכלכל את סדר ומשמור העולם וחוקי צבא השמים, כוכבי מעל, כמו אלה המכוננים את הכשרון לקבלת השפע, כן אלה שהמה מוליד החיים, כי הנם רק עבדי אל שדי האל היחיד ומיוחד עושי רצונו (אשר בדברו — אמת) ואו לקשר אל רעיון ההתחדשות הירה את רעיון עצמותך והתחדשות ישראל בעת רצון, אשר גם הוא יקר הולך כירה ויגיה אורו בענות צדק, כלי מחזיק ברכה הנהו ולפני ירה יגון שמו, במעלת תעודתו וכתועלתו לחנוך האנושית לעבודת ה', והכל בדומיה הרישית בכל מצבי החשכה והאורה, להיות נפשו קשורה ומסורה לה' ומסלולו נכון לפניו (וללכנה — מלכותו); תחליט בדעתך, כי כל הלקך בחיים, אשר תקבל מה' ומתנותיך, אשר עי מערכת השמים המביאים אותן לשלמותן, תשתמש בהן, כפי רצון ה'. ובהנאת שמושך תכון להיות "עבודת אל הים" בחיך הפועלים (ברוך מחדש חדשים), גם תחזיק כמעוז הרעיון הראשי ותשנן אותו בלבך ובשפתיך, כי ה' אשר הוא יוצר, עושה, קונה ובורא הירה, הוא גם יוצר, עושך, קונך ובוראך (ברוך יוצרך). וברגש הרם והנעלה הזה, תבוא לידי החלמת הדעת ברעיון נאמן, כי כמו אלה גרמי השמים סבלי הרף ומבלי מפריע לא ישנו את תפקידם לעולם, יען וביען, כי במאמר ה' נבראו, והוא יסלול להם הדרך ילכו בה, כמו כן גם אתה "בבחירה חפשית" עליך להפנע תחת דבר ה' והלוך בדרכיו, אשר התנה לך להיות חיך נשואים רק מה' לבד, תמים תהיה דרכך, עד כי תתעלה סמעל לכל החליפות ותמוות תכל הארצי, וכל תמורה ומפגע לא יפריעו אותך במאומה בחיך אלה לעבודת ה' (כשם — תפול), ולא רק אתה לכדך כי גם "מנת גורל עמך הכללית ונשאה (דוד) תקשור לרעיון ומושג הזה — ואתה תחוש ותרגיש בנפשך, כי הנך הוליא אחת משלשלת האחדות, ובמשאלת לבב כזאת תקרא לשלום גם ליתר אחיך, להיות אתך בכרית גם יחד (שלום) מנהג יפה הוא, כי הוסיפו איזה כתובים, אשר כלם כאחד יכללו בקרבם הרעיון הנעלה, אשר הזכרנו למעלה (קול דודי — דודי) וזה הוא "קדוש לבנה". —

יא.

"קדוש הלבנה" הוא כלילה בעת זריחתה בשמים בהירים וטהורים, ויען כי "קדוש הלבנה" יכלכל ביסוד מוסד רעיונות כמו אלה, אשר

אשר יום השבת יזכירם לפנינו, ע"כ מצוה ביותר לקדש את הלכנה במוצאי שבת, להאריך את זכר הרעיונות גם במוצאי מנוחה, אבל לא בליל שבת דיו"ט (רע"ה), לכן טוב לחכות עם קדוש לבנה עד מוצש"ק, אם הוא לפני עשרה ימים מהמולד, למען ישארו למצער 5 לילות אל החצי של 29 ימים 12 שעות 793 חלקים מהמולד, ואח"י "עשרה ימים" לא יחבו עוד. "קדוש לבנה" הוא רק בחצי הראשון של החדש לפני תקיפת 14 ימים 18 שעות 396 חלקים מהמולד. לקדש הלכנה במוצש"ק יוכלו אחרי עבור 3 פעמים 24 שעות מהמולד, ואם בחול אחרי עבור 7 פעמים 24 שעות מהמולד. — כחדש א"ב טוב יותר לקדש הלכנה במוצאי ת"ב "בת שרי" במוצאי יוה"כ פ. — המקדשים את הלכנה, אל יעשו שום כריעה והשתחואה, לכל יראה כעבודה חלילה, רק להרים גופם ברעיון "הקדושה" (ראה במקומה). בשטרות כותבים בריח של שני ימים, ביום א' דר"ח פלוני, הלא הוא יום ל' מחדש פלוני העבר, וביום השני של ר"ח כותבים יום ראשון של חדש פלוני (רבי"ז). —

י.ב.

השנים מונים אנהנו מבריאות עולם, שהוא יתאים גם לפי סדרי הטבע והוא מהחדש "תשרי", עת הבציר (הערבט), יען כי "האביב והקיץ" המה תוצאות הבציר והחורף. אך החדשים מונים אנהנו מניסן, מתקופת יציאת מצרים וקוראים אנהנו את החדשים בשמותם למספרם: החדש הראשון, השני, השלישי והלאה, כמו שמות ימי השבוע אחר השבת. השמות ניסן אפר ואלול העלו אבותינו עמם מבלל, ושמותיהם נשארו אהנו, לקרוא בשמותם את חדשי הלכנה. —

מ.ז.

מ.ז. ה.

ויהי אברם בן תשעים שנה ותשע שנים, וירא ה' אל אברם ויאמר אליו אני אל שדי התהלך לפני והיה תמים: ואתנה בריתי ביני ובינך וארבה אותך במאד מאד וגו': ולא יקרא עוד את שמך אברם והיה שמך אברדם, כי אב המון גוים נהתיך וגו': ואת בריתי אשר תשמרו ביני וביניכם ובין זרעך אחריו המול לכם כל זכר: ונמלתם את בשר ערלתכם והיה לאות ברית ביני וביניכם: ובן שמנת ימים ימול וגו': וערל זכר אשר לא ימול את בשר ערלתו ונכרתה הנפש תקרא מעמיה, את בריתי הפר (בראשית י"א).

וביום השמיני ימול בשר ערלתו (ויקרא יב"ג).

א.

התהלך לפני והיה תמים!

כל חיך יהיו ערוכים ושמורים לפני ה', הוא צוץ להתהלך לפניו, כי בכל רגע ורגע מציאותך, תשים עינך ותכונן מכנך, לחזות בנועם ה'; בכל חלק וחלק מחיך שנה ה' לנגדך תמיד, למען תחיה כה לפני ה' — והיה תמים — אל תפריד ואל תחלק את עצמותך, אל תדמה בנפשך כאלו רק "רוחך" העולה היא למעלה, כי רק עליו לכד לפנות אל על אל אל כשמים, אך "גופך", אשר בעפר יסודו, יחד לא ירוסם, לכן נמסר הנהו אל ארץ החיים, והארץ הלא נתנה לבני אדם. — אל תחשוב תועה, כאלו את ה' נוכל לעבוד ברוח, והגוף להיות שונה בתענוגים בהמייים: אכן היה תמים!! גם על גופך שים עינך ולבך כל הימים, וקדשהוודע, כי גם הוא כלי מוכן הנהו לעבודת ה', יען כל כח וכח, גם כח הגוף נתון לך להשתמש בו לתכלית יעודה מאלהים, לכן קדש גם את רוחך גם את גופך לה': קדושים יהיו ותמימים גם יחד בעבודת ה' באחדות נמורה!! את כל מציאותך תבנה ותכונן על רעיון אחד, להכשיר את גופך ונשמתך, למען קדושים יהיו לאל היודד ומיוחד — וכה היה דבר ה' אל אברהם, כאשר צוהו לשים "חותם ברית קדש" על חלק בהמי אחד מבשרו, וכה קדש את גופו ויכוננהו אל תכלית ה'". —

ב.

אמנם כן עליך להחזיק בקדושה וטהרה את כחות גופך, לבל יכלו ולבל יתמו לדיק, אל תשחיתם, אל תפיק על ידם רק את מזמזמת תאוות החושים בלבד, אל תשתמש בהם נגד רצון ה' אלהיך, רק עשה עמהם כטוב וכישר בעיניו ואל התכלית, אשר למענה ובשבילה הפקיד אותם בידך, למען תזיה איש תמים, עבד ה' תמים, וגם במעשיך הבהמייים תתזה רק את התעודה הקדושה, למלאות בזה את תכלית בנין עולם הקדוש לה', ואל תעודת התכלית הזאת תכשיר ותחזק את כחותיך ואת הדרישה הבהמית תנביל באופן כזה, להפיק רק את התכלית הקדושה הזאת, ודע: כי ה' יביאך במשפט על כל חלק וחלק מכחותיך, אשר תכלה תכלה ולהבל ולדיק מחוץ לעבודתו — או תשתמש בו נגד רצונו". את אלה הדברים ירמו ויקרא לפיך חותם אברהם" — ויעצור את תחלת מעשיך, כחפצך להיות בבהמה לך". —

ג.

ראת וְחַקְמֵם! חלילה לך לדבר תועה: הן אין דבר בעולם שהנהו מסור כה לרצוני כמו גופי, ולמי זה אפעל אָן, אם אֶשְׁתַּמֵּשׁ בְּגוּפִי זה כחפצי ומאויי — הבה! אסר סתג ורסן מעל תאוות לבבי ותשוּקתי תפלס לה נתיב לבצע זָמְמֵי — הלא התאוות והתשוּקות האלה ה' בעצמו נטע אותן בקרבי

בקרבו — אך דע כי אין תפעל בזה לה' אלהיך ותחמא לו, לה', אשר גם אתה גם הנוף שלך שלר עם כל תאוותיו ומשאלותיו — הלא ה' אביך הוא, אשר שם, חותם ברית קדש על בשרך, אות הוא לך, כי עליך למשול על גופך ותאוותיך ותקדש אותם לתכלית ה', אשר למענה נמע ה' בקרבך את הנפיות האלה. —

ד.

נצחיות עמך נוסדה גם כן על יסוד ההחזקה בקדושה ובקִהֶרֶה את חותם ברית הקדש; היא נוסדה באופן כזה, אשר בקרב עם ישראל התשוקה הבהמית הנשחתה לא תוכל לשול בו לעולם באופן כזה, אשר כל הדור ישחית את דרכו על הארץ ויאבד מקהל נים, כאשר קרה כזאת לנים אחדים, אשר קִמְדַת בקשים החלישה אותם ותמין את לשד חיתם ותשמידם מתחת שמי ה', עד כי בישראל גם מאבות בעלי חמא יגלדו בנים המוכשרים להיות כנפיעים מנודלים, באופן כי סודו יבא, חר נולד בקרב עם ישראל ווכל לפרוח בגן-ה"ה" מחדש ורוח ה' וכבודו יתהלך בגן עדנו, כבוד ה', אשר גלה מעל הדור החולף, אשר משחתו היה בו מום בו. — והנה חלול חותם ברית קדש יביא עמו שפלות רוח האדם, להיות כרוח הבהמה היוודת היא למטה, הוא יביא פרעות וכל מום רע בגופך, יביא זקה ותועבה לדורות וחלול כבוד חי משפחות, גם חליים רעים ונאמנים בתור ירושת נחלה ישארו מאבות נחלשים לנין ונכד, אם המה יוסיפו להטוא ולהחטיא את בשרם ולהחליש כחותיהם להיות כאבותם, כי רק בגוף חזק ואמיץ בקדושה וטהרה יתלונן רוח חזק ואמיץ, קדוש וברוך, גם יוסיף אמיץ וחיל. —

ה.

לכן כה אמר ה': יהכמתי את בריתי ביני ובינך ובין זרעך אחרך לדרתם לברית עולם, להיות לך לאלהים ולזרעך אחרך וגו' ואתה את בריתי תשמר, אתה וזרעך אחרך לדרתם: זאת בריתי אשר תשמרו ביני וביניכם ובין זרעך אחרך: המול לכם כל זכר! — ועל זכר אשר לא ימול את בשר ערלתו ונכרתה הנפש ההוא מעמיה את בריתי הפרי — הוא קרע את קסרת ברית ה' וינתק את מסרותיו. —

ו.

ככה דבר ה' אל אברהם וכח ידבר אלהי ישראל אל כל נכד אברהם — ואתם בני העלמים! אשר תקראו את הדברים האלה, קבינו לדעת, כי לא להגם תשאנו כבשרכם את חותם ברית אברהם! אל תשחיתו את פחכם, תמלו על נפשכם וחלילה לכם לעבור את בשרכם ולאבד קלה בהשתת דורכם — זקרו, כי הנכם זרע אברהם" והתאוששו!! דעו כי עליכם לשאת גם להתנוסס. דגל סתנה ישראל" והיה מתנכם קדוש. —

חותם

„חותם אברהם“ יהיה מן בעדכם קצת גלולים ומכל תועבה, הוא יציל אתכם לכל תכלו כאפס תקוה במלחמת החושים — גם יספור בידכם את „דגל הנצחון“ — אם תחזו מסביב לכם את העלמים כי נזרו לבשת — כי משחתם במ וכעלה נוכל כן יכולו, חלישות ורפיון הגוף והרוח כמכוס נוסם ינפו ויחלישו את בני הדור וימוצו את לשד חיתם — אז הודכם והדרכם וגאונכם המה, להיות חזק ואמיץ כסלע איתן!! להיות נאמנים תמיד אל תעודת שם ישראל הנקרא עליכם — התהלך לפני והיה תמים! בכל מקום לך וכל הנהגתך תהיה לפני — היה טהור ותמים מכלי כל מום. היה תמים!! היה תמים להיות „בן שלם“, „קדש לה“, אתה עם כל אשר אתך — את כל זאת יקרא לכם ה' עי האות „חותם ברית קדש“ בכשרכם, ברנע אשר חסדת בשר החפץ להוליכם שולל — הוא יקרא אליכם ויזכירכם לחוס על נפשכם ורוחכם ועל בריאות נפשכם — ואתם האם תלענו לקול קריאתו? החפץ תחפצו עוד להשליך שקוצים על סטע ה' — סטע ישראל — להיות בהמה לכם — לשנות כתענוג כן רגע ולהתענות בנחם עד אין קץ — לתת חילכם לזרים — ולנבול כעלה נוכל?? — .

ז

על האב מוטלת החובה ביותר למול בעצמו את בנו, יען כי עליו לגדל את נטע האדם הרך, לא רק בגופו כי גם לחנך את רוחו ולבו להיות איש ישראל, לכן החוב הקרוב ביותר חל על האב, להכניס בעצמו את בנו ביום השמיני כבריתו של אברהם אבינו, ובעצמו להניח בבשרו את חותם קדושת זרע אברהם; אם האב בעצמו יתרושל במילת בנו, אז החובה והמצוה הזאת על בני עדתו, ואם גם הם לא מלאו זאת, החוב מוטל על כל בן ישראל, אשר לא נמול בזמנו, לעשות את זאת כאשר יגיע לו התור לקיים ולמלאות את התורה והמצוה (והוא משנת הי"ג והלאה) למול את בשרו אם בעצמו או ע"י אחרים — ואם גם הוא לא קים את זאת עליו נאמר: ונכרתה וגו' מעמיה (יד ר"ס, רס"א). מילה, יען כי היא הקמת חיי האדם ממעל לתאות הבהמיות, למען יהיה מוכשר אל החיים הפועלים בחזק, מכלי לאבד כל כח מכחות בשרו ולקחתם אותו לריק ולבטלה, לכן זמן עשות המצוה הזאת דרוש להיות במועד הפעולה, בחיים, הלא הוא, רק בעצם היום אחרי צאת החמה, ויען כי המצוה הזאת לא נתנה ביחוד בעד תכלית טובת הגוף בלבדה לא בגלל השלמת הגוף ואולי למנות חסרנו מן הלדה, רק הנהו אות ומכלכל בקרבו רעיון כביר בעד תעודת איש ישראל, כי עליו לגדל את הילד הרך להכשירו אל זאת התעודה ולחנכו בה, לכן נקבע מראש על הילד לחיות בתבל, אשר נולד בה, תקופת זמן של שבעה ימים, לחיות חי בשמים, חי יצור שלם בגופו — ורק ביום השמיני ימולו את בשר ערלתו, בו ביום ישימו בו את „חותם אברהם“ ואיש ישראל — ילד בריא נמול לשמונת הימים, וילד חולה או חלש אל ימולו אותו בזמנו, רק יחכו עד אשר ישוב לאיתן בריאותו. אם כל הגוף חלוש הנהו, ימולו אותו אחרי זמן של 7

פעמים 24 שעות, למן העת של שובו לאיתנו הראשון. אם החלישות היתה רק באבר אחד, אז המילה דרושה להיות תיכף אחרי אשר יתרפא האבר, כמו כן אם מרוצת הדם (בלוטצירקולאציאן) עודנה בלתי מתוקנה ומסודרה בילד, ובכלל אם נרניש בו איזה מחלה, אזי ידחו את המילה עד הבריאות השלמה של הילד, כי אמנם הסרוך המילה הוא חסרון שיוכל להמנות אחרי זמן, אבל לא כן הוי אדם, אם יש לחוש לסכנה (רס"ב, רס"ג). כן השלישי של איש או של אשה, אשר מתו בניהם מחמת מילה, או בן אשה, אשר שתי אחיותיה, כל אחת אברה את בנה מפני המילה, אזי ימולו אותו אחרי אשר גדל וכחותיו חזקו ואמצו, עד כי מבלי כל חשש יוכלו למול את בשר ערלתו (רס"ג); אם היה ספק, אם הילד נולד בעוד יום או כאשר כבר אתא הלילה, אשר סני או יחל יום קדש, אזי ימנו שמונה ימים מהיום אחרי הליל הראשון, ואם היום השמיני הזה חל להיות בשבת או ביו"ט, אז באופן הזה תהיה המילה ביום התשיעי. אם בעת קולדו נראו בשמים שלשה כוכבים מטדל סמוצע, אזי הוא ודאי, כי נולד הילד בלילה ויחלו למנות את ימי המילה מהלילה ההוא וימולו אותו ביום השמיני, ואף אם היום ההוא חל הנהו בשבת או ביו"ט, יען כי אם נדע את היום השמיני בברור, אז המילה דוהה את יום השבת והיו"ט, אך את הנדרש להכנת המילה, את שנוכל להכין ביום מקודם, בל יעשו זאת ביום השבת; אם בלי הכנה לא תוכל להיות המילה, אזי נוכל לעשות את החכנות האלה ע"י אינו יהודי בדברים הנזונים לאפור שבות, אבל לא לעשות דבר בנוגע אל ההכנה לעבור על עצם אפור דאורייתא. אם הוא ספק או המילה נעשה שלא בזמנה, אזי יעשו המילה באחד מימי החול (רס"ב, רס"ו). ע"ד יתר דיני המילה ראה י"ד מס"מ ר"ס עד רס"ז.

י"ז.

גִּיד הַנְּשֵׂה.

ויותר יעקב לבדו ויאבק איש עמו עד עלות השחר: וירא כי לא יכל לו ויגע בכף ירכו ותקע כף ירך יעקב בהאבקו עמו: ויאמר שלחני, כי עלה השחר ויאמר לא אשלחך כי אם ברכתני: ויאמר אליו: מה שמך, ויאמר יעקב: ויאמר לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם ישראל כי שרית עם אלהים ועם אנשים ותוכל: וישאל יעקב ויאמר הגידה נא שמך ויאמר למה זה תשאל לשמי ויברך אתו שם: ויקרא יעקב שם המקום פניאל כי ראיתי אלהים פנים אל פנים ותנצל נפשי: ויזרח לו השמש, כאשר עבר את פנואל והוא צלע על ירכו: על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה אשר על כף הירך עד היום הזה, כי נגע בכף ירך יעקב בגיד הנשה (בראשית לב כ"ה). —

יעקב

א.

יעקב השלים הקלמרו בצבא חייו בבית למוד הנמוך, בבית לכן, אשר אמנם בא אליו — מלא ברכת אביו יצחק, אבל "חסר" כל בתור "עני ובורח" — והנה בפעם הראשונה, אחרי ברחו מבית חותנו, אשר ה' לא נתן לו לדעו להתנו, חש יעקב בנפשו, כי הנה עומד ברשות עצמו, כי הנהו זָבִי משפחה ובהכמתת ה' הנהו גם אבי אומה שלמה — הוא כבחינת נושא מנת גורל עמו נאלץ היה לברוח ולהסלט ממומות חותנו, אשר התעמר בו. יעקב אבינו בהיותו על דרכו לשוב לארץ מולדתו, אף כי זכות אבות וברכותיו היו אִתּוֹ, אך כאשר התעתד לפגוש את אהיו, אשר ידע כי מתנכל הוא עליו להמיתו, היה עצוב רוח, יָרָא וחרד על בני ביתו וכל אשר לו, פֶּן יִהְיוּ לְבוֹ ויפלו לשלל בידי אהיו זה, אשר אם כי לא זכה כמוהו לקבל ברכה מאביו, בכל זאת היה אלוף בהר ש עיר — ויירא יעקב מאד ויצר לו — הוא העריך את כחו הדל והמצער נגד כח אהיו אויבו בנפש ואנשיו החזקים, ויתעצב אל לבו באמרו: מי יודע אם יוכל עמוד בפני החיל הכבד, אשר שלח לקראתו — ויירא מאד ויצר לו. —

אכן כמו בצאת יעקב מבית אבותיו, אשר אז הכיר לדעת בבית-אל את תעודתו, בראותו אז בחלומו את מלאכי אלהים עולים, לראות בשמים את תְּכֵנִית תעודת האדם ויורדים, להעריך ולהשוות על פיה את חי האדם בארץ, כן גם קָבְחוּ בליל בלהות זה, למען יכיר לדעת גם כן את מצבו מול התנכל מחוצה לו בהיותו נושא תעודתו זאת — ויהי בהתתר יעקב לכו בלילה ההוא ויאָבֵק איש עמו, ואף כי נקעה כף ירך יעקב, משען גופו — בכל זאת לא יכול לו, ויעקב נשאר "מנצח" ולא "מנוצח" וישר אל מלאך — ויוכל לו — גם יעקב לעתיד לא ינוצח לעולם — לוא ישקל בפלס כח חיצוני נגד כח חיצוני — יעקב הנהו תמיד החלש וחסר כח ביותר, אבל לא יוכלו לו — גם עפ"י תעודתו הרוחנית להיות ישראל נושע בה', בהיותו נושא תעודתו — הוא ישאר "מנצח" — ואת אשר יביע עצם המעשה לדור ולדורות בתור "עדות וחכרון", יוסף שנוי השם לכלול את שלמות הרעיון הזה וערכו עליו, השם "יעקב" אשר הנהו בעיני אנשים "מאחז גְּעָקָב", הלא הוא נסוג אחר מגדולה ונכורה, הנהו נצב לפני ה', ולכן גם נגד אנשים במעלת "שר ונגיד" — אף יוכיח בשם "ישראל" הנקרא עליו, כי ה' הוא אמנם "שר ואדון על הכל". —

והדבר, אשר בנפש יעקב רשמו של האות והחכרון הזה היה נפר ע"י מעשה ודבור, הנה על זרעו אחריו לדור ולדורות, לכונן ולחזק אותו ע"י מצוה וחוק לישראל, בעוד זרע יעקב כמוהו המה נושאי התעודה הזאת ומנת גורלו מנת גורלם, לכן בערך כהם החיצון המה "בני יעקב", אך במעלת תעודתם ועפ"י ה' המה "בני ישראל", ולמען דעת העם הזה, כי בעד עצמו כלא הוא, והכל כאשר לכל מיד ה' למו, ורק

דרך בכת ה' לבדו יעשה חיל. אכן קטן יעקב דל, רפה ואין אונים, בכל זאת יאריך ימים יותר מכלם וכל מערות העולם לא יזיזו אותו ואת קיומו ממקומו, גם כל יושבי תבל ושוכני ארץ יביעו אמר: "ישר-אלי" כי ה' לבדו הוא שר ואדון! לכן בעבור זה הלילה לנין ונכד ישראל להתנאות על מעשה אנוש ותחבולותיו. אל יתהלל בכחו ועצם ידו ולא יתסוך את מנת גורלו ולא ישען לא על כחות הגוף ולא על גבורת אנשים וחכמת אדם, על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה" (ראה חמץ). —

ב.

גיד הנשה (שפאננאדער) (או אולי גיד אשר הוא משם "נשה", שם ששרשו "נשה") עיקר הוקאתו: היות משולל מקנין קבוע: א) מהרכוש — הלא הוא מבלי דרישה ותביעה על אחרים. ב) מהכח — הלא הוא: להיות נכנע, נסוג אחור, רפה, תשש כחו כנשים. ג) מהרעיון — הלא הוא. ל ש כ ו ח, ואם כן המלה "נשה" הוראתה: היות נסוג אחור, כמו כן רפיון, הכנעה, אפיסת הכח (רפיון נשים), ולכן גיד הנשה במובנו הוא: גיד הרפיון, הכנעה, אפיסת הכח (ע"פ המעשה אשר קרה לו). — אמור לאכול את גיד הנשה מכל בעלי חיים היונקים (אשר גופם נשוא מהרגלים) מכף הירך היקני והשמאלי — אצל העופות אמור באופן אם כף ירכם עגול ובכל זאת לא צריך לבדוק, ושאר הדינים ראה י"ד ס"ה. —

יח.

תְּפִלִּין.

וידבר ה' אל משה לאמר: קדש לי כל בכור פטר כל רחם בבני ישראל באדם ובבהמה לי הוא וגו': והיה לך לאות על ירך ולזכרון בין עיניך למען תהיה תורת ה' בפיך, כי ביד חזקה הוצאך ה' ממצרים (שמות י"א — ה').

והיה כי יבאך ה' אל ארץ הכנעני וגו': והיה לאות על ידכה ולטוטפת בין עיניך כי בחזק יד הוציאנו ה' ממצרים (שם י"א — ט).

שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד: ואהבת וגו': והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך וגו': וקשרתם לאות על ירך והיו לטוטפת בין עיניך (דברים י"ד — ה').

והיה אם שמע תשמעו אל מצותי וגו': לאהבה וגו': ונתתי וגו': השמרו לכם וגו': וחרה אף ה' וגו': ושמתם את דברי אלה על לבבכם ועל נפשכם וקשרתם אתם לאות על ידכם והיו לטוטפת בין עיניכם (שם י"ג — ה').

את

א.

את הארבע פרשיות" בתורה א) "יודבר" "קדש" עד ימימה (שמות י"ג א' - י"ג ב) "היה כי יבאך" - מצרים (שמות י"ג א' - י"ג ב). ג) "שמע" - ובשעריך (דברים ו' ד' - ט') ד) "והיה אם שמע" - על הארץ (דברים י"א י"ג - כ"א). תקשור אותן על ירך, על זרועך העליון מול הלב ועל ראשך ממעל לבין עיניך "באמצע", בסדר ומשמר, כפי הנמסר לנו. הלכה למשה מסיני", למען תביע אמר באלה בתור יאות", זכרון "וטופות" (עדי) ותחזה דעת: א) כי ה' הוא, אשר הצילך מיד מצרים והוציאך משם ולכן כל אחד מבני משפחתך וכל אמצעי רכושך קדושים המה לה', הלא הוא, כי המה נבחרים לעבודתו המיוחדת (קדש). ב) כי רק בקבלת העבודה הזאת תשיג את חיך, חיים של "יש מאין" (והיה כי יביאך). ג) כי התעודה המקובלת הזאת תוכל לצאת לפועל ע"י דעת את ה', בהיותו ה' אלהיך, ה' אחד, וע"י מסירת נפש יחד עם הקנינים הפנימיים והחיצוניים באהבה רבה ואהבת עולם לעבודתו האמורה בתורה (שמע). ד) כי אשר עמך החיצון, מוכתך ורעתך, בעוד כל אחד נקשר אל עמו בתור אבר מנוף האומה, כל אלה נתנו לך מה, רק לפי מדת המלואים שלך וקיום הכתוב בזאת התורה (והיה אם שמע). א) יביע התיסדות האומה. ב) להוציא את היהדות לפועל. א' וג' יקראוך לזכרון והתקדשות עצמותך למלואי התעודה. ב' וד' לאות וזכרון בעדך ובעד האנושית ע"י תולדות בני אדם. את התפלין תקשור על זרועך נוכח הלב ועל ראשך באמצע "ממעל להעינים", ואם כן עם הארבעה הרעיונות הנזכרים, שהמה יסוד מוסד ומושג לאום ישראל, עליך לקדש את הנוף, את הלב ואת הרוח - רכושך, רגשותיך ורעיוניך - מעשך (יד), הפנך (לב), השתכלותך (בין עיניך) לשם תעודתם, הלא הוא לעבודת ה' בפועל על ידי חיי ישראל - להניח תפלין - הלא הוא: להתעתד - לעבוד את ה'.

ב.

התפלין נעשים א) מבתיים - אשר בתוכם מונחות כתובות (אכשוריפמ) הארבע פרשיות - וכחלקיהם המה: א) הבתיים בעצמם המחזיקים בקרבן את הפרשיות בקרבם פנימה. ב) תיתורא - הלא הוא הקלף התחתון לכמות את הבתיים במובן דף של גשר. ג) מעברתא - הלא הוא הקצה הנכוב להעביר בחלל שלו את הרצועות. ב) רצועות, ובהן נמצאים הקשרים. -

בתפלה של יד מונחות ארבע פרשיות הללו כתובות על קלף אחד, אך בתפלה של ראש כתובות הנה על ארבעה קלפים מחולקים ומונחים בארבעה בתים מיוחדים, ואת זאת תשוה לנגדך, כי אלה הארבעה רעיונות, אשר תהנה אותם (כמוה הראש) אחד אחד עליך אהיב לאחדם באחד, ולהעבירם אל החלמת הדעת והרצון הכללי (מול הלב) ולהוליד את

המעשה (ידך) בפועל גיב בהתאחדות כללית. — את הקלפים המיוחדים כתפלה של ראש כורכים בשער שור או פרה' וטוב יותר לכרוך בשער של עגל וחלק אחד מסנה יהיה נראה בין פרשה ג' וד', והוא בין פרשת החובה ופרשת המלואים לזכרון ואזורה על דבר חטא העגל, ובאופן כזה ברנע התכנה אל עבודת אלהים בפועל, תהיה נזהר. מאד לדעת, כי כלה תהיה "קדש לה" לבדו, מבלי כל מחשבה זרה (איח ל"ב). —

ג.

תפלה של יד יניחו על זרוע העליון של היד השמאלית בכשר הגבוה ויקשרו באופן כזה, כי התפלה תהיה נוטה מעט לצד הנוף למען בעת יכוף את זרועו למטה יהיה כנגד לבו, לקיים את הכתוב: "היו הדברים האלה וגו' על לבבך", והיוד של קשר תפלה של יד קפנה הנהו לצד הלב. המעברתא, שבה הרצועה עוברת דרושה להיות מונחת לצד הכתף והקציצה לצד היד. מקום הנחת תפלה של ראש מהתחלת עקרי השער מסצחו עד סוף המקום שמוחו של תינוק רופס (וויך). באמצע שטח הראש, שהוא בין העינים — הקשר צריך להיות מאחורי הראש למעלה באמצע העורף ולא יטה לשום צד כזה ומזה, וצריך שתהי תמונת הקשר כעין ד' לצד חוץ, והרצועות תהיינה תלויות משני עברים והשחור שבהן לצד החוץ. אך הרצועה של יד כדי שתקף את הזרוע ויקשור מסנה הקשר ותמתח על אצבע האמצעית ויכרוך מסנה על אצבעו שלש כריכות (כ"ז). — בתור "אות חיצוני" יוכחו התפלין בהנחתן: "להשיג ולהבין את תבן הארבע פרשיות בכת ההשתכלות (באמצע הראש. ממעל להעינים) לשמור כל אלה בזכרוננו (הקשר בעורף) להכשיר את הלב וליעד אותו אל הרעיון (הרצועה ממעל להחזה) וכי הרצון יוליד את הפעולה המקודשת (הלב המשפיע מכח רצונו מהזרוע עד היד). קשר הזכרון של התפלה של ראש' נגמר בתמונת "ד", וקשר תפלה של יד "ביו"ד" ושניהם כאחד "מלואים" המה להשלים את הש' של תפלה של ראש", למען יהיו בצרופם יחד אותיות "שד" וזוה יאחדו את קדושת הרוח וקדושת הפעולה של ישראל, לקרב את איש ישראל לעבודת אלהים לעבודה כזאת, אשר דבר ה' אל אברם: אני אל עדי התהלך לפני והיה תמים! —

ד.

בתחלה עליך להניח תפלה של יד (המעשה) ואהיכ של ראש (הרעיון), כי החלטת הדעת להביא הדבר לידי מעשה קודמת היא להשגת הדבר והשתכלותו ברוח, אם נחפוץ כי השגת הדבר ומוכנו היטב המה ישונו לו את ערכו עליו ושלמותו (נעשה ונשמע), אמנם כן השגת התורה ומזכנת הנאמן, תוכל להיות רק ע"י החלטת הדעת, אשר על פיה נשקף תמיד על החיים ונתאמן לכונן אותם לפעלם כדת התורה (תורת חיים). המעשה דרוש להיות תכלית ידיעתך והתכלית, אף כי היא האחרונה בפועל,

דרושה

דרושה להיות הראשונה בחיי הרוח, כי עליה להיות המנהל בעד התחרות הרוח והפצו הנאמן (כ"ה), גם בהליצת התפלין לא תשאיר התפלה של ראש לבדה רק יחלצו אותה מראש ואח"כ התפלה של יד (כ"ה). והנה אמנם קדושת הרוח, הלא היא פעולת הרעיון והתקדשות הלב והיד, הלא היא חיי המעשה, הנה שרץ מצות, ומי אשר אין לו רק תפלה אחת, הוא הדין, אם יש לו שתיהן ומפני אגם, אחת מהן לא יוכל להניח, עליו להניח האחת שיש לו ושיוכל להניח (כ"ז). —

ה.

התפלין בשמם לבד (מתמלה התפל"ל) יביעו אמר: כי פרימ קדש הלולים. עבודת אלהים פנימית ע"י טהרת המחשבה, ובהנחתם וקשירתם יביאו אותך גם כן ללבב ולהבב את תקן הארבע פרשיות (כ"ה). ואף כי יסוד מוסד של "אות התפלין" דרוש ללוות אותנו ולהיות לנו למצוה של כל היום בלו; אך צוק העתים והזמנים הנבילו את מלוא המצוה הזאת רק על משך זמן תפלת שחרית בלבד, יען התפלה היא בעצמה היא הזמנה והקדמה לפעולות היום, וביחד דרושים המה התפלין להיות מונחים בעת "קריאת שמע ושביע" (שם). —

בימי החול חולצים את התפלין אחרי קריש עלינו: כר"ה לפני המוסף, בחוה"מ לפני הל"ל. בחוה"מ יחלוץ הש"ץ אחרי "ההלל" (כ"ה). בשבתות וי"ט, יען כי הימים האלה בעצמם יכללו בתוכם את פרשת תכן האות והזכרון של התפלין, לכן באלה הימים לא יניחו תפלין. בחוה"מ מניחים תפלין, ובדבר הכרנה יש חלוקי דעות. העושה כל מלאכתו בידו השמאלית (אמר יד ימינו) או מטבעו הוא כותב בידו השמאלית, האיש שהוא מניח את התפלין על ידו הימנית. והשולף בשתי ידיו בשוה או רק כותב בידו הימנית, יניח תפלין על ידו השמאלית. תפלה של ראש דרושה להיות גלויה, ותפלה של יד מכוסה או גלויה (והמנהג לכסות כרעת הלבוש). כל הזמן אשר התפלין קשורים על ירך וראשך, עליך לזכרם תמיד ולחדש בכל פעם את זכונך והגיונך בהם על ידי שמוש. בדבר כתיבת התפלין החומר שמהם נעשו, גם הכנת הבתים והרצועות בהיות כל אלה הלכה למשה מסיני, ראה איה ל"ב — ל"ז. —

ו.

בין כל המצות אין גם אחת כמו התפלין, אשר אם תמלא אותה כהלכתה ובכונה נאמנה בכל יום ויום אוי מחדש תלכש אותך בקדושה וטהרה ותרומסק תמיד ותעתד אותך מחדש, להוסיף אמין והלל לחיות חיים אמתיים בתור עבד ה'. איש ישראל — הרוח אשר תקדשהו לה' ע"י התפלין לא יוכל עוד להיות חורש און וחושב דבר בליעל, כזב ופרמה, תוך החוה. — הלב אשר ע"י התפלין תקדשהו לה', לא יוכל עוד להשפל ולהתעקש על ידי אהבת עצמו או לשנות באהבת ההנאה, יען עליו לפתוח עערו

שעריהם להכניס אל קרבו "אהבה רבה" ואהבת עולם לה' ולפנת את חדריו להיות דביר הקדש, מקדש מלך האל הקדוש, ובאחרונה היר, אשר אותה תקדש להיות כלי מחזיק ברכה לעבודת אלהים בפועל, האם תוכל עוד לשלוח אותה לעולל עלילות ברשע, להרע ולהציק את רעך ולהפריע את שלומי ומנוחי? ! אשריך איש ישראל! אם תקשור את התפלין מבלי היססה-הדעת, אם תשאם על ירך וראשך מבלי היססה-הדעת והעלם דבר, מה המה לך; אשריך, אם באמת תקדש ותשפר את רוחך, את לבך ואת ירך לה' אלהיך, אביך שבשמים, ותתענד לחיות חיי איש ישראל ברוח ישראל. אשריך, אם תבין ותכיר את תעודתך, והנך מוכן ומזומן להיות רק על פיה ולמלאות אחריה תמיד, כי אז יתנו לך התפלין כח וחיל להיות ערוך לקרב ולמלחמת מצוה נגד כל מדה לא נכונה, אף המה יפעלו למענך את הנצחון עליהן — אשרינו, לזא יכולנו ולוא נצרכנו לשאת את התפלין כל היום כלו, כי אז היה לנו לקנין תמיד: קנין הנוף, מהרת המהשבה ונפש זכה, יען את כל אלה הזכירונו בכל עת ובכל רגע האות על ידנו והמוטפות בין עינינו, כי מבלעדי זאת קשירת ונשיאת התפלין היתה הכחשה וחלול השם". — אך להנצל מזה — יען אנחנו לא נאמין בעצמנו, כי נוכל לקיים ולפעול בנפשנו כל זאת תמיד, לכן נשא את התפלין רק בשעת תפלת שחרית, ובחוב נמור ישא אותם כל אחד בעת הקיש ושמיע", אשר למצער בעת ההיא עליך לשמור את נופך במהרה ואת רעיוניך להיות זכים וצלולים ובכונה נאמנה מבלי כל היססה-הדעת, לזכרון לפניך, כי קשירת התפלין בנופך, היא הזכרת שם ה' על נופך וזכר עשה לנפלאותיו בעד עמו בכל העתים ובכל הזמנים (ל"ו). —

האיש אשר מפני מחלה לא יוכל להחזיק את נופו בנקיון וטהרה, או האיש אשר גם בעת הקצרה של קשירת התפלין לא יעצור כח לזכר את רעיוניו, הוא לא יניח תפלין, ובכלל כל מצטרע ומי שאין דעתו מיושבת עליו (ל"ח). ע"ד האבל ראה הלאה. — אסור לנהוג מנהג בזיון בפני התפלין, זולת אם מונחים המה כלי בתוך כלי (ט'). גם אסור לישן בעת שהתפלין עליו (מ"ד). —

י"ט.

ציצית.

ויאמר ה' אל משה לאמר: דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם ועשו להם ציצית על כנפי בגדיהם לזכרם ונתנו על ציצת הכנף פתיל תבלת: והיה לכם לציצת וראיתם אתו וזכרתם את כל מצות ה' ועשיתם אתם ולא התורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זנים אחריהם: למען

למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי והייתם קדשים לאלהיכם: אני ה' אלהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלהים אני ה' אלהיכם (במדבר טו, יז).

גדלים תעשה לך על ארבע כנפות כמותך אשר תכסה בה (דברים כג, יב).

א.

כבר בארנו במערכת התורות (פרק ד'), כי אם נחפוץ לפלס מעגל חיינו בדרך החיים רק על פי המנהלים האלה: השכל הפועל ע"י החושים והעין הרואה את הטוב בחמדת בשרים, או הראשון ויבאנו בנקל לידי "בפירה בה", והשני — אל שפלות ההנאה הבהמית ושניהם כאחד אל "עבודת אלילים", כי אמנם בהליכות עולם הנגלה לעין ולב, הלא לא יופיע לך ה' למראה עיניך, למען תוכל לאמר עליו בכל עת ובכל שעה: זה אלי ואנוהו! אזניך לא תשמענה תמיד את קול ה', אשר השמיע זה כבר במעמד הנבחר את דברת קדשו ונתן לנו תורת אמת, עד כי בעולם הנגלה והתנה למראית עין, עד מהרה ישאך הלב ללכת אחרי שרירות לבבך ותאוותיו הבהמיות, יען אז לא יתיצבו לפניך כל דבר חוק, קשט ודת, אשר רק המה ישקלו בפלס את מאווי הלב, להנביל אותם ולקדש בהם רק את אלה שהנם מסוגלים ונאותים לכבוד אדם הנעלה — הן מבלעדי התורה עלול הנך במאד, לחשוב, כי כל רגש נעלה אשר יפעם בקרבך, כי כל דבר נשגב ומרום, אשר תהנה לפעמים דעה בהם, כי כל אלה המה רק יצור הרמיון ורעיון רוח — ולבכך ועיניך, בכל פנות שאתה פונת, יעוררו ויכונו את עצמך להדמות בכל דבר אל בעלי החיים ואל הצומח. — הנך שונה אז בת שוקתך וזוהי אחריה יחד עם הצומח, הנך חוסף לך ותופש מכל הבא בידך כמעשה הבעל החי, עד כי בנקל תחשוב אז את עצמך ואת היצורים המושיטים לך את "ההנאה" אשר תזנה אחריה ואת "הקנין", אשר הנך שואף לרכוש לך, ותדמה, כי הנכם כלם כאחד. בני אלים" ונסע יתרך בך על ידי אלהיות היצורים ואלהיות עצמך — אבל ה' חפץ לשמור אותך בדרך החיים. לבל תתור אחר לבבך ואחרי עיניך" לזנות אחריהם, ויתן לך את האמצעי והתחבולה הכמוחה לשוות לנגד עיניך בהליכות עולמך הנגלה הזה גם אז את ה' הטמיר ונעלם, אשר עיניו משוטטות בכל והשגחתו צופיה היא על כל עלילות מצעדי גבר, ולזכור על ידו גם את חוקי תורתו ומפעלות ה' לעמו בזמן העבר, ע"י אות נגלה לעיניך, אות זכרון לפני ה' תמיד, למען דעת, בעת אשר רגשותיך הבהמיים יתפרצו בקרבך ויתאמצו למצוא ספקם בדברים הנראים והנגלים לעינים, כי תביא אז חוק זכרון: כי הדבקות בה' הטמיר ונעלם, כי ברית ה', אשר בחר בעם סגולתי ודבר ה' בתורתו, יתנו לך את תעודתך הנבונה גם פה עלי אדמות, באמר אחד: הוא נתן לך האמצעי, אשר בראותך אותו תפנה את מבטך מעולם הנגלה אל עולם הנסתר, אל ה' הטמיר ונעלם, ותשוה לנגד עיניך את זמן "העבר" בתור זמן "נוכח והווה", והאמצעי הזה

הזה לראות אותו ולזכור את כל אלה הלא הוא הציצת, לקיים וראיתם אותי, ולכן נקראו הגדילים בשם "ציצת" מהמלה "ציץ", להציץ בהם ולקבוע את הזכרונות האלה בלבך תמיד. —

ב.

ביום השבת, אשר איש ישראל לא ישא על ידו וראשו את התפלין לאות זכרון גלוי — גם בצאתו או החוצה, אחרי עזבו את ביתו ואהל מושבו, ששם קבועה המזוזה לשם אות — בצאתו אל העולם הנראה והנגלה לעינים, ששם חפשי הנהו מכל אותות גלויים ע"ד תעודתו ונסמך הוא רק אל העין והלב להוליכהו בדרך החיים, ביום הקדוש ההוא, שקדושתו ביהוד ברעיון וברוח, קרה "כמדבר", כי יצא איש אחד מישראל, לחלל את קדושת יום השבת מחוץ לאהלו (המקושש), ואחרי אשר כבל את ענשו על פי ה', או אחרי הסקרה הזה, צוה ה' בתורתו לעשות "חופי ציצת" על ארבע כנפות בגדינו, "גדילים נעשה לנו" בעד עין בשר, בעבור זה, בעבור כי כהיותנו גם מחוץ לבתינו בעולם הנראה, או החופים האלה יזכירונו בתור אות וזכרון לנו, את ה' ומצותיו, והמה ישמרו אותנו מתעתועי עין ולב, ובעת אשר יתור איש ישראל בעולם הנראה אחרי עין בשר ולב בשר לזנות אחריהם, הנה הציצת יזכירוהו לסוג אחור מתאוות הבהמיות ורק להתגדר בהן בנבול אשר גבלו אותן התורה והמצוה. — את הציצת יעשו בבגד האדם, שהוא כמותו לעורו, הכימן הראשון המבדיל בין האדם ובין הבהמה, והגדילים על ארבע כנפות "בגדך" יעידו ויגידו לך, כי התרוםם ותתעלה מעל להבעלי חיים, לא רק במלבושך, במסכה החיצון לכד, כי גם במצוא חפצך הבהמיים, אשר העין והלב זונים אחריהם. על ידי הציצת תשוה לנגד עיניך תמיד ותקבע בלכך את אמונתך בה' ודברות קדשו, את כבוד אלהים, כבוד האדם ותעודת ישראל, עד כי גם משאלות לבך וחושם המותרים לך יקפכו לעבודת אלהים, ואתה בתפארת אדם המעלה, תהיה קדוש לה' אלהיך, אשר הוציאך מארץ מצרים להיות לך לאלהים, ה' אחד לעולמי עד — אבל עם אות הזכרון הזה בעד ה' ובעד חוקי תורתו, קשר ה' עמהם גם את "הלא תעשה" רבת הערך והרעיון: ולא תתרו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם" באות זכרון על בגדינו, יען כי אדם הראשון אתר "חטאו הראשון" בלכתו אחרי תאוות חושיו, בחשבו כי הוא "טוב למאכל" (הנאה) "תאוה לעינים" (תשוקה) "נחמד להשכיל" (נחמד להניע אליו גם בשכל האדם), קבל מה' "בגד ומכסה" (כתנות עור), להבדילו מהבע"ח ומדרישותיהם הבהמיות (ולא "עלה האנה" אשר עשו המה בתחלה בעצמם, ואשר חשבו אולי, כי נעלים המה בתשוקתם רק מהצומח) לדעת את תעודת האדם, כי גבוהה ונשאה היא מתעודת יתר היצורים, אשר רוח חיים באפם, לכן בעדנו גם "הבגד" בעד כל הזמנים יזכירונו

יזכירו את האמר שלה : ולא תתורו אחרי לבככם ואחרי עיניכם אשר אתם זנים אחריהם!!! —

ג.

עיקר מצות ציצת, כפי מצות ה', הלא הוא: לעשות בכנר שיש בו ארבע כנפות חושי ציצת, בכל אחת מארבעת כנפותיו — בכנדים: הן תכלית הכנר הוא לכסות את הבהמית בנוף האדם ולהשאיר ערומים רק את האברים שהמה בידוד אכרי הפעולה במעשה אנוש, הלא המה "פנים וידיים", לכן הציצת קשורים בכנדים, להוכיח את תעודת האדם ע"י ה', ולדעת, כי התרוממות האדם ממעל להבהמה איננה רק מנהג בני אדם לבד, גם לכל תחשוב תועה, כאלו הדבר הזה הנהו חמא נגד הליכות הטבע וחופש האדם, לעשות כטוב וכישר בעיניו, רק עליך לדעת, כי ה' לבדו נתן לאדם הראשון את הכנר הראשון וילמדוהו בזה לכסות את הבהמית שבו, והמלבוש אות ומחסה הוא לו, לכל ישפל לעשות מעשה בהמה (בראשית ג' כ"א). בארבע כנפות בגדיך תעשה הציצת גם לסימן מול ארבע כנפות הארץ, למען תחזה בכל פנות שאתה פונה, בתבל ה', קדמה ומערבה, צפונה ונגבה, את ה' אליך, בכל מקום שהוא, וגם קדמה ומערבה צפונה ונגבה בלכתך שמה לסדר את פעולותיך בחיים, עליך לזכור על ידם את חוקי ה'.

חומים: יען כי החומים הנם בלתי מסוגלים לתכלית בגד ומלבוש, ולכן תשאל לנפשך תמיד: מאין לי החומים האלה? או מעצמך תזכור את פקודי ה', וברעיון האחד הזה זכור תזכור את ה' וחוקי תורתו שהמה בהתגלות נתינתם, הנם ערובה נאמנה בעד מציאות ה' והשגחתו. — לכן תעשה את הציצת על "כנפות" בגדיך, הכנפות שהנה אינן שייכות אל הכנר בעצמו. —

ד.

צמר ופשתים נחשבים כפי הנזכר תמיד בתורתנו לחומרים שהנם ביחוד למלבושי האדם הטבעיים, וכל שאר החומרים, אף כי גם מהם יקבלו חומים, המה נחשבים רק לחומרים מיועדים לעדי ותפארת — תכונת הציצת תתראה ביחוד בחושי צמר ופשתים, שהמה בהיותם בתמונת חומים בלתי מסוגלים המה אל השמוש הטבעי לשם "בגד" וימכנו רק להיות "אות וזכרון" — לעומת זה בחומרי מטוה אתרים כל יאבדו "החומים" את ערכם הטבעי לשם יופי גם בהיותם בתמונת חומים, בכל זאת בכנדים מחומרי מטוה אתרים גם זולת "צמר ופשתים" אם החומר הזה בכל פעם שיקבל את ערכו וצורתו להיות שם "בגד" נקרא עליו, אוי חושי הציצת ורק אם המה ממין הכנר ההוא כשרים לעשות בו. —

לכן כלל הוא: חושי צמר ופשתים כשרים בכל הכנדים לתכלית ציצת. חומים שיש, צמר נפן ועוד, כשרים רק בכנדים שהמה מחמין שלהם, ולכן

ולכן לפי הכלל הזה: חומי הציצת החושים להיות מצבע הדומה לצבע הבגד, למען מנוע מהם את מראית העין כאילו עשויים המה לעדי ופאר. מטעמי הדת מצוה מן המוכרח לקיים את מצות ציצת ע"י ציצת מצמר בבגד צמר, ציצת פשתים בבגדי צמר ובגדי פשתים בציצת צמר אסורים עכורנו מטעם שע"מ נז (א"ח ט'). —

ה.

למען השיג את המטרה הנאמנה ביותר שאת, להביא חוק זכרון נם למראית העין הרוואה רק את הנגלה והנעשה בזמן ההוא, לדעת, כי מעבר השני של העולם הנגלה ישנו גם עולם טמיר ונעלם, עין רואה ואזן שומעת בהשנחה נסתרת, ולקנות ידיעה שלמה, כי גם התנלות ה' והזכרונות הנעלים מזמן העבר הנם אמת לאמתה, לכן צותה תורתנו הקדושה, כי חומי הציצת יהיו נעשים מצמר תכלת", להזכיר לנו גם בצבעם גם בשמם לבד, את הסתום והחתום הטמיר והנעלם, הלא המה הנסתרות לה' אלהינו. בצבע ממראה תכלת", הצבע אשר כנודע לנו הנה כל הנמצא על הנבול ששם יתם כח חוש האות ויכלה לחדור אל תוכו, נהפך הנהו למראה תכלת" מהנגלה אל הנסתר. — גם בשם תכלת", כמובן המלה תכלה" אשר הוראתה סוף ונבול — אבל לנו יחסר החומר ממראה תכלת" הנאמנה, ולמען נסנה במעט את החסרון של התכלת לשם אזכרתה בציצת הלכנות שלנו, לכן נצטוינו למנות במספר וליעד את הכריכות וקשרי החושים — הכריכות הנה ל"ט השוה למספר ה' (ד' אותיותיו) אחד", לזכור בעולם הנגלה את ה' היחיד ומיוחד הטמיר והנעלם. מספר החושים הנה שמונה" ומספר הקשרים חמשה" ובצרופם המה י"ג אשר אם נוסף המספר י"ג אל מספר האותיות ציצית" אשר ס"ה שלהם 600 — אז יעלה למספר תרי"ג, בד בבד עם המספר תרי"ג מצות עשה ולא תעשה" שבתורה, למען נזכיר אותם תמיד ולהחליט בדעתנו, לקיים את כל דברי התורה והמצוה שמספרם תרי"ג" ולשוות לנגד עינינו את חוק ה' אשר נתן לנו בזמן העבר". —

ו.

מבעד הנקב של כל אחת מארבעת כנפות הבגד, לא רחוק משפת הבגד, הן בארך הן ברוחב ולא יותר משלשה רחב אנודלין (דוימען) בראשו, מכניסים ארבעה חושים. אשר בהכפלם אהרי הכניסה, יהיו תלויים למטה במספר שמונה חושים, החושים האהה המחולקים במחצה יקושר בקשר כפול, אהרי כן יקחו את החוט הארוך מכלם ויכרכו שבע כריכות ויעשו קשר, קשר כפול, וכורך ח' כריכות וקושר קשר כפול וכורך י"א כריכות וקושר קשר כפול וכורך באחרונה י"ג כריכות וקושר קשר כפול, להיות בכל ציצת חמשה קשרים כפולים וארבע חוליות (צווישענרוימע) (יא). הציצת דרושות להיות למצער מי"ב אנודלים, הלא הוא הקשרים והחוליות

והחליות 4 והשאר 8 (ש"ס). מלית שאולה איננה תיבת בציצת ואחרי שלשים יום תיבת מדרבנן. שאל מלית מצויצת מברך עליה תיבה (י"ד). המלית שהיכת בציצת דרושה להיות למצער מארך $\frac{3}{4}$ אמה ומרוחב $\frac{1}{2}$ אמה (מ"ז). בגד כזה העשוי למכסה הנקף ואשר לו ארבע כנפות, שתיים מלפניו ושתיים מלאחריו חייב בציצת, אבל מלכושי התך (שניטט) אייראפא פטורים מן הציצת. —

ז.

בעד כל המצות המתיחסות אל חלק העדות נאנה התורה, לבל נחשוב את הדבר שהנא בתור אות וסימן ואשר יקבל את תכלית תעודתו רק ע"י המובן והרעיון הנקשר אליו, כי הוא תכלית עצמו, ולבל תדמה, כי מעשהו החיצון ומציאותו לבד יתשב לקיום המצוה, לכן כלל גדול בכל אלה: כל דבר העיקרי בציורי האותות דרוש להעשות בזמן, אשר אז בעתו ובזמנו יוכל להשתמש באמת לשם אות, אבל לא באופן אם יחמר עוד שום תנאי קודם למעשה, ואשר רק אחר זמן עם השלכת חסרון התנאי יצייר לנו מעצמו "ל מ פ ר ע" בתור אות ועדות (תעשה ולא מן העשוי). —

לכן למשל "מכך" של ספה לא יוכל להיות בשעת הספוד מחובר עוד אל האדמה ולתלוש אותו אחרי כן, וכמו כן בציצת ברנע קשירת הציצת בכנפות הבגד מחייב להיות בהם ובבגד בהשלמה כל התנאים הדרושים לזה, ואם כן לא יוכלו למשל להכניס חוט אחד ארוך כנקב (שמונה פעמים ולקשרו) ולחתוך אותו אח"כ שמונה פעמים, לעשות ממנו שמונה חוטים, או להניח ציצת בבגד בעל שלש כנפות ואח"כ ימלאו את החסרון לעשות את הכנף הרביעית וכדומה, כמו כן הציצת דרושה להיות עשויות ושזורות לתכלית ולשם ציצת, גם קשירתן תהיה לתכלית הזאת (י"א י"ד). —

ח.

הציצת כהיותם עשויים בכנפות הבגד להיות בתור מן ומחסה עלינו מתענתעי החושים במגעם עם התכלי ופעולות החיים, לכן זמן מצות הציצת הוא במשך העת שפעולות החיים שולטות ביחוד, הלא היא במשך עצם היום. לפני עלות השחר אל יברכו ברכת הציצת, וזמן ברכתם כעת שיוכלו להכיר ולהבדיל בין חוטי תכלת ל-חיים ל-חיים (י"ח). התעטף במלית מצויצת ואמור הברכה מעומד, אחרי נטילת ידים, בכך השכם. והעטפת הציצת דרושה להיות שתי כנפות מלפניך ושתיים מאחריך (ח). ענין חייב בציצת, יען כי יוכל לממש אותם והאות הזה יהיה לזכרון בעד הושם שוש שלו. הציצת והמלית, אף כי בעד עצמם אין להם קדושה עצמית, ויען כי השתמשו עמהם לשם מצוה ואם גם נפסלו, בכל זאת לא ינהו בהם מנהג ביוזן (כ"א). —

ט.

ה' הורה אותנו רק את האמצעי והתחבולה של הציצת, אבל השמוש בהם מסר אותו לך הפשי לבחירתך, הוא ידוב אותך, אם תשא בנד בעל ארבע כנפות, לעשות בו ציצת, אבל הבחירה בידך, אם תחפוץ לשאת בנד כזה או לא, למען תרניש בעצמך וברצונך את צרכך ללבושת בנד כזה, ואשר או בשם זה יותר גדולה תבחר ותקרב את האמצעי הנעלה בכל עת ובכל זמן, לפעול עליך את פעולתו אמונה ביותר, ומי לא ישמח על זאת, כי התורה בעצמה הקדימה לתת לאיש ישראל עזר, מנן ומחסה בעד תאות החושים בעולם הננלה, אשר מלחמה להן תמיד עם רוח האדם, ובכלי מוחיק ברכה, מטה אלהים זה, יתקומם נגד תערועי עין רעה ולב חומד, לכבוש אותם תחת ממשלת הרוח העולה היא למעלה, בהקרת ה' ותורתו, תורת חיים טהורים ותמימים, חיים שיש בהם יראת שדי, צדקה וחסד. אשרינו, לוא הרשה לנו המנהג בכל ימי חיננו הפועלים לשאת על בשרנו מעיל עליון, בנד בעל ארבע כנפות, אשר היה חוב בציצת, כי אמנם אין מקום, אשר כה היה נדרש לנו אות זכרון של הציצת כמו בחיי המעשה, ששם משאלות החושים מכתירות אותנו והעין והלב דורשים מאתנו בחזקה להנדיל ולהרחיב את חוג צרכי החיים; אבל כמו התפלין, אשר מטעמם ונמוקם המיוחדים להם, לא יוכלו ללוות אותנו על דרך החיים במשך כל היום כלו, עד כי קשירת התפלין נשארה מונבלה רק בעד זמן עבודת אלהים, כמו כן נשיאת הציצת בטלית העליונה נשארה לנו רק בעד זמן עבודת אלהים, אך הטלית קמן נשא תמיד רק תחת בנדינו, להיות לזכרון לפנינו בעד מושג ורעיון מצות ציצת. —

בעת קריאת השמע" יאחזו את הציצת ביד שמאלו, ובעת יגיע אל פרשת ציצת יקח ביד ימינו ויסתכל בהם בהגיע אל הכתוב, וראיתם אותם, ולאות חבה נוהגים קצת לנשק הציצת בשעה שרואים במ ואוחזים אותם ביד עד גאמנים ונהמדים" (כ"ד). —

י.

מי אשר יכיר היטב את מושג הציצת, יבין אל נכון את הרעיון האצור בהמאמר הזהיר כמצות ציצת וזכה ורואה פני שכינה" (כ"ד). ושאר הדינים של ציצת ימצא הקורא בא"ח מסומן ה' עד כ"ד. —

ב.

מִזוּזָה .

שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד : ואהבת את ה' וגו' וכתבתם על
 מזוזות ביתך ובשעריך (דברים ו' ד'),
 והיה אם שמע תשמעו אל מצותי וגו' : ולכתבתם אתם את בניכם
 לדבר בם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך וגו' : וכתבתם על מזוזות ביתך
 ובשעריך : למען ירכו ימיכם וימי בניכם על האדמה, אשר נשבע ה'
 לאבותיכם לתת להם כימי השמים על הארץ (שם י"א ז) .

א.

מצוה היא לקבוע את הפרשיות. שמע והיה אם שמע" על מזוזות
 כל פתח בית איש ישראל, למען קדש באלה כל בית ואהלי-יעקב ובכלל כל
 מקום המוגבל לדירה ושמוש האדם, להיות המקום ההוא מקום קדוש,
 מקום שם ישכון כבוד ה' ושמה ימלאו את חובת עבודת אלהים, גם להראות בזה,
 כי כל חייך — פעולתך וקבלת שפע הטוב, כי קלטו יחד מיד ה' המה לך —
 פעולתך — כי תהיה סכוננה מול פני ה', וקבלת ההשפעה הלא היא, כל המסור
 לך בחייך, להיות נחשב לך למתנה מאת ה' : זאת היא חובת מזוזות .

ב.

לכן נבחרו שתי הפרשיות הנזכרות : "שמע" יביע את חובתך
 ויקדש את מפעלך, הלא הוא תוצאת פעולתך : והיה אם שמע"
 יזכיר לך מנת גורלך ויקדש עמה את "קבלת השפע", הלא הוא את
 הקניין, אשר הנך סחונג במו .

ג.

"שמע" הכתוב על מזוזות ביתך" יגיד לך את חובתך, לקבוע בלבך :
 אהדות ה', אהבת ה' אחד ומסירת נפשך אליו עם כל אשר לך". לבבך
 ונפשך יהיו מלאים רוח התורה, להאציל מרוחך זה ולנמוע את "שמע ה"
 עי שהחנוך" על תלמי לב "בניך", דור נולד, ולמלאות את כל אלה
 ברעיון וברגש, בדבור ובמעשה . — "שמע" יורה לך את מושג
 חיי ביתך בקדשו את ביתך זה "למקדש" ואת כל חייך להיות עבודת
 אלהים .

היה אם שמע" יביע אמר בדבר מנת גורלך: כי אשר ואמון עמך ובכללם
 גם מנת גורל עצמך תלואים המה על קיום" או "בטול" התעודה הקדושה
 הנאמרה ב"שמע", לכן נמסרה האזהרה בעד מצבך בהצלחה : לבלי לבטל
 ולהחליש אותה ע"י נאווה, תאוות החושים והעבודה זרה — , ובעד
 האמון : להכיר ולהוקיר את תעודת "שמע" בצדה היותר גדולה חלילה, סבלי כל
 שנוי, ולמלאות אותה בעצם תוכה בכל מנת גורל חייך, בעתים לרעה ובעתים
 לטובה .

הוא יורד לדעת, כי ה' הוא המחלק והמקד את כל הקורות אותך במנת נורלך, גם להכיר, כי מלואי חובותיך, המה יסוד אשרך והצלחתך, וכי באשר או אסון חלילה יתחלפו רק מחזות החיים החיצוניים" אבל תעודתך לא תשתנה במאומה והיא המתקיימת לעד. —

ד.

הדינים עיד כתיבת המזוזה ראה י"ד רפ"ח. בפנים המזוזה אל יוסיפו שום דבר. מבחוץ המנהג לכתוב השם "שדי", אות להשגחה הנעלמה בחביון עז הכל יכל — להזכיר לפניך תמיד את שלטון ה', אשר עיניו פקוחות עליך תמיד והוא המנהל והמעריך את סנת נורלך בתכל. — כל מקום המוקף מד' מחיצות ויחזיק למצער ד' אמות מרובעות, גם מיועד הגהו לתשמיש נקי והמזוזות (פפאסטען) נבחרות עשרה מפתים ומשקוף למעלה בפתח, הייב כמזוזה. המקומות הנועדים לדירות שאינם של כבוד (מרחץ, בית בורסקי ובית המכילה) פטורים ממזוזה, אך בדירות בני אדם הנהוגות שיש שם ילדים קטנים ולפעמים רחצים שם ומשתינים, יכסה את המזוזה. בית שאינו עשוי למזוזה בקביעות פטור ממזוזה, לכן סכת החג כחג פטור ממזוזה. — כיצד קובע את המזוזה? כורכה מסופה לראשה דהיינו מאחד קלפי "שמע" ומניחה בשפופרת או בשאר דבר וקבעה במסמרות במזוזות הפתח באלכסון ויהיה ראשה דהיינו "שמע" כנגד הבית ושישה אחרונה לצד חוץ, ואם מזוזת הפתח איננה רחבה יקבענה זקופה. קודם שקובעה יברך, יאקב"ו לקבוע מזוזה". מקום המזוזה מתחלת שליש העליון של גובה השער. קבעה למעלה מזה כשרה והוא שירחיקנה מן המשקוף מפה. — צריך לקבוע את המזוזה בימין הנכנס בפתח. מזוזת היחיד נבדקת שתי פעמים במשך שבע שנים, ושל רבים (שאינן להפריח עליהם) נבדקת שתי פעמים ביוכל. חובת המזוזה היא על שוכר הבית, וכאשר יוצא מן הבית וישראל אחר שוכר את הבית ויכנס לדור שם כל יקה אתו את המזוזות רק יניחן והשני ישלם לו בעבורן (רצ"א). כבואך אל הבית הניחה את ירך על המזוזה וזכור, כי על אדמת קדש תצעדנה רגליך, ובצאתך מבינתך הניחה את ירך על המזוזה ומסור את ביתך תחת מחסה ה', אשר לו תקדש את ביתך סכון לשנתך (רפ"ה). חכמינו ז"ל אמרו: כל מי שיש לו תפלין בראשו ובורעו וציצית בבגדו ומזוזה בפתחו מוחזק הוא שלא יחטא, שהלא יש לו מזכרים רבים בו. —

כא.

בכור.

וידבר ה' אל משה לאמר: קדש לי כל בכור פטר כל רחם בבני ישראל באדם ובבהמה לי הוא וגו': והיה כי יבאך ה' וגו': והעברת כל פטר רחם לה' וכל פטר שגר בהמה, אשר יהיה לך הזכרים לה': וכל פטר חמר תפדה

תפדה בשה ואם לא תפדה וערפתי וכל בכור אדם בבניך תפדה: והיה כי ישאלך בנך מחר לאמר, מה זאת ואמרת אליו בחזק יד הוציאנו ה' ממצרים מבית עבדים: ויהי כי הקשה פרעה לשלחנו ויחרוג ה' כל בכור בארץ מצרים מבכר אדם ועד בכור בהמה על כן אני זבח לה' כל פטר רחם הזכרים וכל בכור בְּנֵי אִמְּךָ (שמות י"א, י"א).

מלאתך ודמעך לא תאחר, בכור בניך תתן לי (שם כ"ב כ"ה).

כל פטר רחם לי וכל מקנך תזכר פטר שור ושה: ופטר חמור תפדה בשה ואם לא תפדה וערפתי, כל בכור בניך תפדה ולא ידא פני ריכם (שם ל"ד י"ט).

וידבר ה' אל אהרן וגו': כל פטר רחם לכל בשר אשר יקייבו לה' באדם ובבהמה יהיה לך, אך פדה תפדה את בכור האדם ואת בכור הבהמה הממאה תפדה: ופדויו מבן חדיש תפדה בערכך כסף חמשת שקלים בשקל הקדש עשרים גרה הוא: אך בכור שור או בכור כשב או בכור עז לא תפדה קדש הם את דמם תזרק על המזבח ואת חלבם תקטיר אשה לריח ניחח לה' (בכור י"ח ה').

כל הבכור אשר יולד בבקרך ובצאנך הזכר תקדיש לה' אלהיך לא תעבד בכור שורך ולא תגו בכור צאנך: לפני ה' אלהיך וגו': וכי יהיה בו מום פסח או עור כל מום רע לא תזבחנו לה' אלהיך: בשעריך תאכלנו הטמא והטהור יחדו כצבי וכאיל (דברים פ"ו י"ט).

א.

משה רבנו ע"ה, כאשר הודיע בפקודת ה' לעם ישראל את קדושת ה' בכור, פטר כל רחם, או שנה להם עוד הפעם את כל אותות הזכרון, אשר צוה ה' לעמו ויקבע אותם בחיי ישראל על אדות מעלת הנאולה מארץ מצרים — אשר כל אלה יעידו ויגידו: כי רק מעשי ה' לבדו הלא היא "יציאת מצרים" ולא שום מעשה אנוש ותחבולותיו. הלכה הזו תלמדנו מצות, השבתת החמץ, אף יוכיח לנו הנמצות, אשר יופיע אלינו בתקופת השנה, בחדש האביב, בעת אשר בה יתגלה ה' בכללות הטבע, לעשות מעשה בראשית, ולהשיב את כל היקום לתחיה, כמו כן החובה והמצוה, אשר עלינו בכל שנה ושנה בדבור והגדה לספר מעשה ה' "ביציאת מצרים", ונוסף לאלה ילזו התפליל להזכיר לכל איש ישראל, בכל עת ובכל זמן, את מעלת הנאולה והישועה, כאשר הוציא ה' לאור עולם את העם, אשר ברא לכבודו ועמה הדבקות המיוחדת וקנין עם ישראל לה', להיות לו לעם סגולה, וכי מנת גורלו ותעודתו בחיים גבולות רק לו לבדו ובגללן ההתאמצות בכל כחות החיים למלאות אחרי התעודה הזאת — הנה אל כל אלה קשר ה' גם את החובה והמצוה, לקדש לו כל בכור באדם ובבהמה, להיות גם הקדושה הזאת זכר ליציאת מצרים, אבל לזכרון מיוחד בעד שעת הנאולה. —

ב.

השעה הנפלאה הזאת, השעה המיוחדת בכל משך זמני תולדות בני אדם, אשר בה הזפיע ה' והתגלה בכבודו ובעצמו, ה' אשר בידו גורל לאומים, והפליא חסדו לעשות בה מעשה בראשית וכמאמרו "ה' י' קרא עם לבדד אל מציאיתו — הנה בה בשעה, אשר בה כרא ה' חיי לאום חדשים, הביא ה' מות ואברון לראשית אונם של עם אחר, וישראל במבטו האחרון בנצחתו ממצרים בפקודת ה' המטית ומחיה, ראה לפניו את עם הארץ את אדוניהם העריצים, אשר התגאו במעשה אנוש ותחבולותיו, ובזדון לבכם ובנאוה נמרצה הכניעו את החלשים להעבידם בפרך, כי בוכים המה למשפחותיהם; אימת מות נפלה עליהם, אימה חשכה, לראות את מחמדי עיניהם פגרים מתים. המצרים התאבלו או על הבכורים, אשר מתו בליל שמורים זה, ליל בלהות להעריצים אשר לקחו מד ה' את המכה העשירית, על אשר הקשו את לבכם ולא שמעו בקול ה', לשלח את עם ישראל מארצם. —

ג.

לכן ראוי והגון כי הזכרון הזה יהיה רשומו נפר ברעיון, שעליו להיות קרות על לבך תמיד, כי כל הקנינים שבעולם, מהארץ שהיא אם כל חי עד מעלת חיים כאלה, שהמה יקרים לך עוד יותר מהיי עצמך, הלא המה חיי בניך, כי כל אלה המה, הכל כאשר לכל, קנין ה'. מידו נתנו לך וביד ה' הגם תמיד לתת לך או לקחת אותם ממך, אם המחשבה הזאת תמצא מסלות בלבך תמיד, אם לא תסיה דעת מהרעיון הזה, בידיעה נאמנה שככה תשלוט עמכם, כי אז כל הקנינים יגדלו ויפרחו להיות נמעי נעמנים בגן ה', גם יהיו קדש לה', הכל כאשר לכל, ממתנות ה', אשר יתן לפעולות אנשים להשתמש בהן כתר אמצעי; אבל אם רעיון רוח ודמיון כוזב יוליד את האדם שולל, להחזיק בהם ביד חזקה ולבטא עליהם בשפתיו את המלה "ש ל", אם הוא ירכיב את עצמו אלוף לראשם ויניח עליהם את חותם האדם לשלוט בהם כתפצו לבד, להנות מהם או לבטלם ולהשמידם ולעשות אתם רק כשרירות לבו, או נבל ציץ, הקדש יחולל והחיים והפרי ילכו תמס ויכלו באפס תקוה. —

ד.

כן הוא הדבר בכל קנין ורכוש ממוכות העולם, אבל ביחוד ועל כלם בנוגע אל הקנין היקר מכל יקר, ואשר כהולל שם ה', כי חנן אותנו גם בקנין היקר מכל בתבל — בקנין פרי בטן — למען דעת, את אשר לפנינו. — עליך להתאמן במפעליך על אדותם, כי תוכל להביט על בנך אשר חנן לך ה', על בתך הנולדה לה, לחזות בהם רק קנינים ספקדים בידך, אשר עליך לגדלם ולחנכם לא בגללך ובעבודך, רק להיות קדושים לה, להיות הבן והבת בני אל חי במלוא מזבן המלה, ואך ברעיון כזה תכונן את חנך בניך ובנותיך, לשמור ולנצור אותם ולהשגיח עליהם, להכשיר ולחזק את גופם, את לבם ואת רוחם — את השכלתם

השכלתם — את עבודת המעשה והאומנת אשר ילמדו למחיתם ובכלל את חזקת מעלתם, למען יתאוששו ויתעודדו לחיים טובים וישרים הנה או מברכת ה' זאת מפרי בטנך אלה תביא לך ולהם ברכת ה' נאמנה, להיות שובע שמחות להזות בנועם את הבן והבת, כי הנם כנטיעים מגודלים להיות אישי ישראל, אשר רוח ה' ילבשם ונאזרים בכח וחיל להיות חיי איש ישראל, חיים טובים וארוכים ולהיות זרע בך ה' — אמנם אם תשוה לנגד עיניך תמיד, רק את המלה של"י ובמובן כזה תחנך את בניך אלה, ותחת אשר עליך למצוא חפצך לראות בהם רק מעלת איש ישראל, תביט על בתך ותחדש רק עתידות לה להיות רק עקרת הבית או בעלת עסקים, אשת חן לוקחת לבבות בחן יפיה ובשכל מליה, או אשה משכלת, אשר חכמת נשים תשוה לה הוד והדר, בתקותך כי תהיה למשען לך ותביא לך כבוד ושמחה לבד — גם תחת לחנך את בנך להכשיר את נפשו בכל המעלות הדגולות אשר לאישי-ישראל, להיות שם ישראל נקרא עליו לכבוד ולתפארת, תחפוץ לכונן את החנוך שלו באופן כזה, אשר בקרב הימים יביא לך גם כן שכר טוב בעמלך, עד כי אדיר חפצך יהיה, כי בנך זה יהיה בעל שם מאחד השמות האלה: סוחר, חכם חרשים, אומן, מלומד לבד, מבלי שים לב, אם גם השמות האלה יכמלו וימחו את שם ישראל מלבו, או אז אל תדבר ואל תזכור עוד מדבר ברכות שמים בפרי בטנך, אל תהנה ריק סמעשה הורים לאשר בניהם ושכר פרי הבטן, כי אז תוכל לדבר רק סקללת אלהים ומחמאת הורים, אשר מהו את שם ישראל מלכות צאצאיהם —

הרעיונות האלה יהיו ערוכים ושמורים לד בכל עת תמיד על דבר הקנינים שהקנין היקר לך מכל יקר בתבל, עד הקנין האחרון הקל שבקלים — והלמוד, אשר הורה אותך שעת גאולת עמך מצרים, שמור אותו בלבך, למען הבדיל בין ברכה לקללה, ובחירת בברכה —

ה.

אמנם כן יען מיציאת מצרים, שעת גאולתך, נוכחת לדעת גם למדת היטב, כי קות וכליון בעקב שרירות הלב וקשיות עורף, וכי אתה רק בחיי תום ומסירות נפשך בשלמות ביד ה' נעלית ונשאת, לכן תביע אמר גם כן עיי המעשה בפועל: כי קנין לה' הוא כל הבן הנולד וכל קנין ורכוש בישראל, כי רק ה' נתן לך הזכות על הכל, ולכן רק רצונו יהיה לך לחוק ולא יעבור, איך להשתמש ולהנות מיצורי ה' תכל, ואת הרעיון הנזכר תסוה לדעת בפועל בזה, כי תקח את היקר לך מכל מיני הקנינים, (א) תקדשהו לה', הלא הוא תבדילו מרשותך ושכושך ותמסרהו אל המעלה, אשר נועד לה, למען תחזיק ותכלכל על ידו את כבוד ה' בקרב עם ישראל כמו קדושת הכהנים. — (ב) או להשתמש בזכות שלך, אחרי מעשה הקודם לזה, הלא הוא לפדות אותו ולהשיבו אליך ממעלת היחם שאליו הוא נמנה עיי פדיון נפשו. — (ג) או באחרונה, כי תבטל ותאפס את שמושך בו עיי המות ובטול מיציאותו. —

בעד

א.

בעד הקנין הבלתי מתנועע, הלא היא האדמה, אשר אמנם לא תעבור לצמיחות ברשות האדם בשלמות והיא תשאר קנין לאומי. בעד הקנין הלאומי הזה, רואים אנחנו גם כן קדושות כמו אלה, תרומה, בכורים וז' לה', ובעד נכסים וקנינים המתנועעים, בעד אלה הנכסים שהמה בשלמות ברשות האדם מוצאים אנחנו את קדושת בכור אדם ובכור בהמה, ושני אלה האחרונים המה גם כן זכרון בעד שעת הגאולה.

(א) בכור אדם — במרם תשליש עליו את זכותך לגדלו לך ולחנכו כחפצך, עליך לפדות אותו — פדיון הבן. —

(ב) בכור בהמה טהורה — לתת אותו אל הכהן, למען יעבור להיות קנינו, ואם הבכור הוא תמים מבלי כום להקריב אותו לשלמים ואם בעל מום הוא, יוכל להשתמש בו ולהנות ממנו כחפצו. —

(ג) פטר חמור — עליך לפדות אותו אם תחפוץ לקבל את הזכות עליו להשתמש בו, או בהסירך את זכותך ממנו — וערפתו. — בכבור אדם תביע אמר ותוציא כזה את כל בניך, לקיים ולקבל את הרעיון הנזכר ביסוד מוסד; בכמה טהירה הנך מוציא על ידו את כל קניניך המתנועעים שהמה ישרתו להנאתך בלי אמצעי — בפטר חמור — תוציא את כל קניניך המתנועעים, אלה הקנינים הנתינים לך לשמש אנשי לאמצעי ותשמיש — לדעת כי אלה, אף כי מיד ה' נמסרו לרשותך, בכל זאת אין לך הצדקה להשתמש בהם לעצמך לבד, רק עליך החובה להשתמש בכל אלה בתור קנין ה', אשר נתן אותם לפקדון בידך למלאות בהם ועל ידם ביחוד את רצון ה' הנותן, וכפי אשר למדת את יסוד מוסד כל היישראל למראה עיניך בשעת הגאולה, שעת בריאותו, בצאת ישראל ממצרים לאור באור החיים. —

א.

בכור אדם — על כל איש ישראל החובה לפדות את כל בן בכור בחמשה שקלים כסף טהור, החובה איננה מוטלת על האם רק על האב — החמשה שקלים האלה ינתנו לכהן בכסף או בשוה כסף, אך השוה כסף; דרוש להיות ממטלטלי דנידי, אשר באמת יהיו שוים סכום הכסף, אבל לא שמרות כסף ושטרי הליפין (וועקסלען) וכדומה. — הכסף הזה יותן לכהן להיות קנינו בשלמות, בכל זאת הכח והזכות לכהן להשיבם אה"כ ליד הנותן. — שלשים יום יעברו על הילד מיום הולדו וביום השלשים ואחד יפדוהו — ואם יום ה' חל בשבת או בירט או יעשו את פדיון הבן כיום הראשון אה"כ אם מימי החול או בחוה"מ. אם אביו לא עשה את פדיון הבן במועדו, או החובה על הבכור בעצמו לפדות את נפשו, כאשר ינדל, אך טוב יותר, כי עדת ישראל תעשה את פדיון הבן במועדו מבלי לחכות הרבה, פן ישכח הבכור ברבות הימים לפדות את עצמו; הילד נקרא בכור אם הוא פטר רחם האם, אף כי איננו הבכור לאב. — הכהנים והלוים, יען כי המה אחרי חטא העגל קבלו

את

את עבודת ה' תחת הכפורים, לכן חפשים המה מחצבת פדיון הבן ונה
אם האם היא בת כהן או בת לוי (יד ש"ה) .

ח.

בכור בהמה טהורה — בכור שגור שור כשב ועז תמים זכר עליך לאמר
עליו, כי קדש הוא לה' ולתתו לכהן. בבני צאן עליך לגדל את הבכור ולשפול
עמו עד שלשים יום ובגסה חמשים יום, ואם כהן או איננו מצוי,
אזי עליו לגדלם, עד אשר ימצא הכהן. — בימינו אלה עלינו לגדל בכור בהמה
טהורה עד אשר יהיה בעל מום בזה, אשר לא יסכן עוד לקרבן; אם יכירו
שלשה בעלי תורה, כי אמנם מום בו, יוכלו לזחזח אותו, ואם נמצא
כשר יוכל לאכול אותו גם ישראל ויוכלו להנות מעורו וצמרו, אבל לא ינהנו
בבשר בכור בעל מום, כמו עם בשר בעל חי אחר, לא ימכרו אותו
בסקולין ואיננו נשקל בליטרא ואין נותנים סמנו לכלבים. שחמו ונמצא
טרפה עורו ובשרו אסור בהנאה ומעון קבורה, וכמו כן אם מת מעצבר
מעון קבורה, ונהגים לכרוך אותו בסדין קבירים אותו בבית הקברות בעומק
האדמה לבלי יוכל מי לגלות אותו (ש"ז, ש"ז). בכור ואף בעל מום אסור לנו
את צמרו או לעשות בו עבודה, הצמר אשר נזו או נפלו מסנו אסור בהנאה,
ואם נתערבו באחרים כלם אסורים. אסור לעשות בזדון מום בבכור ואף
לגרום לו מום. כהנים ולוים חייבים ג"כ בבכור בהמה טהורה, רק הכהן
מפרישו לעצמו ומחזיקו בקדושת בכור עד שיפול בו מום (ש"ז, ש"ז) — אם
יש לכהן ישראלים שותפות באם הבכור ובבכור, אז חלה עליהם מצות בכור
בהמה כשרה, אבל אם יש לאינו ישראל שותפות עליהם אף החלק הקטן
שבקטנים פטור ממצות בכורה. — בימינו אלה מצוה למכור לאינו ישראל את
הבהמה הטהורה או להשתתף עמו בה קודם שתלד כדי לפטרה מבכורה, ואף כי
מפקיעה מקדושת הבכור, טוב יותר לבל יביא לידי ככשול בנייה ובעבודה,
ואם ימכור לאינו ישראל את הולד לבד אינו מועיל, יען כי הוא דבר
שלא בא לעולם, והקנין יהיה באופן כזה, ישה את עצמו עם האיני
ישראל על מחיר הפרה וגם ישכיר לו את המקום, אשר הפרה עומדת
שם והאזי יתן לו פרוטה ויאמר לו הישראל בזאת הפרוטה תקנה את המקום
אשר הפרה עומדת שמה והמקום הזה יקנה לך את הפרה, או יעשה כן
שלאחר שהושוו על מחיר הפרה יתן לו האיני ישראל פרוטה וגם ימשיך
האזי את הפרה לרשותו, וקונה אותה במשיכה ומעות ואפילו אם
מחזירה אח"כ לרשות ישראל (ש"ז) .

פטר חמור — ישראל שיש לו אתון וילדה בכור, מצוה לפדותו,
ובמה פודה אותו? כשה מן הככשים או מן העזים בין זכר בין נקבה, בין קטן
בין גדול בין תם בין בעל מום ולבד שלא יהי מרפה ולא שחוט ולא כן פקיעה,
ויתן את השה לכהן, ולאחר שפדה אותו הוא ביד הישראלי וגם השה ביד
הכהן תלוין נמורים — אם אינו פודה אותו סכהו בקופיץ בערפו עד שימות
ויקברנו מפני שאכור בהנאה. כהנים ולוים וכן בת כהן ובת לוי פטורים
מפטר

ספטר חמור ושותפות כהן ולוי גם שותפות אינו ישראל פוטרי נ"כ , אבל אסור להשתתף עמהם או למכור להם למען הפקיע קדושתו , יען אפשר על ידי פדיה או עריפתו . —

כב.

קדש , ערלה וְהִלָּה .

וידבר ה' אל משה לאמר : דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם כי תבאו אל הארץ אשר אני נתן לכם וקצרתם את קצירה , והבאתם את עמר ראשית קצירכם אל הכהן : והניף את העמר לפני ה' לרצונכם ממזדת השבת יניפנו הכהן וגו' : ולחם וקלי וכימל לא תאכלו עד עצם היום הזה , עד הביאכם את קרבן אלהיכם חקת עולם לדרתיכם בכל משבתיכם (ויקרא כב ט').

וכי תבאו אל הארץ ונמיתם כל עץ מאכל וערלתם ערלתו את פרוי שלש שנים יהיה לכם ערלים לא יאכל : ובשנה הרביעת יהיה כל פרוי קדש הלולים לה' : ובשנה החמישת תאכלו את פרוי להוסיף לכם תבואתו אני ה' אלהיכם (שם יט כג) . —

וידבר ה' אל משה לאמר : דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם בבאכם אל הארץ אשר אני מביא אתכם שמה : והיה באכלכם מלחם הארץ תרימו תרומה לה' : ראשית ערסתכם חלה תרימו תרומה כתרומת נהן כן תרימו אתה : מראשית ערסתיכם תתנו לה' תרומה לדרתיכם (במדבר טו יז)

א.

אין צר ואויב להאדם כמו שהקניין והרכוש — כל עוד תתחה ותתאמן להשגת איזה קניין בעולם ; כל עוד נמצא בקרבך רק התפין והתקוה להשקתם — אז מבטי עניך , הקלות ומיהלות לקבל את הטוב , אשר נכספה גם בלתי נפשך אליו , עודם נשואים המה אל היושבי בשמים , אל כסדיה , אשר בידו לעשות רצונך לפעול למענך ולמלאות את אדיר הפצך — במשך העת ההיא — בוסן הסבדיל בין מטאלת הלב ובין השגת החפץ — רוחך עוד ישתתף וילזה אל אלה , אשר משאלות לבם כמשאלותיך , ואשר למצער יתיצבו עמך יחד בדרך השתדלותך והתאמצך להשיג כל ישע וכל חפץ , להיות מפריעים או מסייעים בגלל חסא או צדקה , בין משאלותיך אלה ובין צאתן לפועל — בקצרה — כל הזמן , אשר עוד תכסוף , תחפז , תקוה או תפחד , תחוש את עצמך כי הנך יציר ה' ועבדו , וכי הנך הוליא אחת משלשלת .

משלשלת הכלל, או לרוב לכך כך כקנה ונפשך נוחה ומתפעלת, גם תגמור אמר, כי כאשר יקלא לך חפצך זה, תאנה לכך תנתן לך והקבל את המתנה, אשר אליה אתה נושא את נפשך, כי אז כטח וְיָשָׁר יהיה פעלך ותשתמש עם המתנה הזאת כפי רצון הנותן: אבל לא כן, אם תאנה לכך נתנה לך, אם המתנה, אשר נכספת אליה, כבר היא נמצאה בידך, ולא נדרש לך עוד לבקש, לירא, לפחד ולקנות יותר, יען וכיען כי כבר ישנה אתך, בידך הקנה, או אחרת אתך, הנך נהפך או לאיש אחר. מכתי עיניך, אשר לפני זה היו נמויות ונשואות אל על, ישפלו מנבוה, לרדת מטה, והלב, אשר פעם בקרבך ברגש ההתאחדות עם הכלל ועם רעך, להיטיב ולהועיל לו, יתפך בקרבך לאכזר, ותחת יראת אלקים" גאהבת האדם, יקצא או קן בלבך אהבת עצמך ואלקיות עצמך, אף תהגה או רק מחשבות בעצה, איך לשמור את אלה המתנות, או לפזרן רק לתכלית ותועלת עצמך לבד. —

ב.

זה הוא "החמא", אשר על ידו יורד וישפל האיש הפרטי ממעלתו; החמא הזה הנהו, אשר על ידו קמו גוים ויבחו מתחת שמי ה', ודורות בני אדם שפלו עד לעפר, והוא הלא הוא גם החמא והקעון אשר בגללו ירד וישפל ישראל, יען, כי בעקב החמא הזה ילזו תמיד עבודת אלילים ותאוות החושים, — אבל כזאת היה לא תהיה, למדרגה שפלה כזאת אל ירד ישראל מבלי יוכל לקום עוד חלילה, יען רבות רבות פעלה התורה בגלל זה ודאנה תמיד לבל יבולע לעם ישראל ולכל יבחד מן הארץ. — לכן לבל נשכח, כי ה' שם אותנו בעולם ה', כי התבל הזאת היא קנין ה', ומתנותיה הלא הנה נתונות לנו רק למטרה מיוחדת, נמסרו אלינו כמה וכמה עדות, מצות וחוקים, אשר אחדים מהם כבר הברנו לדעת, ואל אלה תלוינה גם המצות בעד קנין האדמה הקדש וערלה — אבל כמו נתן ה' לאדם את הארץ להיות לו לעבדה ולשמרה, כן הנחיל ה' בפעם השנית בתבל ארצהו, את ארץ ישראל בעד עמו להיות לו החל נחלתו בעד פעולותיו המיוחדות — ישראל, אשר הנהו עם גם בלי ארץ וממלכה, גם שם "עם" נקרא עליו עוד בטרם השיג את ארץ אחוזתו, יען וביען, כי לא על שטח איזה מקום חיצון לבד נקשר חבל לאומיותו, רק הנהו עם' גם על פי הרעיון הכביר ונאור, אשר ברוח יסודו. ישראל שהוא נושא את הרעיון הזה ותעודת החיים, אשר אליה נקרא למלאות אותה וזאת היא ביהוד סתנת חלקו, ככל זאת הואיל ה', כי יהיה ישראל "עם" גם במצבו החיצון בין העמים, לכן בעד פעולות עמו המיוחדות, נתן לו ה' גם ארץ מיוחדת — אבל לבל תהיה זאת הארץ, שהיא נועדה להיות האמצעי, להוציא לפועל על ידה את שם ותעודת ישראל בעצם תומו, לצור מכשול ולמקור קשחת עי הטאת הקנין, לכן צוה ה' לעמו לקיים את המצות האלה בארץ: "שמטה, יובל", "בכורים", "תרומה", "סעשר", חלה; ביהוד בעד קנין אדמת ארץ ישראל, שמטה ויובל מצד אחד וכיוד בעצמותם

בעצמותם בתור משפט צדק, כי ה' הוא אדון כל הקנין הזה, ומצד השני באסור עבודת האדמה בקנין הארץ, יוכיחו לדעת כפי המובן של "שבת" בעד קנין הארץ בכלל. —

עלינו להתבונן פה מצד אחד על קדשו וערלה" בעד קנין האדמה בכלל ומצד השני על "בכורים", "תרומה", "מעשר", "חלה" בהיותם מיועדים בעד קנין "ארץ ישראל" בפרט, ואלה האחרונים נציג רק מפני מצות "חלה", אשר לפי הקבלה נשארה לנו גם עתה לחובה. —

ג.

אבל יען כי עונות הקנין המה פי שנים, א) הכחשה בה', שהוא אדון הקנין הנפן לאדם. ב) התרשלות או פזור הקנינים נגד רצון ה', לכן גם המצות המנינות בעד החטא הכפול הזה, ביחס קנין הארץ בכלל וביחס קנין ארץ ישראל בפרט נחלקות הנה לשתיים, א) קנין האדמה בכלל: א) קדש וערלה, ב) נטעי רבעי. —

ב) קנין ארץ ישראל בפרט, א) "בכורים", "תרומה", "חלה". ב) "מעשר ראשון ושני" ומעשר עני". —

ד.

א) קנין האדמה בכלל. —

א) התחבולה נגד ההכחשה בה', שהוא אדון וחונן הקנין. —
א) קדש — מתבואת השדה, מחמשת המינים" בכל שנה לא תוכל להנות מהם במרים הנפת את "העמר" לה', ובוזה תביע אמר: כי תכיר לדעת, כי הברכה נתנה לך רק מידו. —

הקאת העמר נקבעה ליום מחרת הפסח, הלא הוא יום הששה עשר בניסן. לדעת רוב הפוסקים אסור חדש נוהג גם בחוץ לארץ מן התורה, לכן בעבורנו שעושים אנחנו שני ימים יו"ט גם כל יום היז אסור, והתבואה הזרועה ונשרשה קודם מ"ז בניסן אסורה עד העמר הבא. יש אימרים דאין אסור, חדשי רק בתבואה שגדלה ברשות ישראל, ואף השדה ששייך לאינו יהודי וישראל שכר אותו יש בו אסור חדש ועל זה סומכים הרבה בשעת הדחק, אבל אתרים חולקים כזה ואומרים דגם בשל א"י יש אסור, לכן ישנם המחמירים ע"ע בחדש. —

ב) ערלה — מיום ההוא, אשר הפקידו את הנרעין או את הענף מעץ מאכל בחיק האדמה, למען יגדל וישוה פרי, מני או במשך שלשת השנים הראשונות הפרות שייכים להם לעצמם, אל תקחם, כי אסורים המה לך באכילה ובהנאה, רק עוזב אותם למטרת קיום המין שלהם, למען תדע וקחנת ברעיון לבך ע"י מניעת הלקיחה הזאת את ערך הדברים ולא תשנה בחשיבות הקנין, ולדעת, כי גדולי ה"חמה, וע"י המעשה או "שב ואל תעשה" זה תביע אמר: כי יש לך הזכות והצדקה עליהם רק כפי המדה והקצב, אשר יראה לך ה', אדון העולם ובורא התבל. —

כל השייך אל הפרי ה' בו אסור, ערלה", והפרות, הנרעונים והקליפות

הכל

הכל אסור בחנאה, אבל תעלים וכל השייך לנזע העין פטורים, ושלושת שנות ערלה אינן נמנין מיום ליום, רק אם נטע לפני מ"ז כאב יען יש מ"ד יום עד ראש השנה נחשב לו שנה אחת, מפני כי י"ד ימים המה ימי קליטה ואח"כ ל' יום בשנה נחשב לשנה, ומראש השנה מונה שתי שנים להשלים את שנות הערלה, אבל אם נטע מיום מ"ז כאב והלאה לא נחשב לו שנה ומונה מתשרי שלש שנים. —

ערלה — מטעם הלכה למשה מסיני נהנת בין בארץ ובין בחוץ לארץ, בין אם נטע ישראל ובין אם נטע אינו יהודי, והיא כמו ת"ד ש' המתיתם לא לקנין התלוי בא"י רק באדמה בכלל. אחד הנוטע אילן או ענף או שעקר אילן ונטע במקום אחר, ואף בעציץ שאינו נקוב חייבים בערלה, אבל המרכיב ענף באילן אחר וכן המקריב, היינו שעושה נזמא בארץ ומשפיל אחד מענפי האילן ומממין אמצעותו בארץ וראשו יוצא מצד האחר, אף שחתכו מעיקר האילן בחוץ לארץ אין בו משום ערלה. אילן שנקצץ אם נשאר נובה מהארץ ט"פ, או סה שנדל אח"כ אינו חייב בערלה, אבל אם לא נשאר ט"פ חייב בערלה. ומזנים שנות הערלה משעת הקציצה, ואילן שנעקר ונשאר משאר שרשיו מחובר, רק אפילו כעובי מחט שמותחין בו הבגד לאוד האריגה, בידוע שיכול לזדות בלי תוספת עפר ופטור אפילו הוסיף עליו עפר הרבה (רצ"ד). —

(ב) נגד ההתרשלות והשמוש עם הקנין שלא כהוגן :

(א) נטע רבעי — פרות השנה הרביעית המה בעד קנין האדמה בכלל כמו מעשר שני בעד קנין התלוי בארץ ישראל. —

בימינו אלה, אשר לא נוכל להביא את פרות השנה הרביעית אם בעצמם או פדיון כספם לירושלים, מכלי הבט על שוים יפדו בכסף. כיצד פודה אותם? תולשם לאחר שנגמרו כל צרכם ונטל מטבעת כסף או פרות של קיטר קוזה פרוטה ואומר: בזה אני פודה פרות נטע רבעי אלה, ולוקח המטבע או הפרות ושוחקן וזורקם בגדה, ואין בברכים בחוץ לארץ על הפדיון (רצ"ד). —

ה.

(ב) קנין אדמת ארץ ישראל —

(א) נגד ההכחשה בה, שהוא אדון הקנין הנתן לך: בכורים, תרומה, תלה — כל אלה יחזיקו ויכלכלו בקרבם את מושג המלה "ראשית" — המה ירמז את תבואת אדמתך בה בעת, אשר משאלת לבך כבר נתנה לך, להבדילם מחוג שמושך והנאת עצמך, למען תחזה, כי מחזיק הנך במעו הרעיון הנעלה גם בעת וכזמן, אשר הקנין הנהו מוכן ונמצא בידך: כי ה' הוא הנותן את הברכה. —

(א) בכורים — אחרי אשר הפקדת בחיק האדמה את הזרע ונטעת עצי פרי ונשאת עיניך השמימה אל ה', כי יצלה את ברכתו ממעל לגדלם ולהביא פרי ברכה, והנה כאשר משאלת לבך נמלאה, כי גדל גם נמל הפרי, אז תקח את הפרי הנדל בארץ ישראל ונשאת אותם אל עיר הקדש והקדש וענית ואמרת: במוני כאבותי, אשר השליכו יהבם על ה' ולא במחז על

על חלם, כחם ועצם ידם, לכן כמוני כמוהם קבלתי מיד ה' את החופש וארץ ירושת נחלה ה'.

(ב) תרומה ותרומת מעשר — מכל אלה, אשר האדמה נתן לאדם את הקנין להנאתו והנם עומדים לפניך צבירים בערמות, בטרם תאספם אל גרנך ויקבך, תקח חלק אחד מקנינך זה, תפרידו מהנאתך ושמושך ותבדילו לשוב ותקדש אותו לה', למען תוכיח בזה, כי ה' הוא אדון הארץ ורק על ידו לך הזכות על הארץ ועל פרי הארץ, גם הלוי מחויב להפריש כזאת ממתנת חלקי, בעוד הבדיל ה' את שבטו אליו, ולא נתן לו נחלה בקרב אחיו וחלקו בחיים הוא המעשר.

(ג) חלה — אבל גם אחרי כן, אחרי אשר יבול השדה נתלש מאדמת גדולו והנהו ברשות האדם בשלמות, גם אחרי אשר עיי מעשה אנוש פָּחַנו את הכר ויעשו קמה וילדשו אותו בצק, להכין לחם למזון ומחיה בבית, בעת אשר פרי אדמתך זה מסור הנהו בשלמות אליך להשליט עליו את רצונך הפרטי וזכותך עליו, החובה והמצוה עליך בטרם תאפה אותו לחם, להפריש מראשית העריסה תנופה לה', למען תזכור בזה, כי לחם ביתך לקחת לך מהאדמה, אשר נתן ה' לעמך, בביתך, הלא הוא המקום, ששם תוכל ביותר לחטוא באלקיות עצמותך והקדלך מכלל אחיך לחשוב תועה על עצמך, כי הנך שליט על ביתך ומושל לבדך גם שונה ונבדל אתה מאחדות הכלל. — תכיר אז לדעת: כי ביתך זה וכני ביתך המה אברי כללות עמך, וכי אשר עצמך יצא לך גם תלוי הנהו באשר האומה בכלל ובשניהם כאחד תראה רק מתנת ה' אלקי ישראל.

כל אלה יען, כי יסודתם ברעיון ובמושג איש ישראל, לכן מן התורה אין כל מדה וקצב להפרכתם, כי עם פרי אחד, גרעין אחד וחלק קטן מהבצק אשר תבדיל אותו משמושך והנאתך, בפקודת ה', גם בזה תחזה דעת: כי רק מיד ה' לבדו הזכות לך להנות — לכן שלשה אלה הנזכרים לקחים ומוסרים משמושך ונתנים לכהן, אשר יאכל אותם בטהרה, רק תרומת מעשר יש לה שיעור קצוב הלא הוא החלק העשירי, ותרומת מעשר כנראה היא בעד הלוי כמו התרומה ומעשר ראשון בעד הישראל.

1.

(ב) נגד ההתרשלות ושמוש הקנין שלא כחוגן :
 החטא הכללי בשמוש הקנין יתחלק לשלשה מיני תעותעים :
 (1) התרשלות הרוח — אם תשתמש עם הקנינים הבאים לך מן החוץ רק בעד הנאת גופך לבד בעד מלואי תאוות החושים וספות הרוח את הצמאה, ובנקל תשפל להיות בהמה לך. —

(2) התרשלות הגוף — אם תתחרה במדה נפרזה בכל דבר, לחשיג רק מטרות רוחניות לבד ותתירשל עד למותר בחיי הגוף, להבזות אותם בעיניך, ואשר סוף דבר יהיה מזה, כי באתרונה בלתי מוכשר תהיה להשגת התכלית הרוחנית — או מפני זה ביחוד — יען, כי תבזה ותסגף למאד את הגוף ובמזקה תחפוץ לבטל את המשאלות הבחסייות שבך עד למותר, מכלי הכשר

הכשר אותן ולעדן כדת לשלמות הדרושה — אזי בנקל המשאלות
הבהמיות האלה, כאשר תתעוררנה מעצמם בחוזק ותפרוצנה לבלי חוק,
או תקנע אתה תחתיהן, ותחת לעלות מעלה מעלה ברוחך, תשפל אח"כ
ביותר לדת ולשקוע בדרישות הבהמיות ונסע יתרך בך. —

ג) ההתרשלות באהבת אה ונע — אם תקח לך רק לך את הקנין,
ותחשוב, כי נועד הנה להיות שייך רק לך לבדך ככלי שים עין ולב לראות
נכחה, כי הכרכה הבאר נעלה בעצם הכרכה, היא זאת, להיות לך רק
לאמצעי בטוח, אשר על ידו תוכל לאהוב את רעך כמוך ולחלוק עמו
ולהשפיע עליו ממתנת טובך. —

משלשה אלה יגיני ויחסו א) "מעשר ראשון", ב) "מעשר שני", ג) "מעשר עני". —
א) מעשר ראשון — יגן ויחסה מהתרשלות הרוח, מפרי האדמה הנועד
לכלכלת ביתך אסור עליך להנות ממנו בחיים, אם לא הפרשת ממנו מקודם את
החלק העשירי אל הענין הרוחני וקיומו ונתת אותו ללוי, אל שבט האנשים
הנועדים לעבוד עבודת הקדש, עבודת הרוח, לכן עליך החובה המצוה,
בטרם תקח את הבר לך למזון גופך ונפשותי ב"ב, לדאוג אדות המזון
הרוחני, למען יטול הרוח בו חלק בראש. —

ב) מעשר שני — יגן ויחסה בעד התרשלות הגוף. בכל משך התקופה
של "שבע שנים" יפרישו בשנה הראשונה, בשנית, ברביעית
ובחמישית אחרי הפרשת "מעשר ראשון" את "מעשר שני", אשר
"המעשר" הזה ישאר אצלך, והמצוה עליך להשתמש בו להנאת גופך
ולאכול אותו במקרכו הי הרוח, בעיר ירושלים, לרומם ולעלות על ידו את הנאות
הגוף להרגילן להיות "עבודת אלקים", ולחלל בזה לעדן ולהכשיר את כל
משאלות הגוף ותענוגות החיים כדת התורה. —

ג) "מעשר עני" — יגן ויחסה בעד התרשלות אהבת אהים. בשנה
השלישית ובשנה הששית יפרישו תחת "מעשר שני" את "מעשר עני", הלא
הוא תחת לעד ולקבוע לך לבדך את החלק העשירי השני מפרי אדמתך,
לתת אותו לעני ורעב, לאלמנה ליתום ולגר ולכל איש חסר קניני
החיים, ובמעשה הזה תאלף בינה: "כי עליך להיות הסוכן לא רק על קניני
עצמך, כי גם על החלק הראוי להיות נתן לאחיך מכרכת אדמת ה',
אשר נתן לך — ובוה תנסה ותבחן את עצמך, אם שמשות בקנייך ורכושך
כרצון ה' וכמאמר חכמינו ז"ל: שפחה מלאתי והשפעתני אותה לאחרים — שפחתי
ושפחתי — ואם לא תדע אשם בגפשך, אז בשמחה, בנילה ורגה תשפוך שית
ותביע אמר לפני ה' (וידי מעשר). —

ז.

כל אלה החובות התלויות בארץ ישראל קשורות הנה. על פי התורה,
רק אל הארץ ונוסף לזה "בפורים" יורו עוד על קיום "בית המקדש",
גחלה' תוקה על התדבקות חיי הבית הפרטיים עם כללות האומה, על
התאחדות כל אברי האומה בארץ, אך הדברים הכלתי הלוים במקדש ואחדות
האומה וכיחוד בקנין האדמה, זאת נשארה לחובה גם בימינו אלה בכל
מושבותינו

מושבותינו, הלא כה החליטו חכמינו ז"ל: "בי אף אם סנחריב ונבוכדנצר חרבו את כבושיהושע" הלא הוא, כי על ידם נהרסה הלאומית העומדת ברשות עצמה, בכל זאת לא יכול "מיטוס" להחם את מפעלות "עזרא", יען כל פועל פעל לעמו היה ביחוד הקמת הלאומית ברשות עצמה באופן מאד נעלה, להיות ישראל חיוקים, כי כחזקה שם עינו ולכו ביחוד על התכונות ומוסדות הקדושה של האומה וקיומו בעד אריכות "זמן-הגלות", לא סוף עוד הפעם את האברים הנפרדים אל בית ה' השמש, בתור "הכנה" לפני צאתם בגלות החל, עד אשר ירחם ה' עמו, ואשר עי "הנסיון" יתנו ערובתם בעד "העתיד לבוא" עת הגאולה השלמה, כאשר יביאם ה' אל המנוחה והגולה ויאחד את עמו לעד לעולם בארץ אחוזתם, לכן התאמץ להחזיק בין אברי ישראל הנפרדים, לא לבד את תעודת החיים הכללית, את הקשר הרוחני הכוללם יחד, כי גם אותות לטובה, לראות עין בעין עוד את "מרכז ישראל", את הארץ המובטחה, להיות בעת רצון גחלת ישראל, מכון לשבתו עולמים. —

ח.

בעדנו, בעוד אנחנו רחוקים מארצנו, ופזורים במדינות וארצות, לא נשאר לנו מכל אלה רק זכרון קל ע"י חובת "חלה", אשר קבעו אותה חכמינו ז"ל גם בחו"ל בעד נפוצות ישראל, כאשר המה שם, (א) יען כי עוברת היא מצות "חלה" מקדושת החובה התלויה בארץ אל חובת האדמה בכלל, להורות לנו, כי לחם חוקנו היא מתנה ישרה מיד ה' — (ב) מצד השני להחזיק ולאמץ את רעיון הלאומית החיצונה בזכרון ובתקוה פנימה. (ג) לכונן את רעיונינו, לדעת ולהבין כי כל בית פרטי בישראל שייך הנהו ומקושר אל האחדות הרוחנית של עם ישראל ולחבב וללכב את הרעיון: כי גם בגלות בארצות פזורים, אשר חיי כל איש ישראל פרטי איננו נבדל מאשר בית יעקב בכלל, הקשור ומתאחד באחדות רוחנית. —

מהעיסה שלנו יפרישו חלק מנדל כזית, ויען כי הכרנים שלנו לא יוכלו לאכול אותה בטהרה, אזי ישרפו את החלה, והמנהג לשרפו בתנור (י"ד שכ"ב); ישראל לא יאכל את "החלה" בשום אופן. אם שכח להפריש חלה, אזי יפרישו חלה מהלחם, רק הבצק מחמשה מיני דגן הראשיים שמהם יכינו לחם, מחויב בהפרשת חלה, אם לשו בצק בשעור כזה, אשר די הוא למזונות איש ביום אחד, הלא הוא עמר אחד והוא $\frac{1}{43}$ שעורי כזית — מדה מחזקת באיך רוחב 10 אגודלים (דויסען) מרובעים ומטובה $\frac{1}{3}$ אגודלים היא מדת הקפח "לשעור חלה". אל יבללו את השאור המחויב בחלה בשאור אשר הופרשה חלה ממנה, גם בהפך (שכ"ד). בעל העיסה בעצמו הוא יפרוש חלה מהבצק ואיש אחד יוכל לקחת חלה רק ברשיון בעל העיסה. החובה הזאת בעד "אשר והצלחת הבית", בתור שפע אשר הכלל מוטלת על עקרת הבית, על האשה. — העושה עיסה כדי לבשלה או למגנה, מפרישים ממנה חלה בלא ברכה, ואם עושים לאפות קצת ממנה, אפילו דבר מועט מפרישים

מפרישים ממנה חלה בכרכה — אז העיסה נלושה בכינים או בשאר מי פרות יש בו כמה ספקות, ולכן צריך לערב בעיסה מעט מים או קלב או דבש דבורים או יין או שמן זית דאו מפרישים ממנה חלה בכרכה. אף כי הפרשת החלה חלה על האשה, אך אז האשה איננה בביתה, ויש לחוש כי בעוד שתבוא תתקלקל העיסה, או יכולה גם המשרתת או אדם אחר להפריש. שכה להפריש חלה בערב שבת בחוץ לארץ, אוכלים בשבת ומניחים התיכה אחת ומפרישין ממנה חלה במוצאי שבת, וצריכה שתהי החתיכה כדי להפריש ממנה חלה" וישאר ממנה עוד חולין, דבעינן שיהיו שויריה נפרים, וערב פסח שחל להיות בשבת ושכחו להפריש חלה מן החלות שאפו לכבוד השבת יש כזה ספק גדול איך לעשות, עיב צריך כל איש להזהר בערב שבת ולהזכיר על הפרשת חלה (שכ"ט, ש"ל).

בג.

א. בלות.

א.

אין דבר אשר כה נדרש למו "הזירות" ושום שכל ביותר לפקח עליו כמו "רגשות האדם", יען כי ברנשותיו ישומט האדם לרוב מן הקצה אל הקצה" — "הקצוות" הנה מסוכנים במאד. — הלא המה: התפרצות הרגשות בהתפעלות הנפש עד למות, או קפאון הרגשות וקרת הרוח כאפס התפעלות. — הקצוות האלה במסכות ובעתים יפרצו חוק ויעברו גבול, ורק לעתים היותר רחוקות יתאימו יחד להתניצב על "קו השוה" בסדר ומשמר, ובפי חוק זכרון בעד התפעלות הרגשות במעגל פעולתם, אשר הורה לנו ה' מבלי להוסיף ומבלי לגרוע. —

ב.

אמנם ברנשות השמחה ווכל האדם גם כן בנקל לפרוץ חוק, אך נגד התפרצות רגש השמחה במדת נפרזה יתקוממו היש סהר החיים בעצמם עם תלאותיהם הגדולות והקטנות, ויתוו לה את גבולה הנאמן, כי בנקל ישכיל האדם על פיהם וישאל לנפשו: לשמחה מה זה עושה? השמחה תסוג אחר ותחלוף כצל, עד כי עוד ביותר נדרש בעד האדם לעורריו אל צהלת החיים, לקבוע ולהחזיק בלבו את השמחה הנאמנה במתנת הלך, מאשר ידרש לנו להגביל ולהקטין עכורו את איפת השמחה — אבל לעומת זה גדולים הקרי לב, כדת מה לעשות לרגש "הכאב" העצב והתוגה". הן ידענו גם ידענו, כי התפרצות רגשות השמחה באדם, אם רק לא ישחיתו דרכם, כי יהפכו לנאוה ורום לכב, אוי פעלם והדרם יראו כאיש זך הלב והרעיון, להביא על ידה רב טוב ושפע ברכה, יען כי רגש "השמחה" בפני עצמו מה טוב הוא ומה נעים הוא, וכה יקרו לנו הרחבת הלב

חלב, צהלת הרוח ושמת הנפש, שהיא כמושנה. הכנסת כל העולם בלד בקרב לב האדם פנימה, להיות לבו לב טוב ומלא אהבה רכה לכל היקום — שמת לבב כזאת, תביא "אהבה" לעולם — אבל העצב נמצא לנו עי התבודדות והגבלה. העצב יצמצם את האדם להיות כודד בסועדו, יחליש את רוחו וכחו וימלא את כל חלל הלב רק ברעיון הנוגע אל עצמו ואל בשו, מבלי השאיר מקום עוד לשום דבר זולתו, עד כי עי הקפאון, אשר יביא עמו "העצב", יאבד האדם את הכשרון לחיים; אבל בה במדה, אשר "דרך עצב" מסוכן למאד, מסוכנה היא גם ההתאמצות היתרה למחות מלב ולהסיר מקרבו כל רגש אבל ויגון — יען וביען, כי בעתים ידועות עי מבאוביט "צער ועצב", שהמה יפעלו על האדם לכונן את מבטו ולכו בדאנת עצמו ובעד עצמו, ילמד ה' את האדם ויהנכהו לתועלת תעודתו, לכן מי, אשר לא יחוש ולא ירגיש מאוכה ויקשה לבו נגד רגש עצב ואכל" עד למותר, אינו מסוגל עוד "לחנך" יד אב הרחמים, אשר יחנכהו וינהלהו לתעודתו כמו בעתים לטובה" כן גם "בעתים לרעה". —

ג.

והנה כמו התורה, אשר היא בכל דבר, גם בחיי רגשות האדם, נהנה צבול וקצב, איך לכונן איתם לחובת "חנך האדם" לטובתו ולתועלתו בה יבבא, כן גם חכמינו זל במעם וברוח התורה, אשר השכילו למד תקונים נעלים בעד ההתעוררות אל שמת החיים בימי אורה ושמה, מצאו לנכון גם לכונן תקנות נכבדות על דבר רגש האכל והעצב, על האבדה היותר גדולה בקנינים החיצוניים, הלא היא "אבדן אדם" על ידי "תקנת". המה כחכמה רכה השכילו אל הרגש הזה להביאו בסדר ומשטר, פעם להרחיב את חוג פעולתו ופעם להגבילו ולצמצמו, אף בעת הדרושה להסירו כלו, לשמור בה את האדם מצד אחד מהקפאת הרגש בשלמות ומצד השני, לכלי יעבור דרגש הזה חוק ויבולע לאדם בפעולותיו לחיים, המה אזנו ותקנו את כל אלה על פי זכרונות שבתורה ועל פי הסנהגים שמצאו, כי המה במעם ורוח התורה, את התקונים האלה קבעו להלכה ולמעשה, בהלכות אבותי, אשר אנתנו נצרך אותן אל מערכת העדות, יען כי גם בתקנות וסדרים האלה ישנו עדות וזכרון ואף כי זה הוא בנוגע לענין פרטי של האדם, בכל זאת הלא יזרו אותנו, איך להתנהג ולסדר את רגשות האדם המפעמים אותנו, לזכרך לפני בחיי התבל. —

ד.

שלשה מצבים שונים הבאים תכופים יחד, אחד אחרי רשני, נמצאים ברגשות האכל המתפרצים באדם עי מספר על מת. —
א) מצב כזה, אשר לא נוכל להרחיקו ולהסיר אותו בשום אופן, כמו רגש הכאב אחרי גתוד איזה אכר מנוף האדם, יען רגש הכאב הזה מתעורר בכל רען ומאלי, כן יחדש האדם גם כן עת נכרת אכר אחד מנוף אנושיותו (פערואגליבקיט) ונפקד חבר ממשפתו, כי אז גדול הכאב מאד, רגש

נורא ואיום" יתקפרו ולא יוכל מלט נפשו מהרגש של המכאוב. — המצב הזה הוא מצב "האנינות" או כפי כובן המלה "התאונן", על כי נפקד ממנו החלק היקר מחוג אנושיותו ונפשו כואבת ומצטערת עד למאד. —

(ב) באשר "הנתוח" כבר נשלם, "הפרידה" כבר עברה והאנושית באדם תרגיש את טרת האבדה רק ברוחה, יען רגש אָבֵל על "אבדה שאינה חוזרת" והכרונה ברוח יסודו, אשר ישוה לנגדו את העבר ובטל מן העולם כמו בהֶנְה, הכאב הזה, יען כי מן הוא זה לאה הנחו בתכונה רוחנית, לכן נוכל למשול עליו רק עי "הרוח", התכונה הזאת היא תכונת "האבלות" — "האנושית" באדם הפול ותאבל על המום בנוף משפחתה והחסרון שלא יוכל להמנות. —

(ג) הכאב מנוצה, האנושית באדם תתאושש ותתעודד עוד הפעם, אבל היא לא השינה עדנה את השיבותה וערכה עליה. — האדם יתרפה ויתרשל בהופעת עצמותו החיצונה — המצב הזה הוא מצב "הניוול" — והזיונו "התרשלות בתפארת אדם" ומראהו בהוי. בימים ההם ישוב האדם להתראות עם החברה האנושית, אשר שייך הוא אליה, לבוא בחברתה, וזאת היא רפואת "רגש האבל האחרונה": כי בעת אשר האיש הפרטי יתקשר עוד הפעם אל חברת האדם, אז רגש האבלות יהל ויסור מעצמו, יען כי האדם בהיותו רק יחידי וגלמוד יוכל עי אבדן ומקרה קות במשפחתו להתמכר אל "היגון והתונה" — אמנם הכלל וחברת האדם הלא בנוי ומכוון הנהו על המות והתמורה, ויוליד ויחליף בה תמיד מחדש. ברגש האדם, כי הנהו חבר לחברת הכלל, אזי גם הרשם האחרון של העצב והאבלות כליל יחלוף. —

ה.

על שלשה המצבים האלה שמו חכמינו ז"ל את לבם, ולכל מצב ומצב שמו-מדה וקצבי להשלימו ולהגבילו "בעתו וכזמנו", גם לקבעו, רק בזמן ובחוג מצב עמדתו, לכן ינהלו וינהיגו חכמינו ז"ל את "האונן והמתאבלי" על מת ברגשותיו אלה ממצב למצב, אחד אחרי השני, עד כי האיש האבל והכואב הטבוע במצולת היגון, עפ"י התקנות האלה, לאט לאט יצהיל את רוחו, עד כי יקרבוהו אל החיים וימסרו אותו אל כלל האנושית, אל חברת האדם. —

אנחנו נשקוף בזה על כל מצב לבדו בפרט, לפי התקנות האלה. בדרך הוא הדבר, כי כל מצב הקודם בזמן יכלול בקרבו גם את הענינים הבאים במצב הבא אחריו, אבל המצב הבא אחרי כן בגרעון התקנות המתיחסות אל המצבים הקודמים, ישאר כמו שהוא לפעול את פעולתו לתועלת המתאבל. —

ו.

אונן — נזכר בתורה והרגשתה תביא לו חוק זכרון בקדירה בפנימיות עצמותו — על האונן נאמר לאכול כל קדש אף להנות ממעשר שני. — כהן אונן לא יוכל להקריב קרבן, רק הכהן גדול מקריב את קרבנו בעת האנינות שלו,
מצב

מבלי לחלל בזה את קדושת הקרבן. — בעד הלכות אכלות שורר חוק כללי הנאמן מאד: כל הקדשים מקרבן עולה עד המעשר, יוכלו בקרבם מובן כללי מובן לאומית. הכללות תקדש את הקרבן, גם בתור אבר או דונמא של "הכלליות", יאכלו את הקדשים, ורק ברעיון "הכלליות" הוזה יקריבו אותם. — אבל נגד "הרגש הכללי" הוזה "רגש האונן" יתיצב כצר. — באונן, האנושית נפגעה מרגש הכאב ומספד על המת, והמה ישלכו עליו וימלאו את כל חדרי לבבו, עד כי לא יתנו עוד מקום לשום "רגש אחר" ומה גם לרגש הנוגע "הכללי". — קדשים ומצב אונן המה שני "הפכים", אשר לא יתאימו יחד בשום אופן, ואם יתקים האחד יקטל השני — ואחת משתי אלה יהיו: אם ישלמו "רגש הכללי" המתחדש לעולם, אשר לא יכיר ולא ידע כל רגש מות וקבר, או ברגש הזה "האנינות", המספד וכאב פרטי יקטל ויחלוק כלו, האנינות תסוג אחר וכלא תהיה, או אם יגבר "רגש האנינות" יתחלל הקדש על ידו, בעוד יחסר אז הרעיון, אשר יעלה וירומם את הקדשים במעלתם — והנה כמו תורתנו הקדושה, אשר היא אמנם התן מסלות בלב לרגש "האונן" בתור מצב כאב אנוש ומספד מר על מות איש פרטי, ועל פיה לא נדרש לאדם להסיר בחזקה את הרגש הזה מלבו, ונהפוך הוא, כי הקדש יסוג אחר מה אונן והכהן האונן נבדל הנהו בעת ההיא. מעבודת הקדש, אך בנוגע להכהן הגדול, שהוא אמנם ראש פנה של כלליות האומה, הגבר הוקם על, אשר כבודו והדרו הנהו דונמא ותקנית העם כלו, הנה רק ממנו תדרוש את תעופת מעלת הרוח הגבוה והנשאה מאד, עד כי בעת "עבודת הקרבנות" וברגש כללות האומה, לא יוכל לחשוב עצמו לא לבן, לא לאה, לא לאב ולא לבעל, לבל יכיר ולבל ידע שום רגש פרטי, רק ירגיש את עצמותו כי "הנהו ישראל", ולא לו לחוש בנפשו כאב "האונן" ורגש מספד מר. — אף גם ממנו דורשת היא את כל אלה רק בשעת עבודתו הגדולה והנעלה, אבל לא בשעת הנאת הקדשים" שהיא לו ביחוד הנאה פרטית — כן הכירו גם חכמינו ז"ל, כי לא זאת היא התעודה בעד "האונן" להמית בקרבו בשלמות את רגש האנינות ולהתנבר עליו, ונהפוך הוא, המה צוו להתנדר בו ולהקסר אליו בעת ובזמנו ורק להרחיק ולהסירו בשובה ונחת, לכן מסרו אל "האונן" את הדאנה עבור הנפטר וצרכי קבורתו מרגע המות עד שובו לעפרו, וכימים שהנהו עמוק בהכנת הקבורה פטרו אותו מעשיית המצות האחרות, גם אסרו עליו כמה הנאות ותענוגי הגוף ורק השאירו לו הצרכים המוכרחים להחזקת חייו. —

אז לזאת מוכנות הנה היטב התקנות האלה: אונן בימי החול תמיד או בשבת וירש קרוב אל הלילה, אם נצרך לו ללכת מהלך המותר לו, לפעול ולעשות בצרכי קבורת הנפטר, בליל מוצאי שבת וירש, הלא הוא בכל העת, אשר יוכל לעסוק בצרכי הנפטר, הנהו פטור מכל המצות חובות אחרים גם אסור לו לעשותם. האונן לא יאכל בשר ולא ישתה יין, גם לא יאכל את סעודתו הנהוגה על השלחן כמו בשאר הימים (גם בחדר המת אל יאכלו ואל ישתו). בשבת ויו"ט, יען לא נוכל לפעול דר.

מה בעד צרכי המת. חיוב הוא בכל המצות ויכול לאכול בשר ולשתות יין (אך לא בחדר המת) — מצב „האנינות“ יחל מרגע הקמת, אשר מני או נדרש לעסיק בהבנת קבורת הנפטר עד הפרידה השלמה ממנו, הלא היא עד אחר הקבורה, או אם האונן בעצמי לא יעסוק בקבורת הנפטר, עד אשר ימסור אותו אל העוסקים בקבורתו. כל דבר האסור במצבים השונים הבאים אהרי המצב הזה, מוכן מאליו, כי אסור הוא גם להאונן, רק „חליצת הנעל“ וישיבה על הארץ איננו מחויב, לכלי הפריע אותו מטרדותיו בדבר קבורת הנפטר, שעליו למלאות כל אלה בלי מפריע.

ז.

אבלות — כפי המקורים בתורה ובנביאים נזכר המצב הזה כיוחד במית „נדב ואביהוא“ ואשת יחזקאל הנביא, אשר בהיות הכהנים שלוחי העם ובתור יוצא מן הכלל, גם להנביא יחזקאל בהיותו איש אשר רוח אלהים בקרבו, ובעדו דיה רק בהופעתו במראהו החיצון, לכן נדחתה מהם „האבלות“ שהיא אמנם נהוגה אצל שאר העם, לכן אנו ותקנו חכמינו דל, כי החובה והמצוה לתת מקום וזמן להרגש הזה לשלוט אצל המתאבל על מת, אשר נלקח מאתו, ויחד עם זה השכילו להגבילו ולצמצמו. המה קבעו בעד „המצב“ הזה הלכות כאלה, אשר מצאו סעד ומכר להן בהג'ך הלא התה:

א) אסור מלאכה — כמו במועד שבעה ימים יעשו „הפסק“ בחיים הפועלים, למען השליט את הרעיון הנעלה בזכרון הקורות מ את האוסה ולהתחוק על ידו אל החיים העתידיים, כמו כן תקנו שבעה ימים באבלות לעשות „הפסק“ בחיים הפועלים ולפנות את הגיוני „האבל“ רשים מעיניו רק בזכרון „האכבה“. — האבל מרגיש, כי העצימת שלו קרועה ומרתחה ובלתי מסוגלת לפעולות החיים ורגש „האבל“ במקצאו מסוגלת בלכבו תוצאותיו מנבות ומועילות גם הנה לחיי האדם ולרעיון רוחו בעתיד.

ככל זאת אסורות הנה „האבל“ רק אלה המלאכות האסורות בחול המועד, וגם אלה אשר לתכלית המועד מותרות הנה בחוה"מ, כמו כן אסור כל טקנה וקנין ולא רס „האבל“ לבדו, כי גם לאשתו, לבניו, לעבדיו ובכלל לכל בני ביתו, ואף העני המתפרנס מן הצדקה, אסור במלאכה בשלשת ימים הראשונים, אך כיום הרביעי, אם הוא עני ואין לו מה לאכול „עושה את מלאכתו“ בתוך ביתו, אבל הכמים אסרו: „תבוא מארה לשכניו שהצריכוהו לכך“, כי עליהם מוטלת החובה להשניח על העני ולעזור לו, ומה גם כימי אָבֵלו. ואם יש להאבל סחורה, שאם לא ימכרה עתה יהיה לו הפסד מן הקץ יעשה שאלת חכם, ואם באו ששירות וספינות שמוכרים עתה בזול, ואח"כ לא ימצא, יכול למכור ולקנות עי אחרים. כתיבה המותרת ביה"מ מותרת לאבל אם אי אפשר לו ע"י אחר. כאת הבית אין בה משום מלאכה לאביו ושאר הדינים באסור מלאכה (ראה י"ד ש"פ).

(ב) אפור נעילת הסנדל - בעיני חכמינו ז"ל נחשבה געילת הסנדל לסימן הכנה והזמנה למעשה ועסק בהיים, כמו כן רואים אצלנו, כי כמה פעמים נאמר בתנ"ך ע"ד מקום קדוש של נעליך, אשר המעשה הזה רוכז אל הפשטת העצמות ומסירה שלמה אל הקדש, לכן בעד האבל חליצת הנעל סימן לכבול עצמותו ולמניעה מעבודה ופעולה. -

בשבעת ימי האבלות אל ינעול נעל של עור (שפ"ב), כמו כן על האבל לשבת בימי האבלות על הקרקע או רק על דבר קל החוצץ בינו ובין הארץ בעת שאיננו הולך או עומד בבית (שפ"ו). -

(ג) אפור שאילת שלום - יען כי האבל בימי אבלותו שייך רק לו לבדו ולרגשות אבלותו. -

עליו להיות נבדל מבלי להשתתף בכל הנוגע למכיריו ורעיו, כמו כן קרבת איש לאשה אסורה, אם אחד מהם באבלות, האבל לא ידרוש בשלום כל איש בכל שבעת הימים ומשיב שלום רק אהרו שלשה ימים הראשונים, אבל האחרים לא ישאלו בשלומו כל שבעת הימים ולא ישלחו לו מתנות אהבה וידידות וכדומה (שפ"ג). בשבת ישאל לשלום אבל לשאל בשלומי תלוי במנהג (שם). אל יעזוב את ביתו רק לצורך גדול. אל ילך לבהכ"נ רק ביום השבת וגם אז אל יעמוד על מקומו הקבוע. - (שצ"ג).

(ד) התעסקות הרוח - רוח האבל דרוש להיות עסוק והונה בדבר אבדתו. שבעת ימים יהיה רוחו פנוי מכל התעסקות אחרת, רק יחשוב ויהנה באלה הענינים הנוגעים למצב אבלותו. -

לכן גם תלמוד תורה אסור לו, רק יוכל ללמוד: איכה, איוב ודברים הרעים שבספר ירמיה, ובגמרא בפרק אלו מגלהין וללמוד הלכות אבלות. אך אם הוא מלמד, לאחר ג' ימים מותר לו ללמוד עם התלמידים כל הדברים שצריכים להם ולא יבטלו מלמודם (שפ"ד), כמו כן האבל, אשר ביום הראשון מאבלותו לא יוכל לשים לבו אל רעיון התפלין שבלעדי הרעיון גם הנחתם תאבד את ערכה עליה, לכן ביום הראשון פטור הוא מהנחת תפלין ומניח אותם מיום השני והלאה, רק האיש אשר רוח אלהים בו רק הנביא יחזקאל הוא יכול היה לקשור תפלין גם ביום הראשון ולהכוש את פארו. כל שחוק ותענוג אסור באבלות (שצ"א). -

(ה) הסימנים החיצונים - התרפות בדברים הנוגעים לעצמות מראהו החיצון והתרשלות בתפארת האדם בחיץ, כל זאת תתאים עם רגש האבלות, והסימנים האלה יארכו יותר מהענינים הראשונים. -

סימן הכאב הראשון היא הקרעה בכנף, אשר זכרונה באה בתנ"ך ראה אדות זה י"ד ש"מ ת"כ. רחיצה כל גופו בצונן ופניו ידיו ורגליו בחמץ אסור כל שבעה, כמו כן כל קשוט הגוף, כבוס בגדים ותספורת, נטילת צפרנים במספרים או כמכין אסור (שצ"ז). -

בכלל: האבלות סתתלת, מעת נשלמה הפרידה, הלא היא משנקבר המת

ונמתם הקבר, ובמקומות ששולחים את המת לקברו בעיר אחרת ואינם יודעים מתי יקברוהו, או האבלים הנשארים בעירם כשזבם מהלוייה מתחילים להתאבל ומונים שבעה גם שלשים, ויתר הדינים בזה ראה י"ד שע"ה. —

ח.

ניווול — ביום השביעי המתאבל יחדל להתאבל עוד ויתנחם. —
הנהו גמסר עוד הפעם אל פעולת החיים של כל איש פרטי, לכו איננו קולט עדנה כל שמה, ובהתרשלות הופעתו במראהו החיצון נכרו עוד רוחו הכהה ולכו המלא עוד עצב ותונה. —

אצל שאר קרובים עד כלות השלשים ואצל אביו ואמו עד אשר ע"י התרשלותו במראהו החיצון יתנוול בחברת האדם או למצער שלשה חדשים, אסור לגלה את שערו בראשו ובנופו (ש"צ). לאחר שבעה עד שלשים מדינא אין אסור ללבוש או להציע תחתיו רק בגד מנוהץ (געמאנגעלט), והוא שיהי לבן וחדש, אבל נוהגין לאסור גם כמכובס אף בלא גהוץ. רק אם לוכשו אדם אחר תחלה איזה זמן מה, אך אם איננו מכובס רק במים בלבד, לא נדרש כי ילכש אחר תחלה הכתונת אם איננו מחליף לתענוג רק לצורך, אם היא מלוכלכת מותרת בשבת ללבושה, ובחול אם לבשה אחר תחלה. מותר לכבס ולנהץ אחר שבעה ללבושה אחר שלשים או בתוך שלשים לאחר שילבשם אחר. אסור ללבוש תוך ל' בגדי שבת אפילו בשבת ומה גם בגדים חדשים, ועל אביו ואמו נהגו לבלי ללבוש בגדים חדשים כל י"ב חדש, אך אם צריך להם יתנם לאחר ללבושם תחלה ב' או ג' ימים. — (שפ"ט) רחיצה במים חמים אסור עד השלשים. עד השלשים לשאר קרובים וי"ב חדש על אביו ואמו אסור לו לאכול בסעודת ברית מילה ופדיון הבן וסיום מסכת וסעודת נשואין, אבל בתוך ביתו, אם יש לו סעודת מצוה מותר לו לאכול, אך בסעודת נשואין יש להחמיר אף בביתו, אם לא כשהוא משיא יתום או יתומה, שאם לא יאכל שם יתבטל הענין, אז מותר לו לאכול אפילו איננו בביתו (שצ"א). כל שלשים אסור בעצמו לישא אשה ולאחר שלשים מותר אפילו על אב ואם, אבל להתקשר בשדוך ובלא סעודה מותר אפילו תוך שבעה. מתה אשתו לא ישא אחרת עד אחר עכור שלשה רגלים, שאז תשתכח ממנו והאהבה הראשונה בשעה שיחיה עם השניה, ואם לא היו לו בנים מאשתו הראשונה, או יש לו בנים קטנים, או שאין לו מי שישמשו, אינו צריך לחכות ג' רגלים ובכל זאת צריך להמתין עד אחר שבעה וגם מתאבל על אביו ואמו אם עדנה זרע אין לו ג"כ דינו כג"ל (שצ"ב).

מצב הניווול מתחיל ביום השביעי אחר תפלת שחרית ויכלה ביום הל' אחר זריחת החמה (שצ"ח). יום פטירת אב ואם ישוב בכל שנה להיות יום זכרון אבל (יארחיט), אשר ביום ההוא כל האסור במשך השנה הראשונה אסור או בו ביום, גם יצומו בו, לשים לב לבחינת עצמו ולקדש את עצמו לחיים פחדים עיי זכרון הנפשות שהלכו לעולמן (שצ"ה). —

ז.

חובת האכלות הוא רק על פטירת אנשים כאלה השייכים ביותר אל עצמות האדם בקרב בני משפחתו וקרובים אליו ביותר אל חוג חייו, להיות חלקי משפחתו ואכריה, אשר פטירתם היא לו חסרון לא יוכל להסנות. — הלא המה: אב ואם, אח ואחות, ואם גם המה רק מצד האב או האם, בעל ואשתו, בנו ובתו, בכל זאת גם על אלה שארי בשר העומדים בשורה השנית והשלישית עליו להראות בשבוע הראשון קצת אכלות במראתו החיצון; ילד אשר לא עברו עליו עוד שלשים יום ללדתו לא נדרש להתאבל עליו בעוד כשרונו אל החיים לא נדע עוד אל נכון (שע"ד). המוציא את עצמו מקהל עדת ישראל, על מותי לא יתאבלו. — (שמה).

י.

אבלות ביחס מועד ושבת — כמו קדשי המקדש וכל תוצאותיהם, שהמה מיוסדים על יסוד כלל הלאומיות, כמו כן מועדי ה', מקראי קדש" הלא המה: "פסח", "שבועות", "מכות", "ושמיני עצרת", גם "יום הכפורים" וימי ההקדמה שלו ימי "ראש השנה" לפי עצמתם הפנימית יקראו אל כל איש ישראל ויעוררו להתקשר ברנש הלאום הכללי. בימים ההם אל תהי בפני עצמך: בן, בת, אח או אחות, בעל ואשה, אב ואם, תלמיד ורע, רק עליך להיות אז "ישראלי". — כל דבר מעצם התג יקראך אז להדבק במנת גורל ישראל ושמו הנקרא עליו, ולקדש עצמך, ורק אז יהיו לך "מועדי ה'", מקראי קדש באמת, לפלס את נתיב מעגל חיך לקדשם לשם מטרתם, אבל מטעם הזה יקראוך ויעוררך אלה רק "לשמה וחדוה" והרחבת הלב להקיף ולכלול ברנש הזה אז כל היצורים בעולם ה'; אמנם כן הרגש הכללי הזה הנהו "שמה" והפכו הוא רגש "האבלות". הרגש השני, אשר יש לו עסק עם האדם הבודד במועדו ובפני עצמו, הרגש, אשר על ידו הלב יאבל ויבול — אבל בידיעה וההכרה הכללית עפ"י הרגש הראשון יכלה ויבטל כל רעיון מעצב פרטי — כי אם גם אָבל נכל "הפרטי" אך "הכללי" יתחדש ויחליף כח ויחי לעולם, בהיות "הצבור והכלל נצח" כפי רצון ה', אשר קרא אותו אל המציאות, שהוא נצח נצחים. — לכן מזה יצא לנו הכלל המאד נעלה, אשר חכמינו ז"ל קבעו אותו לדורות, למען דעת: כי כמו "הבחן הגדול" המיועד ביחוד בעד רגש הכללי הוא מצווה ועומד בעצמו לבטל ולאפס כרוחו, גם את רגש כאב האנינות" כמו "אחרן הכהן" וגם בניו, אשר במית "נדב ואביהוא" נאמר להם: "ראשיכם אל תפרעו ובגדיכם לא תפרסו", יען כי ברנש הלאום הכללי ובוכרון "קדשי ישראל" רגש הכאב הפרטי ואבלו, מחויב להבטל ולהאפס, כמו כן חכמינו ז"ל סדרו וצוו לנו, כי בכל אחד מהמועדים שהמה מקראי קדש" ומיועדים ומיוסדים המה בעד רגש הלאום הכללי, כי במועדי ה' אלה יבטל ויאפס כל רגש אָבל פרטי. האבל אכלות שבעת

בכניסת המועד יקנם אל המנין „השלישים” ובעל השלשים ישלים עם כניסתו את השלשים, יען כי במועדי ה' רגש ישראל דרוש להכריע על כל רגש פרטי להיות בטלים כמועדים, ורגשות בניים, אבות, אחים ובעל ואשה ובפני „הרגש הכללי” בימי החג על האבלים למחות דמעה מעל פניהם ולהסיר כל אבל, להם כל קינה ולשכך כל אנחה, כי המועד הוא זוקף כפופים ויכוון ויקומם את „המת אבל” לקנות לו חיים חדשים בידעה נאמנה, כי הוא אבר הלאום כלו וכו מסור הנהו או אל „חיי הכלל” ואל חיי השמחה — „מועדי ת” יקדשו אותנו להיות במדרגת „כתנים”! וכאשר יבטלו המועדים את רגש האבלות מזמן הקודם, כן לא ינחו את „הרגש” הזה להתהוות בתם וידחו אותו אל זמן אחרי החג — אבל יום השבת העומד בתכונתו במדרגת שניה בנוגע אל רגש כלל הלאום, ומוכנו העקרי ביהודי הכנסת והתחדשות האנושיות בקרב כל איש פרטי, ער כי „היום ההוא” יפנה ויכוון ביחוד את מבט כל אחד אל עצמו ואל תעודת חיו וצאתם לפועל לימים הבאים אחריו — לכן „השבת” לא יבטל את רגש האבלות בשלמות, רק יחליש ויקטין אותו, יעלה אותו להיות מציאותו רק „ברוח” ויתן כח להאריך את החיים עפי' המעלה רוחנית, איך ישגו או לעשות „השגא” בין צער לשמחה. „יום השבת” נראת בשניהם את תעודת החיים, אך רגש האבל במשך יום השבת ימצא מקומו רק בפנים אבל לא בסמנים החיצוניים, ולכן על כל אלה נוסדו תקנות חז"ל: להיות צדקו יחדו:

מי אשר התחילה לו קצת „האבלות” קודם פסח, שבועות, סכות, ראש השנה ויוה"כ"פ, אזי בכניסת המועדים האלה פסקה ובטלה האבלות שבעה ועם המועדים יחלו השלשים, ומי אשר קודם המועדים היה במצב השלשים אזי בכניסתם בטלו אבלות שלשים, רק אחריו אב ואם „המועדים” יבטלו את אבלות שבעה, אבל לא יבטלו את אבלות „שלשים” ומה גם הדברים הנהנים באבלות של י"ב חדש. שבועות ושמיני עצרת יקנו בעד 7 ימים ואם כן את חג הקפות נמנה ל"ד ימים ואצלו ט"ו ימים, עד כי ישארו רק שמונה ימים לשלשים בעד זה, אשר תג הקפות נכנס באבלות שבעה שלו — אך מי אשר המקבר את מתו בחול המועד או ביום השני של יו"ט ע"י אינו יהודי בעד פסקה האבלות ותמצא מקומה רק בפנים, אבל לא בחיצוניות רק בהתעסקות הרוח וביחס קרבת בעל ואשרו, אבל לא בנעילת הסנדל, אך האבלות נדחתה על אחר יו"ט, אשר או ימנו ימי אבלות שבעה ויום השני של ירמ ימנו נ"כ אל מספר ימי השבעה ובימי השבעה הדחייים יש איזה קולות בנוגע אל אפור מלאכה ושלשים יקנו מיזם הקבורה. השבת לא יבטל את האבלות רק יקנה אל ימי השבעה, אך בחוץ לא תתראה האבלות ביום השבת — רק רחיצה, לטוב התורה, קרבת איש לאשתו ועוד, אמור בשבת, ושאר הדינים ראה יד שצ"ש — ת"א ות"ח תקפ"ז, תקפ"ח. —

יא.

שמועה קרובה ורחוקה — כל הנאמר למעלה נהוגים בעד אלה, אשר קבלו השמועה והידיעה ממקרה המות, אם תיכף או במשך השלשים ונגם ביום השלשים, בעד אלה יום השמועה אחר הקבורה דומה ליום הקבורה, ויום ההוא יחלו למנות את השבעה והשלשים. אבל אם הניעה השמועה אחר יום השלשים אזי ינהגו בסמני האבלות החיצוניים רק שעה אחת ואפילו על אביו ואמו בחליצת הנעל, ולא ימנו לא שבעה ולא שלשים ובאב ואם קריעה. אך דברים שנהגים על אביו ואמו כל י"ב חדש נהג גם בשמועה רחוקה ומונה י"ב חדש מיום המיתה, ואם באה לו השמועה מאביו ואמו לאחר י"ב חדש אינו נוהג אבלות רק שעה אחת גם באלה הדברים שנהגים כל י"ב חדש. — מתורת הנפש (פְּהוּיֶכְאֶלְאֶנְיַע) אולי נוכל להוכיח לנו כי שמועה רחוקה ממקרה מות לחבר המשפחה הנודעה אחרי עת ארוכה ומרחוק, האבלות היא קלה ביותר ומקומה רק ברעיון וברוח לבד, אשר גם בנוגע אל התגים שערכם ומעלתם ברוח כמו שבועות ושמני עצרת קבעה התורה רק יום אחד, ובערך הטעם הזה קבעו חכמינו ז"ל בעד שמועה רחוקה, אשר אז האבלות היא ברוח, לבל ידרש גמול וזמן וקצב, יען כי האבלות בעצמה קלה היא נתכונת הנפש, ולהפיג את אבלות כזאת לא נדרש זמן רב. — ושאר הדינים ראה י"ד ת"ב. —

סעודת הבקָּאָה ונהום האבלים — כמה פעמים זכרנו בזה, כי התחבולה והרפואה הבטוחה נגד האבלות מלבד התרוממות וטסירת הנפש אל ה' היא ההתחברות עם הכלל. — "בכלל" ימצא היתום את אנותיו, האבות את בניהם, האחים את אחיהם, האלמנה את בעלה והבעל את הצופיה הליכות ביתו, את האם לבניו, כי "הכלל" דרוש להיות בעד ה"פרט" הכל כאשר לכל, אבל ליתומים ומחסה לא למנות — ואלה אשר אָבדו את בניהם ויָדְמוּ, כי בעוד שקלו את צאצאי מעיהם יחסר להם היסוד לפעולתם גם יסוד מוסד הנצחיות בעולם הזה, המה ימצאו את שניהם בקרב "הכלל" בעוד הוא, הכלל, יקבל ויקבין אל תוכו את מפעלינו ובו ינוכו ויפרחו וישוו פרי ברכה הזרע אשר זרענו, גם "הכלל" יאריך וישלים ויגבור בעדנו את הטוב אשר השארנו עלי אדמות בלתי נשלם ובלתי נגמר עדנה. — מי אשר ידבק אל הכלל הוא היה יחיד, לא ימות לנצח! לכן כאשר עבר מצב "האנינות", אשר בו לא יוכל האדם ולא ידרש מסנו לשום מעצור לרגש הכאב, והאבלות החלה לקחת מקומה ברוח האדם ולכבוש את רגש האבלות, הלא נוכל ביותר ע"י הרוח, סני אז יחלו לקרב את האבל אל "הכלל" ולקשר אותו לאט לאט עמדו והרפואה תשוב אליו, לחזק ולאמצו ולמצוא תנהומתייה ולהסיר מלבו יגון ואנחה. —

בפעם הראשונה המאכל, אשר יאכל האבל ביום הראשון אחרי הקבורה, אל יהי משלו, רק שנינו ישלחו לו מזון ומשקה — ערב

שבת לפני כניסת השבת לא ישלחו לו סעודת "הבְּרָאָה". מנהג הוא לשלוח ביצים אשר בתמונת עגולן תזכורנה את מהלך התמורה של התפתחות החיים. סעודת הבראה נשלחה רק ביום הראשון ואם עבר היום כל ישלחו עוד. אחרי שמועה של אחרי שלשים לא יאכילו אותו סעודת הבראה (שע"ח). ברעיון הפנת רגש האכלות ע"י ההתקשרות של האָבֵל עם חברת האדם" כל שבעת ימי האכלות יכואו אל בית האבל אנשי עדתו לנחמו, ואשר עם הבקרת שלהם בעצמה יביאו לו הנחמה אשר יאצור בקרבו רגש הכלל". גם לא יחשבו ממנו דברי תנחומין נאמנים, למען ידע המתאבל, כי לחיים ולכל תמורותיהם ישנה תעודה נעלה, אשר אבינו שבשמיים בחכמת צדקתו יסד ויכונן את התכל באהבה ובחסד, וכי רק באהבה ובחסד נוכל למצוא את פתרון התעודה הזאת. אל תוציא מפוך דברי תנחומין בטרם תראה, כי האבל חפץ בזה והוא יחל ראשונה לדבר, ואם לא, זאת תהיה נחמתך אותו, כי היית אצלו ובקרת אותו לשם נחום אבלים (שע"ו). —

יב.

באופן הזה חכמינו ז"ל יתנו מקום ומסלות בלב לרגש האכלות, למען יפיק גם תועלת בעד השבת החיים, אבל הסה סדרו גם את זאת להגביל ולצמצם את הרגש הזה במקום ובזמן. לכל יפרוץ חוק עד לפותר, לכן קבעו בעד האבל: שלשה ימים לבני, ז' להספד, ושלשה ירחים לגויין ותספורת, אבל יותר מזה אמר הקב"ה: אי אתם רשאים לרחם עליו יותר מסני", "האם תאהבו את האיש שהלך לעולמו יותר מסני? האם זה הוא לא גני, "האם לא אביו אנכי"? לכן להתאבל ולהתקשה בעצב יותר מדאי היא תלונה נגד ה' — כן יורו לנו חכמינו ז"ל ואתה המתאבל ראה וחכם! חלילה לך, בן אדם, לקשור עצמך עד למאד אל טוב העולם והקנינים הנקנים לך וגם אל היקר לך מכל יקר, אם הוא חולף ועובר, לכן אל תרבה להתעצם באכלות ומרת האבדה להיות נמשך אחריה, ובבלי דעת להיות נכון לרדת בקבר יחד עם הנפטר הנלקח מאתך — כל הזמן אשר חסד ה' חנן אותך במתנותיו, השתמש בהן בתור קנין לתכלית ה', אך היה טובן ומזומן בכל רגע להשיב את המתנה, כי לא תדע גְּתִי ידרוש אותה מסך ה' — ואם לקח אותה מסך — אזי בלקיחה כמו בנתינה הכו הוקר בהן את יד אביך קָנָךְ, התרוכס והתעלה לקבל באהבה כל דבר באיזה מצב שתהיה בו, ולחיות לפי רצון ה' גם להוציא לפועל את רצונו פה עלי אדמות — עד אשר יקראך ה' גם אותך בזכול עולמים אל מציאות אחרת אל חיים חדשים. — בדבר הקדיש ראה במקומו, ושאר הדינים ראה יד ש"ם — עד ת"ג —

בלע המצת לנצח ומחה ה'

דמעה מעל כל פנים. —